

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
Η Ευρώπη επενδύει στις αγροτικές περιοχές

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΥΠΟ – ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ 2.4

Αναπροσαρμογή Ανάλυσης SWOT, με συμμόρφωση στις
υποδείξεις της εκ των προτέρων αξιολόγησης (EXANTE)

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ (ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 3) ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΛΥΣΙΔΑ ΑΞΙΑΣ

ΕΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΚΟΝΔΥΛΙΩΝ
ΕΡΕΥΝΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΚΟΥ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
Ιερά Οδός 75, Βοτανικός
118 55 Αθήνα
Τηλ: 210 5294848
Fax: 210 5294767
e-mail: elke@aua.gr

ΛΚΝ ΑΝΑΛΥΣΙΣ - ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ Ε.Π.Ε.
Αριστοτέλους 11-15,
7^{ος} όροφος, 10432 Αθήνα
Τηλ: 210 5201460
Fax: 210 5230064
e-mail: lkn@lkn.gr

ΑΘΗΝΑ, ΜΑΡΤΙΟΣ 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 3^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

3. ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 3: ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΛΥΣΙΔΑ ΑΞΙΑΣ	5
3.1. Ο ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ	8
3.1.1. Ο Αγροδιατροφικός τομέας στην Ελλάδα	8
3.1.1.1. Βασικά χαρακτηριστικά του αγροδιατροφικού τομέα: Απασχόληση και Ακαθάριστη Προστιθέμενη	8
Πρωτογενής Παραγωγή	9
Μεταποίηση	10
Η αγροδιατροφική αλυσίδα σε όρους απασχόλησης	11
Η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία	16
3.1.1.2. Ανάλυση κατά κλάδο της αλυσίδας: Συγκέντρωση και χρηματο-οικονομική κατάσταση	23
Ανιόντες κλάδοι (όλοι)	23
Μεταποίηση	27
Χονδρικό εμπόριο	33
Λιανικό εμπόριο	36
Υπηρεσίες τροφίμων και ποτών (εστιατόρια, καντίνες, κυλικεία, μπαρ, catering, κ.λπ.) (I.56)	42
Κατανάλωση	43
3.1.1.3. Η μεταβλητότητα των τιμών και η ανάλυση των δεικτών του Food Price Monitoring (prc_fsc_idx)	45
Περιγραφική, μακροχρόνια ανάλυση των δεικτών της αλυσίδας τροφίμων	47
Οικονομετρική ανάλυση των ασυνεχειών (breaks) των χρονικών σειρών	53
Ανάλυση συνολοκλήρωσης των χρονικών σειρών και κάθετης μετάδοσης των τιμών της αλυσίδας.	56
3.1.2. Η θέση των αγροτών στην αλυσίδα τροφίμων	60
3.1.2.1. Πιστοποίηση της ποιότητας και ασφάλειας των προϊόντων	61
3.1.2.2. Συνεργασία	63
3.1.2.3. Άνοιγμα ψαλίδας τιμών	66
3.1.2.4. Ζητήματα ισχύος και διαπραγματευτικής θέσης των αγροτών	68
3.1.2.5. Οδηγία (ΕΕ) 2019/633 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου – «αθέμιτες εμπορικές πρακτικές»	75
3.1.3. Η δυνατότητα ενίσχυσης της θέσης των γεωργών στον αγροδιατροφικό τομέα μέσα από τα συμβατικά και τα διαφοροποιημένα προϊόντα	82
3.1.3.1. Προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας μεταποιημένων προϊόντων (Private Labels, P-L)	82
3.1.3.2. Τα Πιστοποιημένα Προϊόντα	84
3.1.3.3. Τα Ελληνικά Τυριά Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης	90
3.1.3.4. Η βιολογική Γεωργία	91
3.1.4. Εναλλακτικά κανάλια διάθεσης γεωργικών προϊόντων και βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού	97
3.1.4.1. Τι είναι τα εναλλακτικά κανάλια διάθεσης γεωργικών προϊόντων;	97
3.1.4.2. Λαϊκές τοπικές αγορές	98
3.1.4.3. Αγορές Βιοκαλλιεργητών	100
3.1.4.4. Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί	100
3.1.4.5. Γυναικείοι Αγροτουριστικοί-αγροβιοτεχνικοί Συνεταιρισμοί	101
3.1.4.6. Ηλεκτρονικό κανάλι πώλησης	103
3.1.5. Μορφές Κάθετης Ολοκλήρωσης: Η Συμβολαιακή Γεωργία	106

3.2.	ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ	107
3.2.1.	Αρχές του συνεργατισμού	107
3.2.2.	Ο συνεργατισμός στην ελληνική γεωργία.....	108
3.2.3.	Κοινή Οργάνωση Αγοράς - ΚΟΑ	109
3.2.3.1.	Η εξέλιξη της ΚΟΑ Στην ΕΕ	109
3.2.3.2.	Η εφαρμογή της ΚΟΑ στην Ελλάδα	110
3.2.4.	Διεπαγγελματικές Οργανώσεις (ΔΟ)	114
3.3.	ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΑΠ: ΠΥΛΩΝΑΣ 1 ΤΟΜΕΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	115
3.3.1.	ΚΟΑ Οπωροκηπευτικών.....	117
3.3.1.1.	Θεσμικό Πλαίσιο.....	117
3.3.1.2.	Εθνική Στρατηγική.....	118
3.3.1.3.	Επιχειρησιακά Προγράμματα Οπωροκηπευτικών.....	118
3.3.1.4.	Στόχοι Επιχειρησιακών Προγραμμάτων	119
3.3.1.5.	Υφιστάμενη Κατάσταση και Ενωσιακή χρηματοδοτική συνδρομή	120
3.3.2.	ΚΟΑ Ελαιόλαδου και Επιτραπέζιων Ελιών	130
3.3.2.1.	Θεσμικό πλαίσιο	131
3.3.2.2.	Εθνική Στρατηγική.....	132
I.	Τομέας Α.....	132
II.	Τομέας Β.....	132
III.	Τομέας Γ	132
IV.	Τομέας Δ:.....	133
V.	Τομέας Ε:.....	133
VI.	Τομέας ΣΤ:.....	133
3.3.2.3.	Επιχειρησιακά Προγράμματα Ελαιόλαδου	134
3.3.2.4.	Στόχοι Επιχειρησιακών Μέτρων	134
I.	Στον τομέα της παρακολούθησης και της διαχείρισης της αγοράς στον κλάδο του ελαιόλαδου και των επιτραπέζιων ελιών:.....	134
II.	Στον τομέα της βελτίωσης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της ελαιοκαλλιέργειας:	134
III.	Στον τομέα της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της ελαιοκαλλιέργειας μέσω του εκσυγχρονισμού:.....	135
IV.	Στον τομέα της βελτίωσης της ποιότητας της παραγωγής ελαιόλαδου και επιτραπέζιων ελιών:	135
V.	Στον τομέα της ιχνηλασιμότητας, της πιστοποίησης και της προστασίας της ποιότητας του ελαιόλαδου και των επιτραπέζιων ελιών, ιδίως με ποιοτικό έλεγχο των ελαιόλαδων που πωλούνται στους τελικούς καταναλωτές:	135
VI.	Στον τομέα της διάδοσης πληροφοριών σχετικά με τα μέτρα που λαμβάνουν οι δικαιούχοι οργανώσεις για τη βελτίωση της ποιότητας του ελαιόλαδου και των επιτραπέζιων ελιών:.....	136
3.3.2.5.	Ενωσιακή χρηματοδοτική συνδρομή	136
3.3.2.6.	Υφιστάμενη κατάσταση	137
3.3.3.	ΚΟΑ Οίνου	144
3.3.3.1.	Θεσμικό πλαίσιο	145
3.3.3.2.	Εθνική Στρατηγική - Στόχοι.....	145
3.3.3.3.	Επιχειρησιακά Προγράμματα Οίνου	146
3.3.3.4.	Στόχοι Επιχειρησιακών Προγραμμάτων	147
3.3.3.5.	Ενωσιακή χρηματοδοτική συνδρομή	149
3.3.3.6.	Υφιστάμενη κατάσταση	149
3.3.4.	ΚΟΑ Προϊόντων Μελισσοκομίας.....	154
3.3.4.1.	Θεσμικό πλαίσιο	155
I.	Κανονιστικό πλαίσιο	155

II.	Εθνικό νομικό πλαίσιο	155
III.	Κοινοτικές Οδηγίες που διέπουν το μέλι.....	155
3.3.4.2.	Εθνική Στρατηγική – Στόχοι	156
3.3.4.3.	Επιχειρησιακά Προγράμματα για το Μέλι	157
3.3.4.4.	Στόχοι Μελισσοκομικών Προγραμμάτων	158
3.3.4.5.	Ενωσιακή χρηματοδοτική συνδρομή	158
3.3.4.6.	Υφιστάμενη κατάσταση	159
3.4.	ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΑΠ: ΠΥΛΩΝΑ II – ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	164
3.4.1.	<i>Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007 -2013</i>	165
3.4.2.	<i>Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020</i>	170
SWOT ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΟΥ ΕΣ3 «ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΛΥΣΙΔΑ ΑΞΙΑΣ»		191
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ		194
Η ΣΥΜΒΟΛΙΑΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ «BARILLA»		194
Η ΣΥΜΒΟΛΙΑΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ		195
Η ΣΥΜΒΟΛΙΑΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ «ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΖΥΘΟΠΟΪΑ».....		198
ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΟΑ		198
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		201

3. ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ 3: ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΛΥΣΙΔΑ ΑΞΙΑΣ

Μεθοδολογική Προσεγγιση

Η SWOT ανάλυση περιλαμβάνει την ανάλυση του αγροδιατροφικού τομέα (αδτ) αναδεικνύοντας τα χαρακτηριστικά των κλάδων που τον συνθέτουν και τον βαθμό συγκέντρωσης, την οικονομετρική ανάλυση της διακύμανσης και του βαθμού συσχέτισης των μεταβολών των τιμών των δεικτών παραγωγού, μεταποιητή, καταναλωτή, την υφιστάμενη κατάσταση επιμέρους « υποενότητων» της «γεωργικής παραγωγής», που σχετίζονται με την δυνατότητα ενίσχυσης του ρόλου των παραγωγών υπό το πρίσμα και των μεταβολών που επιφέρει η πρόσφατη πανδημία του COVID 19. Οι ενότητες αυτές είναι η παραγωγή βιολογικών προϊόντων, η παραγωγή προϊόντων ΠΟΠ – ΠΓΕ-ΕΠΙΠ, η οργάνωση των παραγωγών σε συλλογικά σχήματα ενώ τέλος περιλαμβάνεται και η επισκόπηση των παρεμβάσεων αμοτέρων πυλώνων της ΚΑΠ για την εξυπηρέτηση του στόχου της βελτίωσης των αγροτών στην αλυσίδα αξίας και τα συμπεράσματα της διαβούλευσης.

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται σε τεσσера συγκεκριμένα προϊόντα (ελια – ελαιολαδο, οίνος, μέλι, σποωροκηπευτικά) λόγω της εφαρμογής αντίστοιχων τομεακών προγραμμάτων (επιχειρησιακά προγράμματα με χρηματοδότηση του Πρώτου Πυλώνα) τα οποία έχουν διασφαλισμένη χρηματοδότησης και αναμενεται να υλοποιηθούν και την περίοδο 2023-2027. Για τα προϊόντα αυτά γίνεται εκτενέστερη αναφορά στα σχετικά κεφάλαια που παρουσιάζεται η πορεία υλοποίησης των τομεακών προγραμμάτων.

Στο πλαίσιο του Τρίτου Ειδικού στόχου η ανάλυση των ΠΟΠ – ΠΓΕ και βιολογικών προϊόντων γίνεται υπό το πρίσμα της δυνατότητας ενίσχυσης της θέσης του παραγωγού στην αγροδιατροφική αλυσίδα. Εκτενής ανάλυση για την παραγωγή βιολογικών προϊόντων και ΠΟΠ – ΠΓΕ προϊόντων γίνεται και στην SWOT ανάλυση του έννατου ειδικού στόχου υπό το πρίσμα όμως της ιδιαίτερης αναφοράς που γίνεται στα προϊόντα αυτά στην Στρατηγική από το Αγροκτημ αστο Πιάτο (F2F)

Τα ανωτέρω συνθέτουν το «εσωτερικό περιβάλλον» με βάση το οποίο προσδιορίζονται τα πλεονεκτήματα και οι αδυναμίες. Οι αλλαγές που σημειώνονται στην οργάνωση του παγκόσμιου εμπορίου αγροδιατροφικών προϊόντων, στις προτεραιότητες των πολιτικών της Ε.Ε, στην τεχνολογία και ιδιαίτερα στην προώθηση των εφαρμογών ΤΠΕ, στα διατροφικά πρότυπα, στο κλίμα και στις επιπτώσεις του συνθέτουν το «εξωτερικό περιβάλλον» με βάση το οποίο προσδιορίζονται οι ευκαιρίες και οι απειλές.

Κοινοί Δείκτες πλαισίου

Ο τρίτος ειδικός στόχος της ΚΑΠ επιδιώκει την βελτίωση της θέσης των αγροτών στην αλυσίδα αξίας του αγροδιατροφικού τομέα. Μαζί με τον Ειδικό Στόχο 1: «Βιώσιμα γεωργικά εισοδήματα & ανθεκτικότητα για την στήριξη της επισιτιστικής ασφάλειας» και τον Ειδικό Στόχο 2: «Προσανατολισμός προς την αγορά & ανταγωνιστικότητα με μεγαλύτερη εστίαση σε έρευνα, τεχνολογία και ψηφιοποίηση» καλύπτουν την οικονομική διάσταση εστιάζοντας στη βελτίωση

της ανταγωνιστικότητας του τομέα στο πλαίσιο του Στρατηγικού Σχεδίου της ΚΓΠ. Ο κοινός δείκτης πλαισίου του ειδικού στόχου και οι τιμές του παρουσιάζονται στον κατωτέρω πίνακα.

Πίνακας 3.1: Δείκτες Κοινού Πλαισίου – Δείκτες Επιπτώσεων

Δείκτες Κοινού Πλαισίου <i>Context Indicator (PMEF)</i>				Δείκτες Επιπτώσεων <i>Impact Indicator</i>
C.10 Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά τομέα, τύπο περιοχής, στη γεωργία και για τους παραγωγούς πρωτογενών προϊόντων (Gross value added (GVA) by sector, by type of region, in agriculture and for primary producers)				I.8 Improving farmers' position in the food chain: Value added for primary producers in the food chain

Οι δείκτες αποτελεσμάτων¹ (μόνο με βάση τις παρεμβάσεις που λαμβάνουν στήριξη από την ΚΑΠ) είναι ο R.10: Βελτίωση της οργάνωσης της αλυσίδας εφοδιασμού: Ποσοστό των γεωργών που συμμετέχουν σε ομάδες παραγωγών, οργανώσεις παραγωγών, τοπικές αγορές, βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού και συστήματα ποιότητας που λαμβάνουν στήριξη, ο R11: Συγκέντρωση της προσφοράς: Ποσοστό της αξίας της παραγωγής που διατέθηκε στο εμπόριο από οργανώσεις παραγωγών με επιχειρησιακά προγράμματα και ο R.09: Ποσοστό της αξίας της παραγωγής που προέρχεται από συστήματα ποιότητας της ΕΕ . Οι τιμές των δεικτών αυτών θα ποσοτικοποιηθούν στο πλαίσιο της σύνταξης του πλαισίου επιδόσεων του Στρατηγικού Σχεδίου

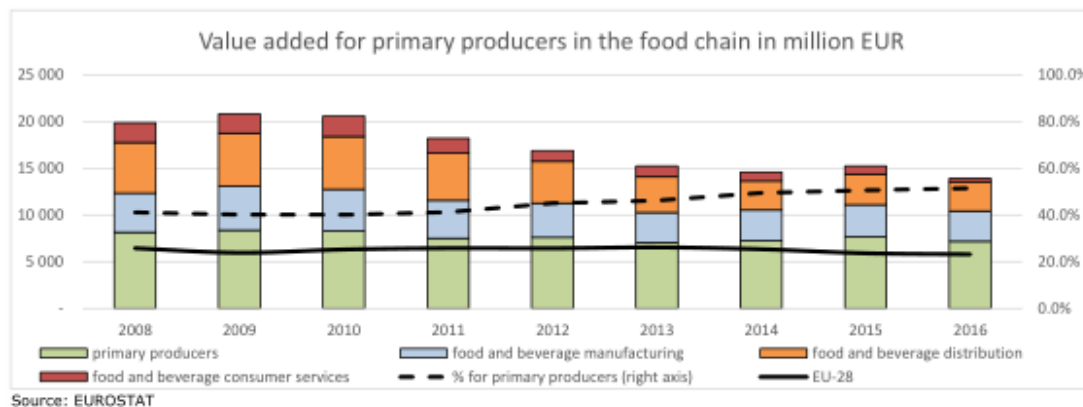
Εισαγωγή

Η αναγκαιότητα ενίσχυσης της θέσης του παραγωγού στην αλυσίδα αξίας του αγροδιατροφικού τομέα προκύπτει από τις σημαντικές αλλαγές στο ανάντη και κατόντη τμήματα της αλυσίδας αξίας της αγροδιατροφής, την συνεχή μείωση του αριθμού των μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων, την αύξηση του μεγάλου μεγέθους γεωργικών

¹ Την παρούσα χρονική περίοδο υπάρχει πρόταση τροποποίησης των δεικτών επιπτώσεων αποτελεσμάτων και εκρών που σχετίζονται άμεσα με τις κατηγορίες παρεμβάσεων που εξυπηρετούν τον ΕΣ 3. και ενδεχεται να υπάρξουν τροποποιήσεις μέχρι την οριστικοποίηση του κανονισμού

εκμεταλλεύσεων (mega farms) και την απόκλιση του εισοδήματος/αμοιβών των «γεωργών» από τους εργαζόμενους στους λοιπούς κλάδους της οικονομίας. Η εξέλιξη που παρατηρείται στην Ε.Ε. αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο, αφορά στην «υπερσυγκέντρωση» των δικτύων διάθεσης τροφίμων προς τον τελικό καταναλωτή (σε επίπεδο Ε.Ε ο κλάδος των αλυσίδων λιανικής συγκεντρώνει το 54% των πωλήσεων των τροφίμων). Πρόσθετα, σημειώνεται «συγκέντρωση»² στον κλάδο της μεταποίησης των γεωργικών προϊόντων σε επίπεδο Ε.Ε αφού οι τρεις μεγαλύτερες βιομηχανίες επεξεργασίας γεωργικών προϊόντων σε ορισμένους υποκλάδους κατέχουν μερίδια αγοράς άνω του 50%, ενώ σε ορισμένα κράτη της Ε.Ε. παρουσιάζεται συγκέντρωση άνω του 80% σε επίπεδο λιανικής πώλησης. Αντίθετα υπάρχει μεγάλη διασπορά σε πλήθος παραγωγών της πρωτογενούς παραγωγής αφού ο αριθμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην Ε.Ε είναι 10.5εκ ενώ διαδικασίες συγκέντρωσης καταγράφονται και στη γεωργία αφού από το 2006 μέχρι το 2019 ο αριθμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων μειώθηκε κατά 25% ενώ η καλλιεργούμενη γη παραμένει σταθερή. **Η τάση συγκέντρωσης που σημειώνεται τόσο σε επίπεδο μεταποίησης όσο και διανομής δημιουργεί ανισομέρεια στην διαπραγματευτική θέση που έχει το κάθε τμήμα της αλυσίδας αξίας με τον «γεωργό» να βρίσκεται σε δυσμενέστερη θέση (Batzios et al., 2021).**

Στην Ελλάδα η συμμετοχή της γεωργίας στην προστιθέμενη αξία της αλυσίδας αξίας της αγροδιατροφής, όπως αποτυπώνεται στο κατωτέρω διάγραμμα, βαίνει αυξανόμενη όχι όμως εξ αιτίας της αύξησης της σε απόλυτες τιμές αλλά λόγω της συρρίκνωσης της προστιθέμενης αξίας των λοιπών τομέων εξαιτίας της μεγάλης ύφεσης της ελληνικής οικονομίας την περίοδο 2008-2016. Το ποσοστό της προστιθέμενης αξίας της γεωργίας αυξάνει από το 41% το 2008 στο 51,5% το 2016 όντας σημαντικά υψηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ (23%) .

Πηγή : CAP SPECIFIC OBJECTIVES ...explained – Brief No 3 FARMER POSITION IN VALUE CHAINS European Commission Agriculture and Rural Development

² Analytical factsheet for Greece: Nine objectives for a future Common Agricultural Policy (version: September 2019)

3.1. Ο ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ

3.1.1. Ο Αγροδιατροφικός τομέας στην Ελλάδα

3.1.1.1. Βασικά χαρακτηριστικά του αγροδιατροφικού τομέα: Απασχόληση και Ακαθάριστη Προστιθέμενη

Ο Αγροδιατροφικός τομέας είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την Ελληνική και την παγκόσμια οικονομία. Με βάση την ταξινόμηση NACE Rev.2, ο αγροδιατροφικός τομέας αποτελείται από τους κάτωθι υπο-κλάδους και υπο-τομείς:

Ανιόντες κλάδοι (κλάδοι εισροών στη γεωργία)

- Υπηρεσίες υποστηρικτικές της φυτικής παραγωγής (A.01.61)
- Υπηρεσίες υποστηρικτικές της ζωικής παραγωγής (A.01.62)
- Ορυκτά λιπάσματα (C.08.91)
- Βιομηχανία λιπασμάτων (C.20.15)
- Βιομηχανία αγροτικών και δασικών μηχανημάτων και εργαλείων (C.28.30)
- Βιομηχανία μηχανημάτων τροφίμων και ποτών (C.28.93)
- Χονδρικό εμπόριο αγροτικών μηχανημάτων, εργαλείων και εφοδίων (G.46.61)

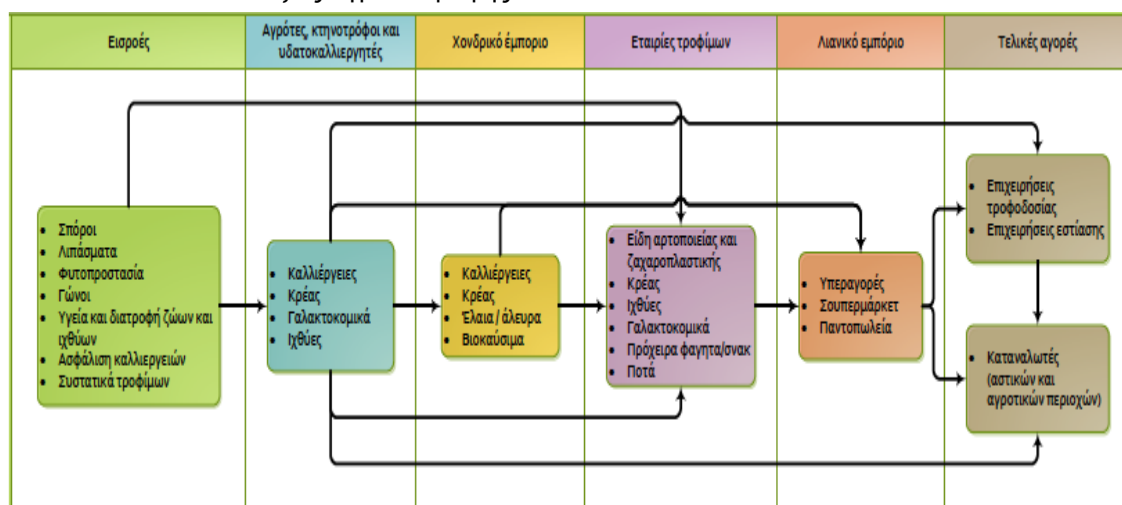
Κατιόντες κλάδοι (κλάδοι εκροής από τη γεωργία)

- Μεταποίηση (C)
 - ο Μεταποίηση τροφίμων (C.10)
 - ο Μεταποίηση ποτών (C.11)
 - ο Μεταποίηση καπνού (C.12)
- Χονδρικό εμπόριο (G.46)
 - ο Διαμεσολαβητές ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων (G.46.11)
 - ο Εμπόριο ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων και ζώντων ζώων (G.46.2)
 - ο Διαμεσολαβητές τροφίμων (G.46.17)
 - ο Εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού (G.46.3)
- Λιανικό Εμπόριο (G.47)
 - ο Εμπόριο σε μη εξειδικευμένα καταστήματα αποκλειστικά για τρόφιμα αλλά με κυριαρχούντα προϊόντα τα τρόφιμα – σούπερ μάρκετς (G.47.1)
 - ο Εμπόριο σε εξειδικευμένα και αποκλειστικά καταστήματα για τρόφιμα – οπωροπωλεία, κρεοπωλεία, φούρνοι, παντοπωλεία, ψαράδικα, κάβες, καπνοπωλεία, ντελικάτσεν, κ.λ.π (G.47.2)
 - ο Εμπόριο λουλουδιών, γλαστρικών, σπόρων, κ.λπ. (G.47.76)
 - ο Εμπόριο τροφίμων και ποτών μέσω πάγκων και υπαίθριων κατασκευών (μεμονωμένα ή σε αγορές) (G.47.81)
 - ο Υπηρεσίες τροφίμων και ποτών (εστιατόρια, καντίνες, κυλικεία, μπαρ, catering, κ.λπ.) (I.56)

Τα διαθέσιμα δεδομένα για τους κλάδους προέρχονται βασικά από τις εξής πηγές και βάσεις δεδομένων:

1. Structural Business Statistics της Eurostat για δεδομένα σε επίπεδο κλάδου/υποκλάδου
2. Economic Accounts for Agriculture για δεδομένα Ακαθάριστη Προστιθέμενης Αξίας στη Γεωργία
3. ICAP βάση δεδομένων σε επίπεδο επιχειρήσεων
4. Ad hoc έρευνες και μελέτες (π.χ. IOBE, Τράπεζα της Ελλάδος, κ.λπ) για συγκεκριμένους κλάδους

Εικόνα 3.1: Αλυσίδα αξίας αγροδιατροφής

Πηγή: Εθνική Στρατηγική για την έξυπνη εξειδίκευση 2014-2020, <http://www.gsrt.gr/>

Πρωτογενής Παραγωγή

Με βάση τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία (2017), ο πρωτογενής τομέας συμβάλλει με 4,2% στη συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) της ελληνικής οικονομίας – υπερδιπλάσιο ποσοστό από το μέσο όρο της ΕΕ -, ο δευτερογενής με 17,2% και ο τριτογενής τομέας με 78,6% (δείκτης πλαισίου **C.10: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά τομέα, τύπο περιοχής, στη γεωργία και για τους παραγωγούς πρωτογενών προϊόντων**). Η συνολική ΑΠΑ του πρωτογενούς τομέα στην Ελλάδα ανέρχεται σε 6,67 δισεκ. €.

Σε όρους αξίας παραγωγής η φυτική παραγωγή κατέχει το 75,4 % της συνολικής αξίας ενώ η ζωική παραγωγή το 24,6% ποσοστά που παρουσιάζουν μικρές διακυμάνσεις διαχρονικά. Η αξία της φυτικής παραγωγής της χώρας αντιπροσωπεύει το 3,6% της αξίας της φυτικής παραγωγής της Ε.Ε ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για την ζωική παραγωγή ανέρχεται σε 1,5%.

Από την εξέταση των επιμέρους υποκλάδων της φυτικής παραγωγής, οι τρεις σημαντικότεροι υποκλάδοι είναι η παραγωγή φρούτων (21,4%), τα κητευτικά (17%) και το ελαιόλαδο (11,5%). Στη ζωική παραγωγή η παραγωγή γάλακτος είναι ο κλάδος με την υψηλότερη αξία παραγωγής (9,3%) ακολουθούμενος από την αιγοπροβατοτροφία (6%).

Σε επίπεδο συμμετοχής των επιμέρους υποκλάδων στην «γεωργική» αξία παραγωγής σε επίπεδο Ε.Ε, την υψηλότερη συμμετοχή έχει το ελαιόλαδο (18% της συνολικής αξίας παραγωγής ελαιολάδου της Ε.Ε), η αιγοπροβατοτροφία (10,9%) και τα φρούτα (8,1%). **Σημειώνεται ότι στους τρεις κλάδους φυτικής παραγωγής με την υψηλότερη αξία παραγωγής λειτουργούν συνεργατικά σχήματα (ομάδες παραγωγών) και υλοποιούνται τομεακά προγράμματα (Ε.Π οπωροκηπευτικών – περιλαμβάνει φρούτα και λαχανικά - ελαίας και ελαιολάδου).** Στον παρακάτω πίνακα – διάγραμμα παρουσιάζεται η σύνθεση της αξίας παραγωγής των επιμέρους κλάδων και το σχετικό ποσοστό συμμετοχής τους στην αξία παραγωγής σε επίπεδο ΕΕ.

Πίνακας 3.2: Συμμετοχή (%) διαφόρων υποκλάδων στην αξία της γεωργικής παραγωγής στην Ελλάδα, 2010-2020.

Κλάδοι Γεωργικής Παραγωγής	Συμμετοχή (%) Ελλάδα										ΕΥ %	Ελλάδα ως % ΕΥ
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2019	2019
Φυτική Παραγωγή	73,79	74,74	73,64	74,33	75,29	74,81	76,30	76,05	76,32	76,04	56,58	3,57
Σιτηρά	11,21	11,08	9,82	8,88	8,26	7,92	6,77	6,38	6,51	6,81	12,60	1,36
Βιομηχανικά φυτά	9,73	8,69	10,28	8,74	7,85	8,99	9,01	9,67	9,68	9,08	4,82	5,31
Σανοδοτικά	5,16	4,53	5,65	5,56	5,41	5,96	5,25	5,93	5,93	6,23	6,12	2,56
Λαχανικά	15,37	15,68	14,60	16,17	16,52	15,84	14,71	15,86	16,36	15,54	14,80	2,92
Πατάτες	2,41	2,78	3,28	2,84	2,68	2,44	2,11	2,04	2,58	2,02	3,72	1,83
Φρούτα	21,73	22,10	23,42	23,42	22,80	24,03	25,61	27,01	26,97	29,13	6,93	10,29
Κρασί	0,17	0,19	0,20	0,21	0,21	0,23	0,20	0,20	0,19	0,19	5,53	0,09
Ελαιόλαδο	7,48	9,20	5,93	7,92	10,91	8,76	11,84	8,14	7,31	6,23	1,32	14,60
Ζωϊκή Παραγωγή	26,21	25,26	26,36	25,67	24,71	25,19	23,70	23,95	23,68	23,96	43,42	1,44
Βοδινό	1,53	1,52	1,72	1,45	1,45	1,84	1,82	1,82	1,59	1,60	7,90	0,53
Χοιρινό	2,38	1,85	1,91	1,75	1,70	1,65	1,65	1,69	1,81	1,85	10,14	0,47
Αρνί και κατσίκι	4,41	4,00	3,71	3,62	3,82	3,58	3,33	3,20	3,29	3,32	1,35	6,44
Κοτόπουλο	2,69	3,39	3,79	3,72	3,54	3,57	3,21	3,31	3,20	3,26	5,60	1,51
Γάλα	10,34	10,17	10,47	10,78	9,89	10,29	9,55	9,62	9,73	9,97	14,46	1,78
Αυγά	2,99	2,60	2,82	2,55	2,45	2,49	2,30	2,46	2,27	2,21	2,40	2,50

Πηγή: Eurostat - Economic accounts for agriculture - values at current prices [aact_eaa01]. Production value at producer price.

Μεταποίηση

Σε σύγκριση με την ΕΕ-28, ο τομέας των τροφίμων στην Ελλάδα έχει μεγαλύτερη συμβολή στον τομέα της μεταποίησης³, αναφορικά με τον αριθμό των επιχειρήσεων, την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και στον αριθμό των απασχολούμενων. Αναλυτικότερα σε όρους αξίας παραγωγής, και αριθμού εργαζομένων, τα τρόφιμα κατατάσσονται πρώτα στους ευρωπαϊκούς

³ Τα αναλυτικά ποσοτικά δεδομένα παρουσιάζονται στον πίνακα 3.7

κλάδους της μεταποίησης και δεύτερα σε όρους αριθμού επιχειρήσεων και κύκλου εργασιών, συγκεντρώνοντας αντίστοιχα το 12,4% και το 13,1% του συνόλου της μεταποίησης. Ο συνολικός κύκλος εργασιών της ευρωπαϊκής βιομηχανίας τροφίμων καλύπτει πάνω από το 13% της ευρωπαϊκής μεταποίησης και η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του τομέα καλύπτει περίπου το 10,1%. Η βιομηχανία Τροφίμων παραμένει ο μεγαλύτερος εργοδότης στον τομέα της μεταποίησης, καθώς απασχολεί πάνω από τέσσερα εκατομμύρια εργαζόμενους, δηλαδή περίπου το 14% του συνόλου των εργαζομένων στην ευρωπαϊκή βιομηχανία (IOBE, 2019).

Στη Ελλάδα η βιομηχανία τροφίμων και ποτών αποτελεί τον σημαντικότερο κλάδο της μεταποίησης σε όρους αριθμού επιχειρήσεων, απασχόλησης προσωπικού, ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας και τη δεύτερη θέση αναφορικά με τον κύκλο εργασιών και την αξία παραγωγής υπολειπόμενος ελάχιστα του κλάδου των προϊόντων οπτάνθρακα και διύλισης πετρελαίου.

Η γεωργία υποστηρίζει με τα προϊόντα της πλήθος άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων. Από τον πίνακα εισροών-εκροών της Ελληνικής οικονομίας για το 2015⁴ (<https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL38/2015>) προκύπτει ότι η Γεωργία συνεισφέρει με σημαντικά ποσοστά στην ενδιάμεση κατανάλωση των παρακάτω τομέων:

- Παραγωγή [μεταποίηση] τροφίμων, ποτών και προϊόντων καπνού: 37,4%.
- Τον ίδιο τον πρωτογενή τομέα (φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες) με 29,2%.
- Δασοκομία και υλοτομία: 16%.
- Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος: δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης: 6,7%.
- Παραγωγή [μεταποίηση] κλωστοϋφαντουργικών υλών, ειδών ενδυμασίας, δέρματος και δερμάτινων ειδών: 4,6%.

Σημειώνεται ότι ο τομέας παροχής υπηρεσιών καταλύματος και εστίασης, παίρνει και το 32,7% της ενδιάμεσης κατανάλωσής του από τη μεταποίηση τροφίμων-ποτών-καπνού.

Τα παραπάνω ποσοστά αποκαλύπτουν τα τεράστια περιθώρια ανάπτυξης πολύ ισχυρότερων διακλαδικών διασυνδέσεων της γεωργίας με τους άλλους τομείς της οικονομίας και ιδιαίτερα της μεταποίησης και του τουρισμού.

Η αγροδιατροφική αλυσίδα σε όρους απασχόλησης

Η απασχόληση στους κλάδους που συμμετέχουν στην αλυσίδα τροφίμων παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ο πίνακας 3.1 κατωτέρω και το διάγραμμα 3.1 δίνουν την πορεία της απασχόλησης για τα 10 τελευταία διαθέσιμα χρόνια. Για την απασχόληση στη γεωργία έχει γίνει εκτενής ανάλυση στο πλαίσιο της swot ανάλυσης του δεύτερου ειδικού στόχου.

- Από τους κλάδους της μεταποίησης, η μεταποίηση τροφίμων αύξησε την απασχόληση κατά 46% την περίοδο 2008-2017, ενώ σε όλους τους άλλους κλάδους της

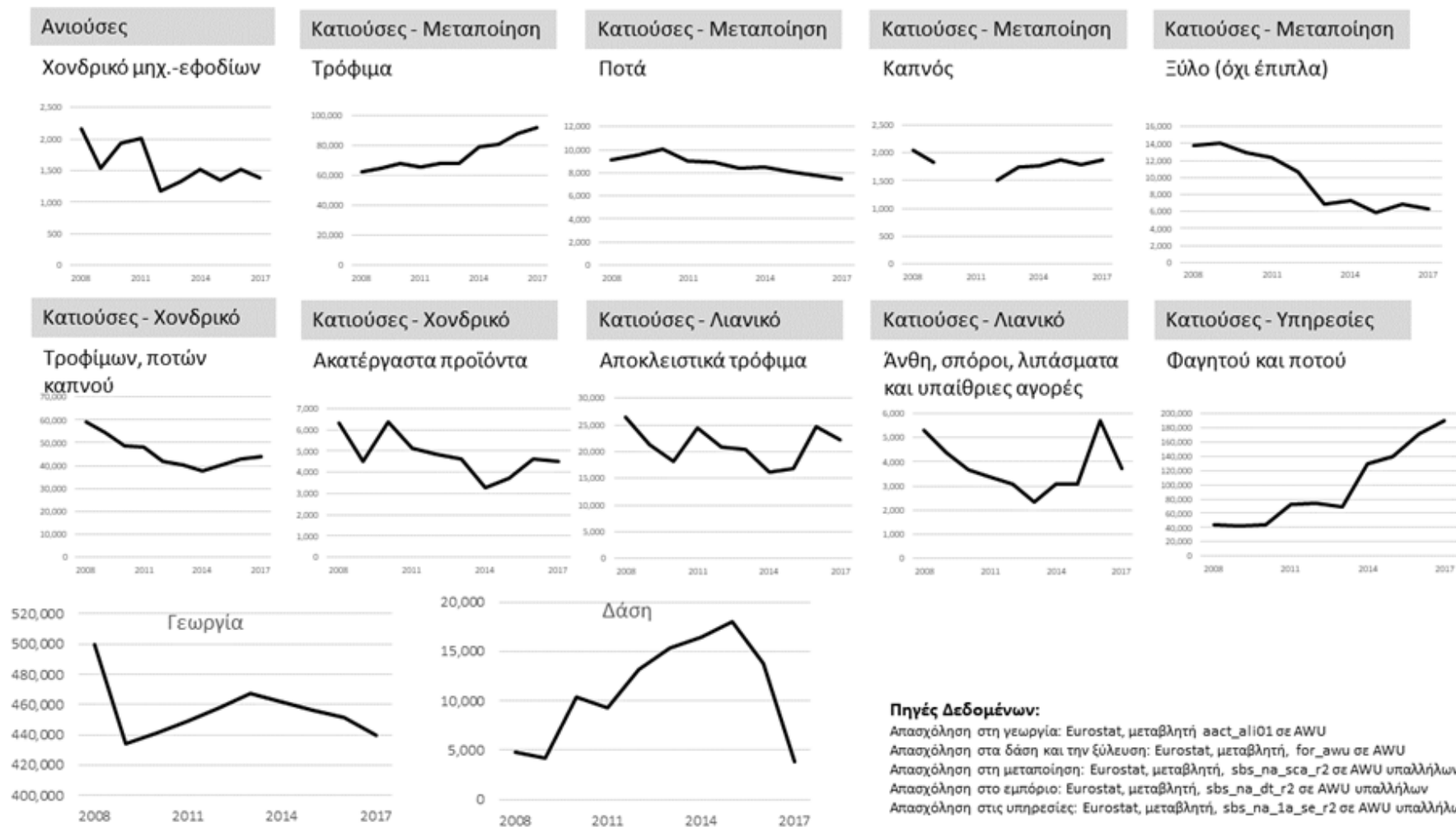
⁴ Δεν υπάρχουν νεώτερα στοιχεία

μεταποίησης η απασχόληση μειώθηκε στα ποτά (-17.65%), στο καπνό (-7.96) και επεξεργασία ξύλου (-54.14% χωρίς επιπλοποιία).

- ο Στους επιμέρους κλάδους του εμπορίου την ίδια χρονική περίοδο, η απασχόληση στο χονδρικό εμπόριο τροφίμων μειώθηκε κατά 25,85% ενώ στο λιανικό εμπόριο υπήρξε αύξηση στην απασχόληση στα καταστήματα που πωλούν τρόφιμα (+35,32%), αλλά όχι αποκλειστικά, και μείωση στα καταστήματα που πωλούν αποκλειστικά και μόνο τρόφιμα (-16,23%).
- ο Η απασχόληση στις επιχειρήσεις υπηρεσιών τροφίμων και ποτών (εστίαση) αυξήθηκε κατά 335%.

Η απασχόληση στη γεωργία και τα δάση αποτελεί κατά μέσο όρο το 55% έως 65% της συνολικής απασχόλησης στην αλυσίδα τροφίμων και εξαρτάται από το εάν κάποιος θα συμπεριλάβει τον κλάδο της εστίασης στην αλυσίδα ή όχι (Διάγραμμα 3.2). Τα ποσοστά αυτά είναι σημαντικά υψηλότερα από τους αντίστοιχους ευρωπαϊκούς μέσους όρους.

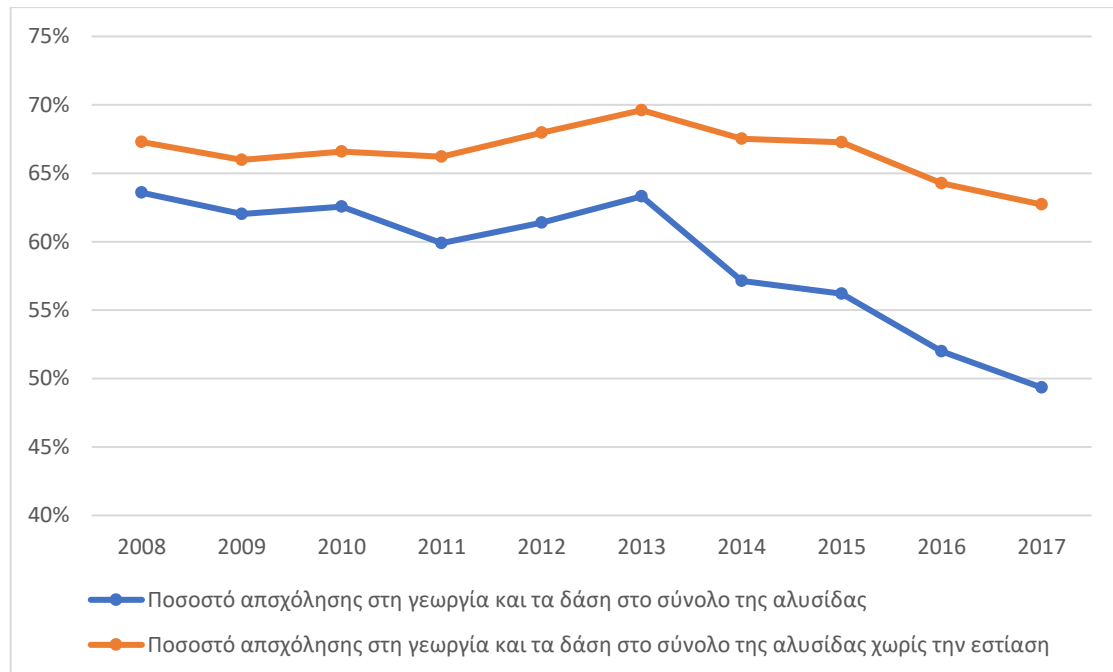
Διάγραμμα 3.1: Η απασχόληση στους κλάδους της αλυσίδα τροφίμων στην Ελλάδα, 2008 – 2017

Πίνακας 3.3: Απασχόληση στους κλάδους της αλυσίδας αξίας των τροφίμων και των δασών-ξύλου (Πηγή: Όπως διάγραμμα 3.1)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Μεταβολή 2017-2008 (%)	
Χονδρικό εμπόριο γεωργικών μηχανημάτων και εφοδίων	2,155	1,544	1,943	2,018	1,176	1,321	1,512	1,338	1,522	1,392	-35.4%	
Γεωργία	499,450	433,990	441,450	449,430	457,950	466,990	461,400	456,400	451,600	439,700	-12.0%	
Δάση	4,770	4,260	10,330	9,230	13,170	15,290	16,400	18,040	13,730		-100.0%	
Μεταποίηση Τροφίμων	62,645	64,363	67,773	65,339	68,268	67,489	79,418	80,898	87,544	91,474	46.0%	
Μεταποίηση Ποτών	9,106	9,516	10,068	9,064	8,870	8,447	8,514	8,136	7,796	7,499	-17.6%	
Μεταποίηση Καπνού	2,048	1,830			1,509	1,748	1,765	1,871	1,784	1,885	-8.0%	
Μεταποίηση Ξύλου (χωρίς έπιπλα)	13,774	14,031	12,964	12,381	10,689	6,844	7,347	5,867	6,882	6,317	-54.1%	
Χονδρικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού	59,264	54,470	48,913	47,957	42,028	40,300	37,738	40,264	42,871	43,943	-25.9%	
Χονδρικό εμπόριο ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων και ζώων ζώων	6,347	4,506	6,352	5,135	4,854	4,643	3,280	3,734	4,608	4,513	-28.9%	
Λιανική σε καταστήματα που δεν πωλούν αποκλειστικά τρόφιμα	57,953	49,975	56,718	64,286	60,718	56,917	70,927	68,914	75,420	78,422	35.3%	
Λιανική σε καταστήματα που πωλούν αποκλειστικά τρόφιμα	26,499	21,378	18,216	24,424	20,935	20,529	16,220	16,862	24,683	22,198	-16.2%	
Λιανική σε καταστήματα που πωλούν αποκλειστικά άνθη, σπόρους, λιπάσματα και είδη κατοικίδιων	4,461	3,888	2,538	2,978	3,072	2,318	2,465	2,478	3,726	3,021	-32.3%	
Λιανική τροφίμων σε υπαίθριες αγορές και πάγκους	865	466	1,126	383			612	600	1,958	723	-16.4%	
Υπηρεσίες τροφίμων και ποτών (εστίαση, μπαρ, καντίνες, κ.λπ.)	43,694	42,382	43,789	72,987	74,061	68,966	128,734	138,942	171,112	190,026	334.9%	
Σύνολο	793031	706599	722180	765612	767300	761802	836332	844344	895236	891113		
% απασχόλησης στη γεωργία και τα δάση στην αλυσίδα	63.6%	62.0%	62.6%	59.9%	61.4%	63.3%	57.1%	56.2%	52.0%	49.3%		
Σύνολο χωρίς το λιανικό εμπόριο σε μη-αποκλειστικά καταστήματα	735078	656624	665462	701326	706582	704885	765405	775430	819816	812691		
% απασχόλησης στη γεωργία και τα δάση στο σύνολο της αλυσίδας χωρίς την εστίαση	67.3%	66.0%	66.6%	66.2%	68.0%	69.6%	67.5%	67.3%	64.3%	62.7%		

Διάγραμμα 3.2: Ποσοστό απασχόλησης στη γεωργία στο σύνολο των κλάδων της αλυσίδας αξίας των τροφίμων.

Πηγή: Όπως διάγραμμα 3. 1.

Το μερίδιο της απασχόλησης στην γεωργία δασοκομία τομέα στην Ελλάδα κυμαίνεται στο 11,15% (2019 C .13 Απασχόληση ανα οικονομική δραστηριότητα) ενώ αντίστοιχα στην Ε.Ε-27 στο 3,8,5%. Το μερίδιο αυτό αυξανόταν στην Ελλάδα μέχρι και το 2014 και έκτοτε μειώνεται. Αυτό οφείλεται στη μεγάλη μείωση της απασχόλησης στον γεωργικό τομέα από σχεδόν 500 χιλ. εργαζόμενους το 2008 σε σχεδόν 440 χιλ εργαζόμενους το 2017 σε όρους ετήσιων ισοδύναμων πλήρους απασχόλησης. Η τάση αυτή κυριαρχεί και στην ΕΕ-27 αφού το μερίδιο του πρωτογενούς τομέα μειώθηκε από σχεδόν 6% το 2010 σε 3,8% το 2019

Αντιθέτως, η απασχόληση στη μεταποίηση τροφίμων, ποτών και καπνού αντιπροσωπεύει στην Ελλάδα το 3,4% (2019 C 13) και στην Ε.Ε-27 το 2,2%. Στην Ελλάδα η απασχόληση αυξάνει ενώ στην ΕΕ-27 παραμένει σταθερή στο 2,2%. Η μεταβολή αυτή οφείλεται κυρίως στην αύξηση της απασχόλησης στην μεταποίηση τροφίμων η οποία αντιστάθμισε τις απώλειες στην μεταποίηση ποτών και καπνού (διάγραμμα 3.1) Είναι επίσης σημαντικό να σημειωθεί ότι η απασχόληση στη μεταποίηση τροφίμων αυξάνει διαρκώς ακόμα και στην περίοδο της βαθύτερης οικονομικής κρίσης.

Η αύξηση στην απασχόληση δεν συνοδεύεται με αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας στη βιομηχανία τροφίμων όπως προκύπτει από τον κοινό δείκτη πλαισίου C16: Παραγωγικότητα της εργασίας στην βιομηχανία τροφίμων

EL 42.829€/Per , EE-27 54.962 €/Per μέσος όρος 2015-2017

EL 45.789€/Per, EE-27 53.247€/Per μέσος όρος 2012-2014.

Η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία

Η γεωργία είναι η βασική δραστηριότητα της αλυσίδας αξίας των τροφίμων σε όρους Προστιθέμενης Αξίας (GVA)⁵.

Η συμμετοχή της γεωργίας στην Ελλάδα στην αλυσίδα αυξήθηκε από περίπου 41% το 2008 σε 51,5% το 2017. Την ίδια χρονική περίοδο, η συμμετοχή της γεωργίας στην αλυσίδα της ΕΕ-27 μειώθηκε από σχεδόν 26% σε σχεδόν 23% (Διάγραμμα 3.3). Η ΑΠΑ στη γεωργία λόγω των διασυνδέσεων της με τους άλλους κλάδους της αλυσίδας και την τάση συν-χωροθέτησης των κλάδων της γεωργίας, της μεταποίησης τροφίμων και του χονδρικού εμπορίου είναι σημαντική και για την περιφερειακή ανάπτυξη. Με βάση τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία (2019), ο πρωτογενής τομέας συμβάλλει με 4,2% στη συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) της ελληνικής οικονομίας – υπερδιπλάσιο ποσοστό από το μέσο όρο της ΕΕ -, ο δευτερογενής με 17,6% και ο τριτογενής τομέας με 78,2% (δείκτης πλαισίου C.10: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά τομέα, τύπο περιοχής, στη γεωργία και για τους παραγωγούς πρωτογενών προϊόντων). Ο πίνακας 3.3 δείχνει την συνολική ΑΠΑ του πρωτογενούς τομέα στην Ελλάδα που ήταν το 2017 6,67 δις € με την κατανομή της στις περιφέρειες. Από τις περιφέρειες, η Κεντρική Μακεδονία και η Θεσσαλία έχουν την απολύτως μεγαλύτερη ΑΠΑ στον πρωτογενή τομέα. Σε σχέση με τη συμμετοχή του πρωτογενούς τομέα στο σύνολο της περιφερειακής οικονομίας προηγείται η Θεσσαλία με 12,2% και η Δυτική Ελλάδα με 11,2%, ενώ από τις Περιφερειακές Ενότητες, τα μεγαλύτερα ποσοστά εμφανίζουν η Ηλεία (24,3%), η Πέλλα (19,6%), η Ημαθία (17,3%) και η Λάρισα (16,6%).

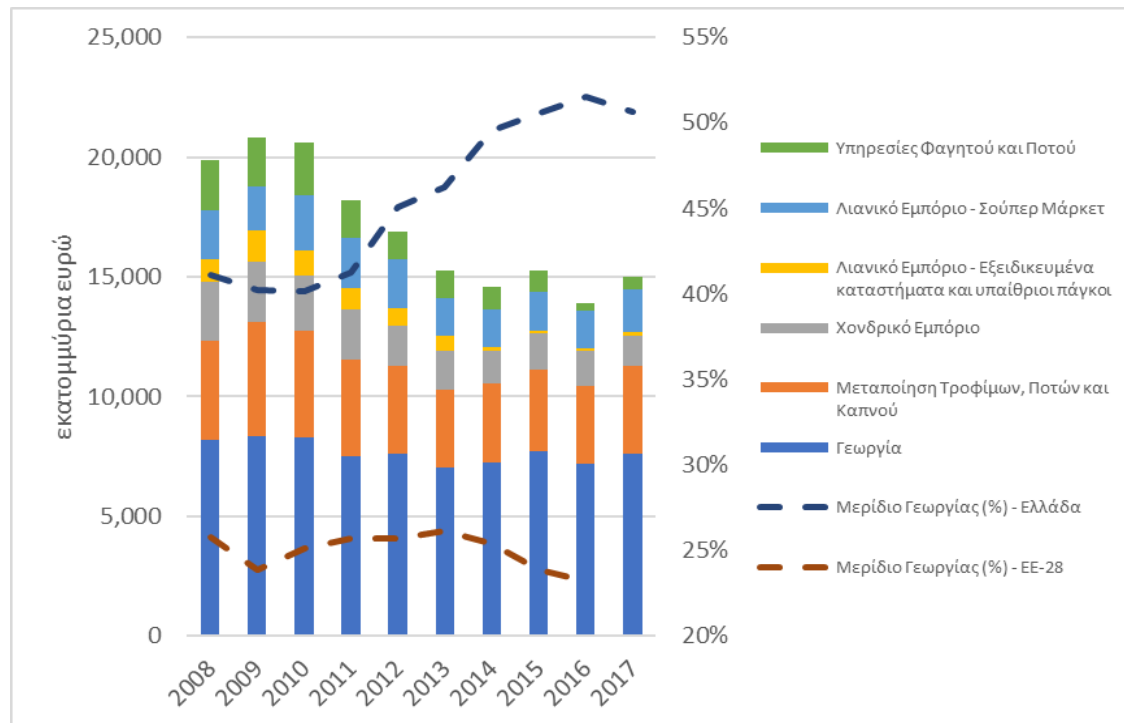
Από το διάγραμμα 3.4 και τον πίνακα 3.2 για την περίοδο συνάγονται τα εξής συμπεράσματα για την ΑΠΑ στην αγροδιατροφική αλυσίδα:

- Η ΑΠΑ στη μεταποίηση (2008-2017) μειώθηκε (-11%) λόγω και της οικονομικής κρίσης. Η μείωση αυτή προήλθε από την μικρή σχετικά μείωση στην ΑΠΑ της μεταποίησης τροφίμων (5,4%), αλλά και από την πολύ μεγάλη μείωση στο κλάδο ποτών, σχεδόν 54%, η οποία ήταν ραγδαία από το 2010 και μετά όταν ο κλάδος έχασε σχεδόν τη μισή αξία της ΑΠΑ. Η μεταποίηση καπνού είχε αύξηση 87.1% και ιδιαίτερα από το 2013, οπότε ήταν και η ιστορικά χαμηλή ΑΠΑ του κλάδου μέχρι και το 2017 η αύξηση ήταν σχεδόν 180%.
- Ο κλάδος του χονδρικού εμπορίου είχε μείωση σχεδόν 51% με όλους του υποκλάδους να έχουν παρόμοια ποσοστά μείωσης της ΑΠΑ. Αυτό είναι μία ένδειξη σταδιακής υποχώρησης του κλάδου και υποκατάστασή του από τον κλάδο του λιανικού εμπορίου.

⁵ Παρατηρείται μία μεθοδολογική διαφορά στον τρόπο μέτρησης της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας. Ο δείκτης Κοινού Πλαισίου RPI_03 μετρά το Value Added της γεωργίας στην αγροδιατροφική αλυσίδα προσθέτοντας στο GVA της γεωργίας τις επιδοτήσεις και αφαιρώντας τους φόρους. Αυτό όμως δίνει μία λανθασμένη εικόνα ως προς την καθαρώς παραγωγική συνεισφορά της γεωργίας στην αλυσίδα. Για τον λόγο αυτό το διάγραμμα 3.3 απεικονίζει την GVA της αλυσίδας σύμφωνα με τον δείκτη RPI_03 αλλά το διάγραμμα 3.4 αποτυπώνει και τον υπολογισμό της GVA στην γεωργία χωρίς να συνυπολογισθούν φόροι και επιδοτήσεις. Η προστιθέμενη αξία της γεωργίας με βάση το δείκτη RPI_03 μειώθηκε την τελευταία δεκαετία κατά 7.1% από περίπου 8,2 δις ευρώ το 2008 σε 7,6 δις ευρώ το 2017 (Πίνακας 3.4 και Διάγραμμα 3.3). Σε όρους όμως μόνο GVA, χωρίς φόρους και επιδοτήσεις, αυξήθηκε κατά 6,2% από 5,5 δις το 2008 σε 5,8 δις το 2017 (Διάγραμμα 3.4). Στην παρούσα ανάλυση υιοθετείται ο δείκτης RPI_03 για το λόγο ότι αποτελεί δείκτη του κοινού πλαισίου, παρ' ότι δίνει εσφαλμένη εικόνα της συμμετοχής της γεωργίας στην αλυσίδα σε όρους αξίας.

- Το λιανικό εμπόριο είχε μείωση 37%. Αυτό διαμορφώθηκε από δύο τάσεις. Πρώτον τη συνολική μείωση του τζίρου στο λιανεμπόριο κυρίως ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης. Δεύτερον, την ανακατανομή των πωλήσεων (και συνεπώς της ΑΠΑ) από τα μικρά και εξειδικευμένα καταστήματα λιανικής που ειδικεύονται στα τρόφιμα (φούρνοι, μανάβικα, κρεοπωλεία, κ.λπ.) που έχασαν σχεδόν 86% της ΑΠΑ προς τα μεγάλα σούπερ μάρκετ των οποίων η ΑΠΑ μειώθηκε μόλις κατά 12%.
- Αξιοσημείωτη είναι τέλος η μείωση στην προστιθέμενη αξία του κλάδου της εστίασης κατά 75,4%, συνέπεια της οικονομικής κρίσης και της μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών.

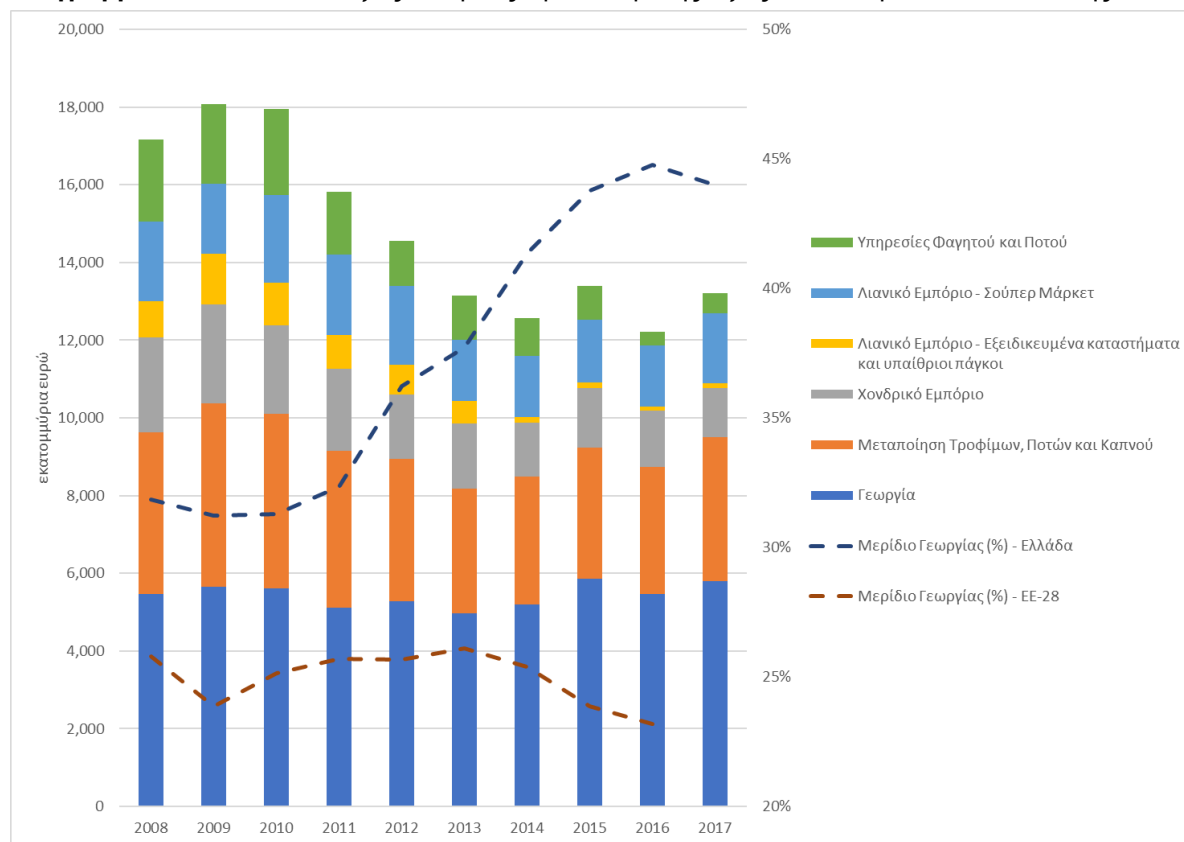
Διάγραμμα 3.3: Η αλυσίδα αξίας σε όρους προστιθέμενης αξίας σε εκ. ευρώ των κλάδων της.

Πηγή: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στη γεωργία συν επιδοτήσεις μείον φόρους: Eurostat, μεταβλητή *aact_eaa01*, σε εκ. ευρώ βασικές τιμές. Προστιθέμενη Αξία σε όρους κόστους συντελεστών στην μεταποίηση: Eurostat, μεταβλητή *sbs_na_sca_r2* σε εκ. ευρώ. Προστιθέμενη Αξία σε όρους κόστους συντελεστών στο εμπόριο: Eurostat, μεταβλητή *sbs_na_dt_r2* σε εκ. ευρώ. Προστιθέμενη Αξία σε όρους κόστους συντελεστών στις υπηρεσίες: Eurostat, *sbs_na_1a_se_r2* σε εκ. ευρώ.

Σημείωση: Στο ανωτέρω διάγραμμα 3.3, η μεταποίηση συμπεριλαμβάνει τους κλάδους (C10, C11 και C12). Το εμπόριο τους κλάδους (G4617, G463, G4711, G472, G4781) και εξαιρεί τους κλάδους (G4611 – ακατέργαστα αγροτικά προϊόντα και ζώντα ζώα, G4776 – λιανικό εμπόριο λουλουδιών, σπόρων, λιπασμάτων, κ.λπ.) καθώς και τους ανιόντες κλάδους προμήθειας αγροτικών μηχανημάτων και εφοδίων.

Διάγραμμα 3.4: Η αλυσίδα αξίας σε όρους προστιθέμενης αξίας σε εκ. ευρώ των κλάδων της.

Πηγή: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στη γεωργία χωρίς υπολογισμό επιδοτήσεων και φόρων. Όλα τα υπόλοιπα όπως διάγραμμα 3.3.

Πίνακας 3.4: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στους κλάδους της αλυσίδας αξίας των τροφίμων, όλοι οι κλάδοι, 2008-2017.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Μεταβολή 2008-2017 (%)	
Χονδρικό Εμπόριο Μηχανημάτων και Εφοδίων	112.4	108.8	58.6	73.7	57.6	54.5	66.5	63.2	49.7	49.0	-56.4%	
Γεωργία	8,169.4	8,366.0	8,269.3	7,513.1	7,606.5	7,042.0	7,231.2	7,713.4	7,169.0	7,589.0	-7.1%	
Μεταποίηση Τροφίμων	2,950.5	3,336.6	3,309.8	3,058.3	2,900.5	2,614.6	2,645.6	2,682.5	2,531.3	2,790.2	-5.4%	
Μεταποίηση Ποτών	965.8	1,072.9	927.9	778.4	597.8	435.1	442.7	473.5	481.8	448.6	-53.6%	
Μεταποίηση Καπνού	247.6	309.8	241.3	203.5	172.8	165.7	214.0	226.0	257.6	463.2	87.1%	
Σύνολο Μεταποίησης	4,163.9	4,719.3	4,479.0	4,040.2	3,671.1	3,215.4	3,302.3	3,382.0	3,270.7	3,702.0	-11.1%	
Διαμεσολαβητές ακατέργαστων προϊόντων και ζώντων ζώων	9.3	58.5	64.7	49.9	45.2	42.9	21.8	19.0	22.2	20.3	118.3%	
Διαμεσολαβητές Τροφίμων	150.8	151.3	157.7	100.9	136.2	121.9	91.5	94.3	98.2	101.2	-32.9%	
Χονδρικό Εμπόριο - Ακατέργαστων	494.8	235.6	280.7	228.7	215.8	247.7	131.6	142.1	134.1	153.9	-68.9%	
Χονδρικό Εμπόριο - Τροφίμων	2,287.8	2,415.2	2,122.1	1,997.3	1,527.6	1,549.3	1,297.0	1,430.9	1,348.1	1,157.3	-49.4%	
Σύνολο Χονδρικού Εμπορίου	2,942.7	2,860.6	2,625.2	2,376.8	1,924.8	1,961.8	1,541.9	1,686.3	1,602.6	1,432.7	-51.3%	
Λιανικό Εμπόριο - Σούπερ Μάρκετ	2,043.0	1,800.3	2,270.8	2,066.6	2,031.8	1,573.8	1,581.8	1,607.5	1,557.2	1,797.2	-12.0%	
Λιανικό Εμπόριο - Εξειδικευμένα Καταστήματα	852.5	1,222.7	941.6	850.9	721.3	550.4	136.4	152.6	116.1	122.0	-85.7%	
Λιανικό Εμπόριο - Άνθη, Σπόροι, κ.λπ.	127.5	109.1	115.6	106.0	95.2	54.6	28.7	31.4	26.9	35.7	-72.0%	
Λιανικό Εμπόριο - Υπαίθριοι Πάγκοι	87.6	76.5	153.1	38.0	41.6	31.2	-3.7	-4.0	-3.1	-0.8	-100.9%	
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	3,110.6	3,208.6	3,481.1	3,061.5	2,889.9	2,210.0	1,743.2	1,787.5	1,697.1	1,954.1	-37.2%	
Υπηρεσίες Φαγητού και Ποτού (εστίαση)	2,106.3	2,050.3	2,211.8	1,605.9	1,153.7	1,150.9	965.7	865.7	366.6	517.4	-75.4%	

Πηγή: Όπως διάγραμμα 3.3

Πίνακας 3.5: Η περιφερειακή κατανομή της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας, Ελλάδα 2017.

	Total	Primary sector		Secondary sector		Tertiary sector		Rural regions		Intermediate regions		Urban regions	
	EUR million	EUR million	% of total	EUR million	% of total	EUR million	% of total	EUR million	% of total	EUR million	% of total	EUR million	% of total
EU 27	11,662,832	184,562	1.6	2,575,751	22.1	6,860,438	58.8	1,253,512	10.7	3,336,584	28.6	4,925,963	42.2
Greece	157,526	6,673	4.2	27,102	17.2	123,752	78.6	39,867	25.3	28,700	18.2	88,959	56.5
Anatoliki Makedonia, Thraki	6,071	493	8.1	1,239	20.4	4,340	71.5	2,637	43.4	3,435	56.6	-	0.0
Kentriki Makedonia	21,624	1,259	5.8	4,182	19.3	16,183	74.8	5,042	23.3	2,603	12.0	13,978	64.6
Dytiki Makedonia	3,465	316	9.1	1,519	43.8	1,631	47.1	3,029	87.4	437	12.6	-	0.0
Ipeiros	3,476	304	8.7	571	16.4	2,602	74.8	1,742	50.1	1,734	49.9	-	0.0
Thessalia	8,170	994	12.2	1,596	19.5	5,580	68.3	2,277	27.9	5,893	72.1	-	0.0
Ionia Nisia	2,771	120	4.3	211	7.6	2,440	88.1	2,771	100.0	0	0.0	-	0.0
Dytiki Ellada	7,065	793	11.2	1,123	15.9	5,150	72.9	3,577	50.6	3,488	49.4	-	0.0
Stereia Ellada	7,390	584	7.9	2,885	39.0	3,922	53.1	7,390	100.0	0	0.0	-	0.0
Peloponnisos	7,024	669	9.5	1,833	26.1	4,522	64.4	5,268	75.0	1,756	25.0	-	0.0
Attiki	74,981	299	0.4	10,070	13.4	64,612	86.2	0	0.0	0	0.0	74,981	100.0
Voreio Aigaio	2,167	123	5.7	235	10.8	1,810	83.5	1,609	74.3	558	25.7	-	
Notio Aigaio	5,371	143	2.7	568	10.6	4,660	86.8	2,429	45.2	2,942	54.8	-	0.0
Kriti	7,950	577	7.3	1,071	13.5	6,301	79.3	2,095	26.4	5,855	73.6	-	0.0

Πηγή: CAP Context Indicators, C.10, Update 2019

Σύνοψη

Πρωτογενής Παραγωγή

Σε όρους αξίας παραγωγής η φυτική παραγωγή κατέχει το 76,11% της συνολικής αξίας ενώ η ζωική παραγωγή το 23,89% ποσοστά που παρουσιάζουν μικρές διακυμάνσεις διαχρονικά. Η αξία της φυτικής παραγωγής της χώρας αντιπροσωπεύει το 3,6% της αξίας της φυτικής παραγωγής της Ε.Ε ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για την ζωική παραγωγή ανέρχεται σε 1,5%.

Σημειώνεται ότι στους τρεις κλάδους φυτικής παραγωγής με την υψηλότερη αξία παραγωγής λειτουργούν συνεργατικά σχήματα (ομάδες παραγωγών) και υλοποιούνται τομεακά προγράμματα (Ε.Π οπωροκηπευτικών – περιλαμβάνει φρούτα και λαχανικά - ελαίας και ελαιολάδου).

Μεταποίηση

Στη Ελλάδα η βιομηχανία τροφίμων και ποτών αποτελεί τον σημαντικότερο κλάδο της μεταποίησης σε όρους αριθμού επιχειρήσεων, απασχόλησης προσωπικού, ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας και τη δεύτερη θέση αναφορικά με τον κύκλο εργασιών και την αξία παραγωγής υπολειπόμενος ελάχιστα του κλάδου των προϊόντων οπτάνθρακα και διύλισης πετρελαίου.

Περιθώρια ανάπτυξης πολύ ισχυρότερων διακλαδικών διασυνδέσεων της γεωργίας με τους άλλους τομείς της οικονομίας και ιδιαίτερα της μεταποίησης και του τουρισμού.

Αγροδιατροφική αλυσίδα σε όρους απασχόλησης

Η απασχόληση στη γεωργία και τα δάση αποτελεί κατά μέσο όρο το 55% έως 65% της συνολικής απασχόλησης στην αλυσίδα τροφίμων και εξαρτάται από το εάν κάποιος θα συμπεριλάβει τον κλάδο της εστίασης στην αλυσίδα ή όχι. Τα ποσοστά αυτά είναι σημαντικά υψηλότερα από τους αντίστοιχους ευρωπαϊκούς μέσους όρους.

Το μερίδιο της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα στην Ελλάδα κυμαίνεται στο 11% ενώ Ε.Ε-27 στο 3,85%.

Η απασχόληση στη μεταποίηση τροφίμων, ποτών και καπνού αντιπροσωπεύει στην Ελλάδα το 3,4% (2019) και στην Ε.Ε-27 το 2,2% (2019).

Η απασχόληση στη μεταποίηση τροφίμων αυξάνει διαρκώς ακόμα και στην περίοδο της βαθύτερης οικονομικής κρίσης.

Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία

Η συμμετοχή της γεωργίας στην Ελλάδα στην αλυσίδα αυξήθηκε από περίπου 41% το 2008 σε 51,5% το 2017. Την ίδια χρονική περίοδο, η συμμετοχή της γεωργίας στην αλυσίδα της ΕΕ-27 μειώθηκε από σχεδόν 26% σε σχεδόν 23%

Η ΑΠΑ στη μεταποίηση (2008-2017) μειώθηκε (-11%) λόγω και της οικονομικής κρίσης. Η μείωση αυτή προήλθε από την μικρή σχετικά μείωση στην ΑΠΑ της μεταποίησης τροφίμων

(5,4%), αλλά και από την πολύ μεγάλη μείωση στο κλάδο ποτών, σχεδόν 54%, η οποία ήταν ραγδαία από το 2010 και μετά όταν ο κλάδος έχασε σχεδόν τη μισή αξία της ΑΠΑ.

Ο κλάδος του χονδρικού εμπορίου είχε μείωση σχεδόν 51% με όλους του υποκλάδους να έχουν παρόμοια ποσοστά μείωσης της ΑΠΑ. Αυτό είναι μία ένδειξη σταδιακής υποχώρησης του κλάδου και υποκατάστασή του από τον κλάδο του λιανικού εμπορίου.

Το λιανικό εμπόριο είχε μείωση 37%. Αυτό διαμορφώθηκε από δύο τάσεις. Πρώτον τη συνολική μείωση του τζίρου στο λιανεμπόριο κυρίως ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης. Δεύτερον, την ανακατανομή των πωλήσεων (και συνεπώς της ΑΠΑ) από τα μικρά και εξειδικευμένα καταστήματα λιανικής που ειδικεύονται στα τρόφιμα (φούρνοι, μανάβικα, κρεοπωλεία, κ.λπ.) που έχασαν σχεδόν 86% της ΑΠΑ προς τα μεγάλα σούπερ μάρκετ των οποίων η ΑΠΑ μειώθηκε μόλις κατά 12%.

3.1.1.2. *Ανάλυση κατά κλάδο της αλυσίδας: Συγκέντρωση και χρηματο-οικονομική κατάσταση*

Ανιόντες κλάδοι (όλοι)

Ο κλάδος των γεωργικών εισροών στην Ελλάδα, αποτελείται από:

- Υπηρεσίες υποστηρικτικές της φυτικής παραγωγής (A.01.61)
- Υπηρεσίες υποστηρικτικές της ζωικής παραγωγής (A.01.62)
- Ορυκτά λιπάσματα (C.08.91)
- Βιομηχανία λιπασμάτων (C.20.15)
- Βιομηχανία αγροτικών και δασικών μηχανημάτων και εργαλείων (C.28.30)
- Βιομηχανία μηχανημάτων τροφίμων και ποτών (C.28.93)
- Χονδρικό εμπόριο αγροτικών μηχανημάτων, εργαλείων και εφοδίων (G.46.61)

Για μεγαλύτερη ανάλυση για τους ανιόντες κλάδους, η ανάλυση που ακολουθεί βασίζεται καθ' ολοκληρία στη βάση δεδομένων επιχειρήσεων της ICAP. Για κάθε έναν από τους υποκλάδους επιλέγονται μόνο οι επιχειρήσεις εκείνες που έχουν δηλώσει τον ανάλογο κωδικό NACE ως πρώτη δραστηριότητα. Για την ανάλυση έχουν επιλεγεί τρεις χρονιές. Το 2009 για να αποτυπώσει την κατάσταση πριν την έναρξη της οικονομικής κρίσης, το 2014 που είναι το έτος έναρξης της παρούσας προγραμματικής περιόδου και το 2018 που είναι το πιο πρόσφατο διαθέσιμο έτος.

Στα διαγράμματα 3.5 και 3.6 φαίνεται η χρηματο-οικονομική πορεία (διάγραμμα 3.5) και η διαχρονική συγκέντρωση (διάγραμμα 3.6) επιλεγμένων ανιόντων προς τη γεωργία κλάδων της αγροδιατροφικής αλυσίδας. Η χρηματο-οικονομική πορεία καταγράφεται από το σύνολο των καθαρών πωλήσεων του κλάδου, το σύνολο των παγίων και το δείκτη ROIC που υπολογίζεται από το λόγο (Καθαρών Κερδών/Συνολικών Παγίων)×100 και δηλώνει την ικανότητα του κλάδου να δημιουργεί κέρδη στο επενδυμένο κεφάλαιο. Η συγκέντρωση καταγράφεται από το δείκτη συγκέντρωσης Herfindhal που κατασκευάζεται από το άθροισμα των τετραγώνων των μεριδίων κάθε μιας επιχείρησης του κλάδου. Όταν ο δείκτης αυξάνεται η συγκέντρωση του κλάδου αυξάνεται. Ο δείκτης μπορεί να υπολογισθεί τόσο με βάση τις πωλήσεις όσο και με βάση τα πάγια.

Η βιομηχανία λιπασμάτων έχει στο διάστημα 2009-2018 από 26 έως 29 εταιρείες με κύρια δραστηριότητα την παραγωγή λιπασμάτων. Οι πωλήσεις του κλάδου αυξήθηκαν σχεδόν 2,5 φορές και τα πάγια σχεδόν μισή. Ο δείκτης ROIC ξεπέρασε και το 2,5 (2,5 ευρώ καθαρά κέρδη για κάθε 100 ευρώ επενδυμένου κεφαλαίου) το 2014 όταν οι εισαγωγές ήταν περισσότερο δύσκολες και ξανακατέβηκε στο 0,5. Διαχρονικά, η συγκέντρωση του κλάδου με βάση της πωλήσεις μειώνεται και δείχνει κάποια σημεία αύξησης με βάση τα πάγια. Δηλαδή, ενώ οι πωλήσεις κατανέμονται σε όλο και περισσότερες εταιρείες, το κεφάλαιο δείχνει μια τάση να συγκεντρωθεί.

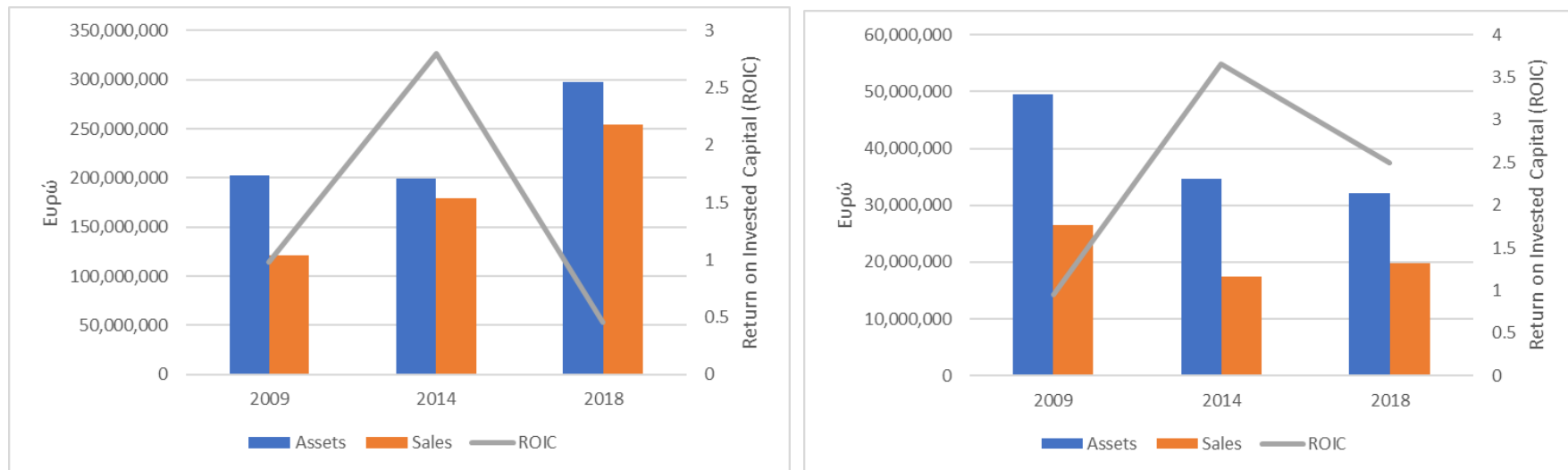
- Η βιομηχανία αγροτικών και δασικών μηχανημάτων και εργαλείων (C.28.30) έχει στο διάστημα 2009-2018 από 20 έως 26 εταιρείες με κύρια δραστηριότητα τα μηχανήματα. Είναι κλάδος σε μείωση τα πάγια της μειώθηκαν από 50 εκ. ευρώ το 2009 σε 32 εκ. ευρώ το 2018 και οι πωλήσεις μειώθηκαν μεταξύ 2009 και 2014 για να αυξηθούν λίγο

το 2018. Συνολικά στην περίοδο 2009-2018 και οι πωλήσεις μειώθηκαν. Ο δείκτης ROIC δείχνει την ίδια τάση, αυξήθηκε την περίοδο 2009-2014 και μειώθηκε μετά. Η συγκέντρωση του κλάδου και ως κεφάλαιο και ως πωλήσεις αυξάνεται.

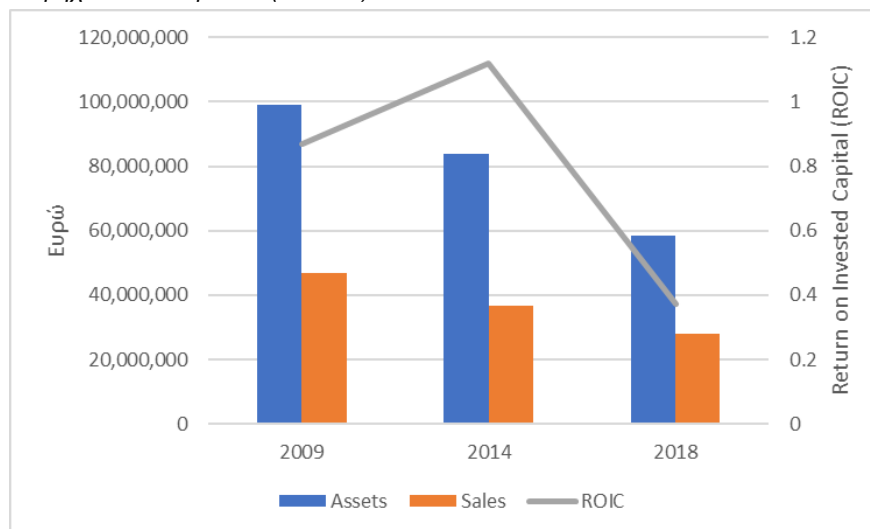
- Η βιομηχανία μηχανημάτων τροφίμων και ποτών (C.28.93) έχει στο διάστημα 2009-2018 από 27 έως 38 δραστηριοποιούμενες εταιρείες με κύρια δραστηριότητα τα μηχανήματα. Ο κλάδος παρουσιάζει την ίδια συμπεριφορά με τη βιομηχανία αγροτικών και δασικών μηχανημάτων. Δηλαδή, είναι κλάδος σε μείωση. Τα πάγια μειώθηκαν από σχεδόν 100 εκ. ευρώ το 2009 σε σχεδόν 60 εκ. ευρώ το 2018 και οι πωλήσεις μειώνονται συνεχώς από σχεδόν 47 εκ. το 2009 σε σχεδόν 28 εκ. το 2018. Ο δείκτης ROIC δείχνει πολύ ανησυχητική κερδοφορία κάτω από 0,4. Η συγκέντρωση του κλάδου και ως κεφάλαιο και ως πωλήσεις αυξάνεται.
- Το χονδρικό εμπόριο αγροτικών μηχανημάτων, εργαλείων και εφοδίων (G.46.61) έχει στο διάστημα 2009-2018 από 69 έως 94 δραστηριοποιούμενες εταιρείες με κύρια δραστηριότητα το χονδρικό εμπόριο. Είναι κλάδος σε συρρίκνωση αφού τόσο τα πάγια όσο και οι πωλήσεις του μειώθηκαν την περίοδο 2009-2018. Τα πάγια από 668 εκ. ευρώ το 2009 μειώθηκαν σε 415 εκ. ευρώ ενώ οι πωλήσεις από 380 εκ. ευρώ σε 257 εκ. ευρώ την αντίστοιχη περίοδο. Αυτή η συρρίκνωση δίνει αυξητικές τάσεις στη συγκέντρωση και στο ROIC.

Συμπερασματικά για τους ανιόντες κλάδους η περίοδος 2009-2018 είχε μεικτές τάσεις. Η βιομηχανία λιπασμάτων αυξήθηκε και υπάρχει μια ελαφρά τάση συγκέντρωσης του κλάδου ως προς τα πάγια. Η βιομηχανία αγροτικών και δασικών μηχανημάτων και εργαλείων αρχικά συρρικνώθηκε (2009-2014) και μετά σταθεροποιήθηκε. Η βιομηχανία μηχανημάτων τροφίμων είναι σε συρρίκνωση. Το ίδιο ισχύει και για το χονδρικό εμπόριο μηχανημάτων και εργαλείων.

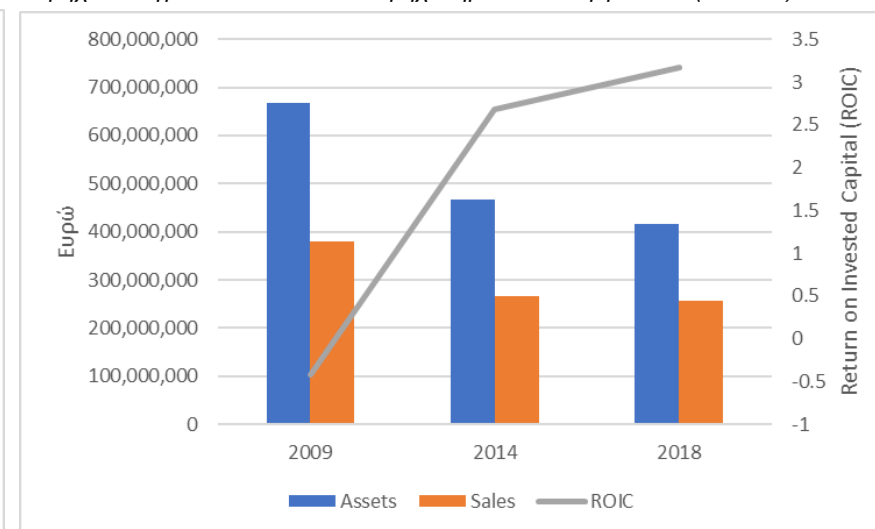
Διάγραμμα 3.5: Η χρηματο-οικονομική πορεία επιλεγμένων ανιόντων στη γεωργία κλάδων της αγροδιατροφικής αλυσίδας στην Ελλάδα, 2009-2018.

Βιομηχανία λιπασμάτων (C.20.15)

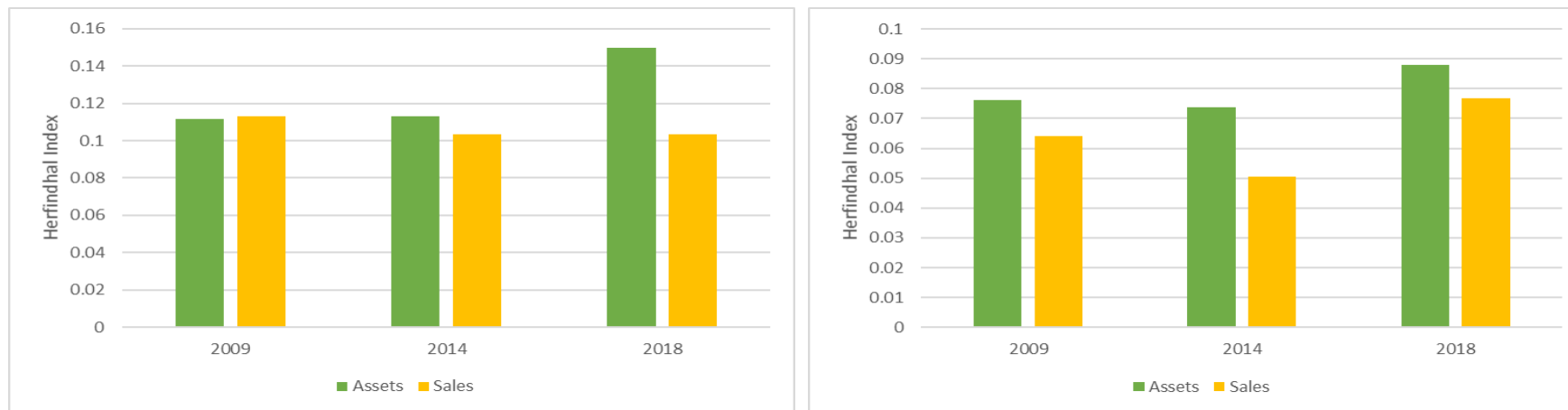
Βιομηχανία αγροτικών και δασικών μηχανημάτων και εργαλείων (C.28.30)

Βιομηχανία μηχανημάτων τροφίμων και ποτών (C.28.93)

Χονδρικό εμπόριο αγροτικών μηχανημάτων, εργαλείων και εφοδίων (G.46.61)

Διάγραμμα 3.6: Η πορεία του δείκτη συγκέντρωσης Herfindhal επιλεγμένων ανιόντων στη γεωργία κλάδων της αγροδιατροφικής αλυσίδας στην Ελλάδα, 2009-2018.

Βιομηχανία λιπασμάτων (C.20.15)

Βιομηχανία αγροτικών και δασικών μηχανημάτων και εργαλείων (C.28.30)

Βιομηχανία μηχανημάτων τροφίμων και ποτών (C.28.93)

Πηγή: ICAP, Βάση δεδομένων επιχειρήσεων

Χονδρικό εμπόριο αγροτικών μηχανημάτων, εργαλείων και εφοδίων (G.46.61)

Μεταποίηση

Ο κλάδος της μεταποίησης στην Ελλάδα, αποτελείται από:

- Μεταποίηση τροφίμων (C.10)
- Μεταποίηση ποτών (C.11)
- Μεταποίηση καπνού (C.12)

Η ανάλυση που ακολουθεί για την μεταποίηση βασίζεται σε δύο πηγές. Στο επίπεδο του κλάδου βασίζεται στη Eurostat στην έρευνα Structural Business Statistics. Σε επίπεδο εταιρείας βασίζεται στη βάση δεδομένων επιχειρήσεων της ICAP. Για κάθε έναν από τους υποκλάδους επιλέγονται μόνο οι επιχειρήσεις εκείνες που έχουν δηλώσει τον ανάλογο κωδικό NACE ως πρώτη δραστηριότητα. Για την ανάλυση σε επίπεδο επιχείρησης έχουν επιλεγεί τρεις χρονιές. Το 2009 για να αποτυπώσει την κατάσταση πριν την έναρξη της οικονομικής κρίσης, το 2014 που είναι το έτος έναρξης της παρούσας προγραμματικής περιόδου και το 2018 που είναι το πιο πρόσφατο διαθέσιμο έτος.

Τα τρόφιμα είναι σημαντικός κλάδος της Ελληνικής μεταποίησης και πολύ σημαντικότερος για την Ελλάδα σε σχέση με την ΕΕ-28. Ο πίνακας 3.6 δίνει τα κυριότερα στοιχεία της μεταποίησης τροφίμων στην Ελλάδα σχετικά με άλλους σημαντικούς κλάδους της μεταποίησης και σχετικά με την ΕΕ-28.

Πίνακας 3.6: Βασικά διαρθρωτικά στοιχεία στους κυριότερους κλάδους της μεταποίησης*.

Αριθμός επιχειρήσεων			
Ελλάδα		ΕΕ-28	
Μεταποίηση (62,651 επιχ.)	100,0%	Μεταποίηση (2.123,398 επιχ.)	100,0%
Τρόφιμα	25,5%	Μεταλλικά προϊόντα	18,6%
Μεταλλικά προϊόντα	14,7%	Τρόφιμα	12,4%
Είδη ένδυσης	7,8%	Επισκευή μηχανημάτων και εξοπλισμού	9,4%
Επισκευή μηχανημάτων και εξοπλισμού	6,9%	Προϊόντα ξύλου	8,0%
Άλλοι τομείς μεταποίησης	6,5%	Άλλοι τομείς μεταποίησης	6,1%
Κύκλος Εργασιών			
Ελλάδα		ΕΕ-28	
Μεταποίηση (€49,253 εκατ.)	100,0%	Μεταποίηση (€7.750,000 εκατ.)	100,0%
Οπτάνθρακας και προϊόντα διύλισης	26,5%	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων	14,2%
Τρόφιμα	26,0%	Τρόφιμα	13,1%
Βασικά μέταλλα	5,4%	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	9,3%
Μεταλλικά προϊόντα	4,5%	Οπτάνθρακας και προϊόντα διύλισης	6,6%
Χημικά προϊόντα	4,5%	Μεταλλικά προϊόντα	5,7%
Αξία παραγωγής			
Ελλάδα		ΕΕ-28	
Μεταποίηση (€44,202 εκατ.)	100,0%	Μεταποίηση (€7,000,000 εκατ.)	100,0%
Οπτάνθρακας και προϊόντα διύλισης	27,5%	Τρόφιμα	13,2%

Τρόφιμα	24,7%	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων	12,9%
Βασικά μέταλλα	5,7%	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	9,3%
Μεταλλικά προϊόντα	4,4%	Μεταλλικά προϊόντα	7,1%
Χημικά προϊόντα	4,1%	Χημικά προϊόντα	7,0%
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία			
Ελλάδα		ΕΕ-28	
Μεταποίηση (€10,426 εκατ.)	100,0%	Μεταποίηση (€1.912,371 εκατ.)	100,0%
Τρόφιμα	24,3%	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	11,0%
Μεταλλικά προϊόντα	17,5%	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων	10,8%
Βασικά μέταλλα	7,9%	Τρόφιμα	10,1%
Χημικά προϊόντα	5,6%	Μεταλλικά προϊόντα	9,3%
Προϊόντα από μη μεταλλικά ορυκτά	5,2%	Χημικά προϊόντα	6,8%
Αριθμός εργαζομένων			
Ελλάδα		ΕΕ-28	
Μεταποίηση (358,211 εργαζόμενοι)	100,0%	Μεταποίηση (30.734,567 εργαζόμενοι)	100,0%
Τρόφιμα	35,1%	Τρόφιμα	14,0%
Μεταλλικά προϊόντα	6,5%	Μεταλλικά προϊόντα	12,2%
Είδη ένδυσης	4,6%	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	9,8%
Βασικά μέταλλα	4,6%	Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων	8,4%
Προϊόντα από μη μεταλλικά ορυκτά	4,0%	Κατασκευή από ελαστικό και πλαστικές ύλες	4,8%

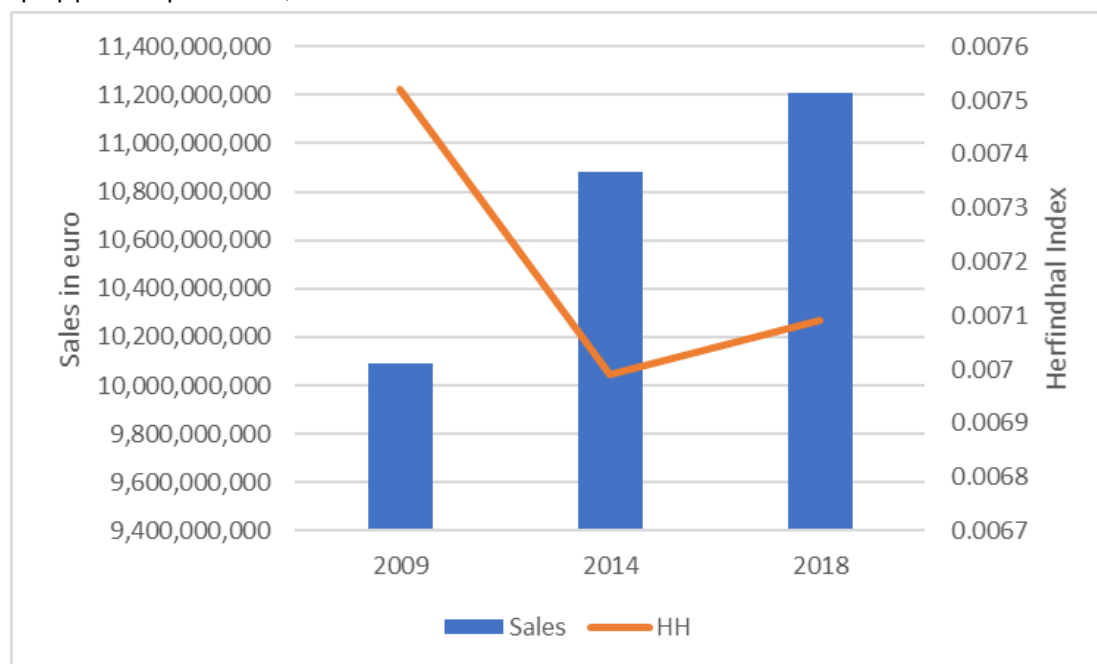
*Τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα διαρθρωτικά στοιχεία της έρευνας *Structural Business Statistics* αφορούν το 2017, με εξαίρεση την Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία που αφορά το 2016.

Πηγή: Eurostat, *Structural Business Statistics*, Επεξεργασία IOBE, 2019, σελ. 10.

Ο Πίνακας 3.7 δείχνει την πορεία του κλάδου της μεταποίησης τροφίμων. Ο αριθμός των επιχειρήσεων του κλάδου παρέμεινε σχεδόν σταθερός (-1.14%) και ο συνολικός τζίρος του κλάδου αυξήθηκε κατά 17.54%, ενώ η απασχόληση κατά 23.11%. Το μέσο μερίδιο της επιχείρησης (τζίρος ανά επιχείρηση) και το μέσο μέγεθος σε όρους απασχόλησης (απασχολούμενοι ανά επιχείρηση) αυξήθηκαν αντίστοιχα με την αύξηση του τζίρου και της απασχόλησης. Συνεπώς δεν υπάρχει ένδειξη ότι ο κλάδος προχώρησε σε συγκέντρωση στο διάστημα αυτό.

Σε επίπεδο επιχείρησης, το διάγραμμα 3.7 επιβεβαιώνει τις τάσεις της ανάλυσης σε επίπεδο κλάδου. Η βάση περιέχει 1359 επιχειρήσεις το 2009 και 1460 το 2018 με άνοδο των πωλήσεων από 10,1 δις ευρώ το 2009 σε 11,2 δις το 2018. Δηλαδή η βάση επιχειρήσεων της ICAP περιλαμβάνει 1.460 επιχειρήσεις (**9,4%** του συνόλου) **που καλύπτουν το 85% του τζίρου** των 15,5 χιλιάδων επιχειρήσεων της κλαδικής ανάλυσης του πίνακα 3.8. Στο διάγραμμα 3.7 επιβεβαιώνεται ότι η συγκέντρωση του κλάδου με βάση τις πωλήσεις είναι πτωτική μέχρι το 2014 και σταθεροποιείται έκτοτε.

Διάγραμμα 3.7: Η πορεία του δείκτη συγκέντρωσης Herfindhal του κλάδου μεταποίησης τροφίμων στην Ελλάδα, 2009-2018.

Πηγή: ICAP, Βάση δεδομένων επιχειρήσεων

Πίνακας 3.7:: Βασικά στοιχεία του κλάδου της μεταποίησης τροφίμων την δεκαετία 2008-2017.

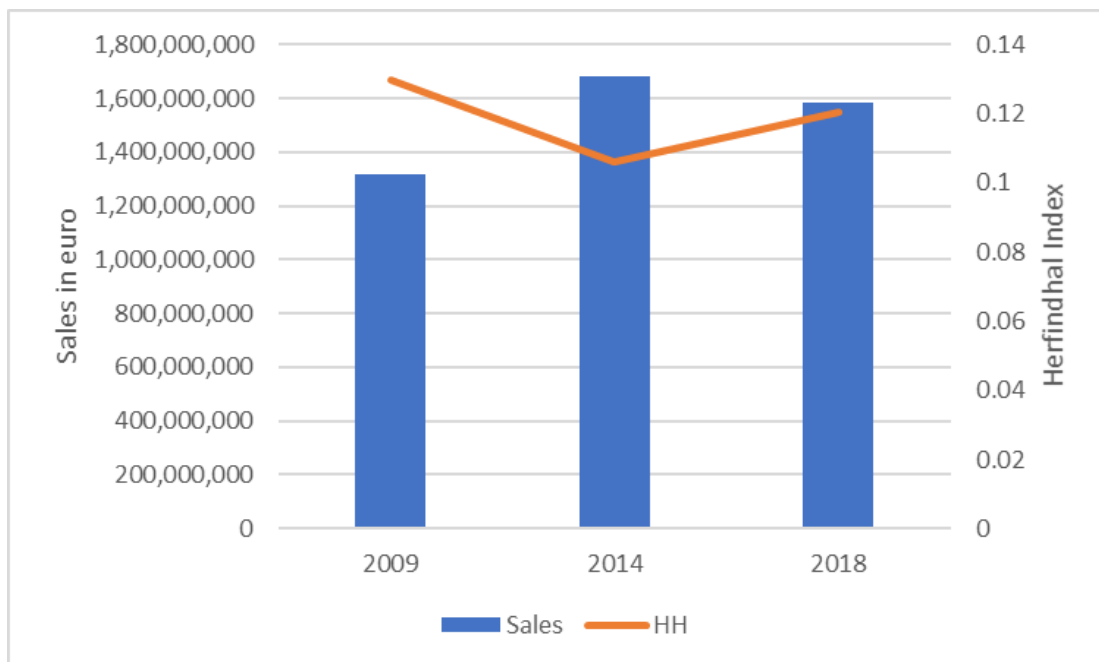
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Μεταβολή (%) 2008-2017	
Αριθμός Επιχειρήσεων	15,485.0	15,769.0	15,325.0	14,882.0	13,715.0	14,674.0	16,319.0	15,690.0	15,836.0	15,309.0	-1.14	
Τζίρος (εκ. ευρώ)	11,351.0	11,101.9	11,138.2	11,311.5	11,511.1	11,648.3	13,079.5	13,158.1	12,806.7	13,342.2	17.54	
Αξία παραγωγής (εκ. ευρώ)	10,032.6	10,246.1	10,622.2	10,226.6	10,430.1	10,319.5	10,805.8	10,849.9	10,672.9	11,151.8	11.16	
Ακαθάριστο περιθώριο (εκ. ευρώ)	336.8				391.6	340.3	745.8	791.0	850.1	734.3	118.02	
Προστιθέμενη Αξία (εκ. ευρώ)	2,950.5	3,336.6	3,309.8	3,058.3	2,900.5	2,614.6	2,645.6	2,682.5	2,531.3	2,790.2	-5.43	
Αριθμός απασχολούμενων	91,232.0	81,219.0	84,276.0	79,933.0	78,424.0	78,040.0	102,129.0	99,482.0	105,979.0	111,039.0	21.71	
Τζίρος ανά επιχείρηση	0.733	0.704	0.727	0.760	0.839	0.794	0.801	0.839	0.809	0.872	18.89	
Αριθμός απασχολούμενων ανά επιχείρηση	5.892	5.151	5.499	5.371	5.718	5.318	6.258	6.340	6.692	7.253	23.11	

Πηγή: Eurostat, Annual enterprise statistics for special aggregates of activities (NACE Rev. 2), μεταβλητή, sbs_na_sca_r2.

Ο Πίνακας 3.8 δείχνει ότι ο κλάδος των ποτών ακολούθησε μάλλον μία πορεία διασποράς παρά συγκέντρωσης. Ο αριθμός των επιχειρήσεων αυξήθηκε σχεδόν κατά 30% ενώ ο τζίρος του κλάδου μειώθηκε κατά σχεδόν 10%. Αποτέλεσμα είναι η μείωση του μέσου μεριδίου κατά 30.7% που αντικατοπτρίζει την ταυτόχρονη αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων και την μείωση του συνολικού τζίρου του κλάδου. Συνεπώς δεν υπάρχει ένδειξη ότι ο κλάδος προχώρησε σε συγκέντρωση στο διάστημα αυτό.

Σε επίπεδο επιχείρησης, το διάγραμμα 3.8 επιβεβαιώνει τις τάσεις της ανάλυσης σε επίπεδο κλάδου. Η βάση περιέχει 219 επιχειρήσεις το 2009 και 248 το 2018 με άνοδο των πωλήσεων από 1,3 δις ευρώ το 2009 σε σχεδόν 1,6 δις το 2018. Δηλαδή η βάση επιχειρήσεων της ICAP περιλαμβάνει 248 επιχειρήσεις (22% των 1.123 επιχειρήσεων της κλαδικής ανάλυσης του πίνακα 3.8) που **καλύπτουν το 85% του τζίρου** των 1.120 επιχειρήσεων της κλαδικής ανάλυσης του πίνακα 3.9. Στο διάγραμμα 3.8 επιβεβαιώνεται ότι η συγκέντρωση του κλάδου με βάση τις πωλήσεις ήταν πτωτική μέχρι το 2014 και σταθεροποιείται έκτοτε με ελαφρώς ανοδική τάση.

Διάγραμμα 3.8: Η πορεία του δείκτη συγκέντρωσης Herfindhal του κλάδου Ποτών στην Ελλάδα, 2009-2018.

Πηγή: ICAP, Βάση δεδομένων επιχειρήσεων

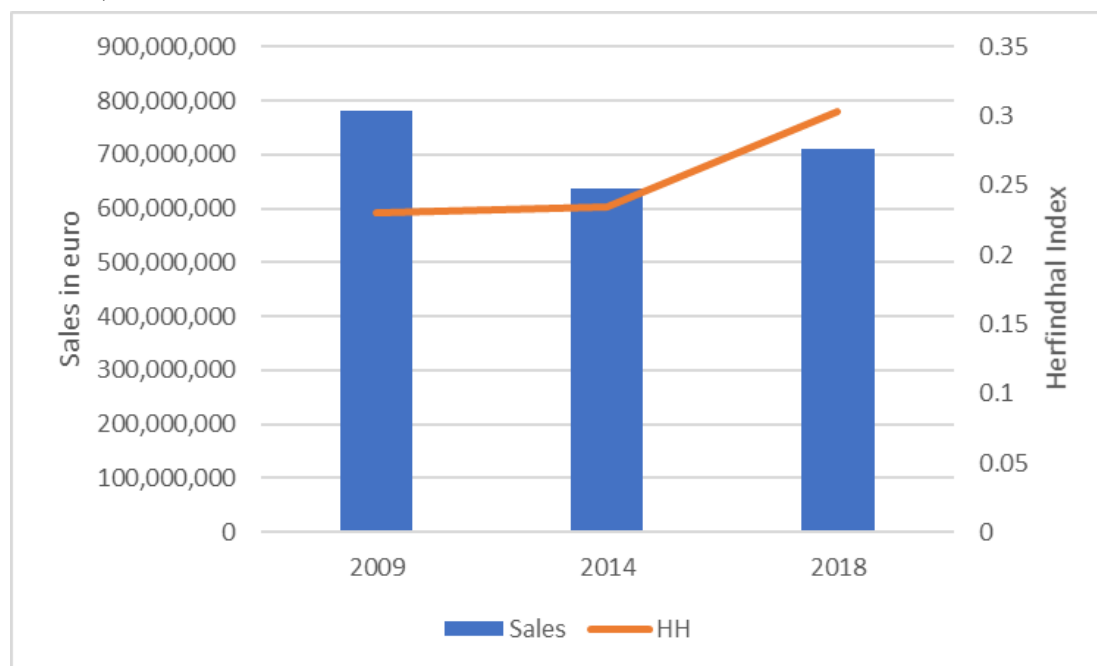
Πίνακας 3.8: Βασικά στοιχεία του κλάδου της μεταποίησης ποτών την δεκαετία 2008-2017

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Μεταβολή (%) 2008-2017	
Αριθμός Επιχειρήσεων	868.0	926.0	918.0	893.0	795.0	755.0	1,137.0	1,013.0	1,097.0	1,123.0	29.38	
Τζίρος (εκ. ευρώ)	2,142.9	2,163.0	2,051.9	1,929.9	1,735.4	1,774.2	1,842.2	1,848.7	1,858.6	1,920.5	-10.38	
Αξία παραγωγής (εκ. ευρώ)	2,153.7	2,145.0	2,059.1	1,863.3	1,683.3	1,694.8	1,730.6	1,747.2	1,781.0	1,827.4	-15.15	
Ακαθάριστο περιθώριο (εκ. ευρώ)	28.7				28.8	25.4	48.0	77.0	59.2	93.5	225.78	
Προστιθέμενη Αξία (εκ. ευρώ)	965.8	1,072.9	927.9	778.4	597.8	435.1	442.7	473.5	481.8	448.6	-53.55	
Αριθμός απασχολούμενων	10,139.0	10,628.0	11,015.0	10,001.0	9,382.0	8,939.0	9,774.0	9,001.0	8,797.0	8,635.0	-14.83	
Τζίρος ανά επιχείρηση	2.469	2.336	2.235	2.161	2.183	2.350	1.620	1.825	1.694	1.710	-30.73	
Αριθμός απασχολούμενων ανά επιχείρηση	11.681	11.477	11.999	11.199	11.801	11.840	8.596	8.885	8.019	7.689	-34.17	

Πηγή: Eurostat, Annual enterprise statistics for special aggregates of activities (NACE Rev. 2), μεταβλητή, sbs_na_sca_r2.

Σε επίπεδο επιχείρησης, το διάγραμμα 3.9 δείχνει την πορεία του κλάδου μεταποίησης και προϊόντων καπνού. Η βάση περιέχει 22 επιχειρήσεις το 2009 και μόνο 13 το 2018 με μείωση των πωλήσεων από σχεδόν 0,8 δις ευρώ το 2009 σε σχεδόν 0,7 δις το 2018. Αυτή η μείωση των επιχειρήσεων και των πωλήσεων αντικατοπτρίζεται σε αύξηση του δείκτη συγκέντρωσης στην περίοδο 2009-2018.

Διάγραμμα 3.9: Η πορεία του δείκτη συγκέντρωσης Herfindhal του κλάδου Καπνού στην Ελλάδα, 2009-2018.

Πηγή: ICAP, Βάση δεδομένων επιχειρήσεων

Χονδρικό εμπόριο

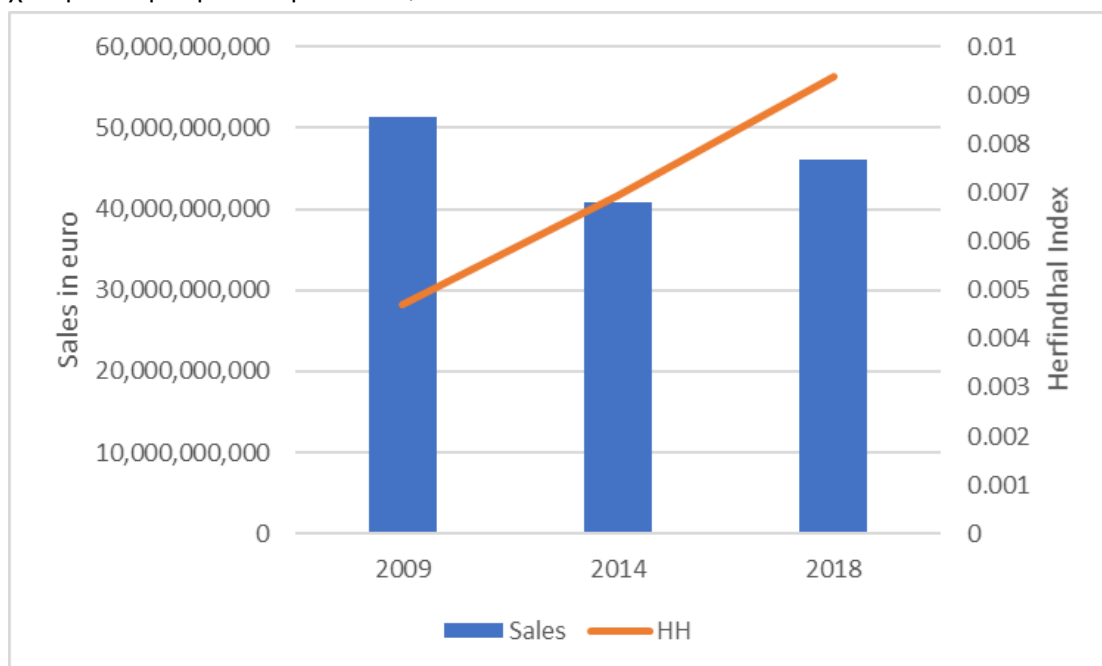
Το χονδρικό εμπόριο στην Ελλάδα, αποτελείται από τους υπο-κλάδους G.46 οι οποίοι αναλύονται ξεχωριστά σε επίπεδο κλάδων G.46.2 «Βασικά στοιχεία του κλάδου χονδρικού εμπορίου ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων και ζώντων ζώων» και G.46.3 «Βασικά στοιχεία του κλάδου χονδρικού εμπορίου τροφίμων, ποτών και καπνού» και ενιαία τον υπο-κλάδο G.46 σε επίπεδο επιχείρησης.

Και στους δύο κλάδους του χονδρικού εμπορίου δεν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις συγκέντρωσης όπως φαίνεται από τους Πίνακες 3.9 και 3.10. Και στους δύο υπο-κλάδους του χονδρεμπορίου, ο αριθμός των επιχειρήσεων, ο συνολικός τζίρος του κλάδου, ο αριθμός των απασχολούμενων, το μέσο μερίδιο της επιχείρησης και το μέσο μέγεθος της επιχείρησης, μειώθηκαν αναλογικά. Συνεπώς, δεν προκύπτει μία σαφή ένδειξη από την κλαδική ανάλυση για την πορεία συγκέντρωσης του κλάδου.

Σε επίπεδο επιχείρησης, το διάγραμμα 3.10 δείχνει την πορεία του κλάδου χονδρικού εμπορίου συνολικά και όχι μόνο για τα τρόφιμα. Η βάση περιέχει 6.931 επιχειρήσεις το 2009 και 7.701 το 2018 με μείωση των πωλήσεων από σχεδόν 51,2 δις ευρώ το 2009 σε σχεδόν 46 δις το 2018. Η βάση της ICAP συνεπώς και η κλαδική βάση της Eurostat των πινάκων 3.8 και 3.9 δεν είναι

συγκρίσιμες. Για το σύνολο του χονδρικού εμπορίου, ο δείκτης συγκέντρωσης σχεδόν διπλασιάστηκε την περίοδο 2009-2018 δείχνοντας τις σαφείς τάσεις συγκέντρωσης του κλάδου. Για το σύνολο του χονδρικού εμπορίου με βάση τα δεδομένα της ICAP που συγκεντρώνει τις μεγάλες επιχειρήσεις των κλάδων, ο δείκτης συγκέντρωσης σχεδόν διπλασιάστηκε την περίοδο 2009-2018 δείχνοντας τις σαφείς τάσεις συγκέντρωσης του κλάδου αναφορικά με τις μεγάλες επιχειρήσεις αυτού.

Διάγραμμα 3.10: Η πορεία του δείκτη συγκέντρωσης Herfindhal συνολικά του κλάδου χονδρικού εμπορίου στην Ελλάδα, 2009-2018.

Πηγή: ICAP, Βάση δεδομένων επιχειρήσεων

Πίνακας 3.9: Βασικά στοιχεία του κλάδου χονδρικού εμπορίου ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων και ζώντων ζώων την δεκαετία 2008-2017

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Μεταβολή (%) 2008-2017	
Αριθμός Επιχειρήσεων	3,382.0	3,286.0	3,217.0	3,130.0	3,124.0	3,110.0	2,824.0	2,600.0	2,834.0	2,406.0	-28.86	
Τζίρος (εκ. ευρώ)	2,675.5	2,230.7	2,042.1	2,101.1	2,044.9	1,815.1	1,589.8	1,580.6	1,612.7	1,600.8	-40.17	
Αξία παραγωγής (εκ. ευρώ)	999.4	566.5	593.4	513.0	500.6	525.3	405.5	504.9	488.9	489.6	-51.01	
Ακαθάριστο περιθώριο (εκ. ευρώ)	867.6	552.9	524.3	477.4	478.4	491.9	240.1	304.8	243.8	290.3	-66.54	
Προστιθέμενη Αξία (εκ. ευρώ)	494.8	235.6	280.7	228.7	215.8	247.7	131.6	142.1	134.1	153.9	-68.90	
Αριθμός απασχολούμενων	10,610.0	9,578.0	10,147.0	9,320.0	9,263.0	8,904.0	6,320.0	6,014.0	7,096.0	6,925.0	-34.73	
Τζίρος ανά επιχείρηση	0.791	0.679	0.635	0.671	0.655	0.584	0.563	0.608	0.569	0.665	-15.90	
Αριθμός απασχολούμενων ανά επιχείρηση	3.137	2.915	3.154	2.978	2.965	2.863	2.238	2.313	2.504	2.878	-8.26	

Πηγή: Eurostat, Annual detailed enterprise statistics for trade (NACE Rev. 2 G), μεταβλητή, sbs_na_dt_r2.

Πίνακας 3.10: Βασικά στοιχεία του κλάδου χονδρικού εμπορίου τροφίμων, ποτών και καπνού την δεκαετία 2008-2017

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Μεταβολή (%) 2008-2017	
Αριθμός Επιχειρήσεων	14,633.0	14,102.0	13,711.0	13,154.0	13,056.0	12,920.0	14,331.0	13,495.0	14,015.0	12,614.0	-13.80	
Τζίρος (εκ. ευρώ)	23,536.2	21,814.5	20,566.0	18,163.3	16,717.6	16,358.6	16,036.3	16,315.9	16,637.6	17,550.0	-25.43	
Αξία παραγωγής (εκ. ευρώ)	5,579.1	5,646.2	5,639.5	4,714.4	3,715.1	4,462.2	3,741.3	4,010.4	3,913.8	4,140.0	-25.79	
Ακαθάριστο περιθώριο (εκ. ευρώ)	5,292.5	5,505.1	5,420.2	4,479.9	3,536.5	4,276.6	2,674.2	2,752.0	2,831.6	2,679.4	-49.37	
Προστιθέμενη Αξία (εκ. ευρώ)	2,287.8	2,415.2	2,122.1	1,997.3	1,527.6	1,549.3	1,297.0	1,430.9	1,348.1	1,157.3	-49.41	
Αριθμός απασχολούμενων	79,767.0	73,855.0	68,261.0	66,230.0	63,034.0	61,512.0	57,436.0	56,009.0	59,299.0	60,009.0	-24.77	
Τζίρος ανά επιχείρηση	1.608	1.547	1.500	1.381	1.280	1.266	1.119	1.209	1.187	1.391	-13.50	
Αριθμός απασχολούμενων ανά επιχείρηση	5.451	5.237	4.979	5.035	4.828	4.761	4.008	4.150	4.231	4.757	-12.73	

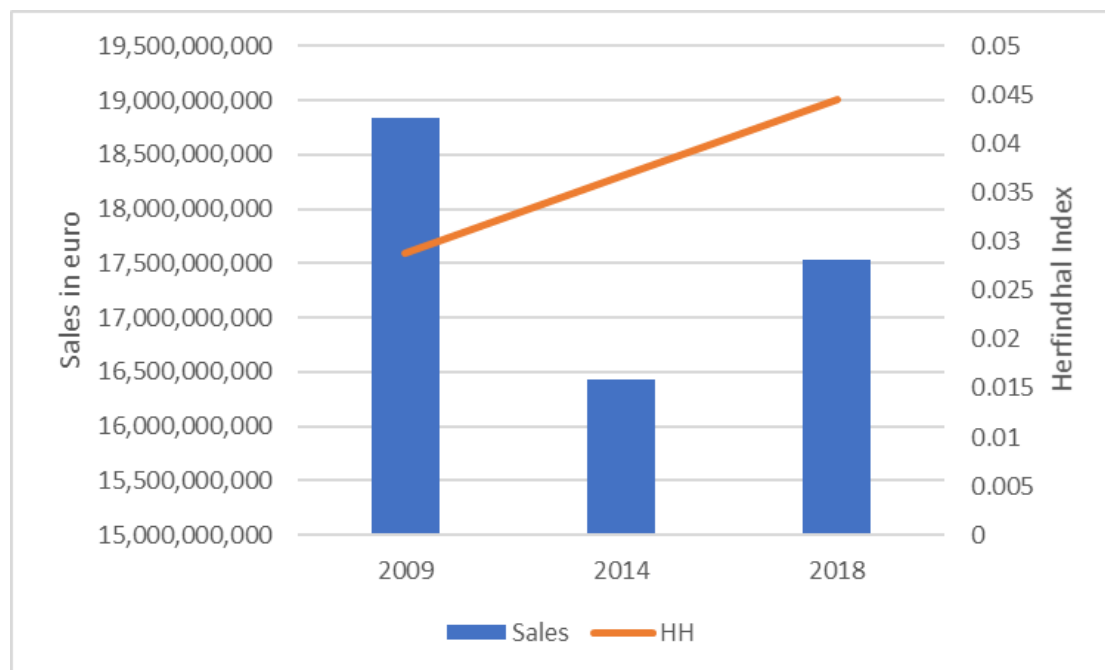
Πηγή: Eurostat, Annual detailed enterprise statistics for trade (NACE Rev. 2 G), μεταβλητή, sbs_na_dt_r2.

Λιανικό εμπόριο

Το λιανικό εμπόριο στην Ελλάδα, αποτελείται από τους υπο-κλάδους «Εμπόριο σε μη εξειδικευμένα καταστήματα αποκλειστικά για τρόφιμα αλλά με κυριαρχούντα προϊόντα τα τρόφιμα – σούπερ μάρκετς (G.47.1)», «Εμπόριο σε εξειδικευμένα και αποκλειστικά καταστήματα για τρόφιμα – οπωροπωλεία, κρεοπωλεία, φούρνοι, παντοπωλεία, ψαράδικα, κάβες, καπνοπωλεία, ντελικάτσεν, κ.λπ. (G.47.2)», «Εμπόριο λουλουδιών, γλαστρικών, σπόρων, κ.λπ. (G.47.76)», και «Εμπόριο τροφίμων και ποτών μέσω πάγκων και υπαίθριων κατασκευών (μεμονωμένα ή σε αγορές) (G.47.81)». του G.47 οι οποίοι αναλύονται ξεχωριστά σε επίπεδο υπο-κλάδου (G.46.2 και G.46.3) και ενιαία τον G.46 σε επίπεδο επιχείρησης. Οι πίνακες 3.10, 3.11 και 3.12 αποτυπώνουν την κατάσταση στους υπο-κλάδους G.47.1, G.47.2 και G.47.81 αντίστοιχα. **Στον κλάδο των σούπερ μάρκετ, όπως δείχνει και ο Πίνακας 3.11, υπάρχουν ενδείξεις για συγκέντρωση. Ο αριθμός των επιχειρήσεων έχει μειωθεί σημαντικά (-40.9%) ενώ ο τζίρος πολύ λιγότερο (-13,9%) με αποτέλεσμα να έχει αυξηθεί τόσο το μέσο μερίδιο της επιχείρησης (45,7%) όσο και το μέσο μέγεθος (120%). Αντίθετα, στο λιανικό εμπόριο τροφίμων από καταστήματα αποκλειστικής πώλησης τροφίμων (φούρνοι, οπωροπωλεία, κρεοπωλεία, ντελικάτσεν, κ.λπ.) η μείωση των επιχειρήσεων είναι σχεδόν 25% και του τζίρου 58%, με αποτέλεσμα το μέσο μερίδιο της επιχείρησης να έχει υποδιπλασιαστεί (Πίνακας 3.12). Η λιανική μέσω υπαίθριων πάγκων έχει υποστεί πλήρη καθίζηση και δεν τίθεται θέματα συγκέντρωσης της αγοράς (Πίνακας 3.13).**

Σε επίπεδο επιχείρησης, το διάγραμμα 3.12 δείχνει την πορεία του κλάδου λιανικού εμπορίου συνολικά και όχι μόνο για τα τρόφιμα. Η βάση περιέχει 1.821 επιχειρήσεις το 2009 και 2.251 το 2018 με μείωση των πωλήσεων από σχεδόν 18,8 δις ευρώ το 2009 σε σχεδόν 17,5 δις το 2018. Η βάση της ICAP συνεπώς και η κλαδική βάση της Eurostat των πινάκων 3.11, 3.12 και 3.13 δεν είναι συγκρίσιμες. **Για το σύνολο του λιανικού εμπορίου, ο δείκτης συγκέντρωσης αυξήθηκε 50% την περίοδο 2009-2018 δείχνοντας τις σαφείς τάσεις συγκέντρωσης του κλάδου λιανικού εμπορίου συνολικά.**

Διάγραμμα 3.11: Η πορεία του δείκτη συγκέντρωσης Herfindhal συνολικά του κλάδου λιανικού εμπορίου στην Ελλάδα, 2009-2018.

Πηγή: ICAP, Βάση δεδομένων επιχειρήσεων

Από την ανάλυση της συγκέντρωσης στην αλυσίδα αξίας των τροφίμων φαίνεται ότι την δεκαετία 2008-2017, ένα μεγάλο μέρος του χονδρικού εμπορίου υποκαταστάθηκε από την μεταποίηση και τις αλυσίδες σούπερ-μάρκετ. Η μεταποίηση (συσκευασία και τυποποίηση), και κυρίως οι μεταποιητικές επιχειρήσεις που κάνουν εξαγωγές, πουλάει απευθείας σε αλυσίδες λιανικού εμπορίου, ενώ μεγάλες ενώσεις και ομάδες παραγωγών διατηρούν συμβόλαια με αλυσίδες λιανικής. Οι αλυσίδες λιανικής έχουν επίσης εισέλθει και στον τομέα του ηλεκτρονικού εμπορίου (e-commerce), με ηλεκτρονικά μαγαζιά και κατ' οίκο παράδοση των εμπορευμάτων. Το χονδρικό εμπόριο περιορίζεται συνεχώς στην εξυπηρέτηση των εξειδικευμένων καταστημάτων (οπωροπωλεία, κρεοπωλεία, κ.λπ.), τα οποία όμως διαρκώς μειώνονται και συνεπώς διαρκώς χάνει τη θέση του στην αλυσίδα αξίας των τροφίμων. Συγχρόνως, η διαπραγματευτική δύναμη του χονδρεμπορίου μετατοπίζεται στις μεγάλες αλυσίδες λιανικής που εξοπλίζονται με πολύ σύγχρονα συστήματα εφοδιασμού (logistics) και γεωγραφικά καταναμημένους αποθηκευτικούς χώρους.

Πίνακας 3.11: Βασικά στοιχεία του κλάδου λιανικού εμπορίου τροφίμων – σούπερ μάρκετ την δεκαετία 2008-2017

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Μεταβολή (%) 2008-2017	
Αριθμός Επιχειρήσεων	27,564.0	25,589.0	26,201.0	25,424.0	25,422.0	22,397.0	19,718.0	17,813.0	17,918.0	16,295.0	-40.88	
Τζίρος (εκ. ευρώ)	15,837.2	14,584.7	15,267.6	16,974.0	15,639.3	13,979.5	14,037.7	13,567.4	13,419.1	13,644.3	-13.85	
Αξία παραγωγής (εκ. ευρώ)	3,178.3	2,863.9	3,457.4	3,312.3	3,072.5	2,755.3	2,930.9	2,993.8	2,927.5	3,052.1	-3.97	
Ακαθάριστο περιθώριο (εκ. ευρώ)	2,652.0	2,379.8	2,941.1	2,836.7	2,927.5	2,329.6	2,360.3	2,169.1	2,588.8	2,164.0	-18.40	
Προστιθέμενη Αξία (εκ. ευρώ)	2,043.0	1,800.3	2,270.8	2,066.6	2,031.8	1,573.8	1,581.8	1,607.5	1,557.2	1,797.2	-12.03	
Αριθμός απασχολούμενων	66,080.0	59,691.0	67,337.0	77,799.0	71,491.0	67,625.0	78,582.0	78,771.0	84,592.0	85,951.0	30.07	
Τζίρος ανά επιχείρηση	0.575	0.570	0.583	0.668	0.615	0.624	0.712	0.762	0.749	0.837	45.734	
Αριθμός απασχολούμενων ανά επιχείρηση	2.397	2.333	2.570	3.060	2.812	3.019	3.985	4.422	4.721	5.275	120.023	

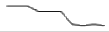

Πηγή: Eurostat, Annual detailed enterprise statistics for trade (NACE Rev. 2 G), μεταβλητή, sbs_na_dt_r2.

Πίνακας 3.12: Βασικά στοιχεία του κλάδου λιανικού εμπορίου τροφίμων – εξειδικευμένα καταστήματα την δεκαετία 2008-2017

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Μεταβολή (%) 2008-2017	
Αριθμός Επιχειρήσεων	30,080.0	29,969.0	29,991.0	26,657.0	26,672.0	25,026.0	26,445.0	25,205.0	25,197.0	22,645.0	-24.72	
Τζίρος (εκ. ευρώ)	7,195.4	6,641.4	6,347.7	5,822.4	5,215.1	4,733.9	3,204.9	3,132.5	3,030.0	3,020.2	-58.03	
Αξία παραγωγής (εκ. ευρώ)	1,788.1	2,148.5	1,799.0	1,917.3	1,455.0	1,422.3	672.6	686.5	644.0	623.5	-65.13	
Ακαθάριστο περιθώριο (εκ. ευρώ)	1,770.8	2,091.9	1,763.5	1,847.9	1,444.8	1,391.4	444.8	473.5	444.7	448.1	-74.70	
Προστιθέμενη Αξία (εκ. ευρώ)	852.5	1,222.7	941.6	850.9	721.3	550.4	136.4	152.6	116.1	122.0	-85.69	
Αριθμός απασχολούμενων	72,458.0	69,287.0	67,235.0	66,359.0	59,622.0	58,802.0	54,716.0	47,531.0	56,751.0	53,593.0	-26.04	
Τζίρος ανά επιχείρηση	0.239	0.222	0.212	0.218	0.196	0.189	0.121	0.124	0.120	0.133	-44.24	
Αριθμός απασχολούμενων ανά επιχείρηση	2.409	2.312	2.242	2.489	2.235	2.350	2.069	1.886	2.252	2.367	-1.75	

Πηγή: Eurostat, Annual detailed enterprise statistics for trade (NACE Rev. 2 G), μεταβλητή, sbs_na_dt_r2.

Πίνακας 3.13: Βασικά στοιχεία του κλάδου λιανικού εμπορίου τροφίμων – πάγκοι σε λαϊκές και υπαίθριες αγορές την δεκαετία 2008-2017.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Μεταβολή (%) 2008-2017	
Αριθμός Επιχειρήσεων	12,443.0	12,373.0	12,216.0	10,139.0	10,139.0	10,129.0	4,839.0	4,041.0	4,838.0	4,107.0	-66.99	
Τζίρος (εκ. ευρώ)	781.5	770.7	794.5	601.3	555.0	500.5	166.1	151.0	139.0	123.3	-84.22	
Αξία παραγωγής (εκ. ευρώ)	140.4	107.8	208.4	82.1	90.5	96.7	21.4	13.8	19.5	19.0	-86.47	
Ακαθάριστο περιθώριο (εκ. ευρώ)	140.4	107.8	191.9	82.1	90.5	96.7	5.2	9.4	9.0	16.8	-88.03	
Προστιθέμενη Αξία (εκ. ευρώ)	87.6	76.5	153.1	38.0	41.6	31.2	-3.7	-4.0	-3.1	-0.8	-100.91	
Αριθμός απασχολούμενων	16,000.0	15,897.0	16,894.0	13,077.0	12,619.0	12,149.0	6,150.0	3,955.0	5,842.0	4,729.0	-70.44	
Τζίρος ανά επιχείρηση	0.063	0.062	0.065	0.059	0.055	0.049	0.034	0.037	0.029	0.030	-52.20	
Αριθμός απασχολούμενων ανά επιχείρηση	1.286	1.285	1.383	1.290	1.245	1.199	1.271	0.979	1.208	1.151	-10.45	

Πηγή: Eurostat, Annual detailed enterprise statistics for trade (NACE Rev. 2 G), μεταβλητή, sbs_na_dt_r2.

Στην αγορά της πώλησης ειδών σούπερ μάρκετ δραστηριοποιείται πλήθος αλυσίδων και μεμονωμένων σούπερ μάρκετ, κατά κανόνα με μακροχρόνια εμπειρία στον κλάδο. Πολλές από τις μεγάλες αλυσίδες σούπερ μάρκετ διαθέτουν και καταστήματα Cash&Carry, καταστήματα δηλαδή χονδρικής πώλησης ειδών σούπερ μάρκετ τα οποία απευθύνονται σε επαγγελματίες.

Πίνακας 3.13α: Κύκλος εργασιών των 10 μεγαλύτερων επιχειρήσεων (σε χιλ. Ευρώ) για το 2017, 2018 10 Μεγαλύτερες Όμιλοι/ Επιχειρήσεις (χωρίς ΛΙΝΤΛ)

ΟΜΙΛΟΙ/ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	2017	2018	Μεταβολή
Όμιλος Ελληνικές Υπεραγορές ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ ΑΕΕ	2.524.292	3.011.502	19,30%
ΑΒ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ ΑΕ	2.100.319	1.986.336	-5,43%
ΜΕΤΡΟ ΑΕΒΕ	1.172.126	1.190.626	1,58%
ΜΑΣΟΥΤΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΕ	761.589	770.349	1,15%
ΠΕΝΤΕ Α.Ε.	482.772	449.970	-6,79%
Όμιλος ΚΡΗΤΙΚΟΣ	229.807	310.348	35,05%
Market In ΑΕ	251.013	284.110	13,19%
ΣΥΝ.ΜΕΛΩΝ ΙΝ.ΚΑ Π.Ε.	175.732	175.625	-0,06%
Bazaar ΑΕ	162.628	168.955	3,89%
Γουντισίδης ΑΕ	48.765	46.903	-3,82%
Σύνολο 10 Ομίλων/ εταιριών	7.909.043	8.394.723	6,14%
% επί των συνολικών πωλήσεων έσω σ/μ & c&c	71,5%	74,0%	

Πηγή: ΠΑΝΟΡΑΜΑ των Ελληνικών Σούπερ Μάρκετ, Νο 23 – Φθινόπωρο 2019, ICAP, επεξεργασία ΓΔΑ.
[ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΕΚΘΕΣΗ ΚΛΑΔΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ: ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ](#) σελ. 6.

Όπως αναφέρει η [Ενδιάμεση Έκθεση της Επιτροπής Ανταγωνισμού](#), το 2018, οι δέκα μεγαλύτεροι όμιλοι και εταιρίες κατέγραψαν ποσοστιαία αύξηση στις πωλήσεις τους κατά 6,14% σε σχέση με το 2017, δηλαδή κατά 485,68 εκατ. ευρώ, σχεδόν διπλάσια σε σχέση με το 2017. Οι πωλήσεις τους ανήλθαν στα 8,39 δις ευρώ, ποσό που αντιπροσωπεύει περίπου το 40% των αγορών των ελληνικών νοικοκυριών σε είδη παντοπωλείου με βάση την έρευνα οικογενειακών προϋπολογισμών της ΕΛΣΤΑΤ. Πλέον οι πωλήσεις των 10 μεγαλύτερων επιχειρήσεων και ομίλων αντιπροσωπεύουν το 74% των συνολικών πωλήσεων της αγοράς. Το αντίστοιχο ποσοστό το 2014 εκτιμάται στο 65%. Η ίδια έκθεση αναφέρει ότι «οι εξαγορές που πραγματοποιήθηκαν στην αγορά των ειδών σούπερ μάρκετ τα τελευταία έτη οδήγησαν, όπως είναι αναμενόμενο στη συγκέντρωση του κλάδου. Οι δείκτες CR4, CR 10 αλλά και ΗΗΙ ακολουθούν ανοδική πορεία σε όλη τη διάρκεια της περιόδου 2013 – 2018».

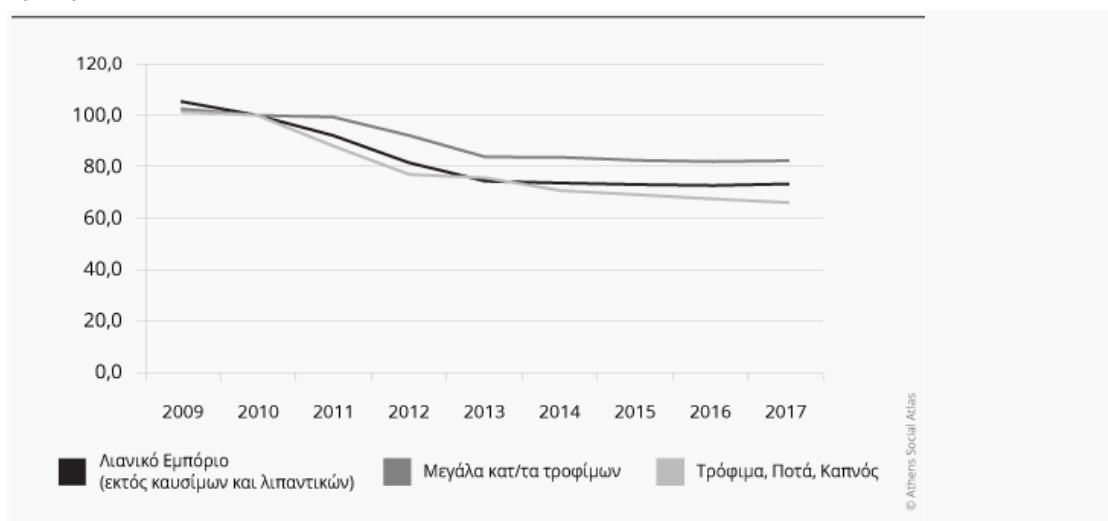
Πίνακας 3.13b: CR 4, CR 10 και Herfindahl-Hirschman index για τα έτη 2013 - 2018

ΔΕΙΚΤΗΣ	2013	2014	2015	2016	2017	2018
CR4	[45-55]%	[45-55]%	[55-65]%	[55-65]%	[65-75]%	[65-75]%
CR10	[75-85]%	[75-85]%	[75-85]%	[75-85]%	[75-85]%	[75-85]%
ΗΗΙ	832,95	881,10	1.010,14	1.060,51	1.244,38	1.296,084

Πηγή: ΠΑΝΟΡΑΜΑ των Ελληνικών Σούπερ Μάρκετ, Νο 23 – Φθινόπωρο 2019, ICAP, επεξεργασία ΓΔΑ.
[ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΕΚΘΕΣΗ ΚΛΑΔΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ: ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΟΡΙΣΜΑΤΩΝ](#) σελ. 7.

Στη διάρκεια της περιόδου 2009-2017, ο Γενικός Δείκτης Κύκλου Εργασιών του Λιανικού Εμπορίου (εκτός των καυσίμων και των λιπαντικών) με έτος βάσης το 2010=100, είχε πέσει στις 73,7 μονάδες (διάγραμμα 3.12 και πίνακας 3.14). Την ίδια περίοδο η κατηγορία «μεγάλα καταστήματα τροφίμων», ακολουθώντας σαφώς πιο ομαλή πτωτική πορεία είχε συγκρατηθεί στις 82,4 μονάδες (ΕΛΣΤΑΤ, 2018). Ειδικότερα, μέσα στην κατηγορία των μεγάλων καταστημάτων, οι μικρότερες αλυσίδες και τα καταστήματα αυτοεξυπηρέτησης γνώρισαν μεγάλη πτώση του κύκλου εργασιών, ενώ οι κορυφαίες αλυσίδες σημείωσαν αύξηση των πωλήσεων.

Διάγραμμα 3.12: Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών σε επιλεγμένες κατηγορίες λιανικού εμπορίου, 2009-2017

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2020

Πίνακας 3.14: Εξέλιξη δείκτη κύκλου εργασιών στο λιανικό εμπόριο, 2000-2020

Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Λιανικό Εμπόριο 2000-2020 ^(1,2,3) , έτος βάσης 2015=100													
Έτος βάσης 2015=100,0													
Έτη & Μήνες	Γενικός Δείκτης	Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων - λιπαντικών)[3]	Καταστήματα ειδών διατροφής (**)	Λοιπά καταστήματα (εκτός καυσίμων)	Μεγάλα καταστήματα τροφίμων (super markets)	Πολυκαταστήματα	Καύσιμα και λιπαντικά αυτοκινήτων	Τρόφιμα - Ποτά - Καπνός	Φαρμακευτικά - Καλλυντικά	Ένδυση - Υπόδηση	Έπιπλα - Ηλεκτρικά είδη - Οικιακός εξοπλισμός	Βιβλία - Χαρτικά - Λοιπά είδη	Πωλήσεις εκτός καταστημάτων
Μέσοι ετήσιοι δείκτες													
2000	86.1	90.0	68.9	118.8	63.5	90.3	75.6	101.7	95.1	119.1	161.9	88.1	155.3
2001	92.3	97.1	75.2	126.8	69.5	97.6	77.4	109.9	101.6	126.4	169.0	92.8	157.0
2002	100.4	106.1	83.2	136.6	77.8	108.7	81.6	116.7	110.5	135.2	178.0	101.4	163.2
2003	108.9	114.4	92.1	142.4	87.4	118.3	92.2	123.0	121.0	139.1	185.3	112.2	169.5
2004	115.7	121.5	99.2	148.9	94.8	126.5	98.8	129.6	128.7	146.2	193.2	120.7	174.2
2005	124.1	128.8	105.0	157.9	100.7	132.7	115.1	133.8	137.0	154.7	203.3	127.7	176.1
2006	139.3	142.7	118.8	173.1	115.6	159.0	132.9	140.9	142.1	159.9	239.0	133.9	180.7
2007	147.2	150.8	125.2	183.0	122.5	166.2	135.3	144.0	146.0	166.6	256.8	144.7	185.9
2008	155.2	154.1	130.9	183.4	129.2	172.1	172.8	143.9	153.0	161.7	248.0	147.9	197.7
2009	139.4	143.2	126.5	164.9	123.8	155.9	114.5	145.7	158.6	167.9	212.8	116.1	190.0
2010	137.8	136.1	123.7	152.1	120.9	139.5	143.9	143.8	154.6	150.3	185.5	113.3	172.0
2011	127.9	125.6	120.7	132.0	120.0	142.6	137.6	127.0	137.5	120.5	153.7	106.7	124.2
2012	113.9	111.4	111.3	111.5	111.6	134.6	124.5	111.2	117.9	96.8	125.0	93.9	98.0
2013	104.1	101.8	102.4	101.4	101.6	116.7	115.1	109.4	99.8	94.0	112.8	92.0	96.7
2014	103.0	100.8	101.5	100.2	101.4	105.8	113.3	102.2	102.0	96.1	107.1	95.1	99.0
2015	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
2016	97.9	99.4	99.2	99.8	99.4	104.1	90.8	97.6	97.9	101.9	97.7	101.9	93.8
2017	99.6	100.3	99.2	101.7	99.9	102.7	97.1	95.5	96.5	104.0	100.3	107.7	113.4
2018	101.6	102.0	101.9	101.5	103.4	101.1	101.3	93.4	96.2	104.3	102.9	108.4	126.0
2019	103.1	103.4	103.0	102.2	105.4	89.2	102.6	89.1	97.7	104.9	108.2	116.4	124.7
*Προσωρινά στοιχεία													
(**) Καταστήματα ειδών διατροφής=Μεγάλα καταστήματα τροφίμων + Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός													
^[1] Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Λιανικό Εμπόριο, αναθεωρήθηκε με έτος βάσης 2015=100,0 Κανονισμός (ΕΚ) του Συμβουλίου 1165/98.													
^[2] Εφαρμόζεται η στατιστική ταξινόμηση των οικονομικών δραστηριοτήτων NACE Rev.2 (Κανον. (ΕΚ) 1893/2006)													
^[3] Ο δείκτης υπολογίζεται για λόγους συγκρισιμότητας με τις προηγούμενες χρονοσειρές οι οποίες καταρτιζόνταν χωρίς τα καύσιμα.													

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2020

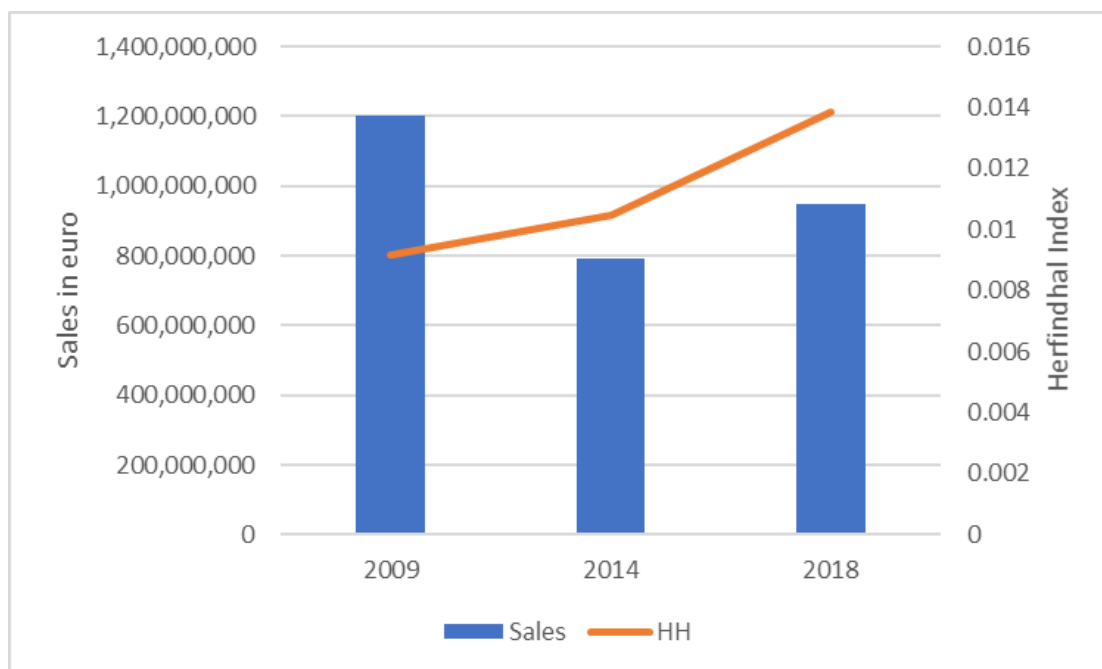
Η πανδημία σηματοδότησε πολλές αλλαγές στο λιανεμπόριο. Οι πιο σημαντικές είναι:

- Αγορές δίχως επαφές
- Το one-stop shop
- Το ηλεκτρονικό εμπόριο
- Το πλήγμα των εμπορικών κέντρων και πολυκαταστημάτων (ενδεικτική είναι η μελέτη της Coresight & Research που δείχνει ότι το 25% των περίπου 1000 εμπορικών κέντρων της Αμερικής να κλείνουν μέσα στα επόμενα 3-5 χρόνια (Ναυτεμπορική 1/10/20)).

Υπηρεσίες τροφίμων και ποτών (εστιατόρια, καντίνες, κυλικεία, μπαρ, catering, κ.λπ.) (I.56)

Σε επίπεδο επιχείρησης, το διάγραμμα 3.13 δείχνει την πορεία του κλάδου εστίασης. Η βάση περιέχει 770 επιχειρήσεις το 2009 και φτάνει στις 977 το 2018 με μείωση των πωλήσεων από σχεδόν 1,2 δις ευρώ το 2009 σε σχεδόν 0,95 δις το 2018. Ο δείκτης συγκέντρωσης δείχνει τη σαφή τάση του κλάδου υπηρεσιών τροφίμων για συγκέντρωση στην περίοδο 2009-2018 αφού αυξήθηκε κατά σχεδόν 50%.

Διάγραμμα 3.13: Η πορεία του δείκτη συγκέντρωσης Herfindhal του κλάδου εστίασης στην Ελλάδα, 2009-2018.

Πηγή: ICAP, Βάση δεδομένων επιχειρήσεων

Κατανάλωση

Με βάση την πιο πρόσφατη μελέτη του IOBE⁶, η συνολική μηνιαία κατά νοικοκυριό κατανάλωση στην Ελλάδα είναι ίση με €1.414 το 2017 μειωμένη κατά 28% σε σύγκριση με το 2010. Τα είδη διατροφής και μη οινοπνευματώδη ποτά διαμορφώθηκαν στα €289,0 τον μήνα το 2017 σε σχέση με τα €287,8 το 2016. Όπως αναφέρει η έκθεση, «Η κύρια δαπάνη των Ελλήνων καταναλωτών στη μηνιαία κατανάλωση τροφίμων και ποτών αφορά πρώτα το Κρέας (€65,3 το 2017), τα Γαλακτοκομικά (€48,1 το 2017) και στη συνέχεια το Αλεύρι, το Ψωμί και τα δημητριακά (€45,2 το 2017). Αξίζει να σημειωθεί ότι την υψηλότερη ποσοστιαία άνοδο καταγράφουν οι δαπάνες για Αποστάγματα (+10%) και για Καφέ, τσάι και κακάο (+6%) το 2017 σε σχέση με το 2016, ενώ μικρότερες αυξήσεις σημειώνουν οι δαπάνες για τις υπόλοιπες κατηγορίες.

Εξαίρεση αποτελούν οι δαπάνες για Μπύρα οι οποίες καταγράφουν μείωση της τάξης του 5% καθώς και οι δαπάνες για Γαλακτοκομικά προϊόντα και αυγά, Έλαια και Λίπη οι οποίες καταγράφουν μείωση (από -3% εκατέρωθεν). Το μερίδιο της καταναλωτικής δαπάνης των νοικοκυριών για τρόφιμα και μη αλκοολούχα ποτά στην ΕΕ-28, είναι χαμηλότερο κατά μέσο όρο σε σχέση με αυτό της Ελλάδας και παρουσιάζει ομαλότερες διακυμάνσεις. **Ο ευρωπαϊκός μέσος όρος της αναλογίας των τροφίμων στη συνολική κατανάλωση παρέμεινε σχετικά σταθερός (12,2%), σε αντίθεση με τη συνεχή αύξηση των αντίστοιχων ποσοστών στην Ελλάδα (κυμαίνεται στο 16,9% το 2017). Η μεγαλύτερη αναλογία των ειδών διατροφής**

⁶ http://iobe.gr/docs/research/RES_05_B_05042019_REP_GR.pdf

στην Ελλάδα σε σύγκριση με την υπόλοιπη Ευρώπη (μέσος όρος) αποτελεί μια ένδειξη της σχετικής μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος στη χώρα τα τελευταία έτη.»

Η εκδήλωση της πανδημίας το 2020 και η λήψη περιοριστικών μέτρων (διακοπή λειτουργίας επιχειρήσεων, περιορισμός μετακινήσεων κλείσιμο εστίασης μείωση του τουρισμού) οδήγησε σε μείωση του ΑΕΠ κατά 8,2% το 2020⁷ δημιουργώντας εκ νέου συνθηκες μείωσης της καυταναλωτικής δαπάνης και σημαντικές πιέσεις στ ακαταντη τημηματ ατης αγροδιατροφικής αλυσίδας (λιανεμπόριο εστίαση)

Σύνοψη

Ειδικότερα, στα γεωργικά μηχανήματα παρουσιάζεται η μεγαλύτερη συγκέντρωση, αφού οι 5 μεγαλύτερες επιχειρήσεις ελέγχουν το 72% του συνολικών πωλήσεων του κλάδου (CR5=72%), ενώ οι 10 μεγαλύτερες το 91% (CR10=91%). Υψηλοί βαθμοί συγκέντρωσης παρουσιάζονται επίσης στα φυτοφάρμακα, τα λιπάσματα και το πολλαπλασιαστικό υλικό.

Για τους ανιόντες κλάδους η περίοδος 2009-2018 είχε μεικτές τάσεις. Η βιομηχανία λιπασμάτων αυξήθηκε και υπάρχει μια ελαφρά τάση συγκέντρωσης του κλάδου ως προς τα πάγια. Η βιομηχανία αγροτικών και δασικών μηχανημάτων και εργαλείων αρχικά συρρικνώθηκε (2009-2014) και μετά σταθεροποιήθηκε. Η βιομηχανία μηχανημάτων τροφίμων είναι σε συρρίκνωση. Το ίδιο ισχύει και για το χονδρικό εμπόριο μηχανημάτων και εργαλείων.

Μεταποίηση Τροφίμων & Ποτών

Το μέσο μερίδιο της επιχείρησης (τζίρος ανά επιχείρηση) και το μέσο μέγεθος σε όρους απασχόλησης (απασχολούμενοι ανά επιχείρηση) αυξήθηκαν αντίστοιχα με την αύξηση του τζίρου και της απασχόλησης. Συνεπώς δεν υπάρχει ένδειξη ότι ο κλάδος προχώρησε σε συγκέντρωση στο διάστημα αυτό. Το 9,4% του συνόλου των επιχειρήσεων του κλάδου τροφίμων καλύπτουν το 85% του τζίρου των 15,5 χιλιάδων επιχειρήσεων.

Ο κλάδος των ποτών ακολούθησε μάλλον μία πορεία διασποράς παρά συγκέντρωσης. Το 22% των επιχειρήσεων του κλάδου των ποτών **καλύπτει το 85% του τζίρου**.

Στο κλάδο μεταποίησης και προϊόντων καπνού παρατηρείται αύξηση του δείκτη συγκέντρωσης στην περίοδο 2009-2018.

Χονδρικό εμπόριο

Για το σύνολο του χονδρικού εμπορίου με βάση τα δεδομένα της ICAP που συγκεντρώνει τις μεγάλες επιχειρήσεις των κλάδων, ο δείκτης συγκέντρωσης σχεδόν διπλασιάστηκε την περίοδο 2009-2018 δείχνοντας τις σαφείς τάσεις συγκέντρωσης του κλάδου αναφορικά με τις μεγάλες επιχειρήσεις αυτού.

Λιανικό εμπόριο

⁷ ΕΛΣΤΑΤ ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ ΠΡΟΣΩΡΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΘΝΙΚΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ 2020 Πειραιάς 5/3/2021

Στον κλάδο των σούπερ μάρκετ, όπως δείχνει και ο Πίνακας 3.11, υπάρχουν ενδείξεις για συγκέντρωση.

Από την ανάλυση της συγκέντρωσης στην αλυσίδα αξίας των τροφίμων φαίνεται ότι την δεκαετία 2008-2017, ένα μεγάλο μέρος του χονδρικού εμπορίου υποκαταστάθηκε από την μεταποίηση και τις αλυσίδες σούπερ-μάρκετ.

Συγχρόνως, η διαπραγματευτική δύναμη του χονδρεμπορίου μετατοπίζεται στις μεγάλες αλυσίδες λιανικής που εξοπλίζονται με πολύ σύγχρονα συστήματα εφοδιασμού (logistics) και γεωγραφικά καταναμημένους αποθηκευτικούς χώρους.

Οι πέντε μεγαλύτερες αλυσίδες σούπερ μάρκετ συγκέντρωσαν στην Ελλάδα το 2018 το 90,1% των συνολικών πωλήσεων των 42 συνολικά αλυσίδων του κλάδου (CR5=90,1%)

Η πανδημία σηματοδότησε πολλές αλλαγές στο λιανεμπόριο.

**Υπηρεσίες τροφίμων και ποτών (εστιατόρια, καντίνες, κυλικεία, μπαρ, catering, κ.λπ.)
(I.56)**

Τάση του κλάδου υπηρεσιών τροφίμων για συγκέντρωση στην περίοδο 2009-2018 αφού αυξήθηκε κατά σχεδόν 50%.

Ο ευρωπαϊκός μέσος όρος της αναλογίας των τροφίμων στη συνολική κατανάλωση παρέμεινε σχετικά σταθερός (12,2%), σε αντίθεση με τη συνεχή αύξηση των αντίστοιχων ποσοστών στην Ελλάδα (κυμαίνεται στο 16,9% το 2017). Η μεγαλύτερη αναλογία των ειδών διατροφής στην Ελλάδα σε σύγκριση με την υπόλοιπη Ευρώπη (μέσος όρος) αποτελεί μια ένδειξη της σχετικής μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος στη χώρα τα τελευταία έτη.»

3.1.1.3. Η μεταβλητότητα των τιμών και η ανάλυση των δεικτών του Food Price Monitoring (prc_fsc_idx)

Για να μελετηθεί η μεταβλητότητα των τιμών σε τρία στάδια της αλυσίδας αξίας, εξετάζεται η χρονική σειρά τριών δεικτών που αντανakλούν τους δείκτες τιμών του παραγωγού αγροτικών προϊόντων (Agricultural Commodity Prices Index), του παραγωγού μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων και τροφίμων στην Ελληνική αγορά (Domestic Producer Price Index) και του καταναλωτή αγροτικών προϊόντων και τροφίμων (Harmonised index of consumer prices). Οι δείκτες δηλαδή αναφέρονται στα τρία μεγάλα μέρη της αλυσίδας τροφίμων, παραγωγούς, μεταποιητές και καταναλωτές. Οι δείκτες αυτοί παράγονται για το σύνολο των προϊόντων της αλυσίδας αλλά και για επί μέρους μεγάλες ομάδες προϊόντων. Η παρούσα ανάλυση περιορίζεται κυρίως στο σύνολο των προϊόντων «Τρόφιμα – Food» με κωδικό CP011. Ο ορισμός των δεικτών του Food Price Monitoring Tool είναι ως κάτωθι:

Agricultural commodity prices index (AG COM). Πρόκειται για ένα δείκτη των τιμών εισροών αγροτικών προϊόντων στη μεταποίηση τροφίμων που, θεωρητικά, πρέπει να ακολουθεί το δείκτη τιμών παραγωγού των γεωργικών προϊόντων που βασίζεται στις πωλήσεις των γεωργικών προϊόντων. Ο δείκτης αυτός καταγράφει το πρώτο μέρος της αλυσίδας. Το τρέχον έτος βάσης είναι 2015 (Δείκτης 2015 = 100).

Domestic producer price index (PPI). Ο δείκτης τιμών εγχώριου παραγωγού στη μεταποίηση τροφίμων μετρά τη μέση εξέλιξη των τιμών όλων των αγαθών και των συναφών υπηρεσιών που προκύπτουν από τη δραστηριότητα ενός βιομηχανικού κλάδου (μεταποίηση τροφίμων στη συγκεκριμένη περίπτωση) και πωλούνται στην εγχώρια αγορά. Ο δείκτης δείχνει τη μηνιαία εξέλιξη των τιμών συναλλαγών των οικονομικών δραστηριοτήτων. Η εγχώρια αγορά ορίζεται ως πελάτες που κατοικούν στην Ελλάδα. Οι τιμές των βιομηχανικών παραγωγών καταρτίζονται ως "σταθερός δείκτης τιμών Laspeyres". Το τρέχον έτος βάσης είναι 2015 (Δείκτης 2015 = 100). Στην περίπτωση της αλυσίδας έχει επιλεγεί ο κωδικός για «Τρόφιμα – Food» που είναι ο CP011 της μεταβλητής (prc_fsc_idx) του Food Price Monitoring Tool της Eurostat. Ο δείκτης αυτός καταγράφει κυρίως την μεταποίηση τροφίμων. Στο δείκτη δεν περιλαμβάνονται οι χυμοί από φρούτα ή λαχανικά, το κρασί και η μπύρα για τα οποία υπάρχουν ξεχωριστοί δείκτες. Ο δείκτης αυτός χρησιμεύει ως μία καταγραφή του δεύτερου μέρους της αλυσίδας.

Harmonised index of consumer prices (HICPI). Ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή παρέχει συγκρίσιμα μέτρα πληθωρισμού για τις χώρες και τις ομάδες χωρών για τις οποίες παράγεται. Είναι ένας οικονομικός δείκτης που μετρά την εξέλιξη των τιμών των καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών που αποκτούν τα νοικοκυριά. Με άλλα λόγια, πρόκειται για ένα σύνολο δεικτών τιμών καταναλωτή (ΔΤΚ) που υπολογίζονται σύμφωνα με μια εναρμονισμένη προσέγγιση και ένα σύνολο ορισμών που καθορίζονται από ευρωπαϊκούς κανονισμούς. Επιπλέον, ο δείκτης παρέχει το επίσημο μέτρο του πληθωρισμού τιμών καταναλωτή στη ζώνη του ευρώ για τους σκοπούς της νομισματικής πολιτικής και την αξιολόγηση της σύγκλισης του πληθωρισμού, όπως απαιτείται από τα κριτήρια του Μάαστριχτ για την προσχώρηση στο ευρώ. Στην περίπτωση της αλυσίδας έχει επιλεγεί ο κωδικός για «Τρόφιμα – Food» που είναι ο CP011 της μεταβλητής (prc_fsc_idx) του Food Price Monitoring Tool της Eurostat. Ο δείκτης αυτός καταγράφει το τρίτο μέρος της αλυσίδας. Το τρέχον έτος βάσης είναι 2015 (Δείκτης 2015 = 100).

Χρησιμοποιείται επίσης ο δείκτης IMP που δείχνει την εξέλιξη των τιμών εισαγομένων αγροτικών προϊόντων και τροφίμων που μπορεί να συγκριθεί είτε με τον δείκτη αγροτικών προϊόντων (AG COM), είτε (και μάλλον καλύτερα) με τον δείκτη τιμών εγχώριου παραγωγού στη μεταποίηση αγροτικών προϊόντων και τροφίμων (PPI).

Η στατιστική ανάλυση που ακολουθεί έχει τρεις στόχους:

1. Να περιγράψει τη συμπεριφορά των δεικτών μαζί (ταυτόχρονα) σε μία μεγάλη χρονική εικόνα (2005-2020) έτσι ώστε να φανούν οι μακροχρόνιες τάσεις και η «μνήμη» των χρονικών σειρών. Να αναλύσει καθένα δείκτη ξεχωριστά (μονο-μεταβλητή ανάλυση) και να εξαγάγει συμπεράσματα για την μακροχρόνια τάση του δείκτη αφού αφαιρεθεί η εποχικότητα (seasonality) και ο «θόρυβος» (white noise)
2. Να διαπιστώσει εάν υπάρχουν εξαιρετικές σημειακές μεταβολές και ασυνέχειες (breaks) στις χρονολογικές σειρές και να προσπαθήσει να τις εντοπίσει χρονικά, και εάν είναι δυνατό, να μετρήσει την επίπτωσή τους
3. Να εξετάσει εάν οι χρονικές σειρές των δεικτών κινούνται ταυτόχρονα, δηλαδή την συνολοκλήρωση των δεικτών (co-integration). Η συνολοκλήρωση είναι μία πρώτη ένδειξη κάθετης μετάδοσης των τιμών στα μέρη της αλυσίδας (vertical integration). Η ανάλυση

αυτή γίνεται σε δύο περιόδους, την περίοδο 2005-2019 (μακροχρόνια) και την περίοδο που καλύπτει το ΠΑΑ και ένα χρόνο πριν, 2013-2019.

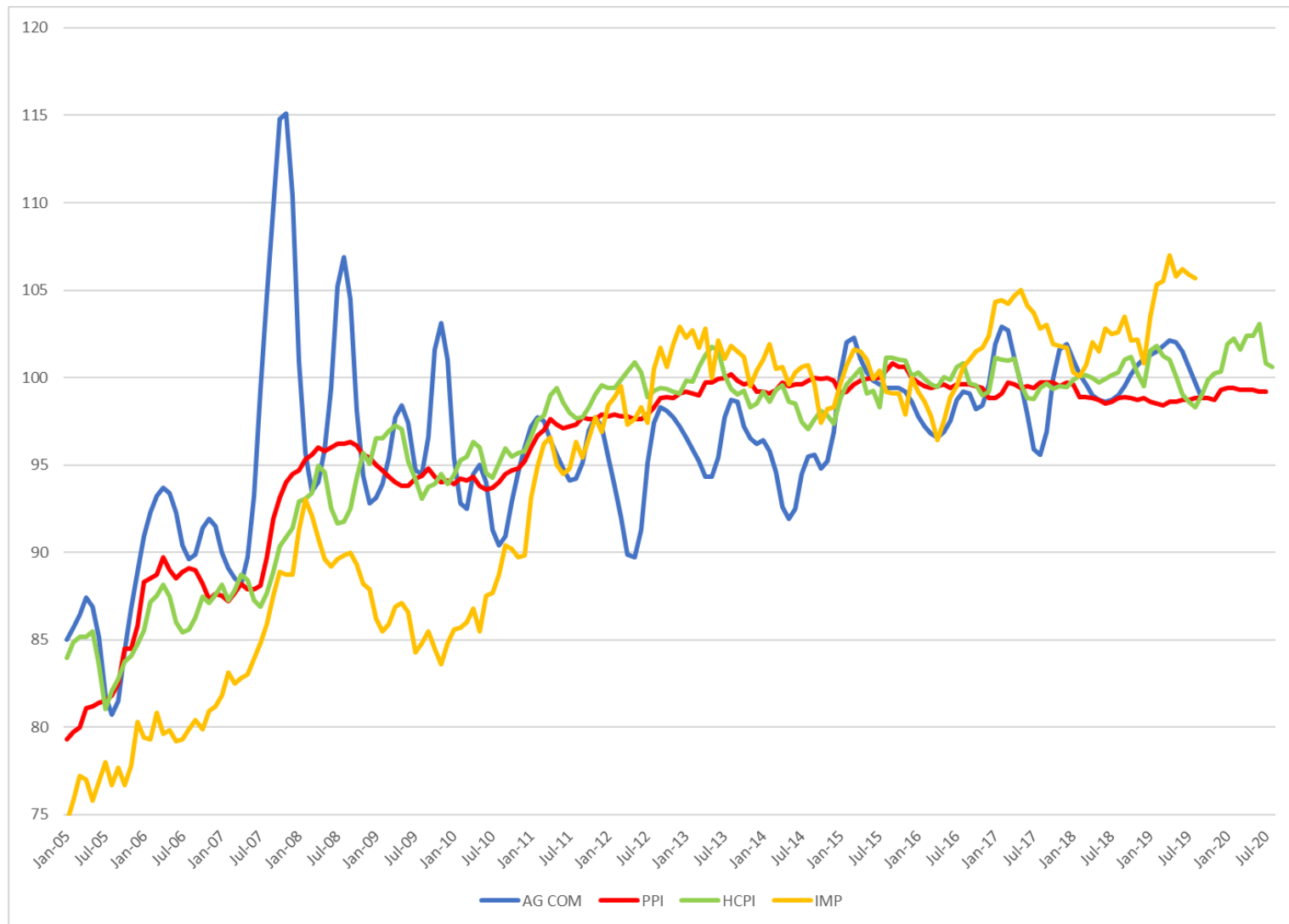
Επιπλέον οικονομετρικές αναλύσεις, που έγιναν, δεν επεξηγούνται διότι είναι εκτός του σκοπού της SWOT ανάλυσης. Για παράδειγμα, ο έλεγχος ARMA και οι αντίστοιχες ACF και PACF των χρονικών σειρών υπολογίζονται, αλλά δεν παρατίθενται στην παρούσα ενότητα.

Περιγραφική, μακροχρόνια ανάλυση των δεικτών της αλυσίδας τροφίμων

Τα διαγράμματα 3.14 και 3.15 δείχνουν τη μηνιαία εξέλιξη των παραπάνω δεικτών για την Ελλάδα (διάγραμμα 3.14) και την ΕΕ-27 (διάγραμμα 3.15).

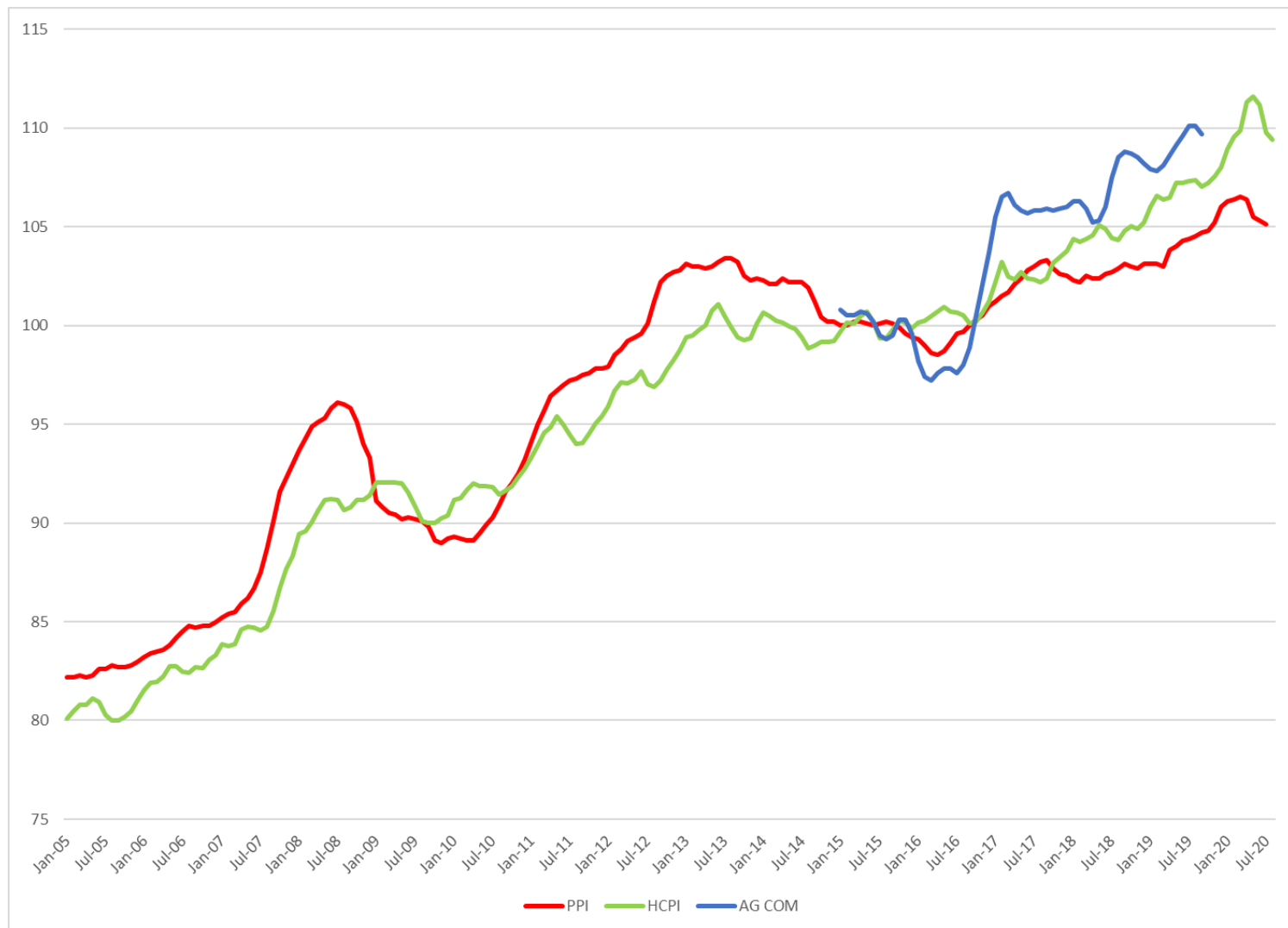
- AG COM: Είναι σαφές ότι ο δείκτης τιμών γεωργικών προϊόντων (μπλε γραμμή) που κατ' ουσία δείχνει τις τιμές γεωργικών εισροών στη μεταποίηση τροφίμων, έχει πολύ υψηλή μεταβλητότητα προς τα πάνω την περίοδο 2007-2009, προς τα κάτω την περίοδο 2010-2014 και μετά η μεταβλητότητα σταδιακά μειώνεται, δηλαδή η σειρά συγκλίνει αυξανόμενη με τις άλλες σειρές. Δυστυχώς δεν υπάρχει αντίστοιχα μεγάλη χρονική σειρά για τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό δείκτη (διάγραμμα 3.16) ο οποίος δείχνει συνεχή ανοδική τάση.
- PPI: Ο δείκτης τιμών παραγωγού, δηλαδή μεταποίησης (κόκκινη γραμμή) δείχνει συνεχή ανοδική τάση μέχρι περίπου το 2010 και μετά σταθεροποιείται με ελαφρά καθοδική τάση μετά το 2013. Ο αντίστοιχος ευρωπαϊκός δείκτης (EU_PPI_CP011) έχει συνεχή ανοδική τάση με δύο σημεία καμπής το 2010 και το 2016 που όμως ξεπεράστηκαν.
- HPI: Ο εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή για τρόφιμα (πράσινη γραμμή) δείχνει να ακολουθεί τον δείκτη τιμών παραγωγού με ανοδική τάση μέχρι περίπου το 2014, σταθεροποιείται από το 2015 μέχρι τα μέσα του 2017 περίπου και αρχίζει να αυξάνεται ψηλότερα από το δείκτη παραγωγού, μέχρι σήμερα. Ο αντίστοιχος ευρωπαϊκός δείκτης (EU_HPI_CP011) έχει συνεχή ανοδική τάση με δύο σημεία καμπής το 2010 και το 2016 που όμως ξεπεράστηκαν.
- IMP: Ο δείκτης τιμών εισαγομένων τροφίμων και αγροτικών προϊόντων ως ενδιάμεσων εισροών στη μεταποίηση (κίτρινη γραμμή) κινείται συνεχώς ανοδικά με εξαίρεση την περίοδο της διεθνούς κρίσης, και άλλες μικρότερης σημασίας αναταράξεις. Δεν υπάρχει αντίστοιχος δείκτης για την ΕΕ, σε αυτή την συγκρίσιμη μορφή.

Διάγραμμα 3.14: Οι μηνιαίοι δείκτες τιμών για την αλυσίδα προσφοράς στα τρόφιμα για την Ελλάδα, 2005-2019, (Index 2015 =100)

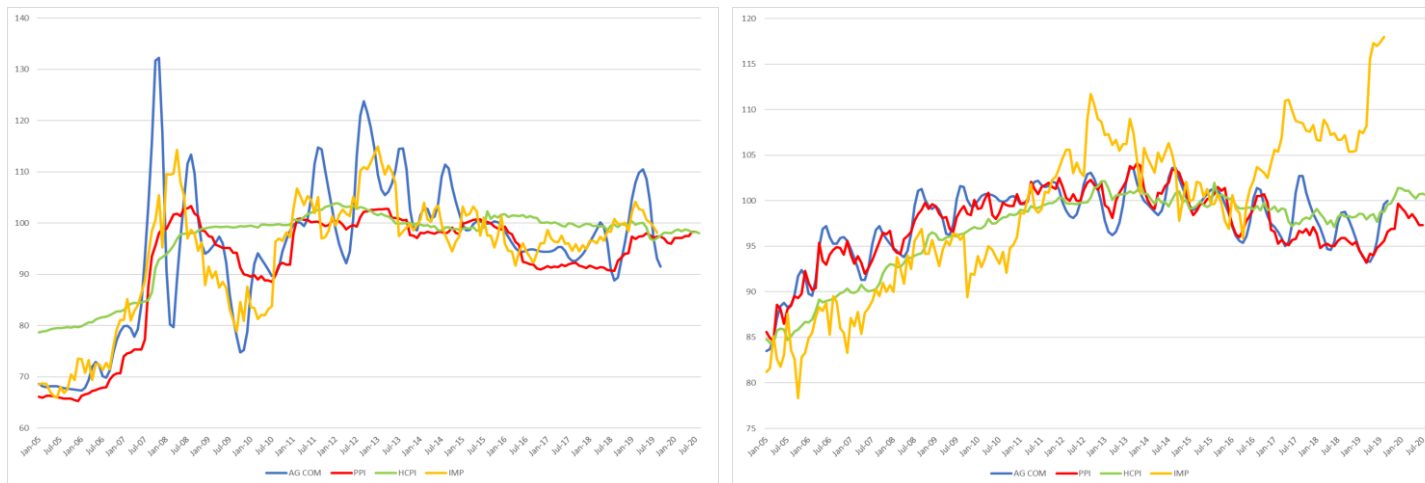
Πηγή: Eurostat, Food price monitoring tool, μεταβλητή *prc_fsc_idx*.

Διάγραμμα 3.15: Οι μηνιαίοι δείκτες τιμών για την αλυσίδα προσφοράς στα τρόφιμα για την ΕΕ, 2005-2019, (Index 2015 =100)

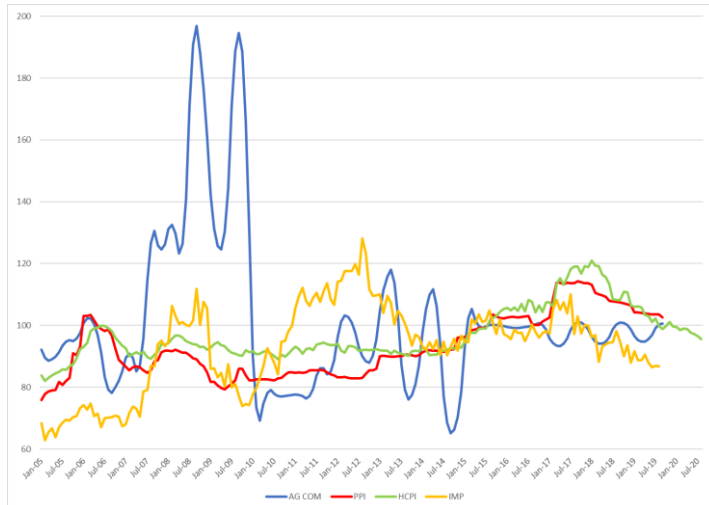

Πηγή: Eurostat, Food price monitoring tool, μεταβλητή *prc_fsc_idx*

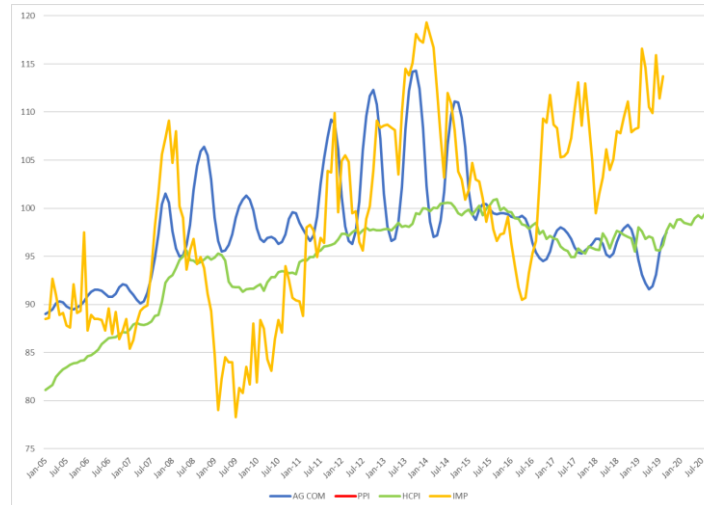
Διάγραμμα 3.16: Οι μηνιαίοι δείκτες τιμών για ομάδες προϊόντων της αλυσίδα προσφοράς στα τρόφιμα για την Ελλάδα, 2005-2019, (Index 2015 =100) ,

Ψωμί και σιτηρά

Κρέας

Έλαια και λίπη

Πηγή: Eurostat, Food price monitoring tool, μεταβλητή *prc_fsc_idx*

Γάλα, τυρί, αυγά

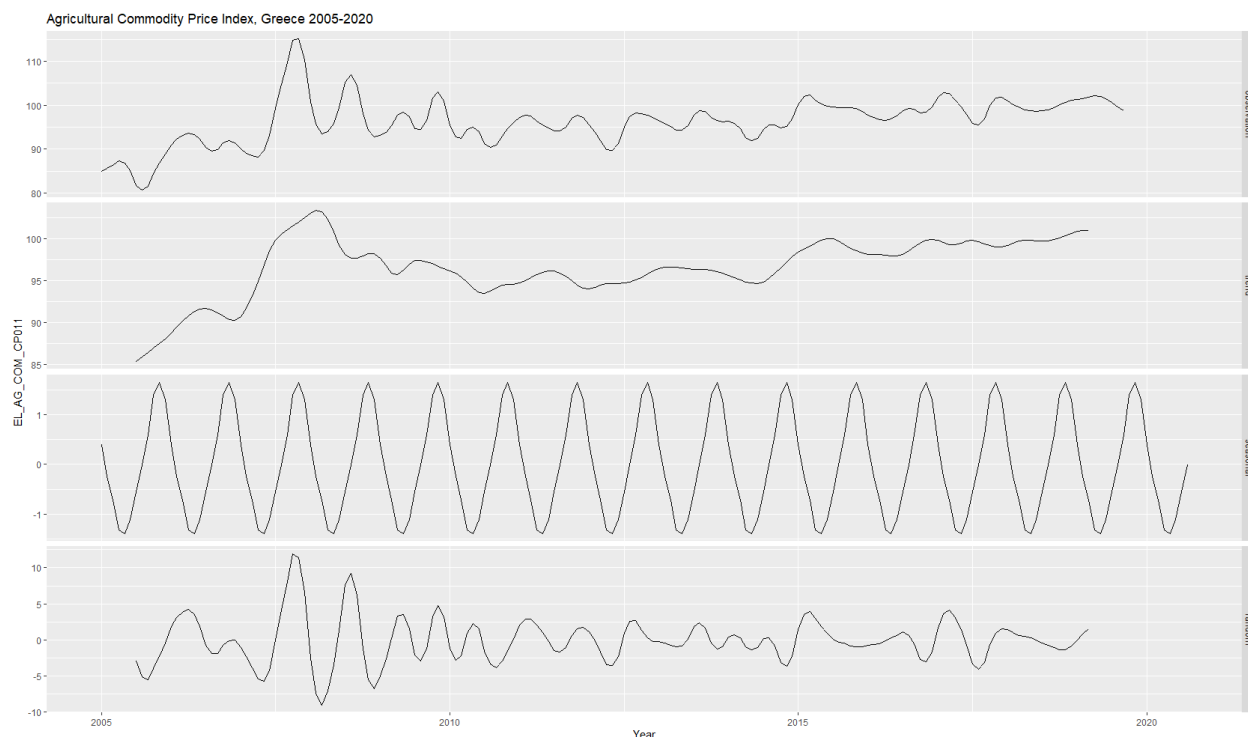
Το διάγραμμα 3.16 δείχνει τη μηνιαία εξέλιξη των δεικτών για τέσσερις μεγάλες ομάδες τροφίμων στην Ελλάδα.

- Οι δείκτες για το ψωμί και τα σιτηρά διακρίνονται από τη μεγάλη μεταβλητότητα των τιμών των προϊόντων (AG COM) και των τιμών εισαγομένων (IMP) καθώς και από την διαφορετική συμπεριφορά ανάμεσα στους δείκτες τιμών αγροτικών προϊόντων και εισαγομένων αγροτικών προϊόντων με τους δείκτες παραγωγού στη μεταποίηση (PPI) και τους δείκτες καταναλωτή (HCPI). Οι δύο τελευταίοι δείκτες έχουν μικρότερη μεταβλητότητα.
- Στο κρέας οι δείκτες παρουσιάζουν μικρότερη μεταβλητότητα με σαφή πτώση μετά το 2015. Οι δείκτες, και κυρίως ο AG COM και ο PPI δεν δείχνουν να επηρεάζονται σημαντικά από τις αυξητικές τάσεις των εισαγομένων κρεάτων και δείχνουν να κινούνται ολοκληρωμένα.
- Στους δείκτες των ελαίων και λιπών είναι εμφανής η επιρροή του ελαιολάδου στη διαμόρφωση των τιμών προϊόντων (AG COM) και στην ακραία μεταβλητότητα αυτού του δείκτη. Οι δείκτες παραγωγού στη μεταποίηση (PPI) και καταναλωτή (HCPI) δείχνουν μικρότερη μεταβλητότητα.
- Για την ομάδα γάλα, τυρί και αυγά δεν υπάρχουν μετρήσεις για τον δείκτη τιμών παραγωγού μεταποίησης. Ο δείκτης τιμών αγροτικών προϊόντων (AG COM) δείχνει και σε αυτή την ομάδα προϊόντων μεγάλη μεταβλητότητα.

Η ανωτέρω περιγραφική ανάλυση δίνει μία εικόνα της κίνησης των δεικτών όμως αυτή επηρεάζεται από την εποχιακή κίνηση της σειράς την μακροπρόθεσμη καθαρή τάση της σειράς (trend) την εποχικότητα (seasonal trend), και τον λευκό θόρυβο (white noise) θεωρώντας ότι οι τρεις αυτοί όροι είναι προσθετικοί (additive). Τα διαγράμματα 3.17, 3.18 και 3.19 παρουσιάζουν αυτούς τους δείκτες για το σύνολο της κατηγορίας «Τρόφιμα».

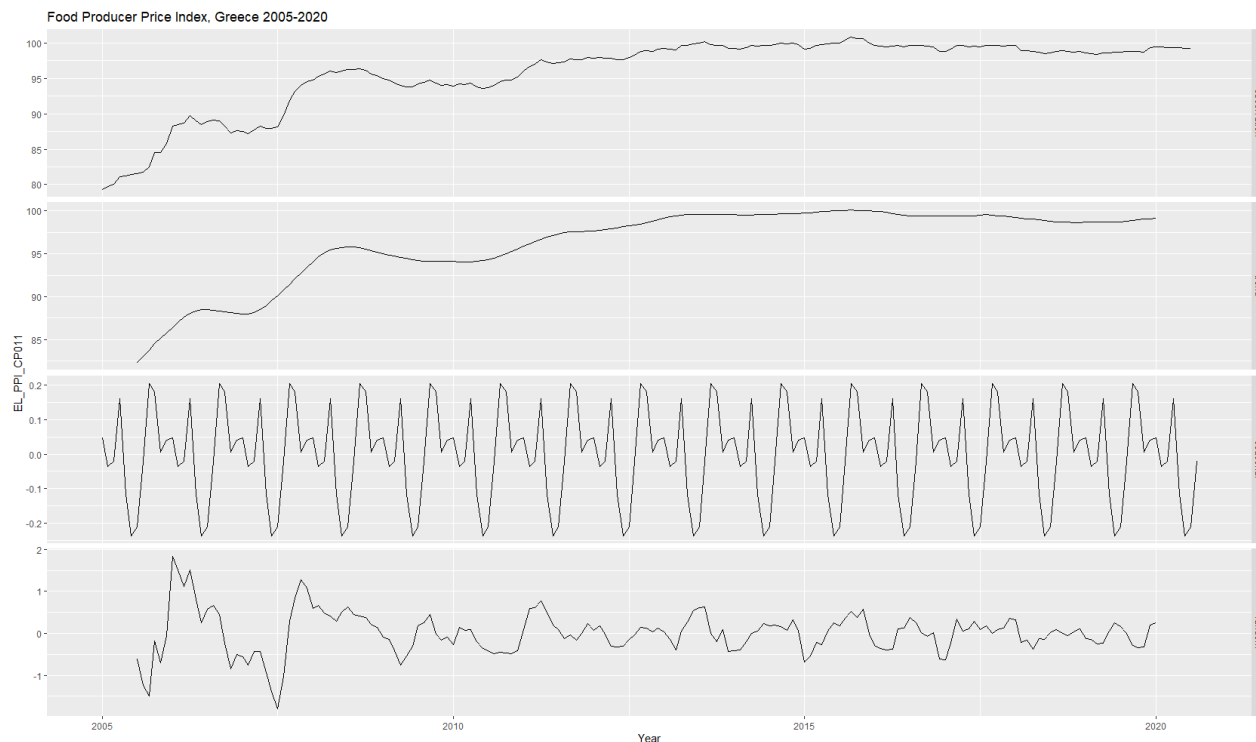
- Το διάγραμμα 3.17 δείχνει ότι η τάση του δείκτη COM ήταν αυξητική μέχρι και τα μέσα περίπου του 2007, μετά άρχισε να μειώνεται μέχρι περίπου το 2011, παρουσίασε άνοδο πάλι μέχρι το 2014 και σταθεροποιήθηκε μετά. Ο θόρυβος δείχνει μία πολύ παραγμένη περίοδο (εξωγενείς παρεμβολές) το 2008-2009 και το 2014-2016.
- Το διάγραμμα 3.18 δείχνει ότι η τάση του δείκτη PPI είναι ανοδική μέχρι περίπου το 2012 και σταθεροποιείται μετά από αυτό το σημείο. Ο θόρυβος δείχνει μία πολύ παραγμένη περίοδο (εξωγενείς παρεμβολές) αλλά μετά οι παρεμβολές μειώνονται και ο θόρυβος έχει μικρότερη μεταβλητότητα.
- Το διάγραμμα 3.29 δείχνει ότι η τάση του δείκτη είναι ανοδική μέχρι το 2015 όπου ξαφνικά ανακόπτεται.

Διάγραμμα 3.17: Η ανάλυση του δείκτη τιμών αγροτικών προϊόντων στις τρεις προσθετικές τάσεις, 2005-2020.

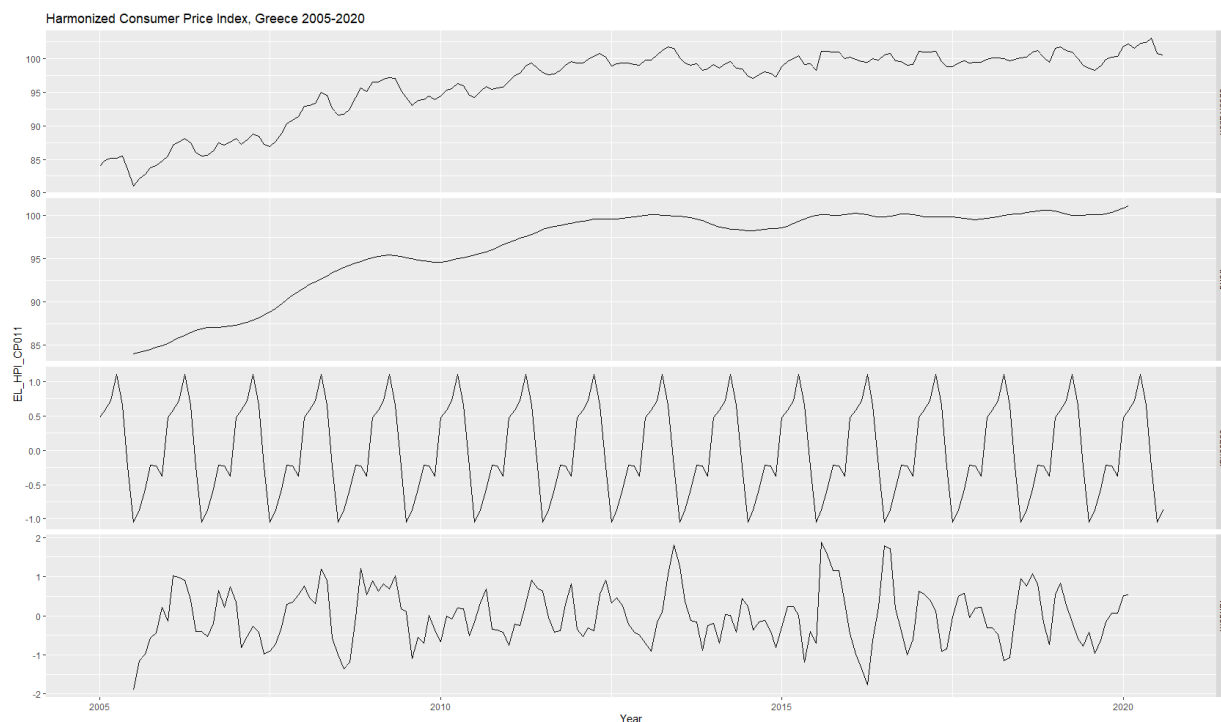
Πηγή: Ανάλυση της χρονικής σειράς *prc_fsc_idx* σε προσθετικούς όρους.

Διάγραμμα 3.18: Η ανάλυση του δείκτη τιμών παραγωγού μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων και τροφίμων (PPI) στις τρεις προσθετικές τάσεις, 2005-2020.

Πηγή: Ανάλυση της χρονικής σειράς *prc_fsc_idx* σε προσθετικούς όρους.

Διάγραμμα 3.19: Η ανάλυση του εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων και τροφίμων (HCPI) στις τρεις προσθετικές τάσεις, 2005-2020.

Πηγή: Ανάλυση της χρονικής σειράς *prc_fsc_idx* σε προσθετικούς όρους.

Οικονομετρική ανάλυση των ασυνεχειών (breaks) των χρονικών σειρών

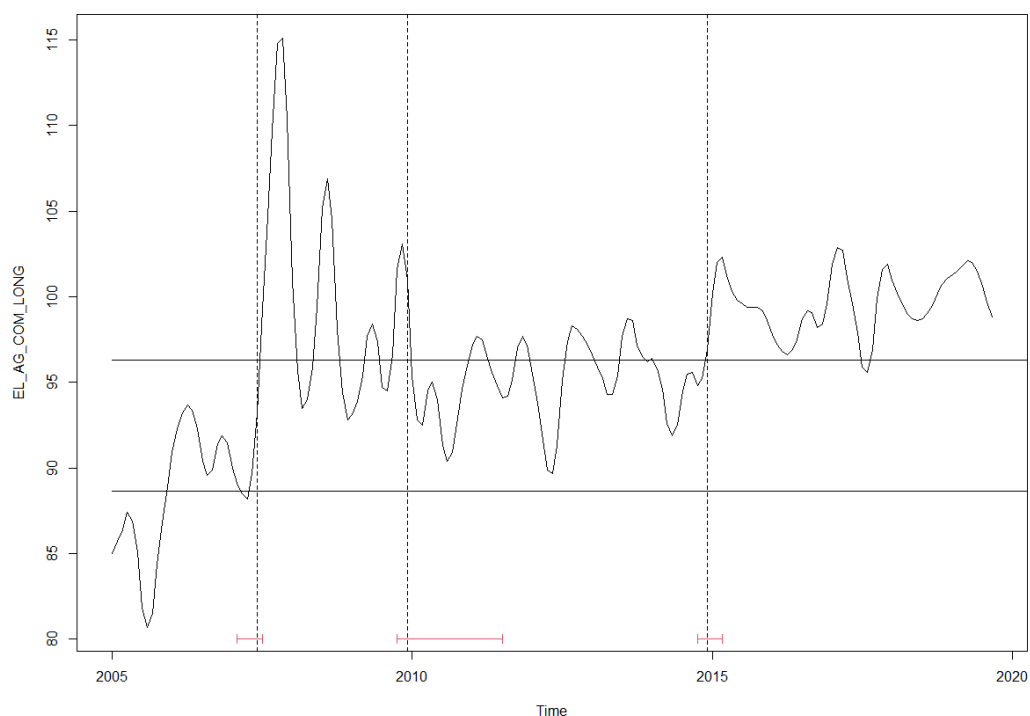
Τα διαγράμματα 3.20, 3.21 και 3.22 δείχνουν γραφικά τα πιθανά σημεία ασυνέχειας και τα αντίστοιχα διαστήματα εμπιστοσύνης τους (κόκκινη γραμμή) όπως αυτά φαίνονται αναλυτικά στον πίνακα 3.15.

Πίνακας 3.15: Πιθανές ασυνέχειες στις χρονικές σειρές.

Από		Κεντρικό σημείο		Μέχρι	
Έτος	Μήνας	Έτος	Μήνας	Έτος	Μήνας
HCPI					
2007	8	2007	9	2007	10
2010	12	2011	1	2011	3
2014	11	2015	7	2016	4
PPI					
2007	7	2007	8	2007	10
2010	11	2010	12	2011	1
2013	2	2013	4	2013	9
AG COM					
2007	2	2007	6	2007	7
2009	10	2009	12	2011	7
2014	10	2014	12	2015	3

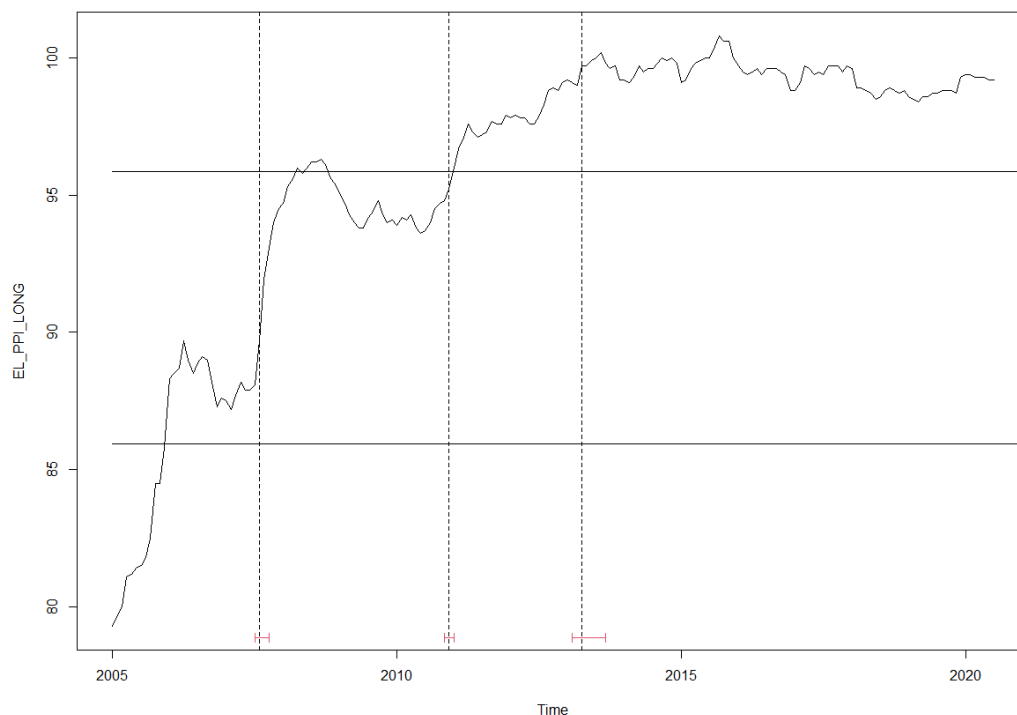
Πηγή: Επεξεργασία χρονικών σειρών.

Διάγραμμα 3.20: Η ανάλυση ασυνεχειών του δείκτη τιμών αγροτικών προϊόντων (AG COM) στην τάση, και αντίστοιχα διαστήματα εμπιστοσύνης, 2005-2020.

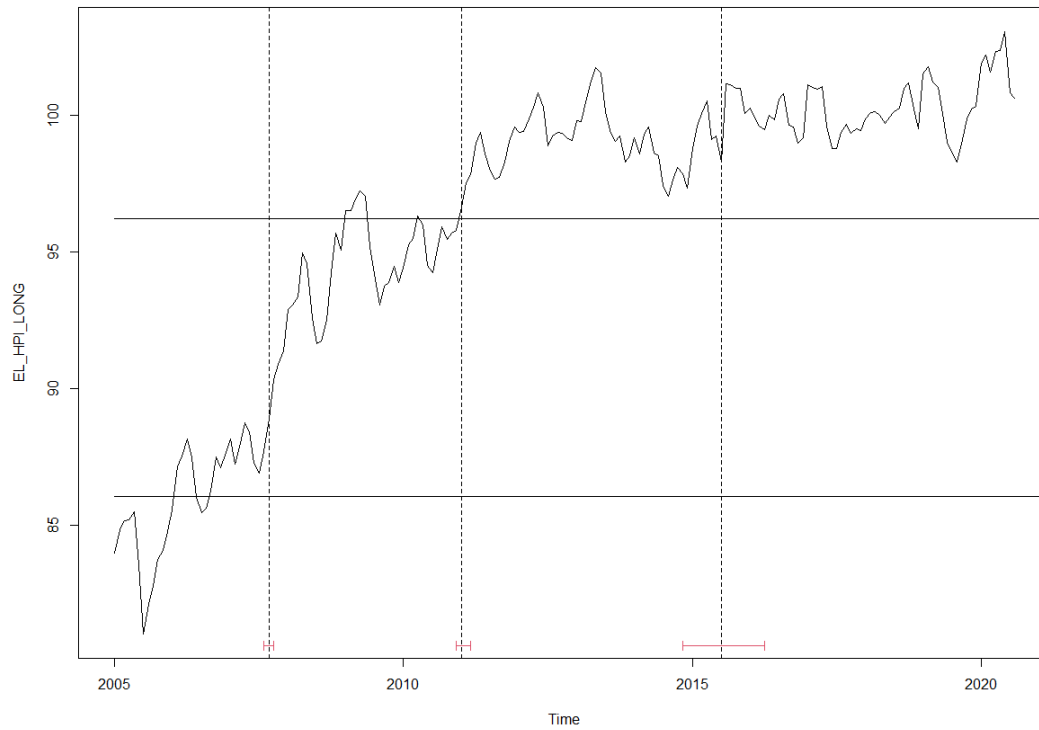
Πηγή: Ανάλυση της χρονικής σειράς *prc_fsc_idx* σε AR(4).

Διάγραμμα 3.21: Η ανάλυση ασυνεχειών του δείκτη τιμών παραγωγού μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων και τροφίμων (PPI), και αντίστοιχα διαστήματα εμπιστοσύνης, 2005-2020.

Πηγή: Ανάλυση της χρονικής σειράς *prc_fsc_idx* σε AR(4).

Διάγραμμα 3.22: Η ανάλυση ασυνεχειών του εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων και τροφίμων (HCPI), και αντίστοιχα διαστήματα εμπιστοσύνης, 2005-2020.

Πηγή: Ανάλυση της χρονικής σειράς *prc_fsc_idx* σε *AR(4)*.

Το διάγραμμα 3.22 δείχνει την ανάλυση της επίπτωσης που έχουν οι ασυνέχειες στη χρονική σειρά και σαν μελέτη περίπτωσης επιλέγουμε την χρονική σειρά του εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή αγροτικών προϊόντων και τροφίμων. Σε κάθε ένα από τα τρία σημεία ασυνέχειας ο δείκτης κάνει ένα βήμα, δηλαδή αλλάζει επίπεδο, και μετά αλλάζει η κλίση του. Η κόκκινη γραμμή δείχνει πως κινείται ο δείκτης κάτω από τις εξωγενείς μεταβολές (ασυνέχειες) ενώ η μαύρη στικτή γραμμή δείχνει πως θα εξελισσόταν ο δείκτης εάν δεν υπήρχε η ασυνέχεια (εξωγενής μεταβολή). Όμως δεν είναι όλες τα βήματα και όλες οι μεταβολές της κλίσεις στατιστικά σημαντικές. Ο πίνακας 3.16 δίνει τα οικονομετρικά αποτελέσματα της εκτίμησης των ασυνεχειών.

Τον Αύγουστο του 2007 σχηματοποιείται η πρώτη ασυνέχεια αύξησε το δείκτη κατά 1.35 μονάδες και δεν του μετέβαλλε ουσιαστικά την κλίση (-0.055 στατικά μη σημαντικό). Τον Ιανουάριο του 2011 μεταβάλλεται πάρα πολύ η κλίση μειούμενη κατά -0.122 (στατιστικά σημαντική) και ανακόπτεται η ανοδική πορεία του δείκτη. Σ' αυτό το χρονικό διάστημα, εάν ο δείκτης είχε συνεχίσει την πορεία του χωρίς εξωγενή επίδραση, θα είχε ξεπεράσει τις 100 μονάδες (στικτή μαύρη γραμμή μεταξύ Ιανουαρίου 2011 και Αυγούστου 2015). Τον Αύγουστο του 2015 μειώνεται πάλι το επίπεδο του δείκτη κατά 1.009 χωρίς να αλλάξει ουσιαστικά η κλίση του (-0.004 στατιστικά μη-σημαντικό). **Η ίδια ανάλυση μπορεί να γίνει και για τους άλλους δείκτες. Συμπερασματικά, οι δείκτες τιμών είναι ευαίσθητοι σε εξωγενείς παρεμβάσεις όπως γεγονότα, δημιουργία προσδοκιών, προεξόφληση δυσμενών σεναρίων, κ.λπ.**

Πίνακας 3.16: Οικονομετρική εκτίμηση του υποδείγματος χρονικής σειράς (AR4) του δείκτη με τρία σημεία γραμμικής ασυνέχειας.

	Εκτίμηση	Τυπικό σφάλμα	Τιμή κριτηρίου t (t-value)	Τιμή p (p-value)
Σταθερός όρος	82.705	0.836	98.922	0.000
Χρόνος	0.214	0.040	5.345	0.000
Βήμα 1	1.354	0.701	1.931	0.055
Κλίση 1	-0.055	0.055	-1.008	0.315
Βήμα 2	0.933	0.665	1.402	0.163
Κλίση 2	-0.122	0.036	-3.371	0.001
Βήμα 3	-1.099	0.639	-1.720	0.087
Κλίση 3	-0.004	0.027	-0.149	0.882

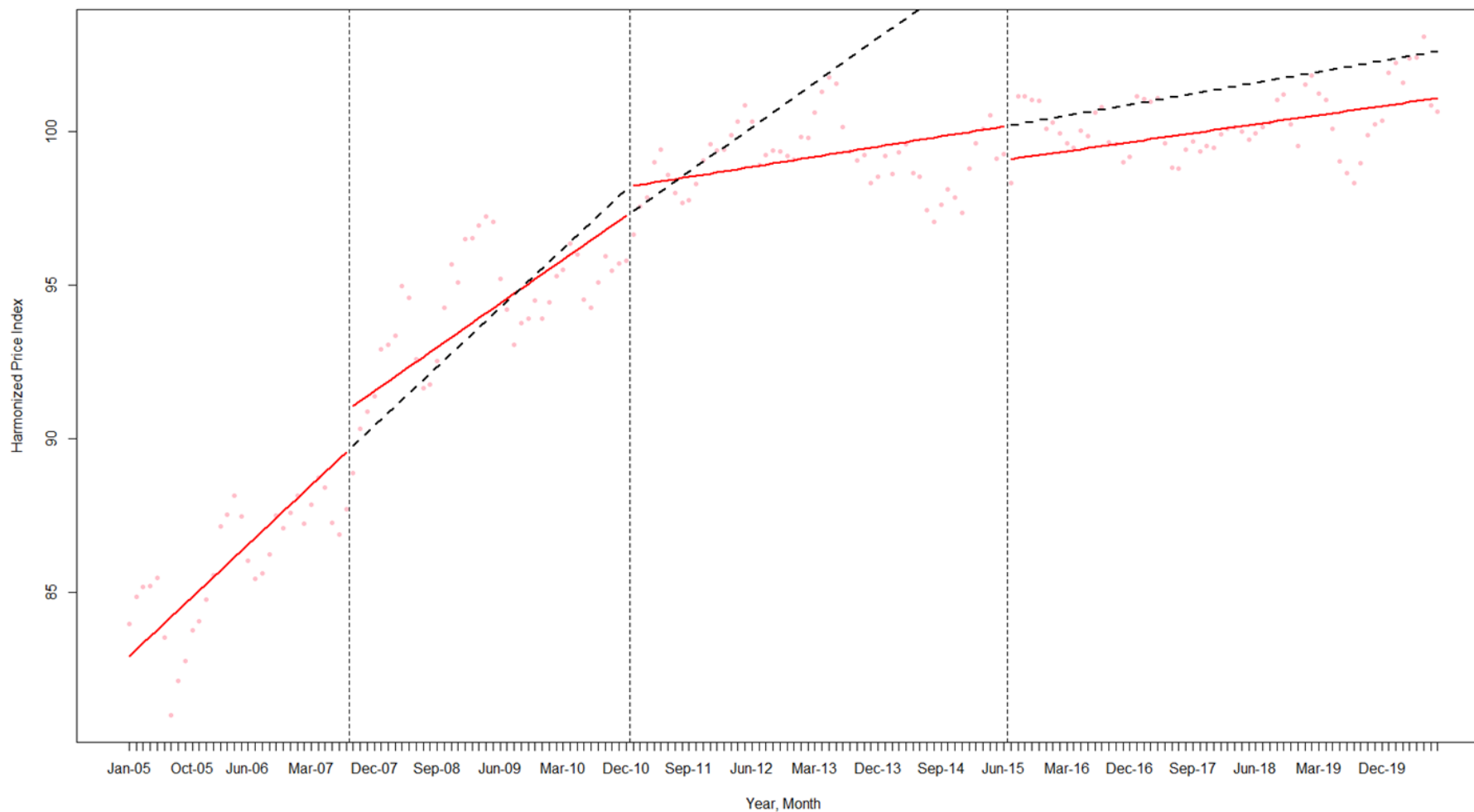
Σημείωση: οι εκτιμήσεις σε **bold** είναι στατιστικά σημαντικές στο 10%.

Ανάλυση συνολοκλήρωσης των χρονικών σειρών και κάθετης μετάδοσης των τιμών της αλυσίδας.

Η ανάλυση συνολοκλήρωσης έγινε με τα κριτήρια Augmented Dickey-Fuller και Phillips-Perron ανά δύο. Για να εξεταστεί η κάθετη ολοκλήρωση, δηλαδή πιθανή συσχέτιση ανάμεσα στα μέρη της αλυσίδας, χρησιμοποιήθηκαν δύο περίοδοι χρονικών σειρών. Η μία είχε τις πλήρεις μηνιαίες παρατηρήσεις της περιόδου 2005-2020 και η άλλη της περιόδου 2014-2019. Για την περίοδο 2005-2020 μόνο το ζεύγος PPI «δείκτης τιμών **παραγωγού** μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων και τροφίμων» με HCPI «δείκτης τιμών **καταναλωτή** μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων και τροφίμων» έχει ενδείξεις συνολοκλήρωσης και συνεπώς **κάθετης** μετάδοσης των τιμών. Η χρονική σειρά του δείκτη τιμών **αγροτικών προϊόντων** πριν την μεταποίηση (COM) **δεν δίνει ενδείξεις συνολοκλήρωσης** με καμία από τις άλλες δύο σειρές και κυρίως με την **μεταποίηση** (PPI). Αυτό αποτελεί ένδειξη ότι η **μετάδοση** των τιμών από τον πρωτογενή στην μεταποίηση **δεν είναι ολοκληρωμένη**. Για την περίοδο 2014-2019 καμία από τις χρονολογικές σειρές **δεν** έχει ένδειξη συνολοκλήρωσης πράγμα που αποτελεί ένδειξη ότι η **μετάδοση** των τιμών από τον **πρωτογενή στη μεταποίηση και από την μεταποίηση στον καταναλωτή** **δεν είναι ολοκληρωμένη**. Είναι επίσης σημαντικό να αναφέρουμε ότι **δεν υπάρχει ένδειξη συνολοκλήρωσης** ούτε ανάμεσα στη σειρά του δείκτη τιμών που **απολαμβάνει ο γεωργός** και του δείκτη τιμών **αγροτικών προϊόντων που πληρώνει ο μεταποιητής**. Μία πιο ενδελεχής ανάλυση, που όμως είναι εκτός του σκοπού της SWOT θα προχωρούσε σε έλεγχο Granger causality και έλεγχο για υποδείγματα Error Correction Model (ECM) και Vector Error Correction Model (VECM).

Για να εξεταστεί η οριζόντια ολοκλήρωση ανάμεσα στη διεθνή αγορά και την Ελλάδα εξετάστηκε η χρονική σειρά του δείκτη τιμών αγροτικών προϊόντων (AG COM) με τον αντίστοιχο δείκτη τιμών εισαγομένων αγροτικών προϊόντων και τροφίμων. Δεν υπήρχε ένδειξη συνολοκλήρωσης και συνεπώς οι δύο σειρές δείχνουν **απουσία** οριζόντιας ολοκλήρωσης μεταξύ της **ελληνικής αγοράς και των διεθνών αγορών**.

Διάγραμμα 3.23: Η ανάλυση ασυνεχειών του εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων και τροφίμων (HCPI), σε βήμα και κλίση.

Πηγή: Ανάλυση της χρονικής σειράς *prc_fsc_idx* σε $AR(4)$.

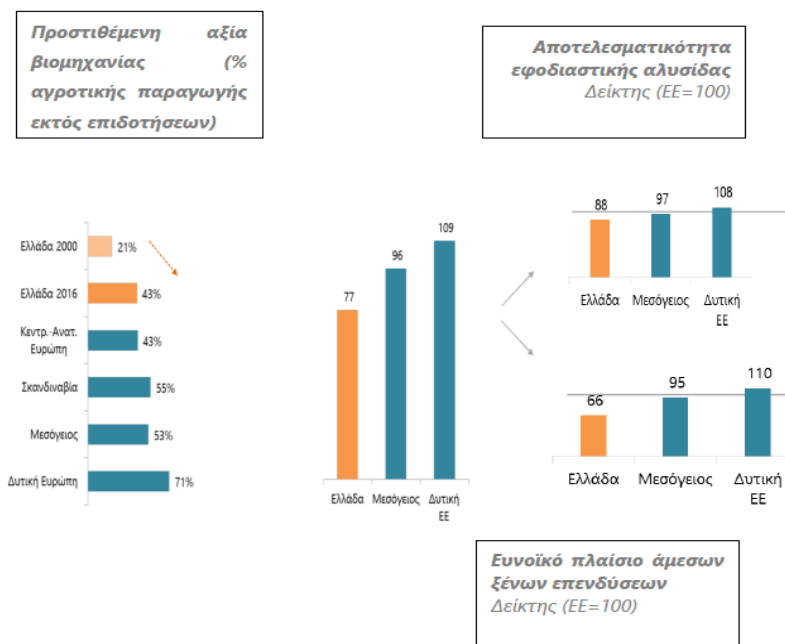
Από την ανάλυση της μακροχρόνιας και βραχυχρόνιας μεταβολής του συνόλου των τιμών των δεικτών τιμών εγχώριων γεωργικών προϊόντων (που κατ' ουσία δείχνει τις τιμές γεωργικών εισροών στη μεταποίηση τροφίμων παραγωγού) (AG COM), τιμών παραγωγού μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων και τροφίμων (PPI), τιμών καταναλωτή μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων και τροφίμων (HCPI), τιμών εισαγομένων τροφίμων και αγροτικών προϊόντων ως ενδιάμεσων εισροών στη μεταποίηση (IMP) προκύπτει

- Οι δείκτες τιμών παραγωγού αγροτικών προϊόντων και μεταποιητη αγροτικών προϊόντων παρουσιάζουν έντονες διακυμάνσεις (πολύ μεγαλύτερες για τον παραγωγό) σε αντίθεση με την Ε.Ε που αμφότεροι οι δείκτες έχουν ανοδική τάση.
- Οι διακυμάνσεις των τιμών παραγωγού είναι πολύ εντονότερες στους κλάδους των σιτηρών, ελαίων και λαδιού, λιγότερο έντονες στους κλάδους γάλακτος, αυγών και τυριού ενώ οι μικρότερες διακυμάνσεις καταγράφονται στον κλάδο του κρέατος.
- Οι μεταβολές των τιμών των εγχώριων γεωργικών προϊόντων που αποτελούν εισροή στη μεταποίηση δεν σχετίζονται με τις μεταβολές των αντίστοιχων εισαγομένων προϊόντων.
- Υπάρχει άμεση συσχέτιση των μεταβολών των τιμών των δεικτών μεταποιητή – καταναλωτή.
- Δεν συσχετίζονται οι μεταβολές των τιμών των δεικτών παραγωγού με τις τιμές μεταποιητή και καταναλωτή.

Στην προηγούμενη ενότητα εξετάσθηκαν οι εξελίξεις σε όρους προστιθέμενης αξίας, απασχόλησης, αριθμού επιχειρήσεων, κύκλου εργασιών, τάσεων συγκέντρωσης των επιμέρους υποκλάδων της αγροδιατροφικής αλυσίδας της Ελλάδας η οποία παρουσιάζει σημαντικές διαφορές στη διάρθρωση της σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση **με βασική διαφορά την πολύ αυξημένη συμμετοχή της ΑΠΑ της γεωργίας στην συνολική ΑΠΑ της αγροδιατροφικής αλυσίδας.**

Οι διαφορές αυτές εν μέρει μπορούν να αποδοθούν στις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης που συρρίκνωσε σημαντικά την ΑΠΑ των κατάντη τμημάτων της αλυσίδας λόγω του περιορισμού του διαθέσιμου εισοδήματος αλλά αναδεικνύει και μία βασική διαφορά που μπορεί να χαρακτηριστεί και ως διαρθρωτική αδυναμία της Ελληνικής Αγροδιατροφικής αλυσίδας που είναι **η περιορισμένη σχετικά προστιθέμενη αξία που δημιουργεί η βιομηχανία τροφίμων στη γεωργική παραγωγή**. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται και από τα ευρήματα σχετικής μελέτης που δείχνει ότι η παραγόμενη προστιθέμενη αξία της βιομηχανίας τροφίμων υπολείπεται τόσο σε σχέση με τις Μεσογειακές χώρες της Ε.Ε αλλά και σε σχέση με τον μέσο όρο της Ε.Ε

Διάγραμμα 3.24: Η αποτελεσματικότητα της εφοδιαστικής αλυσίδας

Πηγή: Eurostat, Faostat, WorldBank, OECD, Εκτιμήσεις ΕΤΕ (Κλαδική μελέτη: «Agro-foodindustry (December 2015)» από Βουμβάκη Τζ. (ΕΤΕ, 2018).

Σύνοψη

Μεταβλητότητα των τιμών και η ανάλυση των δεικτών του Food Price Monitoring

Οι δείκτες τιμών είναι ευαίσθητοι σε εξωγενείς παρεμβάσεις όπως γεγονότα, δημιουργία προσδοκιών, προεξόφληση δυσμενών σεναρίων.

Από την ανάλυση της μαροχρόνιας και βραχυχρόνιας μεταβολής του συνόλου των τιμών των δεικτών τιμών εγχώριων γεωργικών προϊόντων (που κατ' ουσία δείχνει τις τιμές γεωργικών εισροών στη μεταποίηση τροφίμων παραγωγού) (AG COM), τιμών παραγωγού μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων και τροφίμων (PPI), τιμών καταναλωτή μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων και τροφίμων (HCPI), τιμών εισαγομένων τροφίμων και αγροτικών προϊόντων ως ενδιάμεσων εισροών στη μεταποίηση (IMP) προκύπτουν ότι:

Οι δείκτες τιμών παραγωγού αγροτικών προϊόντων και μεταποιητή αγροτικών προϊόντων παρουσιάζουν έντονες διακυμάνσεις (πολύ μεγαλύτερες για τον παραγωγό) σε αντίθεση με την Ε.Ε που αμφότεροι οι δείκτες έχουν ανοδική τάση.

Οι διακυμάνσεις των τιμών παραγωγού είναι πολύ εντονότερες στους κλάδους των σιτηρών, ελαίων και λαδιού, λιγότερο έντονες στους κλάδους γάλακτος, αυγών και τυριού ενώ ο μικρότερες διακυμάνσεις καταγράφονται στον κλάδο του κρέατος.

Οι μεταβολές των τιμών των εγχώριων γεωργικών προϊόντων που αποτελούν εισροή στη μεταποίηση δεν σχετίζονται με τις μεταβολές των αντίστοιχων εισαγομένων προϊόντων.

Υπάρχει άμεση συσχέτιση των μεταβολών των τιμών των δεικτών μεταποιητή – καταναλωτή

Δεν συσχετίζονται οι μεταβολές των τιμών των δεικτών παραγωγού με τις τιμές μεταποιητή και καταναλωτή.

Υπάρχει διακύμανση των τιμών για τους παραγωγούς, τους μεταποιητές και τους καταναλωτές εξαιτίας εξωτερικών γεγονότων.

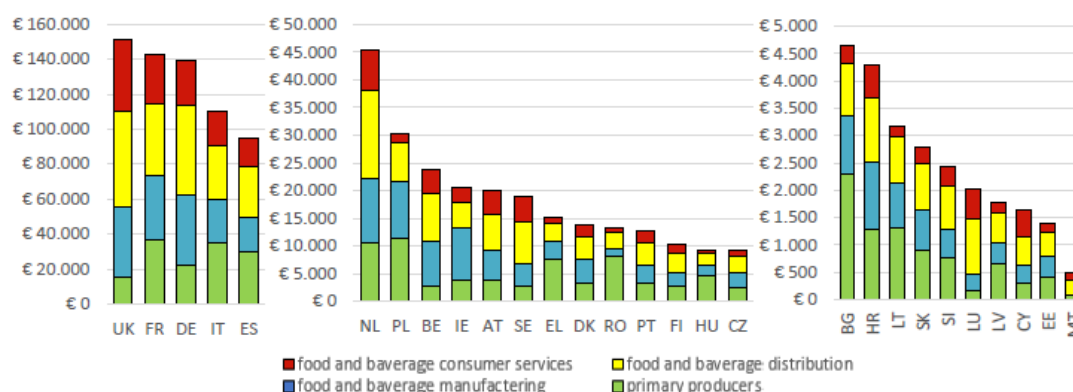
Η μεταβλητότητα των τιμών που αντιμετωπίζουν τόσο οι παραγωγοί (ιδίως οι παραγωγοί βιομηχανικών καλλιεργειών) όσο και οι μεταποιητές είναι υψηλότερη από την μεταβλητότητα των τιμών στην ΕΕ.

Υπάρχει χαμηλή μετάδοση των τιμών μεταξύ της ελληνικής και της διεθνούς αγοράς.

3.1.2. Η θέση των αγροτών στην αλυσίδα τροφίμων

Η προστιθέμενη αξία της γεωργίας στην αγροδιατροφική αλυσίδα διαφοροποιείται σημαντικά στην Ε.Ε. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 3.25 υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ των κρατών που κυμαίνονται από 61% στη Ρουμανία μέχρι το 9% στο Λουξεμβούργο όπως αποτυπώνεται στο κατωτέρω διάγραμμα

Διάγραμμα 3.25: Η προστιθέμενη αξία των αγροτών στην αγροδιατροφική αλυσίδα (σε εκατ. €)- ανά χώρα της ΕΕ

Πηγή : CAP SPECIFIC OBJECTIVES ...explained – Brief No 3 FARMER POSITION IN VALUE CHAINS European Commission Agriculture and Rural Development

Η εφοδιαστική αλυσίδα καθιστά αδύναμη τη θέση των μικρών κυρίως παραγωγών στην Ελλάδα. Το μέσο μέγεθος μιας αγροτικής εκμετάλλευσης στην Ελλάδα υπολείπεται σημαντικά από το αντίστοιχο της Ε.Ε-27 (5Ha έναντι 12,6Ha)⁸. Σύμφωνα με τον ειδικό στόχο 2 (σελ. 86-87) ο μεγάλος κορμός της ελληνικής γεωργίας αποτελείται από εκμεταλλεύσεις με πάρα πολύ μικρό, πολύ μικρό και μικρό οικονομικό μέγεθος (532.7 χιλ., που αντιστοιχούν στο 88% του συνόλου) δηλαδή, από εκμεταλλεύσεις των κατηγοριών < 2.000 EUR (πάρα πολύ μικρού οικονομικού μεγέθους), 2.000 - <8.000 EUR (πολύ μικρού οικονομικού μεγέθους) και 8.000 - <25.000 EUR (μικρού οικονομικού μεγέθους) με σημαντικές δυσκολίες στη βιωσιμότητά τους. Από τα επεξεργασμένα

⁸ Η ανάλυση της διάρθρωσης (ταξινόμησης) των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε όρους φυσικού και οικονομικού μεγέθους παρουσιάζεται αναλυτικά στην SWOT ανάλυση του Πρώτου και δευτέρου Ειδικού στόχου.

στοιχεία του ΟΣΔΕ προκύπτει ότι, σε απόλυτα μεγέθη, οι δύο υποομάδες των εκμεταλλεύσεων του πάρα πολύ μικρού και πολύ μικρού οικονομικού μεγέθους (κάτω των 2.000 € και 2.000- <8.000 €) είναι οι μόνες που παρουσίασαν μείωση μεταξύ 2011 και 2019.

Τα μέτρα που μπορούν να βοηθήσουν τους έλληνες παραγωγούς σχετίζονται με την ανάδειξη της ποιότητας των προϊόντων τους, την συνεργασία για την επίτευξη οικονομιών κλίμακας, την αύξηση της διαπραγματευτικής τους δύναμης, τη δικτύωση τους, την καθετοποίηση και τη διαφοροποίηση τους.

Στην συνέχεια περιγράφεται πως επηρεάζουν αυτά τα στοιχεία τη θέση των αγροτών στην αλυσίδα τροφίμων.

3.1.2.1. Πιστοποίηση της ποιότητας και ασφάλειας των προϊόντων

Η ποιότητα ενός προϊόντος είναι μια πολυσύνθετη έννοια, η οποία καθορίζεται από πολλούς παράγοντες που έχουν να κάνουν με τα τεχνικά χαρακτηριστικά του προϊόντος, την αποδοχή του από τον καταναλωτή και την ικανοποίηση των αναγκών του. Μέσα σε μια αγορά η οποία συνεχώς διευρύνεται και ο ανταγωνισμός μεγαλώνει, η ανάγκη για διασφάλιση της ποιότητας των αγροδιατροφικών προϊόντων κρίνεται επιτακτική. Αυτή η ανάγκη οδήγησε στη δημιουργία σημάτων ποιότητας που πιστοποιούν στον καταναλωτή την ποιότητα και την ασφάλεια των προϊόντων που επιλέγουν να καταναλώσουν. Τέτοια σήματα είναι για παράδειγμα τα βιολογικά προϊόντα και τα προϊόντα ΠΟΠ, ΠΓΕ και ΕΠΙΠ⁹.

Οι μεγάλες αλυσίδες λιανικής και αρκετοί μεταποιητές προχώρησαν στην καθιέρωση ορισμένων ιδιωτικών προδιαγραφών (στάνταρ) ποιότητας, οι οποίες πέρα από το αίσθημα ασφάλειας που προκαλούν στους καταναλωτές που τα αναγνωρίζουν και τα επιβραβεύουν, αποτελούν και έναν παράγοντα ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος καθώς διαφοροποιούν τα προϊόντα, εξασφαλίζοντάς τα ως προς τις ποιοτικές τους ιδιότητες, την ηθική τους διάσταση και τον αντίκτυπό τους στο περιβάλλον (π.χ., fair trade κ.ά.).

Οι παραγωγοί προκειμένου να ανταποκριθούν σε αυτές τις ανάγκες πρέπει να έχουν πρόσβαση σε κεφάλαια και σε πληροφορίες. Τα εφόδια που θα τους βοηθήσουν είναι η δικτύωση τους μέσω των συνεργασιών που αναπτύσσουν, η αναγνωρισμένη ποιότητα των προϊόντων τους και η εκπαίδευση που οδηγεί στην απαραίτητη τεχνογνωσία, (Lee et al., 2012; Gereffi and Lee, 2012; Minten et al., 2009). Οι μεγάλες αλυσίδες λιανικής και οι μεταποιητές επιδιώκουν να πραγματοποιούν συνεργασίες με τέτοιους προμηθευτές, οι οποίοι είναι σε θέση να επωμιστούν το κόστος που απαιτείται για την εφαρμογή των στάνταρ αυτών.

Γενικότερα, οι παραγωγοί καλούνται να ικανοποιήσουν ένα πολύ απαιτητικό σύστημα που προϋποθέτει εξαιρετική οργάνωση και την ύπαρξη μεγάλων εμπορικών σχημάτων που θα έχουν το απαραίτητο παραγωγικό μέγεθος για να εισέλθουν σε μεγάλες αγορές. **Τα προϊόντα ΠΟΠ, ΠΓΕ, ΕΠΙΠ μπορούν να αναπτυχθούν σε ποσότητα (π.χ η φέτα) και να ενταχθούν**

⁹ Στην ανάλυση του Ειδικού Στόχου 9 παρουσιάζονται οι απόψεις του Έλληνα καταναλωτή αναφορικά με την ασφάλεια τροφίμων στον Πίνακα 9.1 «Ποσοστό ερωτώμενων στην ΕΕ και την Ελλάδα που δήλωσαν ότι έχουν ακούσει όρους και θέματα που σχετίζονται με την υγιεινή και την ασφάλεια στα τρόφιμα».

σε μεγάλα εμπορικά σχήματα μόνο μέσα από την συνέργεια των παραγωγών. Δυστυχώς, δεν υπάρχουν μεγάλα εμπορικά σχήματα στην Ελλάδα που να συγκεντρώνουν όλους τους εμπλεκόμενους σε συλλογικό σχήμα με στόχο την κοινή διαχείριση του προϊόντος προς ικανοποίηση των απαιτήσεων των οικονομικά εύρωστων αγορών με αποτέλεσμα να χάνονται ευκαιρίες για μακροχρόνιες εμπορικές συναλλαγές.

Τα σήματα πιστοποίησης ποιότητας και ασφάλειας των προϊόντων δεν αξιολογούνται με τον ίδιο τρόπο από τους ευρωπαίους καταναλωτές. Σε πρόσφατη έρευνα (2017-2018) που έγινε από το Πανεπιστήμιο της Βόννης¹⁰ σχετικά με την αναγνώριση των σημάτων ποιότητας από τους καταναλωτές και τα κριτήρια τους για την αγορά μεταποιημένων αγροτικών προϊόντων φάνηκε ότι **το πιο σημαντικό κριτήριο επιλογής ενός προϊόντος είναι η γεύση και δευτερευόντως η τιμή του (τα σήματα ποιότητας βρίσκονται στις τελευταίες θέσεις κατάταξης)**. Δεύτερο σημαντικό εύρημα ήταν ότι **οι καταναλωτές αναγνωρίζουν και εμπιστεύονται περισσότερο τα εθνικά σήματα ποιότητας παρά τα ευρωπαϊκά**.

Οι καταναλωτές που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν από τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ουγγαρία, την Ιταλία, τη Σερβία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Οι πιο θετικοί στα ευρωπαϊκά σήματα ποιότητας ήταν οι Ιταλοί ενώ οι λιγότερο θετικοί ήταν οι Νορβηγοί και οι Σέρβοι.¹¹ Η πρόκριση της Ιταλίας ως πρωταθλήτριας στην αναγνώριση των σημάτων ποιότητας από τους ιταλούς καταναλωτές ήταν αναμενόμενη καθώς πρόκειται για μια χώρα που έχει επενδύσει πολλά στη διαφοροποίηση των προϊόντων της μέσω της ανάδειξης της ποιότητάς τους. Η Ιταλία διαθέτει 267 ΠΟΠ/ΠΓΕ προϊόντα ενώ η Ελλάδα 111 (Πίνακας 3.17)¹².

Πίνακας 3.17: Αναγνωρισμένα προϊόντα ΠΟΠ, ΠΓΕ, ΕΠΙΠ σε χώρες της Ευρώπης.

Χώρα	Αναγνωρισμένα προϊόντα ΠΟΠ, ΠΓΕ, ΕΠΙΠ
Ιταλία	267
Γαλλία	217
Πορτογαλία	126
Ελλάδα	111
Ην. Βασίλειο	65
Τουρκία	15
Αυστρία	14
Σουηδία	6
Ιρλανδία	5

Πηγή: https://en.wikipedia.org/wiki/Geographical_indications_and_traditional_specialities_in_the_European_Union

¹⁰ Strengthening European Food Chain Sustainability by Quality and Procurement Policy (Strength2food), 2018, HORIZON 2020 project. Deliverable 8.2 Ethnographic study. Qualitative Research Findings on European Consumers' Food Practices linked to sustainable food chains and food quality schemes, p.8). Contract No 678024.

¹¹ Στην SWOT ανάλυση του ΕΣ 9 καταγράφονται αναλυτικά οι απόψεις των καταναλωτών μέσω των πλέον πρόσφατων ερευνών του Ευρωβαρόμετρου για το σύνολο των καταναλωτών των Κρατών Μελών της Ε.Ε

¹² Στην SWOT ανάλυση του ΕΣ 9 υπάρχει αναλυτικός καταλογος των προϊόντων ΠΟΠ -ΠΓΕ

Επιπλέον, η Ιταλία έχει κάνει σημαντικά βήματα στη διασύνδεση τουρισμού και αγροδιατροφής με στόχο την ανάδειξη των τοπικών της πιστοποιημένων προϊόντων σε αντίθεση με την Ελλάδα. Αυτή η στρατηγική έχει οδηγήσει σε σημαντικά πολλαπλασιαστικά οφέλη τόσο για τις εγχώριες πωλήσεις της όσο και για τον όγκο εξαγωγών αυτών των προϊόντων. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα πορίσματα του ειδικού στόχου 8 (σελ. 163), ο τριτογενής τομέας έχει διευρύνει τη σημασία του σε όρους εισοδήματος και απασχόλησης στις αγροτικές περιοχές αλλά σε κλάδους χαμηλής προστιθέμενης αξίας. Ο τουρισμός παρουσιάζει δυναμική ανάπτυξη που συνέβαλε στη βελτίωση των δημογραφικών δεικτών και των οικονομικών επιδόσεων των αγροτικών περιοχών. **Ωστόσο, υπάρχει αδυναμία σύζευξης του τουρισμού με την τοπική αγροτική παραγωγή,** υψηλή εποχικότητα του τουριστικού προϊόντος και διατήρηση του παραδοσιακού προτύπου «Έλιος – Θάλασσα». **Κατά συνέπεια, υπάρχει σημαντικό περιθώριο προβολής των πιστοποιημένων προϊόντων μέσω της ισχυρότερης διασύνδεσης τουρισμού και α'γενούς τομέα.**

3.1.2.2. Συνεργασία

Βασικό συστατικό για την αποτελεσματική λειτουργία των αλυσίδων αγροδιατροφής είναι η ανάπτυξη υγιών σχέσεων μεταξύ των κρίκων της. Η ΚΓΠ στοχεύει στην ενδυνάμωση της θέσης του αγρότη στην αλυσίδα αξίας μέσω της βελτίωσης των συνεργιών μεταξύ των εμπλεκομένων στην αγροδιατροφική αλυσίδα. Οι μακροχρόνιες συνεργασίες δημιουργούν μεγαλύτερη γνώση σε βάθος για τις επιδιώξεις του κάθε μέρους, οικειότητα, αρμονικό συντονισμό και συνεχή ανταλλαγή πληροφοριών. Παράλληλα, η επιτυχής συνεργασία δημιουργεί ευκαιρίες για συμμαχίες για την αντιμετώπιση του ανταγωνισμού και των μεταβολών στις συνθήκες της αγοράς. Η συγκρότηση πλέγματος συνεργασιών με παραγωγούς, επιχειρήσεις, συνεταιρισμούς, οργανισμούς και φορείς για αμοιβαία «συνεργικά αποτελέσματα» μπορεί να δημιουργήσει πολλαπλασιαστικά οφέλη για όλους (win-win πρωτοβουλίες).

Στον παρακάτω πίνακα 3.18 παρουσιάζονται τα είδη συνεργασίας στην αγροδιατροφική αλυσίδα και τα αποτελέσματά τους.

Πίνακας 3.18: Είδη συνεργασίας στην αγροδιατροφική αλυσίδα και τα αποτελέσματά/ στόχοι

Είδος συνέργειας	Αποτέλεσμα / Στόχος
Μεταξύ αγροτών	<ul style="list-style-type: none">Δημιουργία ΣυνεταιρισμούΣυμπράξεις διαφορετικών κλάδων (π.χ. κρασιού, ελαιολάδου)
Μεταξύ αγροτικών επιχειρήσεων, συνεταιρισμών με δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς χρηματοδότησης (π.χ τράπεζες)	<ul style="list-style-type: none">ΧρηματοδότησηΤεχνογνωσία
Μεταξύ αγροτικών επιχειρήσεων, συνεταιρισμών και μεταποιητικών επιχειρήσεων (βιομηχανία τροφίμων)	<ul style="list-style-type: none">Συμβολαιακή γεωργίαΠληροφόρηση - τεχνογνωσία στις αγροτικές επιχειρήσεις ή συνεταιρισμούςΔιείσδυση στα κανάλια διανομής

Μεταξύ αγροτικών επιχειρήσεων, συνεταιρισμών με εκπαιδευτικούς φορείς	<ul style="list-style-type: none">• Πληροφόρηση και τεχνογνωσία• Συνεχής κατάρτιση
Μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων μερών στην αγροδιατροφική εφοδιαστική αλυσίδα	<ul style="list-style-type: none">• Αγροτικά clusters
Μεταξύ αγροτικών, τουριστικών μονάδων και πολιτιστικών φορέων	<ul style="list-style-type: none">• Τοπική ανάπτυξη• Κοινή προώθηση• Αλληλοσυμπλήρωση δεξιοτήτων/γνώσεων

Πηγή: Μαλινδρέτος, 2016.

Συνεργασίες μπορεί να έχουμε είτε στον ίδιο κλάδο είτε σε διαφορετικούς. Για παράδειγμα, η Ιταλία αποτελεί τη βασικότερη χώρα εξαγωγής κρασιού στη γερμανική αγορά κυρίως λόγω του ότι είναι απλούστερη για τους εισαγωγείς η συν-φόρτωση κρασιού με ελαιόλαδο (βασικό «φυσικό» ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της Ιταλίας απέναντι στη Γαλλία, η οποία παράγει ελάχιστες ποσότητες ελαιολάδου). Επίσης, αρκετές οίνο-βιομηχανίες «προσανατολίζονται» και στην εμφιάλωση ελαιολάδων - πολύ περισσότερο κάτω από τις έντονες συνθήκες ανταγωνισμού που επικρατούν σήμερα στο κρασί σε αντίθεση με το ελαιόλαδο, στο οποίο «επιτυγχάνονται» σημαντικά υψηλότερα ποσοστά μικτού κέρδους.

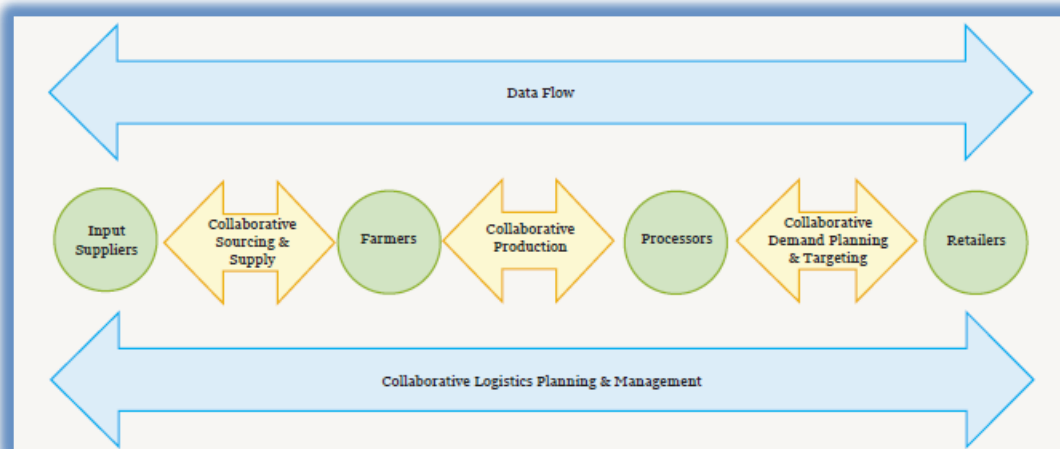
Ένα άλλο παράδειγμα συνεργατικής δράσης μεταξύ όλων των φορέων που εμπλέκονται στον αγροτικό τομέα αποτελούν τα **«αγροτικά clusters»**. Σε αυτά συμμετέχουν αγρότες, συνεταιρισμοί, βιομηχανίες, καταστήματα τροφίμων και καταναλωτικοί φορείς. Εκτός από τις επιχειρήσεις - εταίρους, περιλαμβάνονται και υποστηρικτικές επιχειρήσεις και φορείς, επαγγελματικά επιμελητήρια, εκπαιδευτικά ιδρύματα, ερευνητικά κέντρα, κυβερνητικοί οργανισμοί, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κ.α., οι οποίες παρέχουν υπηρεσίες οριζοντίου χαρακτήρα. Όλοι μαζί αποτελούν τους κρίκους μιας αλυσίδας προστιθέμενης αξίας οι οποίοι συνεργάζονται σε ένα ολιστικό πλέγμα διάδρασης και διάχυσης τεχνογνωσίας (Μαλινδρέτος, 2016).

Κοινό χαρακτηριστικό όλων των συνεργασιών είναι η διαχείριση πληροφοριών. Όλοι οι εμπλεκόμενοι στην αγροδιατροφική αλυσίδα είναι διαθέσιμοι να **ανταλλάξουν πληροφορίες** χρήσιμες για τη βελτίωση της θέσης τους στην αγορά και την εξοικονόμηση πόρων. Ωστόσο, αυτό γίνεται πιο ορθά μόνο εάν τα πιθανά οφέλη και τα ρίσκα είναι ξεκάθαρα ορισμένα και **υπάρχει αμοιβαία εμπιστοσύνη αλλά και συμβόλαια μεταξύ των συνεργατών για όλους τους συντελεστές παραγωγής**. Η διαφάνεια και η υπευθυνότητα είναι απαραίτητα συστατικά για να χτιστεί η εμπιστοσύνη. Εάν υπάρχουν οι κατάλληλες «αρχές συνεργασίας» και τηρούνται, τότε είναι πιθανόν να δημιουργηθούν επιχειρηματικά μοντέλα που θα οφελήσουν όλους τους συνεργάτες (COGECA, 2014).

Οι μικροί παραγωγοί στην Ελλάδα, που κατέχουν το 45% του συνόλου των εκμεταλλεύσεων στη χώρα και λαμβάνουν το 10% του συνολικού ύψους των άμεσων ενισχύσεων (ειδικός στόχος 1, σελ. 77) έχουν πολύ χαμηλό βαθμό δικτύωσης και αδυναμία επίτευξης οικονομιών κλίμακας. Η συνεργασία τους με συνεταιρισμούς χαρακτηρίζεται από μειωμένο ενδιαφέρον που δυσχεραίνει τη λειτουργία του συνεταιρισμού. Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα (Batzios, 2021) σχετικά με τους λόγους μη συμμετοχής των αγροτών στους συνεταιρισμούς οπωροκηπευτικών στη Β. Ελλάδα, οι πιο σημαντικοί είναι η ετερογένεια των μελών που συνεπάγεται την έλλειψη

πνεύματος συνεργασίας, η δυσκολία στη λήψη συλλογικών αποφάσεων και η προτίμηση μη δέσμευσης των μελών σε περίπτωση που οι μεσάζοντες προσφέρουν καλύτερες τιμές σε σχέση με τον συνεταιρισμό. Στον αντίποδα, οι σημαντικότεροι λόγοι ένταξης αγροτών σε συνεταιρισμό είναι οι ασφαλέστερες συναλλαγές, η άμεση διάθεση των οπωροκηπευτικών και τα οφέλη από συλλογικές επενδύσεις σε πάγιο εξοπλισμό (Batzios et al., 2021). Και οι τρεις λόγοι ένταξης σε συνεταιρισμό είναι περισσότερο εφαρμόσιμοι στους μεγάλους συνεταιρισμούς που έχουν σταθερούς πελάτες και μεγάλο όγκο προϊόντων. Στην περίπτωση των μικρότερων συνεταιρισμών, η δικτύωση τους είναι εξαιρετικά σημαντική για την εξασφάλιση του απαραίτητου μεγέθους για την αποδοτικότερη λειτουργία τους στην αγορά.

Εικόνα 3.2: Εμπλεκόμενοι στην αγροδιατροφική αλυσίδα και ροή πληροφορίας

Πηγή: Irish Farmers' Association ,February 2018 από το αρχείο της COGECA

Στις περιπτώσεις που οι «αρχές συνεργασίας»¹³ δεν τηρούνται υπάρχουν κόστη που προκύπτουν από την καιροσκοπική συμπεριφορά των συναλλασσόμενων που δεν είναι πάντα εύκολο να υπολογιστούν. Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα σε προμηθευτές των σούπερ μάρκετ υπάρχει μεγάλη δυσκολία καθιέρωσης δικτύου διανομής σε πανελλαδικό επίπεδο, λόγω της έλλειψης οικονομικά φερέγγυων και εμπορικά βιώσιμων συνεργατών, της ύπαρξης αποκλειστικών αντιπροσώπων σε ορισμένες περιπτώσεις αλλά και λόγω της γεωγραφικής ιδιαιτερότητας της χώρας (π.χ. μεγάλος αριθμός νησιών). Άλλο εμπόδιο στην συνεργασία τους είναι το υψηλό κόστος εισόδου στα ράφια των σούπερ μάρκετ (listing/entrance fees) και οι ήδη υπάρχουσες συμφωνίες με προμηθευτές που καλύπτουν τις ανάγκες της αγοράς και δυσχεραίνουν την είσοδο νέων επιχειρήσεων (π.χ. αλλαντικά, αναψυκτικά, φέτα) (Πηγή: ΙΕΛΚΑ, 2019). Τα σημαντικά προβλήματα συντονισμού, μετάδοσης πληροφοριών και εκτέλεσης των συμβάσεων μεταξύ των κρίκων της εφοδιαστικής αλυσίδας αυξάνουν σημαντικά το κόστος συναλλαγής.

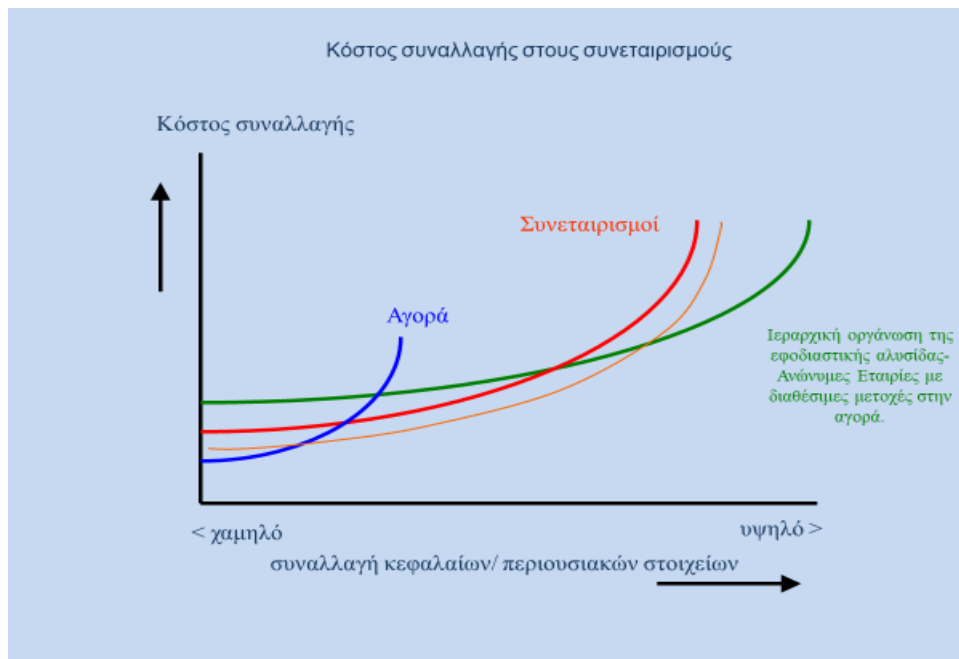
Ο παραγωγός είναι ο πιο αδύναμος κρίκος στην αγροδιατροφική αλυσίδα σε επίπεδο συνεργασίας. Εκτός από το πρόβλημα του να προμηθεύεται τις γεωργικές εισροές σε μονοπωλιακή ή ολιγοπωλιακή τιμή, θα πρέπει να προχωρήσει και σε συγκεκριμένες

¹³ <http://www.copa-cogeca.be/Download.ashx?ID=936656>

κοστοβόρες επενδύσεις. Επιπλέον, δεν μπορεί να αγοράσει ή να πωλήσει πρώτες ύλες σε χρονικό ορίζοντα μεγαλύτερο της μιας καλλιεργητικής περιόδου με την ίδια τιμή εάν δεν συμμετέχει σε πρόγραμμα συμβολαιακής γεωργίας (σε αρκετές χώρες της Ευρώπης το πρόβλημα αυτό αμβλύνεται σε ικανοποιητικό βαθμό εξαιτίας των future markets ιδίως για τους παραγωγούς που συμμετέχουν σε συνεταιρισμούς). Κατά συνέπεια, οι μεμονωμένοι παραγωγοί συνεχίζουν την παραγωγή τους, παρά τις μεγάλες διακυμάνσεις στα κέρδη τους, αλλά είναι πιο ευάλωτοι στην συμπεριφορά των αγοραστών των προϊόντων τους σε σχέση με τους παραγωγούς που έχουν συνεργασίες (Κοντογεώργος κ.ά. 2015). Παρά τη διαφορά αυτή, **στην πράξη διαπιστώνεται χαμηλή συμμετοχή των παραγωγών στα συλλογικά σχήματα λόγω του χαμηλού πνεύματος συνεργασίας** (Batzios et al., 2021).

Ο συνεταιρισμός έχει τη δυνατότητα να αντικαταστήσει πολλά από αυτά τα βραχυχρόνια και κοστοβόρα ως προς την παρακολούθησή τους συμφωνητικά με μακροχρόνια συμφωνητικά που στηρίζονται στην καλή συνεργασία και στην αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των συναλλασσομένων (Dijk et al., 2019). Ο Ménard (2004, 2007) χαρακτηρίζει τους συνεταιρισμούς στη θεωρία των συναλλαγών ως μια υβριδική μορφή που συντίθεται από ένα μίγμα αυτονομίας και αλληλεξάρτησης με τρεις διαστάσεις: κοινή χρήση των πόρων, συνεργασία μέσω συμβολαίων και συνδυασμό ανταγωνισμού και συνεργασίας. Ειδικά για τους παραγωγούς, οι συνεταιρισμοί αποτελούν το όχημα, για να μειωθεί το κόστος συναλλαγής τους.

Διάγραμμα 3.26: Το κόστος συναλλαγής στους συνεταιρισμούς

Πηγή: (Κοντογεώργος κ.ά., 2015, σελ. 53).

3.1.2.3. Άνοιγμα ψαλίδας τιμών

Το ύψος των τιμών για τα προϊόντα δεν καθορίζεται μόνο από τη ζήτηση και την προσφορά τους αλλά και από το κόστος που απαιτείται για την παραγωγή τους και για την προώθησή τους στην αγορά. Η διακίνηση των προϊόντων μέσα από το κανάλι της εφοδιαστικής αλυσίδας οδηγεί

σε αύξηση των τιμών, με αποτέλεσμα να υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ της τιμής του παραγωγού και της τιμής που πωλούνται τα προϊόντα στην αγορά.

Στον Πίνακα 3.19 παρουσιάζεται η κατανομή της αξίας, ανάμεσα στους παραγωγούς και τους υπόλοιπους 'παίκτες' της αγροδιατροφικής αλυσίδας, καθώς και η ψαλίδα τιμών παραγωγού-καταναλωτή για μερικά από τα βασικά οπωροκηπευτικά προϊόντα. Οι τιμές παραγωγού για τα προϊόντα που διακινούνται μέσα από συλλογικές οργανώσεις είναι υψηλότερες σε σχέση με τις τιμές των προϊόντων που δεν εκπροσωπούνται από δυνατές συλλογικές οργανώσεις και ο παραγωγός διαπραγματεύεται μόνος του τις τιμές πώλησης των προϊόντων του. **Το μεγάλο άνοιγμα της ψαλίδας μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή σε ορισμένα προϊόντα αποδεικνύει την υψηλή επιβάρυνση του καταναλωτή και την αδύναμη θέση των παραγωγών.**

Πολύ μεγάλη διαφορά παρατηρείται και μεταξύ ιδίων προϊόντων που πωλούνται σε χύμα και τυποποιημένη μορφή. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του ελαιολάδου. Η τιμή του σε τυποποιημένη μορφή είναι κοντά στα 6 ευρώ ενώ στο χύμα είναι λιγότερο από 3,5 ευρώ. Η Ελλάδα εξάγει τριπλάσια ποσότητα χύμα ελαιολάδου σε σχέση με το τυποποιημένο παραχωρώντας ένα σημαντικό ποσοστό της προστιθέμενης αξίας του στους ενδιάμεσους κρίκους της ξένης αλυσίδας που διακινεί το τυποποιημένο πια προϊόν σε όλο τον κόσμο. **Σε πολλές χώρες του εξωτερικού για να αντιμετωπιστεί το υψηλό άνοιγμα της ψαλίδας τιμών μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή έχουν δημιουργηθεί οι αγορές Παραγωγών (Farmers Markets).**

Πίνακας 3.19: Κατανομή της αξίας οπωροκηπευτικών προϊόντων και ψαλίδα τιμών παραγωγού-καταναλωτή

Είδος/ έτος	Μέση Τιμή παραγωγού (%)	Μέση τιμή που μοιράζονται οι υπόλοιποι (%)	Τελική τιμή καταναλωτή ή	Άνοιγμα ψαλίδας τιμής καταναλωτή-τιμής παραγωγού (απόλυτη τιμή σε €/κιλό προϊόντος)
Νωπή ντομάτα/ 2016	43	57	100	0.56
Νωπή ντομάτα/ 2019	45	55	100	0.57
Μελιτζάνα/ 2016	60	40	100	0.41
Μελιτζάνα/ 2019	61	38	100	0.44
Αγγούρια Ποιότητα Α'/2016	55	45	100	0.66
Αγγούρια Ποιότητα Α'/2019	55	45	100	0.66
Σκόρδα 2016	57	43	100	1.75
Σκόρδα 2018	51	49	100	1.90
Πιπεριές 2016	68	32	100	0.62
Πιπεριές 2019	68	32	100	0.57
Καρπούζι 2016	40	60	100	0.35
Καρπούζι 2018	38	62	100	0.31
Πεπόνια 2016	43	57	100	0.53
Πεπόνια 2018	48	52	100	0.52
Ρόδια 2016	57	43	100	0.59
Ρόδια 2018	57	43	100	0.58
Σταφύλια 2016	58	42	100	0.62
Σταφύλια 2019	56	44	100	0.62

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα στη λαχαναγορά Θεσσαλονίκης στο πλαίσιο εκπόνησης διδακτορικής διατριβής (Μπάτζιος Α., 2019)

3.1.2.4. Ζητήματα ισχύος και διαπραγματευτικής θέσης των αγροτών

Στην αγροδιατροφική αλυσίδα, ιδιαίτερα οι παραγωγοί βρίσκονται σε ασθενέστερη θέση από τους κατάντη κλάδους που έχουν μεγαλύτερη διαπραγματευτική δύναμη. Σύμφωνα με τους Minten et al (2009), η εφοδιαστική αλυσίδα κυριαρχείται από τις μεγάλες αλυσίδες λιανικής, οι οποίες εμφανίζουν διεθνή χαρακτήρα και προέκυψαν από την απελευθέρωση του εμπορίου και την προσέλκυση των ξένων επενδυτών. **Η ανάπτυξη των διαφορών αυτών πολυεθνικών εταιριών απέφερε ορισμένα πλεονεκτήματα όπως είναι η χρήση νέων, εξελιγμένων τεχνολογιών, παραγωγικών τεχνικών και πρακτικών διαχείρισης με αποτέλεσμα να προωθήσουν την εκμάθηση και την υιοθέτηση τους.** Με την κυριαρχία τους στον τομέα των αγροτικών προϊόντων τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό -τοπικό επίπεδο, προχώρησαν στην καθιέρωση στάνταρ που αφορούν στην ποιότητα αλλά και στην ασφάλεια των τροφίμων.

Τα μεγάλα αυτά σουπερμάρκετ μπόρεσαν γρήγορα να προχωρήσουν στην ανάπτυξη εξελιγμένων σημείων πώλησης και να δημιουργήσουν συστήματα διανομής που απαντούν αποτελεσματικά στις καταναλωτικές απαιτήσεις, ενώ βασιζόμενα στην σύγχρονη τεχνολογία που διέθεταν έδωσαν στους καταναλωτές τη δυνατότητα να πραγματοποιούν ηλεκτρονικές αγορές για την μεγαλύτερη διευκόλυνση τους. Πέραν τούτου, η ικανότητα τους να πραγματοποιούν εισαγωγές από όλο τον κόσμο συνέβαλε στην συγκέντρωση σημαντικών ποσοτήτων στη διαθεση τους . Πολλά από αυτά τα γεγονότα συντέλεσαν στην απόκτηση ολιγοπωλιακής δύναμης στην εφοδιαστική αλυσίδα (Ilbery and Maye, 2005)

Αυτή η εξέλιξη είναι πολύ θετική για την ποιότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών που προσφέρουν και έχει εκτιμηθεί ιδιαίτερα από τους καταναλωτές. Οι παραγωγοί, προκειμένου να παραμείνουν ανταγωνιστικοί ωφείλουν να προσαρμόσουν τα προϊόντα τους στις νέες προτιμήσεις. Αρωγός σε αυτή την προσπάθεια είναι οι συλλογικές οργανώσεις που μπορούν να οργανώνουν την παραγωγή με τρόπο που να εκπληρώνονται οι αυξημένες ποιοτικές απαιτήσεις των καταναλωτών.

Η «διαφάνεια» των συναλλαγών μεταξύ των τμημάτων της αγροδιατροφικής αλυσίδας η θεσμοθέτηση κανόνων που διασφαλίζουν την τήρηση των κανόνων του ανταγωνισμού και την αποφυγή δεσπόζουσας θέσης αποτελεί πεδίο θεσμικών παρεμβάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η σημασία που αποδίδει η Επιτροπή αποτυπώνεται στην σχετική ενότητα της Στρατηγικής από το Αγρόκτημα στο Πιάτο.

Η Στρατηγική από το Αγρόκτημα στο πιάτο

Η «διαφάνεια» των συναλλαγών μεταξύ των τμημάτων της αγροδιατροφικής αλυσίδας, η θεσμοθέτηση κανόνων που διασφαλίζουν την τήρηση των κανόνων του ανταγωνισμού και την αποφυγή δεσπόζουσας θέσης, η δυνατότητα διάθεσης στον καταναλωτή τροφίμων υψηλής διατροφικής αξίας σε προσιτή τιμή παράλληλα με την διασφαλισή ενός ικανοποιητικού εισοδήματος για τον παραγωγό, αποτελεί διαχρονική προτεραιότητα για τη Κοινή Γεωργική Πολιτική. Η σημασία που αποδίδει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στη δημιουργία ενός βιώσιμου συστήματος τροφίμων ως απαραίτητου παράγοντα για την επίτευξη των κλιματικών και περιβαλλοντικών στόχων της Πράσινης Συμφωνίας, παράλληλα με τη βελτίωση του

εισοδήματος των παραγωγών στον πρωτογενή τομέα και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ΕΕ αποτελούν βασική συνιστώσα της “Στρατηγικής από το Αγρόκτημα στο Πιάτο” (F2F) η οποία προβλέπει την προώθηση παρεμβάσεων σε έξι τομείς που διαχέονται στο σύνολο των εννέα ειδικών στόχων και του εγκάρσιου ειδικού στόχου της ΚΓΠ 2021-2027.

Οι τομείς αυτοί είναι:

- Διασφάλιση της βιώσιμης παραγωγής τροφίμων.
- Διασφάλιση της επισιτιστικής ασφάλειας.
- Παροχή κινήτρων για βιώσιμες πρακτικές στον τομέα της μεταποίησης τροφίμων, του χονδρικού εμπορίου, του λιανικού εμπορίου, της φιλοξενίας και των υπηρεσιών εστίασης.
- Προώθηση της βιώσιμης κατανάλωσης τροφίμων και διευκόλυνση της μετάβασης σε μια υγιεινή και βιώσιμη διατροφή.
- Μείωση της απώλειας και της σπατάλης τροφίμων.
- Καταπολέμηση της απάτης στον τομέα των τροφίμων σε όλη την αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων.

Άμεσα σχετιζόμενοι τομείς της Στρατηγικής F2F με τον ειδικό στόχο 3 είναι:

(i) ο τρίτος «Παροχή κινήτρων για βιώσιμες πρακτικές στον τομέα της μεταποίησης τροφίμων, του χονδρικού εμπορίου, του λιανικού εμπορίου, της φιλοξενίας και των υπηρεσιών εστίασης» που προβλέπονται παρεμβάσεις σχετικά με την ενίσχυση του νομοθετικού πλαισίου για τις γεωγραφικές ενδείξεις (ΓΕ) και, κατά περίπτωση, θα συμπεριλάβει ειδικά κριτήρια βιωσιμότητας και η προώθηση του στόχου για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των περιφερειακών και τοπικών συστημάτων τροφίμων και τη δημιουργία βραχύτερων αλυσίδων εφοδιασμού που θα στηρίξει τη μείωση της εξάρτησης από τις μεταφορές μεγάλων αποστάσεων.

(ii) ο έκτος «Καταπολέμηση της απάτης στον τομέα των τροφίμων σε όλη την αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων» στο πλαίσιο του οποίου η Επιτροπή θα εντείνει τις προσπάθειές της για την καταπολέμηση της απάτης στον τομέα των τροφίμων, προκειμένου να επιτύχει ισότιμους όρους ανταγωνισμού για τους οικονομικούς φορείς και να ενισχύσει τις εξουσίες των αρχών ελέγχου και επιβολής.

Στην περίπτωση των γεωγραφικών ενδείξεων αναδύεται μια σημαντική ευκαιρία στόχευσης σε “niche” αγορές μέσω της πληθώρας ΠΟΠ/ΠΓΕ/ΕΠΙΠ προϊόντων που διαθέτει η Ελλάδα.

Στην Ελλάδα οι σχετικές μελέτες και έρευνες για τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας της αγροδιατροφικής αλυσίδας είναι περιορισμένες ενώ η πλέον ενδελεχής εξέταση είναι η σχετική έρευνα της Επιτροπής Ανταγωνισμού (2013) βασισμένη σε απόρρητα στοιχεία για την παραγωγή, εμπορία, διανομή και λιανική πώληση νωπών οπωροκηπευτικών. Για τη χρονική περίοδο από το 2005 έως και το 2011 εξέτασε τη διάρθρωση της εφοδιαστικής αλυσίδας των νωπών οπωροκηπευτικών και το ρυθμιστικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της, τη διαμόρφωση και διακύμανση των τιμών, του κόστους και των περιθωρίων κέρδους στα διάφορα στάδια της εφοδιαστικής αλυσίδας, καθώς και το βαθμό μετακύλισης των τιμών από το επίπεδο του παραγωγού έως το επίπεδο του καταναλωτή. Η κλαδική έρευνα της Επιτροπής Ανταγωνισμού επικεντρώθηκε σε δείγμα επτά (7) οπωροκηπευτικών προϊόντων, και συγκεκριμένα στα μήλα, πορτοκάλια, ροδάκινα, πατάτες, τομάτες, αγγούρια και τα μαρούλια. Το γενικό συμπέρασμα της έρευνας ήταν:

«επιβεβαιώνεται η σχετικά αδύναμη θέση στην οποία βρίσκονται οι παραγωγοί αγροτικών προϊόντων σε σχέση με τα περισσότερα προϊόντα. Οι έμποροι χονδρικής αποτελούν γενικά την πλέον ευνοημένη ομάδα της αλυσίδας εφοδιασμού.»

Αναλυτικότερα, για την εφοδιαστική αλυσίδα των ανωτέρω οπωροκηπευτικών η έκθεση διαπίστωσε:

- **Τη συνεχιζόμενη αδυναμία των παραγωγών να διεκδικήσουν ισχυρό ρόλο στην εφοδιαστική αλυσίδα οπωροκηπευτικών.**
- **Την ανάγκη ενίσχυσης συλλογικών δομών παραγωγών.**
- Η θέση των χονδρεμπόρων στην εφοδιαστική αλυσίδα παραμένει ισχυρή, χωρίς ωστόσο να προκύπτουν επαρκείς βελτιώσεις της αποτελεσματικότητας σε επίπεδο χονδρικής εμπορίας.
- Κατά μέσο όρο, η παραγωγή αντιπροσωπεύει το 40% της τιμής του προϊόντος, η χονδρική πώληση, που περιλαμβάνει, ανάλογα με το προϊόν, συσκευασία, αποθήκευση, διακίνηση κ.λπ. αντιστοιχεί περίπου στο 21%, ενώ η λιανική πώληση στο 28% αντίστοιχα.
- **Τα φρέσκα εγχώρια προϊόντα καταγράφονται ως υψηλότερης ποιοτικής αξίας στη συνείδηση των καταναλωτών.**
- Οι χονδρέμποροι είναι περισσότερο ευνοημένοι συνολικά, τόσο στην περίπτωση που τα προϊόντα ανταποκρίνονται συμμετρικά (μήλα, ροδάκινα, πατάτες και αγγούρια), όσο και στις μη συμμετρικές περιπτώσεις (τομάτες, πορτοκάλια). Αυτό ισχύει και στην περίπτωση όπου οι χονδρέμποροι αντιδρούν πιο γρήγορα στις αυξήσεις που κάνουν οι παραγωγοί (τομάτες) και στις αυξήσεις που κάνουν οι λιανέμποροι (πορτοκάλια).
- Μόνο σε δύο περιπτώσεις οι λιανέμποροι κερδίζουν υψηλότερο περιθώριο, και συγκεκριμένα (α) στα μαρούλια, σε σχέση με τους χονδρεμπόρους και (β) στα πορτοκάλια, σε σχέση με τους παραγωγούς.

Με βάση τις ανωτέρω και πολλές άλλες διαπιστώσεις, η έκθεση της Επιτροπής Ανταγωνισμού είχε προχωρήσει σε προτάσεις για την οργάνωση της αλυσίδας εμπορίας των οπωροκηπευτικών:

- Εισαγωγή ενός ενιαίου πλαισίου φορολογικών διατάξεων για τις γεωργικές επιχειρήσεις και τα γεωργικά εισοδήματα, ιδίως αναφορικά με την τήρηση των σχετικών βιβλίων και την εν γένει φορολογική απεικόνιση στοιχείων – περαιτέρω τροποποιήσεις στο νέο Κώδικα Φορολογικής Απεικόνισης Στοιχείων (Κ.Φ.Α.Σ.) και στο Κώδικα ΦΠΑ.
- Εντατικοποίηση των φορολογικών ελέγχων για την αποτροπή πλασματικής αύξησης των τιμών παραγωγού.
- **Συμπλήρωση ρυθμιστικού πλαισίου για τη λειτουργία των δημοπρατηρίων και εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου για νέες δομές παραγωγής, καθώς και για τοπικές δομές πώλησης και διακίνησης οπωροκηπευτικών και κυρίως:**
 - Οι διοικητικοί περιορισμοί ως προς τον αριθμό δημοπρατηρίων που δύνανται να ιδρυθούν ανά Περιφέρεια, οι οποίοι δεν βρίσκουν έρεισμα ούτε σε ενωσιακές διατάξεις,

ούτε και στην προστασία επιτακτικού λόγου δημοσίου συμφέροντος σύμφωνα και με την αρχή της αναλογικότητας.

- Το υφιστάμενο σύστημα των διαδοχικών κατά χρόνο (αντί των παράλληλων) δημοπρατήσεων σε γειτνιάζουσες γεωγραφικά περιοχές, το οποίο αυξάνει τεχνητά τη διαφάνεια των συναλλαγών, προς όφελος των χονδρεμπόρων και εις βάρος των παραγωγών, και
- Η θεσμοθέτηση κινήτρων για την ανάπτυξη υπηρεσιών προστιθέμενης αξίας (ορθοί έλεγχοι ποιότητας, μεταφορά, αποθήκευση, ασφάλιση, τυποποίηση/συσκευασία, ηλεκτρονική διαχείριση κ.λπ.) από τα δημοπρατήρια, η έλλειψη των οποίων παγώνει την «αδύναμη» διαπραγματευτική θέση των παραγωγών και εμποδίζει την αμεσότερη πρόσβασή τους σε επόμενα στάδια της εφοδιαστικής αλυσίδας.
- Την εξυπηρέτηση των νέων μορφών πώλησης και διακίνησης αγροτικών προϊόντων, ιδίως μέσω των προγραμμάτων «συμβολαϊκής γεωργίας», «ηρητημένης παραγωγής» και «out-growing».
- Την προώθηση σύγχρονων μορφών εμπορίας οπωροκηπευτικών μέσω του ηλεκτρονικού εμπορίου (e-commerce).
- Την ορθή χωροθέτηση, οργάνωση και λειτουργία των τοπικών ή/και περιφερειακών αγορών για την πώληση τυποποιημένων προϊόντων από παραγωγούς ή Συλλογικές Αγροτικές Οργανώσεις (ΣΑΟ), με την παράλληλη άρση των υφιστάμενων διοικητικών περιορισμών στη βάση πληθυσμιακών κριτηρίων.
- Τη λειτουργία, σε μόνιμη βάση, οργανωμένων σημείων συλλογής/ συγκέντρωσης οπωροκηπευτικών σε τοπικό επίπεδο, προκειμένου να επιτευχθούν βελτιώσεις αποτελεσματικότητας (μείωση κόστους συλλογής/μεταφοράς, ανάπτυξη υπηρεσιών προστιθέμενης κ.ά.).
- Την επανεξέταση της αναγκαιότητας υφιστάμενων περιορισμών που αφορούν στην ίδρυση και λειτουργία αγροτικών συνεταιρισμών (π.χ. συμμετοχή στους ΑΣ μόνο φυσικών προσώπων και ελάχιστος αριθμός 20 φυσικών προσώπων), οι οποίες δεν συνάδουν με τις σχετικές προβλέψεις της ενωσιακής νομοθεσίας.
- Τη συστηματικότερη εφαρμογή των διατάξεων αναφορικά με την υποχρεωτική τυποποίηση των προϊόντων, καθώς και ολοκληρωμένων προγραμμάτων ιχνηλασιμότητας για την παρακολούθηση της ποιότητας και της προέλευσης των προϊόντων, βάσει των επικαιροποιημένων κανόνων της ΔΙ.Ε.Π.Π.Υ, ώστε να περιοριστεί το παραεμπόριο (π.χ. «ελληνοποίηση» προϊόντων).
- Πρόσθετες παρεμβάσεις για την απλοποίηση των όρων μίσθωσης και εν γένει δραστηριοποίησης επιχειρήσεων στις Κεντρικές Αγορές.
- Ενιαίο ρυθμιστικό πλαίσιο για την οργάνωση και λειτουργία «Αγορών Αγροτών» («Farmers' Markets») οι οποίες παρουσιάζουν σημαντικά πλεονεκτήματα σε σχέση με τις λαϊκές αγορές:
 - Στις εν λόγω αγορές, διαθέτουν τα προϊόντα τους απευθείας στους καταναλωτές αποκλειστικά παραγωγοί, γνώρισμα που τις διαφοροποιεί από τις λαϊκές αγορές, όπου πωλούνται και από εμπόρους (κατ' αναλογία 50:50) ακόμη και προϊόντα που δεν έχουν σχέση με τον πρωτογενή τομέα.

- Σε σύγκριση με τις λαϊκές αγορές, στις αγορές παραγωγών διατίθενται κατά κανόνα γεωργικά προϊόντα από εγχώριες τοπικές (ορισμένες σε επίπεδο νομού/περιφέρειας ή όμορων νομών/περιφερειών) εκμεταλλεύσεις και
- Οι αγορές αγροτών λειτουργούν κατά κανόνα σε καθημερινή βάση και σε μόνιμες εγκαταστάσεις, ενώ προβλέπεται και η δυνατότητα συνεχούς διαδικτυακής πληροφόρησης των καταναλωτών για τα προς διάθεση προϊόντα και τις μεταβολές των τιμών.
- Εξορθολογισμός/απλούστευση λοιπών διατάξεων (αδειοδοτικών, λοιπών διοικητικών και ποινικών), οι οποίες υπό το ισχύον θεσμικό πλαίσιο περιέχονται σε διάσπαρτες διατάξεις νομοθετικού ή κανονιστικού χαρακτήρα

Η έκθεση OECD (2018P) 'Peer Reviews of Competition Law and Policy: Greece' αναφέρει περιπτώσεις όπου στην αλυσίδα τροφίμων η Επιτροπή Ανταγωνισμού έκανε παρεμβάσεις σε περιπτώσεις όπου μεταποιητές προχώρησαν σε επιθετικές πρακτικές όπως «σύστημα εκπτώσεων για σκοπούς πώλησης», «διακριτική μεταχείριση εμπόρων χονδρικής και λιανικής προς όφελος εκείνων που συνεργάζονται αποκλειστικά με συγκεκριμένη εταιρεία», «στρατηγική αποκλεισμού των ανταγωνιστών και περιορισμού της δυναμικής ανάπτυξής τους» και «αθέμιτες πρακτικές οριζόντιας διαμόρφωσης τιμών και κατανομής πελατών με στόχο τον συντονισμό της τιμολογιακής πολιτικής και κατανομής της αγοράς».

Από την ανάλυση που προηγήθηκε, γίνεται αντιληπτό ότι οι παραγωγοί πρέπει να ανταποκριθούν σε ένα πολύ απαιτητικό και συνεχώς εξελισσόμενο σύστημα που χρειάζεται εξαιρετική οργάνωση και μεγάλα εμπορικά σχήματα που θα διαθέτουν ικανοποιητικό μέγεθος παραγωγής για να πραγματοποιήσουν πωλήσεις σε μεγάλες αγορές. Οι υγιείς συλλογικές οργανώσεις (συνεταιρισμοί, ομάδες παραγωγών) μπορούν να το επιτύχουν σε συνεργασία και με ιδιωτικές πρωτοβουλίες προς όφελος των μεμονωμένων παραγωγών επειδή έχουν τη δυνατότητα ελέγχου της παραγωγής, πραγματοποίησης επενδύσεων για αποθήκευση και για R&D και εξειδικευμένες πιστοποιήσεις, που τους βοηθάνε στη διαπραγμάτευση τους.

Το 2020, η δημοσίευση της [Ενδιάμεσης Έκθεσης](#) της κλαδικής μελέτης στον κλάδο παραγωγής, διανομής και εμπορίας βασικών καταναλωτικών ειδών της Επιτροπής Ανταγωνισμού αποτέλεσε μία πολύ σημαντική εξέλιξη. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού, βάσει του άρθρου 40 Ν. 3959/2011, το 2012 αποφάσισε την εκκίνηση κλαδικής έρευνας στον κλάδο παραγωγής, διανομής και εμπορίας 11 βασικών καταναλωτικών ειδών και ιδίως ειδών διατροφής (γαλακτοκομικών, βουτύρου, ζυμαρικών, δημητριακών και καφέ), καθώς και των ειδών καθαριότητας και προσωπικής υγιεινής (ειδών προσωπικής και στοματικής υγιεινής, καθαριστικών σπιτιού). Η έρευνα επικεντρώθηκε σε συνολικά 11 κατηγορίες προϊόντων: (1) αλλαντικά, (2) αναψυκτικά – έτοιμο τσάι – ενεργειακά ποτά – σόδες, (3) απορρυπαντικά ρούχων σε σκόνη, (4) γιαούρτι και επιδόρπια γιαουρτιού, (5) δημητριακά για πρωινό, (6) ζυμαρικά, (7) καφές, (8) όσπρια, (9) τυρί φέτα, (10) χαρτί υγείας και (11) ψωμί συσκευασμένο για τοστ. Στο πλαίσιο της κλαδικής έρευνας η Επιτροπή Ανταγωνισμού έστειλε σειρά ερωτηματολογίων σε αλυσίδες σούπερ μάρκετ και προμηθευτές. Τον Σεπτέμβριο του 2019 προτεραιοποιήθηκε η κλαδική μελέτη, η οποία στηρίχθηκε στα στοιχεία που διέθετε η Ε.Α, συλλεχθέντα με ερωτηματολόγια προς τους φορείς της αγοράς κατά το 2014 – 2015, και συμπληρωμένα με στοιχεία από πρόσφατες μελέτες καθώς και επιλεκτικά στοιχεία από ερωτηματολόγια αρχές του 2020. Η ενδιάμεση έκθεση βρίσκεται στη διαδικασία της διαβούλευσης.

Η έρευνα εξέτασε τη λειτουργία αγορών/κλάδων βασικών καταναλωτικών προϊόντων καθημερινής χρήσης που πωλούνται μέσω των σούπερ-μάρκετ και εστίασε:

- στην δομή της αγοράς σε συγκεκριμένα επίπεδα στην αλυσίδα αξίας,
- στην ανάλυση των επιμέρους επιλεγμένων έντεκα αγορών,
- στην ανάλυση της διαπραγματευτικής δύναμης των αγοραστών/προμηθευτών με ειδική οικονομική ποσοτική και οικονομετρική ανάλυση, η οποία εξετάζει τόσο την οριζόντια συγκέντρωση της αγοράς και τον οριζόντιο ανταγωνισμό όσο και τον κάθετο ανταγωνισμό μεταξύ εταιριών διαφορετικού οικονομικού σταδίου,
- στις πρακτικές των εκπτώσεων,
- στη διαχείριση προϊόντων κατά κατηγορία (category management),
- σε ζητήματα από τα προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας και
- στις αγοραστικές συμμαχίες για συγκεκριμένα βασικά καταναλωτικά προϊόντα και ιδίως είδη διατροφής, κατά μήκος της εφοδιαστικής αλυσίδας (προμηθευτές-σούπερ μάρκετ).

Η έκθεση αναφέρει ότι «Ο δείκτης οικονομικής συγκέντρωσης στον κλάδο των σούπερ-μάρκετ στην Ελλάδα έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια, χωρίς όμως αυτός να έχει φτάσει στα επίπεδα συγκέντρωσης άλλων Ευρωπαϊκών χωρών. Συνεπώς, η αύξηση του δεν εξηγεί το γεγονός ότι οι τιμές στα τρόφιμα και μη αλκοολούχα ποτά στην Ελλάδα είναι αυξημένες σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Οι σχετικά αυξημένες αυτές τιμές μπορεί να οφείλονται στην αγοραστική δύναμη των σουπερ-μάρκετ, η οποία εξαρτάται μόνο ως ένα βαθμό από τη συγκέντρωση της αγοράς λιανεμπορίου και τυχόν υψηλά μερίδια αγοράς συγκεκριμένων αλυσίδων σουπερ-μάρκετ, μια και η ύπαρξη διαπραγματευτικής ισχύς εξαρτάται επίσης από την κεντρική θέση ενός συγκεκριμένου σούπερ-μάρκετ στην αλυσίδα αξίας ή οικοσύστημα, το μέγεθος και διαπραγματευτική ισχύ του προμηθευτή, την ύπαρξη εναλλακτικών προμήθειας κλπ.». Για προϊόντα που σχετίζονται άμεσα με την αγροτική παραγωγή, όπως τα ζυμαρικά, το επεξεργασμένο κρέας και αλλαντικά, το γιαούρτι και τα επιδόρπια γιαουρτιού και η φέτα η έκθεση διαπίστωσε ότι:

- **Αγορά ζυμαρικών:** από την ανάλυση των ποιοτικών στοιχείων προκύπτει ότι η αντίληψη της πλειονότητας των σούπερ μάρκετ είναι ότι έχουν μέτρια διαπραγματευτική δύναμη, ενώ η αντίληψη της πλειονότητας των προμηθευτών είναι ότι κατέχουν χαμηλή διαπραγματευτική δύναμη, όπως την αξιολογούν βασισμένοι στους όρους των συμβάσεων. Από την ποσοτική ανάλυση, βάσει της θέσης που κατέχει η κάθε μία στην αλυσίδα αξίας, προκύπτει ότι 7 επιχειρήσεις (3 προμηθευτές και 4 σούπερ μάρκετ) αθροίζουν το 95% της διαπραγματευτικής ισχύος.
- **Αγορά προϊόντων επεξεργασμένου κρέατος/αλλαντικά:** από την ανάλυση των ποιοτικών στοιχείων προκύπτει ότι η αντίληψη της πλειονότητας τόσο των σούπερ μάρκετ, όσο και των προμηθευτών (εν γένει) είναι ότι κατέχουν μεσαία διαπραγματευτική δύναμη, όπως την αξιολογούν βασισμένοι στους όρους των συμβάσεων. Από την ποσοτική ανάλυση, βάσει της θέσης που κατέχει η κάθε μία στην αλυσίδα αξίας, προκύπτει ότι 3 επιχειρήσεις (2 προμηθευτές και 1 σούπερ μάρκετ) αθροίζουν το 77% της διαπραγματευτικής ισχύος.
- **Αγορά γιαουρτιού και επιδόρπιων γιαουρτιού:** από την ανάλυση των ποιοτικών στοιχείων προκύπτει ότι η αντίληψη της πλειονότητας τόσο των σούπερ μάρκετ, όσο και των προμηθευτών (εν γένει) είναι ότι κατέχουν μεσαία διαπραγματευτική δύναμη, όπως την αξιολογούν βασισμένοι στους όρους των συμβάσεων. Από την ποσοτική ανάλυση, βάσει της θέσης που κατέχει η κάθε μία στην αλυσίδα αξίας, προκύπτει ότι η διαπραγματευτική ισχύς στην αγορά κατανέμεται πιο ομοιόμορφα σε πολλές

επιχειρήσεις, και επομένως θα μπορούσε να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι σε αυτή την αγορά η ποιοτική με τη ποσοτική ανάλυση συγκλίνει.

- **Αγορά του τυριού φέτα:** από την ανάλυση των ποιοτικών στοιχείων προκύπτει ότι η αντίληψη της πλειονότητας τόσο των σούπερ μάρκετ, όσο και των προμηθευτών (εν γένει) είναι ότι κατέχουν μεσαία (ισότιμη) διαπραγματευτική δύναμη, όπως την αξιολογούν βασισμένοι στους όρους των συμβάσεων. Από την ποσοτική ανάλυση, βάσει της θέσης που κατέχει η κάθε μία στην αλυσίδα αξίας, προκύπτει ότι η διαπραγματευτική ισχύς στην αγορά κατανέμεται σε τρεις επιχειρήσεις, οι οποίες αθροίζουν το 79% της διαπραγματευτικής ισχύος.
- **Αγορά των οσπρίων:** από την ανάλυση των ποιοτικών στοιχείων προκύπτει ότι η αντίληψη της πλειονότητας των σούπερ μάρκετ είναι ότι η διαπραγματευτική τους δύναμη είναι μεσαία (προς δυνατή), ενώ από τους προμηθευτές η πλειονότητα (55,6%) θεωρεί ότι υπάρχει ισοτιμία όσον αφορά τη διαπραγματευτική τους δύναμη και οι υπόλοιποι (44,4) θεωρούν ότι είναι «σχετικά αδύναμη». Από την ποσοτική ανάλυση, βάσει της θέσης που κατέχει η κάθε μία στην αλυσίδα αξίας, προκύπτει ότι σε αυτή την αγορά υπάρχει αλληλεξάρτηση μεταξύ των επιχειρήσεων. Επομένως θα μπορούσε να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι σε αυτή την αγορά η ποιοτική με την ποσοτική ανάλυση συγκλίνει, η διαπραγματευτική ισχύς στην αγορά κατανέμεται σε περισσότερες επιχειρήσεις, από τις οποίες ξεχωρίζουν τέσσερις, οι οποίες αθροίζουν το 80% της διαπραγματευτικής ισχύος.

Η έκθεση της Επιτροπής Ανταγωνισμού προτείνει τρεις δέσμες πιθανών λύσεων στα ανωτέρω προβλήματα. Οι προτεινόμενες λύσεις είναι:

1. Υιοθέτηση μη δεσμευτικής νομοθεσίας (soft law) μέσω μίας υβριδικής ρύθμισης περιπτώσεων σημαντικής διαπραγματευτικής ισχύς. Τέτοια μη δεσμευτική νομοθεσία μπορεί να γίνει, για παράδειγμα, μέσω ενός «Κώδικα Δεοντολογίας» ή ενός Οδηγού Καλών Πρακτικών μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών ιδίως για τις πρακτικές που προβληματίζουν, τόσο όσον αφορά τους τελικούς καταναλωτές, όσο και τα προηγούμενα στάδια από αυτό των σούπερ μάρκετ, δηλαδή τους προμηθευτές. Τέτοιες «καλές πρακτικές» δύνανται να αντιμετωπίσουν πιο αποτελεσματικά και σύμφωνα με τους κανόνες του δικαίου ανταγωνισμού εξωτερικά κόστη και προβλήματα από την πλευρά της προσφοράς, ιδιαίτερα στις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν τώρα στην αγορά.
2. Πιθανές νομοθετικές αλλαγές, π.χ. τροποποίηση των Κανόνων Διακίνησης και Εμπορίας Προϊόντων και Παροχής Υπηρεσιών (ΔΙΕΠΠΥ) και,
3. Πιθανή εισαγωγή νέων θεσμών, όπως ενός Διαμεσολαβητή (Ombudsman) ή Εντολοδόχου, ο οποίος θα διορίζεται από την Επιτροπή Ανταγωνισμού, και ο οποίος θα παρακολουθεί συστηματικά τις αγορές όπου παρατηρείται σημαντική διαπραγματευτική ισχύ προμηθευτών ή αγοραστών, θα αποτελεί κόμβο επικοινωνίας και πληροφόρησης για θέματα που θίγουν τον κλάδο και θα συνεισφέρει εν γένει στο ελεγκτικό έργο της Επιτροπής Ανταγωνισμού. Ειδικά αναφορικά με την πρόταση ορισμού Διαμεσολαβητή ή Εντολοδόχου, στις δύσκολες και έκτακτες συνθήκες, τις οποίες αντιμετωπίζει η χώρα (Covid-19), ο Διαμεσολαβητής ή Εντολοδόχος, με τις δυνατότητες συνεχούς επίβλεψης της αγοράς που θα έχει, θα μπορούσε να παρέχει πληροφορίες στην Ε.Α. για την κατάσταση της αγοράς και για τις αντικειμενικές ανάγκες των επιχειρήσεων στις ειδικές αυτές οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, ώστε η Ε.Α. να δώσει κατευθύνσεις για πρακτικές που, παρά την πιθανότητα περιορισμού του ανταγωνισμού, ενδέχεται να είναι απαραίτητες για την οργάνωση της ασφάλειας προμηθειών και των δικτύων διανομής και γενικότερους λόγους δημοσίου συμφέροντος, συνεπώς επιφέροντας θετικές συνέπειες στην οικονομική

αποτελεσματικότητα και την ανθεκτικότητα (resilience) της εφοδιαστικής αλυσίδας που μπορούν πιθανώς να λειτουργήσουν ως αντίβαρο σε πιθανές αντι-ανταγωνιστικές επιπτώσεις.

Οι συνεταιρισμοί στην αγορά

Το μέγεθος ωστόσο της πλειονότητας των συνεταιρισμών δηλώνει ότι χρειάζονται ενίσχυση για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της αγοράς. Στον παρακάτω Πίνακα 3.20 περιγράφονται οι πωλήσεις των αγροτικών συνεταιρισμών (στοιχεία 2017) όπου φαίνεται ότι από τους 880 ενεργούς αγροτικούς συνεταιρισμούς, λιγότεροι από 50 έχουν κύκλο εργασιών που υπερβαίνει τα 5 εκατ. Ευρώ και λιγότεροι από 10 αγροτικοί συνεταιρισμοί έχουν κύκλο εργασιών που υπερβαίνει τα 20 εκατ. Ευρώ. **Τα νούμερα αυτά αποδεικνύουν ότι οι περισσότεροι συνεταιρισμοί βρίσκονται σε δύσκολη θέση αλλά και τη χαμηλή συμμετοχή των παραγωγών στα συλλογικά σχήματα. Μια αιτία είναι και το χαμηλό πνεύμα συνεργασίας μεταξύ των μελών και της διοίκησης των συνεταιρισμών που συνεπάγεται χαμηλό κοινωνικό κεφάλαιο για τους συνεταιρισμούς.**

Πίνακας 3.20: Κλιμάκωση Αγροτικών Συνεταιρισμών σύμφωνα με τον κύκλο εργασιών τους (στοιχεία 2017)

ΚΛΙΜΑΚΑ ΕΥΡΩ	ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ	ΜΕΛΗ	Κύκλος Εργασιών
0 έως 1000	122	7.193	1.825,73
1000 έως 9.999	48	6.207	239.900,92
10.000 έως 19.999	44	5.603	626.870,68
20.000 έως 49.999	77	8.623	2.509.402,41
50.000 έως 99.999	73	8.370	5.197.749,46
100.000 έως 499.999	221	29.973	54.446.152,81
500.000 έως 999.999	110	24.458	76.012.137,25
1 εκ έως 4.999.999	139	32.897	306.578.870,06
5 εκ έως 9.999.999	22	8.118	174.329.370,29
10 εκ έως 19.999.999	15	5.942	221.097.287,46
20 εκ έως 49.999.999	6	1.758	157.570.188,29
50 εκ και άνω	3	982	325.836.681,61
ΣΥΝΟΛΟ	880	140.124	1.324.446.436,97

Πηγή: επεξεργασία στοιχείων από την ομάδα εργασίας από τους αναρτημένους ισολογισμούς των αγροτικών συνεταιρισμών.

3.1.2.5. Οδηγία (ΕΕ) 2019/633 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου – «αθέμιτες εμπορικές πρακτικές»

Η ενσωμάτωση της [οδηγίας \(ΕΕ\) 2019/633](#) της 17ης Απριλίου 2019 «σχετικά με τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές στις σχέσεις μεταξύ επιχειρήσεων στην αλυσίδα εφοδιασμού γεωργικών προϊόντων και τροφίμων» παρουσιάστηκε σε σχέδιο νόμου για [διαβούλευση](#) από το ΥπΑΑΤ η οποία ολοκληρώθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2020. Η οδηγία αυτή μαζί με την [οδηγία 2005/29/ΕΚ](#) «για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά» (όπως συμπληρώθηκε και ισχύει με την [οδηγία 2019/2161](#)) αποτελούν τις

Θεμελιώδεις αρχές απαγόρευσης των αθέμιτων πρακτικών προς επιχειρήσεις και καταναλωτές. Η ενσωμάτωση πρέπει να γίνει νόμος στις χώρες της Ε.Ε. έως την 1^η Μαΐου 2021 οι δε χώρες της Ε.Ε. συνεπώς και η Ελλάδα πρέπει να εφαρμόσουν τα μέτρα μέχρι την 1^η Νοεμβρίου 2021. Όπως επισημαίνει η [Επιτροπή](#), μέσα στην αλυσίδα εφοδιασμού γεωργικών προϊόντων και τροφίμων παρατηρούνται συχνά σημαντικές ανισορροπίες στη διαπραγματευτική ισχύ μεταξύ προμηθευτών και αγοραστών γεωργικών προϊόντων και τροφίμων. Οι εν λόγω ανισορροπίες στη διαπραγματευτική ισχύ μπορούν να οδηγούν σε αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, όπου μεγαλύτεροι και ισχυρότεροι εμπορικοί εταίροι προσπαθούν να επιβάλουν ορισμένες πρακτικές ή συμβατικές ρυθμίσεις οι οποίες είναι προς όφελός τους σε σχέση με συναλλαγή πώλησης. Οι πρακτικές αυτές ενδέχεται, για παράδειγμα, να παρεκκλίνουν σε μεγάλο βαθμό από την ορθή εμπορική συμπεριφορά, να αντιβαίνουν στην καλή πίστη και τα χρηστά συναλλακτικά ήθη και να επιβάλλονται μονομερώς από έναν εμπορικό εταίρο σε άλλον, να επιβάλλουν αδικαιολόγητη και δυσανάλογη μεταβίβαση οικονομικού κινδύνου από έναν εμπορικό εταίρο σε άλλο ή να επιβάλλουν σημαντική ανισορροπία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων σε έναν εμπορικό εταίρο. Οι διατάξεις του σχεδίου νόμου αφορούν αθέμιτες εμπορικές πρακτικές σε πωλήσεις γεωργικών προϊόντων και τροφίμων από προμηθευτές με ετήσιο κύκλο εργασιών από 2 εκατ. ευρώ έως 350 εκατ. ευρώ προς αγοραστές αντίστοιχων μεγεθών, καθώς και προς όλους τους αγοραστές που είναι δημόσιες αρχές.

Η οδηγία περιγράφει 16 συγκεκριμένες εμπορικές πρακτικές. Με αυτόν τον τρόπο διακρίνει μεταξύ αθέμιτων πρακτικών (πρακτικές «μαύρου» χαρακτήρα) και πρακτικών που θέλουν πολύ προσοχή και φυσικά συναίνεση και των δύο μερών και μπορεί, δρώντας ως «αδιαφανείς ρήτρες» να κινηθούν στα όρια του αθέμιτου (πρακτικές «γκρίζου» χαρακτήρα). Ενώ απαγορεύονται οι μαύρες αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, ανεξάρτητα από τις περιστάσεις, επιτρέπονται γκρίζες πρακτικές εάν ο προμηθευτής και ο αγοραστής συμφωνήσουν εκ των προτέρων με σαφή τρόπο. Η υποχρέωση για σαφή και ξεκάθαρη συμφωνία στοχεύει στην παροχή διαφάνειας και προβλεψιμότητας: και τα δύο μέρη γνωρίζουν τι έχουν υπογράψει και ποια είναι τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις τους.

Για τους γεωργούς, οι επιπτώσεις των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών μπορεί να εξετασθούν από δύο οπτικές. Συνήθως, οι αθέμιτες πρακτικές συνδέονται με τον τρόπο με τον οποίο κατανέμεται η ισχύς κατά μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού γεωργικών τροφίμων. Από την άλλη πλευρά, το ζήτημα της ισχύος εντός της αλυσίδας εφοδιασμού μπορεί να διερευνηθεί από τη σκοπιά της διαπραγματευτικής ισχύος. Εδώ, το επίκεντρο δεν είναι τόσο το δίκαιο του ανταγωνισμού και η παρουσία ισχύος στην αγορά, αλλά στα συμβόλαια που υπογράφονται μεταξύ συναλλασσόμενων μερών. Η μελέτη των [Falkowski κ.ά \(2017\)](#) στο JRC είναι περιεκτική των διαφόρων συνεπειών των αθέμιτων πρακτικών για τους αγρότες και τα άλλα μέρη της αλυσίδας διατροφής.

Στην πρώτη περίπτωση (ισχύς στην αγορά), μια μη ισορροπημένη κατανομή ισχύος μεταξύ των μερών που εμπλέκονται σε συναλλαγές γεωργικών προϊόντων διατροφής αναφέρεται συχνά ως ένα κρίσιμο στοιχείο που βρίσκεται πίσω από τις αθέμιτες πρακτικές ή που δημιουργεί το περιθώριο για τη χρήση τους. Η υπάρχουσα βιβλιογραφία προσφέρει δύο ξεχωριστές προοπτικές σχετικά με το ρόλο της εξουσίας σε αυτό το πλαίσιο. Από τη μία πλευρά, το επίκεντρο μπορεί να είναι το κανονιστικό πλαίσιο που παρέχει κανόνες που επηρεάζουν το

επίπεδο ανταγωνισμού στις αγορές τροφίμων. Από αυτή τη σκοπιά, η ανάλυση ασχολείται κυρίως με ζητήματα που σχετίζονται με τον ανταγωνισμό και προσδιορίζει τον βαθμό ισχύος στην αγορά των κυρίαρχων παραγόντων. Από την άλλη σκοπιά, δόθηκε μεγάλη προσοχή στη μελέτη των συνεπειών που ενδέχεται να επιφέρει η παρουσία ισχύος στην αγορά όχι μόνο για τους αγρότες, αλλά και για την ευημερία των καταναλωτών στο σύνολό τους. Επιπλέον, αυτή η προοπτική υπογραμμίζει πώς η διακυβέρνηση της αλυσίδας εφοδιασμού γεωργικών τροφίμων θα μπορούσε ενδεχομένως να επηρεαστεί από αλλαγές στη νομοθεσία περί ανταγωνισμού.

Στη δεύτερη περίπτωση (διαπραγματευτική ισχύς), το επίκεντρο είναι στα συμβόλαια που υπογράφονται μεταξύ συναλλασσόμενων μερών. Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, το συμβαλλόμενο μέρος που θα κερδίσει τα περισσότερα από τη συμμετοχή σε μια σύμβαση (μετριέται από τη διαφορά μεταξύ της αξίας που πρέπει να αποκτηθεί στη σύμβαση και της αξίας που θα αποκτηθεί εκτός της σύμβασης) είναι το πιο αδύναμο και έχει λιγότερα διαπραγματευτική δύναμη από τους άλλους. Αυτή η προοπτική λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι οι αθέμιτες πρακτικές ενδέχεται να μην σχετίζονται απαραίτητα με την παρουσία ισχύος στην αγορά.

Σύμφωνα με το σχέδιο νόμου, αθέμιτες μαύρες πρακτικές θεωρούνται οι κάτωθι:

α) ο αγοραστής πρέπει να εξοφλεί τον προμηθευτή,

αα) όταν η συμφωνία προμήθειας προβλέπει παράδοση των προϊόντων σε τακτική βάση:

- για τα ευαλλοίωτα γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα, μετά την παρέλευση τριάντα (30) ημερών από τη λήξη προθεσμίας παράδοσης ή τριάντα (30) ημερών από την ημερομηνία καθορισμού του καταβλητέου ποσού για την προθεσμία παράδοσης, ανάλογα ποια από τις δύο ημερομηνίες είναι μεταγενέστερη,
- για άλλα γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα, μετά την παρέλευση εξήντα (60) ημερών από τη λήξη προθεσμίας παράδοσης ή εξήντα (60) ημερών από την ημερομηνία καθορισμού του καταβλητέου ποσού για την προθεσμία παράδοσης, ανάλογα με το ποια από τις δύο ημερομηνίες είναι μεταγενέστερη,

για τους σκοπούς των προθεσμιών πληρωμής που προβλέπονται στην παρούσα περίπτωση, οι συμφωνηθείσες προθεσμίες παράδοσης θεωρείται σε κάθε περίπτωση ότι δεν υπερβαίνουν τον ένα μήνα·

αβ) όταν η συμφωνία προμήθειας δεν προβλέπει παράδοση των προϊόντων σε τακτική βάση:

- για ευαλλοίωτα γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα, μετά την παρέλευση τριάντα (30) ημερών από την ημερομηνία παράδοσης ή εξήντα (60) ημερών από την ημερομηνία καθορισμού του καταβλητέου ποσού, ανάλογα ποια από τις δύο ημερομηνίες είναι μεταγενέστερη,
- για άλλα γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα, μετά την παρέλευση εξήντα (60) ημερών από την ημερομηνία παράδοσης ή εξήντα (60) ημερών από την ημερομηνία καθορισμού του καταβλητέου ποσού, ανάλογα ποια από τις δύο ημερομηνίες είναι μεταγενέστερη.

Όταν ο αγοραστής καθορίζει το καταβλητέο ποσό:

- οι προθεσμίες πληρωμής που αναφέρονται στην υποπερ. (αα) αρχίζουν να υπολογίζονται από τη λήξη της προθεσμίας παράδοσης, και

- οι προθεσμίες πληρωμής που αναφέρονται στην υποπερ. (αβ) αρχίζουν να υπολογίζονται από την ημερομηνία παράδοσης·

β) ο αγοραστής ακυρώνει παραγγελίες ευαλλοίωτων γεωργικών προϊόντων και τροφίμων με εκπρόθεσμη ειδοποίηση, ώστε ο προμηθευτής να μην μπορεί να διαθέσει στο εμπόριο ή να χρησιμοποιήσει τα προϊόντα· ειδοποίηση συντομότερη των τριάντα (30) ημερών θεωρείται πάντοτε εκπρόθεσμη ειδοποίηση.

γ) ο αγοραστής τροποποιεί μονομερώς τους όρους μιας συμφωνίας προμήθειας ή παροχής υπηρεσιών για γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα ως προς τη συχνότητα, τη μέθοδο, τον τόπο, το χρονοδιάγραμμα ή τον όγκο της προμήθειας ή της παράδοσης των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων, τα πρότυπα ποιότητας, τους όρους πληρωμής ή τις τιμές, εφόσον αναφέρονται ρητώς στο άρθρο 4·

δ) ο αγοραστής απαιτεί πληρωμές ή άλλα ανταλλάγματα από τον προμηθευτή που δεν σχετίζονται με την πώληση των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων του προμηθευτή·

ε) ο αγοραστής απαιτεί από τον προμηθευτή να πληρώσει για την πτώση ή την απώλεια, ή αμφότερες, της ποιότητας γεωργικών προϊόντων και τροφίμων που επέρχεται στις εγκαταστάσεις του αγοραστή αφού η κυριότητά τους έχει μεταβιβαστεί στον αγοραστή, αν και η πτώση ή απώλεια δεν προκλήθηκε από αμέλεια ή από άλλης μορφής υπαιτιότητα του προμηθευτή.

στ) ο αγοραστής αρνείται να αποδεχθεί εγγράφως τους όρους συμφωνίας προμήθειας παρά το αίτημα του προμηθευτή. Τούτο δεν ισχύει όταν η συμφωνία προμήθειας αφορά σε προϊόντα που παραδίδονται από προμηθευτή – μέλος οργάνωσης παραγωγών, ή και συνεταιρισμού, εάν το καταστατικό της ή οι κανόνες και οι αποφάσεις της περιλαμβάνουν διατάξεις που διασφαλίζουν τους όρους της συμφωνίας προμήθειας·

ζ) ο αγοραστής αποκτά παράνομα, χρησιμοποιεί ή αποκαλύπτει εμπορικό απόρρητο του προμηθευτή.

η) ο αγοραστής απειλεί να πραγματοποιήσει ή πραγματοποιεί πράξεις εμπορικών αντιποίνων κατά του προμηθευτή, εάν ο προμηθευτής ασκεί συμβατικά ή εκ του νόμου δικαιώματα, μέσω υποβολής καταγγελίας στις Αρχές Επιβολής ή μέσω συνεργασίας με τις Αρχές Επιβολής κατά τη διάρκεια έρευνας·

θ) ο αγοραστής απαιτεί αποζημίωση από τον προμηθευτή για το κόστος εξέτασης καταγγελιών πελατών που σχετίζονται με την πώληση των προϊόντων του προμηθευτή, παρά την απουσία αμέλειας ή άλλης υπαιτιότητας του προμηθευτή.

ι) ο αγοραστής δεσμεύει τον πωλητή, εγγράφως ή προφορικά, να του πωλήσει ποσότητες προϊόντων του χωρίς ταυτόχρονα να δεσμεύεται ο αγοραστής για την τιμή αγοράς τους.

Επιπλέον, απαγορεύονται οι ακόλουθες (γκρίζες) εμπορικές πρακτικές, εκτός εάν περιέχονται ως σαφείς και ρητοί όροι στη συμφωνία προμήθειας ή σε επακόλουθη συμφωνία μεταξύ προμηθευτή και αγοραστή:

α) ο αγοραστής επιστρέφει στον προμηθευτή γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα που δεν διατέθηκαν, χωρίς να πληρώσει για τα εν λόγω προϊόντα ή για τη διάθεση των προϊόντων αυτών ή και για τα δύο·

β) ο αγοραστής επιβάλλει στον προμηθευτή πληρωμή ως προϋπόθεση για να αποθεματοποιήσει, να εκθέσει ή να προσθέσει στους καταλόγους γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα ή να διαθέσει τα προϊόντα αυτά στην αγορά·

γ) ο αγοραστής απαιτεί από τον προμηθευτή να βαρύνεται με το σύνολο ή με μέρος του κόστους οποιωνδήποτε εκπτώσεων σε γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα που πωλούνται από τον αγοραστή ως μέρος προώθησης, εκτός εάν ο αγοραστής, πριν από την προώθηση, η οποία ξεκινά από τον αγοραστή, προσδιορίζει το χρονικό διάστημα της προώθησης και την αναμενόμενη ποσότητα γεωργικών προϊόντων και τροφίμων προς παραγγελία στην τιμή με έκπτωση·

δ) ο αγοραστής απαιτεί από τον προμηθευτή να αναλάβει το κόστος για τη διαφήμιση από τον αγοραστή γεωργικών προϊόντων και τροφίμων·

ε) ο αγοραστής απαιτεί από τον προμηθευτή να πληρώσει για την εμπορία από τον αγοραστή γεωργικών προϊόντων και τροφίμων·

στ) ο αγοραστής απαιτεί από τον προμηθευτή να αναλάβει το κόστος για το προσωπικό που είναι επιφορτισμένο με τη διαρρύθμιση των χώρων που χρησιμοποιούνται για την πώληση των προϊόντων του προμηθευτή. Εκτός των αθέμιτων μάυρων και γκρι πρακτικών, το σχέδιο νόμου ορίζει ότι οι αρμόδιες αρχές για την επιβολή κυρώσεων είναι το υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και η Επιτροπή Ανταγωνισμού. Ιδιαίτερη σημασία έχει η πρόβλεψη του νόμου σύμφωνα με την οποία εάν το ζητεί ο καταγγέλλων, η Αρχή Επιβολής λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία της ταυτότητας του καταγγέλλοντος ή των μελών ή προμηθευτών, καθώς και κάθε άλλης πληροφορίας για την οποία ο καταγγέλλων θεωρεί ότι η αποκάλυψή της θα ήταν επιζήμια για τα συμφέροντά του ιδίου ή των μελών ή προμηθευτών. Ο καταγγέλλων οφείλει να προσδιορίσει ειδικά τις πληροφορίες για τις οποίες ζητεί εμπιστευτικότητα.

Η οδηγία 2019/633 δεν είναι κάτι καινούργιο στην Ελλάδα. Ήδη ο [Νόμος 4492/2017](#) «Διακίνηση και εμπορία νωπών και ευαλλοίωτων αγροτικών προϊόντων και άλλες διατάξεις» όπως τροποποιήθηκε από τον [Νόμο 4711/2020](#) «Απλούστευση πλαισίου άσκησης οικονομικών δραστηριοτήτων αρμοδιότητας Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και άλλες διατάξεις» προέβλεπε διαστήματα πληρωμών 60 ημερών για ευαλλοίωτα αγροτικά προϊόντα. Με βάση τον Νόμο 4492/2017 το ΥπΑΑΤ λειτουργεί ψηφιακή υπηρεσία για τη «[Διακίνηση και εμπορία νωπών και ευαλλοίωτων αγροτικών προϊόντων](#)» η εποπτεία της οποίας ασκείται από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, δια της Διεύθυνσης Γεωτεχνικών Ελέγχων και Επιθεωρήσεων του Υπ.Α.Α.Τ και το πλαίσιο λειτουργίας της οποίας καθορίστηκε με τη [Υπουργική Απόφαση 453/15.2.2019](#) (ΚΥΑ υπ' αριθ. 80/26402/08.02.2019 (ΦΕΚ 453, Β', 15.02.2019)). Η ηλεκτρονική αυτή πλατφόρμα είναι προσωρινά εκτός λειτουργίας.

Κατά την διάρκεια της διαβούλευσης του νομοσχεδίου για την ενσωμάτωση της οδηγίας 2019/633, διάφοροι εμπλεκόμενοι φορείς εξέφρασαν την ανησυχία τους για θέματα που καθορίζει η οδηγία. Ένα μείζον θέμα που έθεσαν οι αλυσίδες λιανικής είναι η αναγκαιότητα να δοθούν περαιτέρω διευκρινίσεις σε ό,τι αφορά στους ετήσιους τζίρους για τους οποίους ο

προτεινόμενος νόμος εφαρμόζεται. Με βάση το σχέδιο νόμου, «ο παρών νόμος εφαρμόζεται σε αθέμιτες εμπορικές πρακτικές σε πωλήσεις γεωργικών προϊόντων και τροφίμων από:

1. προμηθευτές με ετήσιο κύκλο εργασιών που δεν υπερβαίνει τα 2 εκατ. ευρώ, σε αγοραστές με ετήσιο κύκλο εργασιών άνω των 2 εκατ. ευρώ,
2. προμηθευτές με ετήσιο κύκλο εργασιών άνω των 2 εκατ. ευρώ που δεν υπερβαίνει τα 10 εκατ. ευρώ σε αγοραστές με ετήσιο κύκλο εργασιών άνω των 10 εκατ. ευρώ,
3. προμηθευτές με ετήσιο κύκλο εργασιών άνω των 10 εκατ. ευρώ που δεν υπερβαίνει τα 50 εκατ. ευρώ σε αγοραστές με ετήσιο κύκλο εργασιών άνω των 50 εκατ. ευρώ,
4. προμηθευτές με ετήσιο κύκλο εργασιών άνω των 50 εκατ. ευρώ που δεν υπερβαίνει τα 150 εκατ. ευρώ σε αγοραστές με ετήσιο κύκλο εργασιών άνω των 150 εκατ. ευρώ,
5. προμηθευτές με ετήσιο κύκλο εργασιών άνω των 150 εκατ. ευρώ που δεν υπερβαίνει τα 350 εκατ. ευρώ σε αγοραστές με ετήσιο κύκλο εργασιών άνω των 350 εκατ. ευρώ,
6. προμηθευτές με ετήσιο κύκλο εργασιών που δεν υπερβαίνει τα 350 εκατ. ευρώ προς όλους τους αγοραστές που είναι δημόσιες αρχές.

Οι εκπρόσωποι των αλυσίδων λιανικής έχουν ζητήσει διευκρινίσεις σε ό,τι αφορά στον ετήσιο τζίρο, και να συμπεριληφθεί στο κείμενο του νόμου, όπως αναγράφεται και στο αντίστοιχο αγγλικό κείμενο της οδηγίας, ότι λαμβάνεται υπόψη ο παγκόσμιος τζίρος της προμηθεύτριας εταιρείας, δηλ. αυτόν που επιτυγχάνει και μέσω θυγατρικών της οπουδήποτε στο εξωτερικό. Επίσης, οι ορισμοί της κοινοτικής οδηγίας (άρθρο 1 παρ. 2) οδηγούν σε δύο συμπεράσματα: 1. Ότι ο ετήσιος τζίρος αφορά παγκόσμιο κύκλο εργασιών, 2. Ότι ο ετήσιος τζίρος αφορά ενοποιημένο κύκλο εργασιών ομίλου και περιλαμβάνονται και οι συνεργαζόμενες και ιδίως και οι συνδεδεμένες επιχειρήσεις. Άλλωστε το πνεύμα της οδηγίας είναι η προστασία των οικονομικά ασθενέστερων προμηθευτών και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο θέτει ποσοτικό κριτήριο. Ο κύκλος εργασιών δεν είναι σταθερός κάθε έτος και ανακοινώνεται μέσω της δημοσίευσης οικονομικών καταστάσεων αρκετούς μήνες μετά την ολοκλήρωση του οικονομικού έτους. Επίσης θα πρέπει να διευκρινιστεί τι είναι «ετήσιος κύκλος εργασιών». Είναι ο κύκλος εργασιών της τελευταίας χρήσης ή της τελευταίας δημοσιευμένης χρήσης; Είναι ο μέσος κύκλος εργασιών των τελευταίων 2, 3, 4 χρήσεων; Και αν ναι, από ποια πηγή καταγραφής;»

Οι σύνδεσμοι βιομηχανίας θεωρούν σημαντικό θέμα την αποσαφήνιση των μεταποιημένων προϊόντων και προς τούτο προτείνουν τη δημιουργία επιτροπής με τη συμμετοχή εκπροσώπων του υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, του υπουργείου Ανάπτυξης & Επενδύσεων, των Συνδέσμων Βιομηχανίας (ΣΕΒ, ΣΒΕ) και των εκπροσώπων των σούπερ μάρκετ. «Η μη σύνδεση του χρόνου ανάλωσης και λήξης με το αν ένα προϊόν θεωρείται ότι αναμένεται να καταστεί ακατάλληλο μετά από 30 ημέρες, οδηγεί σε παρερμηνείες, ενώ η διατύπωση του νομοσχεδίου είναι αόριστη και ασαφής. Πρέπει να γίνει η παραπάνω σύνδεση, καθώς και να εξαιρεθούν ρητά τα κατεψυγμένα τρόφιμα».

Οι παραγωγοί έχουν προτείνει να διαχωριστεί το γάλα από τα υπόλοιπα ευαλλοίωτα, καθώς επίσης και «η αναγκαιότητα να συμπεριληφθούν στους αγοραστές και όσοι έχουν κύκλο εργασιών κάτω των 2 εκατ. ευρώ» γιατί, όπως σημειώνουν οι παραγωγοί, «οι αθέμιτες πρακτικές των ανοιχτών τιμών και μονομερών όρων δεν είναι θέμα τζίρου. Οι αγοραστές αυτής της κατηγορίας είναι πολλοί και σε γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές από τη γραμμή εισκόμισης των μεγαλύτερων μεταποιητών γάλακτος και έχουν δεσπόζουσα έως μονοπωλιακή θέση, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τον κτηνοτρόφο, ενώ σε πολλές περιπτώσεις λειτουργούν και ως μεσάζοντες μεγαλύτερων μεταποιητών». Επίσης οι παραγωγοί αναφέρουν ότι στην

υπόλοιπη αγορά η εξόφληση των τιμολογίων έχει μεν ως όριο τις 60 ημέρες βάσει του νόμου 4152/2013, επιτρέπεται όμως να υπάρχουν και συμφωνίες με διαφορετικούς όρους. Ωστόσο, αν και η καταχώριση των τιμολογίων ήταν υποχρεωτική, η σήμανσή τους ως μη εξοφλημένων έμεινε ως προαιρετική, κάτι που φαίνεται να υπονομεύει την προσπάθεια για έγκαιρη εξόφληση. Αφενός γιατί κανένας παραγωγός δεν θα κινηθεί εναντίον ισχυρών αλυσίδων, αφετέρου γιατί οι παραγωγοί φοβούνται ότι αλλαγές των όρων πληρωμής θα οδηγήσουν είτε σε πιέσεις για μεγάλες εκπτώσεις είτε σε έξωση των προϊόντων τους από τα ράφια.

Η θέση των αγροτών στην αλυσίδα τροφίμων

Οι γεωργοί στη χώρα μας επεκτείνονται στα κατάντη τμήματα της εφοδιαστικής αλυσίδας σε περιορισμένο βαθμό (π.χ στη μεταποίηση/καθετοποίηση της παραγωγής ή στις άμεσες πωλήσεις στον τελικό καταναλωτή) και χάνουν ευκαιρίες να αυξήσουν το εισόδημα τους εισπράτοντας τμήμα της παραγόμενης προστιθέμενης αξίας στα κατάντη τμήματα της αλυσίδας αξίας. Επιπλέον, υπάρχει έλλειψη κάθετης ολοκλήρωσης υπό τον έλεγχο του πρωτογενούς τομέα και ασυμμετρία στη μετακύλιση τιμών κατά μήκος της αλυσίδας όπως αναλυτικά παρουσιάστηκε στην προηγούμενη ενότητα, εξαιτίας αλλά όχι αποκλειστικά, της ασυμμετρίας στη δύναμη αγοράς.

Η εφοδιαστική αλυσίδα καθιστά αδύναμη τη θέση των μικρών κυρίως παραγωγών στην Ελλάδα. Το μέσο μέγεθος μιας αγροτικής εκμετάλλευσης στην Ελλάδα υπολείπεται σημαντικά από το αντίστοιχο της Ε.Ε-27 (5Ha έναντι 12,6Ha). Τα μέτρα που μπορούν να βοηθήσουν τους έλληνες παραγωγούς σχετίζονται με την ανάδειξη της ποιότητας των προϊόντων τους, την συνεργασία για την επίτευξη οικονομιών κλίμακας, την αύξηση της διαπραγματευτικής τους δύναμης, τη δικτύωση τους, την καθετοποίηση και τη διαφοροποίηση τους

Τα σήματα πιστοποίησης ποιότητας και ασφάλειας των προϊόντων δεν αξιολογούνται με τον ίδιο τρόπο από τους ευρωπαίους καταναλωτές.

Οι καταναλωτές αναγνωρίζουν και εμπιστεύονται περισσότερο τα εθνικά σήματα ποιότητας παρά τα ευρωπαϊκά.

Επιπρόσθετο πρόβλημα που κάνει ακόμη πιο αδύναμη τη θέση των αγροτών στην α/δ αλυσίδα είναι οι αυξημένοι κίνδυνοι για την παραγωγή από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Εκτενής αναφορά υπάρχει στον ειδικό στόχο 4. Ενδεικτικά αναφέρεται το υποκεφάλαιο 4.1 (σελ 7-12) όπου στον Πίνακα 4.1 παρουσιάζονται οι εκτιμήσεις για πιθανές μεταβολές στις αποδόσεις σε επιλεγμένες καλλιέργειες ανά Περιφέρεια (σελ. 9) εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής.

Τέλος, **ο χαμηλός βαθμός εκπαίδευσης και κατάρτισης των γεωργών σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο δυσκολεύει την υιοθέτηση σύγχρονων/καινοτόμων μεθόδων καλλιέργειας με τη χρήση της τεχνολογίας που θα μετρίαζε τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και θα μείωνε το κόστος παραγωγής.**

Με βάση τα στοιχεία που περιγράφονται αναλυτικά στον ειδικό στόχο 7 (σελ.21-24), στο σύνολο των απασχολούμενων στην γεωργία, **βασική εκπαίδευση έχει το 6,2% των αρχηγών**

των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, ενώ **πλήρη εκπαίδευση** το **0,6%**. Τα αντίστοιχα ποσοστά στην ΕΕ -28 είναι **22,5%** και **9,1%** αντίστοιχα. αναδεικνύοντας την **σημαντική υστέρηση της χώρας αλλά και την αναγκαιότητα να συμβαδίσει η προσπάθεια της ηλικιακής αναζωογόνησης των απασχολούμενων στον α'γενή τομέα με την σημαντική αναβάθμιση του επιπέδου των δεξιοτήτων και γνώσεων που θα πρέπει να έχουν ο νεοεισερχόμενοι στο επάγγελμα (π.χ κατάρτιση σε νέες τεχνικές).**

Πιο αναλυτικά, στην ηλικιακή ομάδα κάτω των 35 ετών το ποσοστό των γεωργών με βασική εκπαίδευση είναι **21,3%** ταυτόσημο με το μέσο όρο της ΕΕ -28, ωστόσο υπάρχει πολύ μεγάλη διαφορά στο ποσοστό των γεωργών με **πλήρη εκπαίδευση**¹⁴ που στην Ελλάδα ανέρχεται μόλις στο **2,9%** έναντι **21,7%** στην Ε.Ε-28.

Στην ηλικιακή ομάδα από 35 μέχρι 55 ετών το ποσοστό των γεωργών με βασική εκπαίδευση είναι **10,3%** έναντι **23,3%** στην ΕΕ-28, αλλά υπάρχει πολύ μεγάλη διαφορά στο ποσοστό των γεωργών με πλήρη εκπαίδευση που στην Ελλάδα ανέρχεται μόλις στο **0,9%** έναντι **13,3%** στην Ε.Ε -28.

Στην ηλικιακή ομάδα άνω των 55 ετών το ποσοστό των γεωργών με βασική εκπαίδευση είναι **2,9%** έναντι **22,2%** στην ΕΕ-28, αλλά υπάρχει πολύ μεγάλη διαφορά στο ποσοστό των γεωργών με πλήρη εκπαίδευση που στην Ελλάδα ανέρχεται μόλις στο **0,3%** έναντι **5,2%** στην Ε.Ε -28.

Το υψηλότερο ποσοστό αρχηγών γεωργικών εκμεταλλεύσεων με βασική και πλήρη γεωργική εκπαίδευση παρατηρείται στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας τόσο συνολικά όσο και ανά ομάδα ηλικιών, ακολουθούμενη από την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας που είναι η σημαντικότερη Περιφέρεια σε όρους απασχόλησης και Ακαθάριστης Αξίας Παραγωγής του πρωτογενή τομέα στη χώρα, ενώ τις χειρότερες επιδόσεις παρουσιάζουν οι Περιφέρειες Ιονίων Νήσων και Αττικής.

3.1.3. Η δυνατότητα ενίσχυσης της θέσης των γεωργών στον αγροδιατροφικό τομέα μέσα από τα συμβατικά και τα διαφοροποιημένα προϊόντα

3.1.3.1. Προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας μεταποιημένων προϊόντων (Private Labels, P-L)

Η ανάπτυξη των μεταποιημένων προϊόντων ιδιωτικής ετικέτας έχει αναπτυχθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια λόγω της οικονομικής κρίσης. Οι καταναλωτικές συνήθειες άλλαξαν, πραγματοποιώντας στροφή προς τα προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας, τα οποία προσφέρονται σε χαμηλότερες τιμές από τα αντίστοιχα επώνυμα προϊόντα. Το γεγονός αυτό ώθησε τις μεγάλες αλυσίδες του κλάδου να αναπτύξουν και να επεκτείνουν τις προσφερόμενες σειρές προϊόντων ιδιωτικής ετικέτας στα ράφια τους.

¹⁴ Ως πλήρη εκπαίδευση θεωρείται η παρακολούθηση τουλάχιστον διετούς κύκλου σπουδών σε σχετικά αντικείμενα μετά την ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης

Οι επιχειρήσεις, αντιλαμβανόμενες τη νέα τάση πραγματοποιήσαν συνεργασίες με τον μεταποιητικό κλάδο με στόχο να αναβαθμίσουν την ποιότητα και την εικόνα αυτών των προϊόντων (π.χ. συσκευασία) και να εμπλουτίσουν την γκάμα τους στα ράφια τους. Επίσης, χρησιμοποίησαν την στρατηγική των προωθητικών ενεργειών (π.χ. προσφορές, διαφημιστικά φυλλάδια, γευστικές δοκιμές, κουπόνια) για να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητα τους. Συνέπεια των παραπάνω ήταν η σημαντική αύξηση της συνολικής αξίας της εγχώριας αγοράς των P-L έως και το 2014.

Η ανάπτυξη των προϊόντων P-L αύξησε τον ανταγωνισμό με τις εταιρείες επωνύμων προϊόντων, οι οποίες ακολουθώντας τις ίδιες στρατηγικές επιδόθηκαν σε ένα αγώνα προσφορών για να κρατήσουν σταθερή τη ζήτηση τους και να μην συρρικνωθεί το μερίδιο αγοράς τους. Με αυτές τις προωθητικές ενέργειες κατάφεραν να περιορίσουν τις ζημιές τους. Ως συνέπεια της άμεσης αντίδρασης της βιομηχανίας τροφίμων, η αγορά των προϊόντων P-L μειώθηκε σωρευτικά κατά 9,5% την περίοδο 2014-2018.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ετήσιας πανελλήνιας έρευνας του Ινστιτούτου Έρευνας Λιανεμπορίου Καταναλωτικών Αγαθών (ΙΕΛΚΑ) 2017/2018¹⁵ και με βάση δείγμα 2.000 καταναλωτών από όλη την Ελλάδα, προκύπτει ότι το ελληνικό καταναλωτικό κοινό έχει ωριμάσει σε σημαντικό βαθμό σε σχέση με τη χρήση και επιλογή προϊόντων ιδιωτικής ετικέτας στις μεγάλες αλυσίδες σουπερμάρκετ, αλλά συνεχίζει να επιλέγει κυρίως προϊόντα από επώνυμες «μάρκες». Η πλειονότητα των καταναλωτών σύμφωνα με την έρευνα του ΙΕΛΚΑ (περίπου 2 στους 3 καταναλωτές) θεωρεί καλύτερα ως προς την ποιότητα τα επώνυμα προϊόντα, με 1 στους 2 καταναλωτές δηλώνει ότι είναι πάντα καλύτερο να αγοράζει επώνυμα προϊόντα. Σημαντικό ρόλο σε αυτή την εξέλιξη έχουν διαδραματίσει και οι πολλές και έντονες προσφορές που καταγράφονται τα τελευταία χρόνια στην ελληνική αγορά. Χαρακτηριστικό είναι ότι πλέον οι Έλληνες καταναλωτές σε ποσοστό 57% δηλώνουν ότι προτιμούν περισσότερες προσφορές (δηλ. έμμεσα χαμηλότερες τιμές) – κάτι στο οποίο επενδύουν τα επώνυμα προϊόντα – παρά χαμηλές τιμές (πχ όπως καταγράφονται στη συσκευασία των προϊόντων) – κάτι στο οποίο έχουν πλεονέκτημα τα προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας. Σύμφωνα δε με τα στοιχεία της έρευνας του ΙΕΛΚΑ οι καταναλωτές εξοικονομούν κατά μέσο όρο το 12% της αξίας των αγορών τους από το σούπερ μάρκετ μέσω προσφορών και εκπτωτικών ενεργειών στα επώνυμα προϊόντα.

Παράλληλα με αυτά τα δεδομένα όμως, η πλειονότητα των καταναλωτών εξακολουθεί να αυξάνει τον αριθμό προϊόντων ιδιωτικής ετικέτας που δοκιμάζει-επιλέγει, αλλά με φθίνοντα ρυθμό. Το στοιχείο αυτό δείχνει τόσο ότι διαχρονικά, έστω και με αργά βήματα, αυξάνεται η διείσδυση των προϊόντων αυτών στο καλάθι του καταναλωτή, αλλά κυρίως ότι υπάρχουν περιθώρια περαιτέρω αύξησης αυτής της υπάρχουσας διείσδυσης.

Ο βαθμός διείσδυσης όμως των προϊόντων P-L αντικατοπτρίζεται σε άλλα στοιχεία της έρευνας με εντονότερη τη δήλωση των καταναλωτών (σε ποσοστό 35-45%) ότι η διαθεσιμότητα προϊόντων ιδιωτικής ετικέτας είναι κύριος παράγοντας για να επιλέξουν αλυσίδα supermarket για τις αγορές τους. Αυτό το στοιχείο δείχνει ότι τα PL αποτελούν πλέον μέρος της εταιρικής

¹⁵Ετήσια πανελλήνια έρευνα του Ινστιτούτου Έρευνας Λιανεμπορίου Καταναλωτικών Αγαθών (ΙΕΛΚΑ) 2017/2018, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα : <http://www.ielka.gr/?p=2421>

ταυτότητας της αλυσίδας supermarket και αποτελούν μέρος της εικόνας τους προς το καταναλωτικό κοινό.

Σημειώνεται ότι η ποιοτική εικόνα των προϊόντων αυτών έχει βελτιωθεί τα τελευταία χρόνια και σχεδόν οι μισοί ερωτηθέντες θεωρούν ότι τα προϊόντα ιδιωτικής ετικέτας είναι εξίσου ποιοτικά σε σχέση με τα αντίστοιχα επώνυμα προϊόντα. Πρόκειται για ένα αποτέλεσμα από την μακροχρόνια επένδυση των μεγάλων αλυσίδων σουπερμάρκετ σε συνεργασίες με τοπικούς παραγωγούς, η οποία έχει οδηγήσει πολλές εταιρίες λιανεμπορίου να παρουσιάσουν δικές τους σειρές προϊόντων με ξεχωριστή ταυτότητα και ποιοτικά τοπικά ελληνικά προϊόντα¹⁶.

3.1.3.2. Τα Πιστοποιημένα Προϊόντα

Η συμβολή των πιστοποιημένων προϊόντων στην όλη αλυσίδα αξίας του αγροδιατροφικού τομέα μπορεί να τεκμηριωθεί και με τον δείκτη: **R.09_PI: Ποσοστό της αξίας της παραγωγής που προέρχεται από συστήματα ποιότητας της ΕΕ.**

Στο πλαίσιο της διαφοροποίησης της παραγωγής εντάσσονται και οι ενέργειες πιστοποίησης ποιοτικών προϊόντων ΠΟΠ, ΠΓΕ και ΕΤΙΠ. Στις κατηγορίες αυτές, η Ελλάδα έχει πιστοποιήσει μέχρι σήμερα 111 προϊόντα, εκτός από τα κρασιά. Τα σημαντικότερα πιστοποιημένα προϊόντα ανήκουν στα τυριά, τα ελαιόλαδα και τα κρασιά. Οι τρεις κλάδοι είναι πολύ δυναμικοί σε όρους εξαγωγών ενώ σε δύο από αυτούς (ελαιόλαδο, κρασί) υλοποιούνται τομεακά προγράμματα τα οποία αναλύονται σε πόμενη ενότητα. Σημαντικό προϊόν είναι και το μέλι καθώς η εξαιρετική του ποιότητα και η έλλειψη σημαντικών ευρωπαϊκών ανταγωνιστών στο επίπεδο της ποιότητας δημιουργούν σοβαρό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για τους Έλληνες αγρότες. Στον ειδικό στόχο 9 περιγράφεται αναλυτικά η διαδικασία ελέγχου και πιστοποίησης των εταιρειών (σελ. 36-41).

Δυστυχώς, αρκετά από αυτά τα πιστοποιημένα προϊόντα δεν φθάνουν στον τελικό καταναλωτή ως διαφορετικά από τα συμβατικά. Το πρόβλημα με τα προϊόντα αυτά είναι ότι σε πολλές περιπτώσεις, η πολύ μικρή (σχεδόν αμελητέα) παραγωγή τους και κατά συνέπεια η αδυναμία να εφοδιάσουν μεγαλύτερες αγορές τα καθιστούν ευάλωτα σε διακυμάνσεις των αγορών του εσωτερικού ή του εξωτερικού και κάνουν πολ'ύ δύσκολη έως αδύνατη την παρουσία τους στις μεγάλες αγορές (βλ. ειδικό στόχο 9, σελ. 23-24). **Για παράδειγμα, από τα 28 αναγνωρισμένα ελαιόλαδα ως ΠΟΠ, ΠΓΕ, ΕΠΙΠ, τα τέσσερα (4) κατέχουν το 70% της αγοράς των πιστοποιημένων προϊόντων. Ζητούμενο για αυτά τα προϊόντα είναι η αύξηση του όγκου παραγωγής τους για να μπορέσουν να διατεθούν στις διεθνείς αγορές. Η λύση σε αυτό το πρόβλημα θα μπορούσε να δοθεί από τους συνεταιρισμούς που θα συντονίσουν τη διακίνηση αυτών των προϊόντων αρκεί να υπάρχει επαρκής ποσότητα. Μερικοί από τους παράγοντες που επηρεάζουν τον όγκο πωλήσεων τους είναι η αδύναμη εγχώρια ζήτηση, το υψηλό κόστος παραγωγής και η έλλειψη υποστηρικτικών εξαγωγικών δράσεων (σελ. 62-63).**

Ευκαιρία για τα πιστοποιημένα προϊόντα αποτελεί η ύπαρξη ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς και οι διμερείς εμπορικές συμφωνίες που υπογράφει η Ε.Ε. Ενδεικτικά αναφέρεται η Κινεζοευρωπαϊκή Συμφωνία ειδικά για Γεωγραφικές ενδείξεις (υπεγράφη στις 09/07/20). 100

¹⁶<https://m.naftemporiki.gr/story/1507688/kerdizoun-simantiko-edafos-ta-proionta-idiotikis-etiketas>.

ΠΓΕ από κάθε συμβαλλόμενο μέρος θα προστατεύονται στη δικαιοδοσία του αντισυμβαλλόμενου. Ειδικά για την Ελλάδα περιλαμβάνονται το κρασί Σάμος/Samos, το ελαιόλαδο Σητεία Λασιθίου Κρήτης/Sitia Lasithiou Kritis, η Ελιά Καλαμάτας/Elia Kalamatas, η Μαστίχα Χίου/Masticha Chiou και η Φέτα/Feta.

Άλλες συμφωνίες είναι ευρύτερα εμπορικές αλλά περιλαμβάνουν ένα εξειδικευμένο μέρος (ή άρθρα) για την προστασία των Γεωγραφικών Ενδείξεων. Για παράδειγμα η Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου (Free Trade Agreement – FTA) με το Βιετνάμ (υπεγράφη στις 08/06/2020) προβλέπει την προστασία 169 Γεωγραφικών Ενδείξεων της ΕΕ και 39 Βιετναμέζικων. Για την Ελλάδα προστατεύονται 11 προϊόντα που περιλαμβάνουν την φέτα, το κασέρι, το ελαιόλαδο και τις ελιές Καλαμάτας, την Μαστίχα Χίου, την Ρετσίνα τον οίνο Νεμέα και αλλά προϊόντα όπως το Ούζο που η Ελλάδα προστατεύει από κοινού με την Κύπρο. Περισσότερα στοιχεία παραθέτονται στις «Πολυμερείς και Περιφερειακές Συμφωνίες με ή χωρίς την ΕΕ» στην SWOT ον εσωτερικό στόχο 9 (σελ. 35-36).

Στην εσωτερική αγορά οι Έλληνες καταναλωτές, σε σημαντικό ποσοστό - σε σχέση με το μέσο ευρωπαϊό καταναλωτή - αναγνωρίζουν τη σήμανση των προϊόντων αυτών και δηλώνουν ότι η σήμανση παίζει σημαντικό ρόλο στην απόφασή τους να αγοράσουν τα προϊόντα αυτά όταν μπορούν να τα βρουν¹⁷.

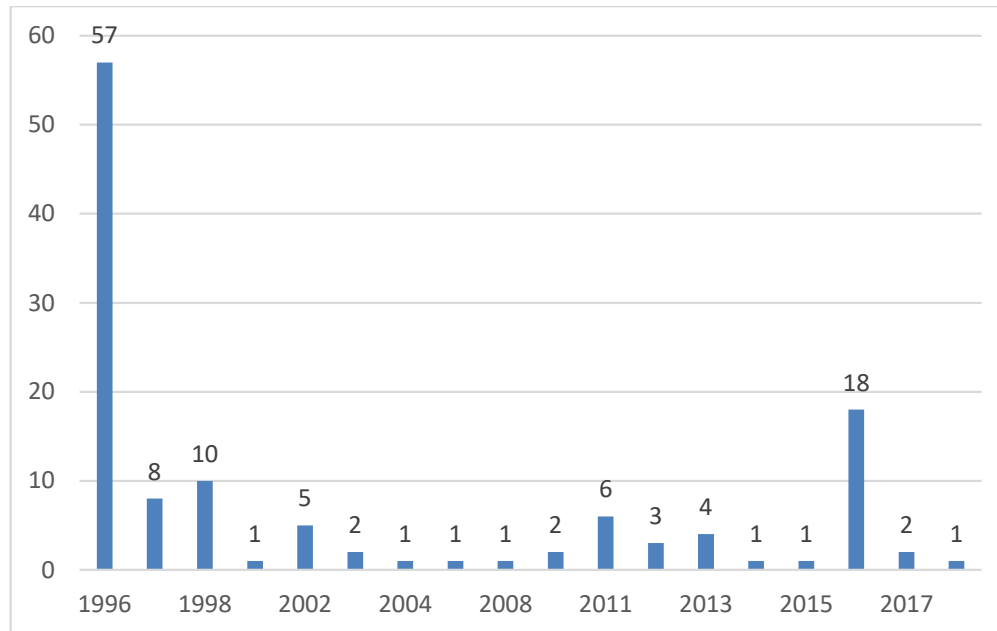
Πίνακας 3.20: Αριθμός πιστοποιημένων προϊόντων ΠΟΠ, ΠΓΕ και ΕΠΙΠ ανά ομάδα προϊόντων (εκτός από τα κρασιά).

Ομάδα Προϊόντων	Αριθμός Προϊόντων
Ελαιόλαδα	28
Ελιές	11
Τυριά	22
Φρούτα-Λαχανικά	34
Αρτοποιία	2
Ψάρια, μαλάκια, κ.λπ.	1
Άλλα προϊόντα ζωικής (μέλι, κρέας)	4
Μαστίχες και ρητίνες	2
Αιθέρια έλαια	1
Άλλα (κρόκος)	1

Πηγή: Βάση δεδομένων DOOR της ΕΕ

¹⁷ Εύρημα έρευνας γνώμης Ευρωβαρομετρο η πλήρης ανάλυση της οποίας παρουσιάζεται στην SWOT ανάλυση του ΕΣ 9

Διάγραμμα 3.27: Η διαχρονική πιστοποίηση ΠΟΠ και ΠΓΕ από την Ελλάδα (1996-2018)

Πηγή: Βάση δεδομένων DOOR.

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη για λογαριασμό της ΕΕ [AND International study for DG AGRI: EU (2020): Study on economic value of EU quality schemes, geographical indications (GIs) and traditional specialities guaranteed (TSGs)], **η συνολική αξία των πωλήσεων ελληνικών προϊόντων με προστατευόμενες ενδείξεις (ΠΟΠ και ΠΓΕ) για το 2017 ήταν 1,19 δισεκατομμύρια ευρώ.** Ο αριθμός των καταχωρημένων προστατευόμενων προϊόντων ήταν 267 (σε σύγκριση με 252 το 2010).

Αυτό σημαίνει ότι **από το 2010 μέχρι το 2017 η τιμή του δείκτη: R.09_PI (Ποσοστό της αξίας της παραγωγής που προέρχεται από συστήματα ποιότητας της ΕΕ) αυξήθηκε από 9,7% σε 10,6%.**

Η κύρια κατηγορία ΓΕ στην Ελλάδα ήταν τα γεωργικά προϊόντα και τα τρόφιμα ΠΟΠ, που αποτελούσαν το 77% του συνόλου. Τα κρασιά (ΠΟΠ και ΠΓΕ) αντιστοιχούσαν στο 18% του συνόλου, τα αλκοολούχα ποτά στο 3% και τα ΠΓΕ στο 2%. Στην κύρια κατηγορία (γεωργικά προϊόντα και προϊόντα διατροφής), τα τυριά αντιπροσώπευαν το 90% της συνολικής αξίας των πωλήσεων. Ιδιαίτερα η παραγωγή **Φέτας** κατέγραψε αξιοσημείωτη ανάπτυξη.

Επίσης, **η συνολική αξία πωλήσεων ελληνικών προϊόντων με προστατευόμενες ενδείξεις (ΠΟΠ και ΠΓΕ), μεταξύ 2010 και 2017, αυξήθηκε κατά 18% ή κατά 174 εκατ. €.** Από τη συνολική αυτή αύξηση, το 90% (δηλ. τα 160 εκατ. €) οφείλεται στην αύξηση των πωλήσεων των τυριών και κυρίως της φέτας.

Η αξία των ελληνικών κρασιών με ΓΕ αυξήθηκε μόνο κατά 3%. Αυτό ήταν το αποτέλεσμα αντίθετων τάσεων: μείωση για τα κρασιά ΠΟΠ (-12%) και αύξηση για τα κρασιά ΠΓΕ (+13%). Τα δεδομένα σχετικά με τα αλκοολούχα ποτά αναθεωρήθηκαν για την περίοδο 2005-2010. Μεταξύ 2010 και 2017, η αξία πωλήσεων αλκοολούχων ποτών μειώθηκε κατά 3%. Επιπλέον, **μεταξύ 2010 και 2017 αυξήθηκε κατά 74% η αξία των εξαγωγών και ειδικότερα κατά 70% προς την ΕΕ και κατά 93% προς χώρες εκτός ΕΕ.** Αυτό το θετικό αποτέλεσμα οφειλόταν κυρίως στα γεωργικά προϊόντα και τα τρόφιμα, **ιδίως στα τυριά.** Αλλά οι εξαγωγές κρασιών αυξήθηκαν

επίσης (κατά 10% προς την ΕΕ και κατά **180%** προς χώρες εκτός ΕΕ). Οι εξαγωγές αλκοολούχων ποτών αυξήθηκαν κατά 54% μεταξύ των δύο ετών. Οι πωλήσεις σε χώρες εκτός ΕΕ αυξήθηκαν ταχύτερα (+85%) από τις πωλήσεις σε χώρες της ΕΕ (+45%). Έτσι, οι εξαγωγές έπαιξαν κεντρικό ρόλο στην εξέλιξη των ελληνικών προϊόντων με προστατευόμενη ένδειξη. **Στα πιστοποιημένα προϊόντα, το μερίδιο των συνολικών εξαγωγών στις συνολικές πωλήσεις αυξήθηκε από 28% το 2010 σε 42% το 2017. Πρόκειται δηλαδή για έναν εξαιρετικά δυναμικό και εξωστρεφή τομέα, με πολλαπλή συνεισφορά στην ελληνική αγροτική οικονομία.**

Ταυτόχρονα, οι πωλήσεις στην ελληνική εγχώρια αγορά μειώθηκαν κατά 5%. Από την άλλη πλευρά, το ελληνικό μερίδιο αγοράς της συνολικής αγοράς ΓΕ της ΕΕ αντιπροσώπευε 1,5% το 2017, σε σύγκριση με 1,9% το 2010. Αυτή η σχετική πτώση οφείλεται στην ταχύτερη ανάπτυξη των άλλων κρατών μελών. Όσον αφορά στην κύρια κατηγορία προϊόντων (γεωργία και προϊόντα διατροφής ΠΟΠ), το μερίδιο της ελληνικής αγοράς παρέμεινε σταθερό (αυξήθηκε κατά 0,1 μονάδες).

Πίνακας 3.21: Πωλήσεις και Εξαγωγές Ελληνικών Προϊόντων με Προστατευόμενες Ενδείξεις-ΠΟΠ και ΠΓΕ (χιλ. €)

	Sales value (kEUR)			
	2010	2017	Evol. 2010/2017	No products 2017
AGRI-PDO	743 168	903 033	22%	75
AGRI-PGI	10 041	20 543	105%	29
AGRI-TOTAL	753 209	923 576	23%	104
WINE-PDO	79 711	70 015	-12%	33
WINE-PGI	121 289	137 178	13%	114
WINE TOTAL	201 001	207 192	3%	147
SPIRIT DRINKS GI	66 679	64 493	-3%	16
TOTAL	1 020 888	1 195 261	17%	267

	Intra EU trade (kEUR)			Exports to non-EU countries (kEUR)		
	2010	2017	Evol. 2010/2017	2010	2017	Evol. 2010/2017
AGRI-PDO	186 094	336 497	81%	39 848	69 035	73%
AGRI-PGI	507	2 045	304%	117	687	490%
AGRI-TOTAL	186 601	338 542	81%	39 964	69 722	74%
WINE-PDO	15 199	13 260	-13%	4 105	8 342	103%
WINE-PGI	12 061	16 608	38%	4 770	16 546	247%
WINE TOTAL	27 261	29 868	10%	8 875	24 888	180%
SPIRIT DRINKS GI	18 856	27 247	45%	6 004	11 134	85%
TOTAL	232 718	395 657	70%	54 843	105 744	93%

	% total EU value			% exports in the sales value		
	2010	2017	Evol. 2010/2017	2010	2017	Evol. 2010/2017
AGRI-PDO	8.5%	8.8%	3%	30%	45%	48%
AGRI-PGI	0.1%	0.1%	10%	6%	13%	114%
AGRI-TOTAL	4.5%	3.7%	-18%	30%	44%	47%
WINE-PDO	0.3%	0.2%	-33%	24%	31%	27%
WINE-PGI	2.9%	2.2%	-24%	14%	24%	74%
WINE TOTAL	0.7%	0.5%	-23%	18%	26%	47%
SPIRIT DRINKS GI	0.8%	0.6%	-23%	37%	60%	60%
TOTAL	1.9%	1.5%	-17%	28%	42%	49%

Πηγή: AND International study for DG AGRI

Αναφορικά με τις πιστοποιήσεις και τα πρότυπα ποιότητας που έχουν διεθνή αναγνώριση και διευκολύνουν σε μεγάλο βαθμό τόσο τις ενδοκοινοτικές όσο και τις διεθνείς εξαγωγές, οι Έλληνες γεωργοί έχουν υιοθετήσει τα πρότυπα της GlobalG.A.P. Για παράδειγμα, μία διερεύνηση στη βάση δεδομένων της GlobalG.A.P, δείχνει ότι στα ροδάκινα υπάρχουν σχεδόν 4.190 πιστοποιημένοι παραγωγοί και ομάδες παραγωγών, στα κεράσια 3.120, στα πορτοκάλια 2.522, στις ντομάτες 1.140, στα βερίκοκα 975, στα αγγούρια 910, στα αχλάδια 450, και για πολλά άλλα προϊόντα, ακόμη και για τη ρίγανη υπάρχουν 7 πιστοποιημένοι παραγωγοί.

Σχετικά με τα σήματα πιστοποίησης εγείρεται ένα σημαντικό θέμα που θα πρέπει να αντιμετωπίσουν στο άμεσο μέλλον οι Έλληνες παραγωγοί που εξάγουν τα προϊόντα τους. Ένας ολοένα και αυξανόμενος αριθμός καταναλωτών δίνει σημασία στο περιβαλλοντικό και κλιματικό αποτύπωμα των τροφίμων. **Οι εξαγωγές θεωρούνται εκ προοιμίου προϊόντα με επιβαρυνμένο κλιματικό αποτύπωμα λόγω υψηλών μιλίων μεταφοράς (high food miles).** Όμως, το συνολικό κλιματικό αποτύπωμα μπορεί να είναι πολύ μικρότερο εάν λάβει κανείς υπόψη τους παραδοσιακούς τρόπους παρασκευής των τροφίμων και το εκτατικό μοντέλο παραγωγής της πρώτης ύλης. Για παράδειγμα, τυρί φέτα που πωλείται στην Βρετανία ενδεχομένως να έχει το ίδιο κλιματικό αποτύπωμα με τυρί τύπου τσένταρ ή τύπου στίλτον που παράγεται στη Βρετανία παρά την επιβάρυνση της μεταφοράς. **Τα Ελληνικά προϊόντα για εξαγωγές πρέπει να υιοθετήσουν την πιστοποίηση ενός «συνολικού» κλιματικού αποτυπώματος και να αποφύγουν την σύγκριση σε όρους τροφομιλίων (food miles).** Αντίθετα, οι βραχείες αλυσίδες και τα τοπικά δίκτυα αγορών ευνοούνται από τα μέτρα προσαρμογής και αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής λόγω χαμηλών μιλίων μεταφοράς τροφίμων (low food miles) αλλά και τοπικών μεθόδων παραγωγής προσαρμοσμένων στο κλίμα. **Οι καταναλωτές συγχέουν τα προϊόντα ποιότητας ΠΟΠ και ΠΓΕ με τις βραχείες αλυσίδες, αφού, κατά ένα μικρό μέρος, αυτά τα δύο αλληλεπικαλύπτονται.**

Σχετικά με τις εξαγωγές πιστοποιημένων προϊόντων, σημαντική είναι η αύξηση των Ελληνικών εξαγωγών οίνου σε τρίτες χώρες και ιδιαίτερα σε ΗΠΑ και Καναδά όπως προκύπτει από τα στοιχεία των παρακάτω πινάκων.

Πίνακας 3.21-1: Εξαγωγές πιστοποιημένων προϊόντων σε τρίτες χώρες (σε ευρώ)

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΣΕ ΕΥΡΩ											
ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΑΓΩΓΩΝ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΟΙΝΩΝ			ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΣΕ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ						
		Οίνοι ΠΟΠ/ΠΓΕ	Ποικιλιακοί	Άλλοι οίνοι	ΗΠΑ	ΚΑΝΑΔΑΣ	ΚΙΝΑ	ΡΩΣΙΑ	ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ	Ν. ΚΟΡΕΑ	ΙΑΠΩΝΙΑ
2014	16.422.563	13.572.644	63.511	2.786.408	8.222.278	3.627.893	1.074.807	401.781	846.355	117.797	191.182
2015	19.729.020	16.031.375	191.610	3.506.035	10.478.765	4.173.944	1.264.048	166.262	963.127	52.010	284.011
2016	20.716.031	17.321.141	258.818	3.136.072	10.851.370	4.496.758	960.351	415.638	1.076.760	189.452	455.034
2017	23.449.088	19.903.701	326.224	3.219.163	12.438.793	5.399.562	1.130.289	429.682	1.026.486	140.297	466.659
2018	23.147.031	19.576.212	493.644	3.077.175	12.258.591	5.447.966	882.556	420.295	1.010.069	188.365	521.467
2019	25.293.455	20.963.144	779.411	3.550.900	13.294.146	5.995.122	984.036	475.212	868.544	234.517	552.668

Πίνακας 3.21-2: Εξαγωγές πιστοποιημένων προϊόντων σε τρίτες χώρες (σε λίτρα)

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΣΕ ΛΙΤΡΑ											
ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΑΓΩΓΩΝ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΟΙΝΩΝ			ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΣΕ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ						
		Οίνοι ΠΟΠ/ΠΓΕ	Ποικιλιακοί	Άλλοι οίνοι	ΗΠΑ	ΚΑΝΑΔΑΣ	ΚΙΝΑ	ΡΩΣΙΑ	ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ	Ν. ΚΟΡΕΑ	ΙΑΠΩΝΙΑ
2014	4.287.253	3.088.765	15.480	1.183.008	1.909.325	976.417	260.214	245.765	262.845	13.467	47.089
2015	4.650.256	3.395.135	35.595	1.219.526	2.215.417	1.030.175	348.204	97.079	310.060	9.727	61.657
2016	4.753.452	3.434.978	67.316	1.251.158	2.238.063	1.052.672	237.615	317.248	272.603	29.594	75.780
2017	5.178.411	3.668.238	70.932	1.429.040	2.359.388	1.182.418	256.849	431.148	264.566	19.867	83.520
2018	4.856.664	3.612.337	136.400	1.107.927	2.305.451	1.181.647	203.699	261.949	253.820	26.936	86.415
2019	5.072.761	3.650.315	171.036	1.251.410	2.394.474	1.259.453	176.590	325.773	213.312	34.520	94.857

ΠΗΓΗ ΠΡΩΤΟΓΕΝΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ: EUROSTAT (Extracted on 21/2/2019 11:39:43 π.μ. για το έτος 2014-2018 και 21/02/2020 11:06:06 π.μ. για το έτος 2019). ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ & ΑΝΑΛΥΣΗ: Υπ.Α.Α.Τ./Τμήμα Στατιστικής & Τεκμηρίωσης/Τμήμα Προγραμμάτων Προώθησης οίνου και λοιπών προϊόντων

Η δυνατότητα ιχνηλασιμότητας αποτελεί ουσιαστική παραμετρο για τα ΠΟΠ – ΠΓΕ προϊόντα και ιδιαίτερα για τον οίνο Στην swot ανάλυση του ένατου Ειδικού στόχου 9, **αναφέρεται ότι ο βαθμός ιχνηλασιμότητας των προϊόντων του αμπελοοινικού τομέα είναι χαμηλός** (σελ. 36-41). Η Γενική Διεύθυνση Υγείας και Ασφάλειας των Τροφίμων (DG-SANTE) αξιολόγησε το Σύστημα Ελέγχων που Σχετίζονται με την Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης (ΠΟΠ), την Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη (ΠΓΕ) και τα Εγγυημένα Παραδοσιακά Ιδιότυπα Προϊόντα (ΕΠΙΠ) για Γεωργικά Προϊόντα και Τρόφιμα (η [έκθεση](#) είναι προσβάσιμη στην ιστοσελίδα της DG-SANTE). Για τα προϊόντα του αμπελοοινικού τομέα, τα σχόλια της έκθεσης ήταν μάλλον αρνητικά. Η έκθεση σημειώνει ότι «Γενικότερα, εφαρμόζεται ένα σύστημα επίσημων ελέγχων στον τομέα των προϊόντων ΠΟΠ/ΠΓΕ του αμπελοοινικού τομέα, με σαφώς καθορισμένες αρμόδιες αρχές και σχετική ισχύουσα νομοθεσία. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα του συστήματος ελέγχου είναι ανεπαρκής. Οι έλεγχοι σε όλο το σύστημα πάσχουν από έλλειψη συντονισμού, η οποία υπονομεύει την αξιοπιστία των συστημάτων ποιότητας σχετικά με τα προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ του αμπελοοινικού τομέα στην Ελλάδα.

3.1.3.3. Τα Ελληνικά Τυριά Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης

Βασίζομενη στη μακρά τυροκομική της παράδοση, η Ελλάδα έχει ήδη πιστοποιήσει 22 τυριά με προστατευόμενες γεωγραφικές ενδείξεις (ΓΕ), από τα οποία το 22ο μόλις τον Ιανουάριο του 2020. **Πολλές φορές, τα προϊόντα με προστατευόμενες ΓΕ έχουν για τους καταναλωτές συμβολική και πολιτιστική αξία, καθώς έχουν συνδυαστεί με την παράδοση, τη μυθολογία και την ιστορία ενός τόπου.** Η κοινωνική προέκταση των προϊόντων ΓΕ, έγκειται στη διαμόρφωση κοινού οράματος και τη λήψη συλλογικών αποφάσεων μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών της αλυσίδας αξίας. Έχοντας ταυτόχρονα ένα ιδιωτικό και έναν δημόσιο χαρακτήρα, τα εν λόγω προϊόντα μπορούν να συμβάλουν καθοριστικά στην οικονομική βιωσιμότητα των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων και των αγροτικών περιοχών, καθώς και τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων. **Έτσι, η αποτελεσματική αξιοποίηση των ΓΕ, μπορεί να προσφέρει πολλαπλά οφέλη σε πολλές περιοχές της Ελλάδας, μεταξύ των οποίων νησιωτικές, ορεινές και μειονεκτικές που είναι γεωγραφικά απομονωμένες σε σχέση με τις αγορές.**

Σε πρόσφατη εργασία (Σπηλιώτη κ.ά., 2020) εξετάστηκαν κρίσιμες παράμετροι των τυριών με προστατευόμενες ΓΕ: 1) Ενεργές και μη ενεργές ΓΕ των Ελληνικών τυριών ΠΟΠ, 2) η παραγόμενη ποσότητα για έκαστο τυρί ΠΟΠ, 3) η αναλογία παραγόμενης ποσότητας τυριού ΠΟΠ σε σχέση με τον αριθμό εμπλεκόμενων μικρού & μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεων, 4) η εξαγόμενη ποσότητα για έκαστο τυρί ΠΟΠ και 5) η ύπαρξη συλλογικών δομών – διεπαγγελματικών οργανώσεων.

Από την εργασία προέκυψε ότι: Η παραγόμενη ποσότητα των εγχώριων τυριών, παρουσίασε αύξηση κατά 1,7% το έτος 2017, συγκριτικά με το έτος 2016. Η παραγωγή των 21 τυριών με ΓΕ, αντιπροσωπεύει το 63,2% της συνολικής παραγωγής του κλάδου για το έτος 2017. Η αύξηση αυτή, οφείλεται κυρίως στο τυρί Φέτα. Παράλληλα, η Φέτα αποτελεί το κύριο εξαγόμενο τυρί της Ελλάδας. Ωστόσο πολλά τυριά, τα οποία φέρουν ΓΕ είναι ανενεργά (π.χ. τα τυριά Μετσοβόνα και Ξύγαλο Σητείας) ή παράγονται σε μικρές ποσότητες (λόγου χάριν τα τυριά Σαν Μιχάλη, Κοπανιστή, Ανεβατό, Φορμαέλα Αράχωβας Παρνασσού, , Γραβιέρα Αγράφων). Σε ό,τι

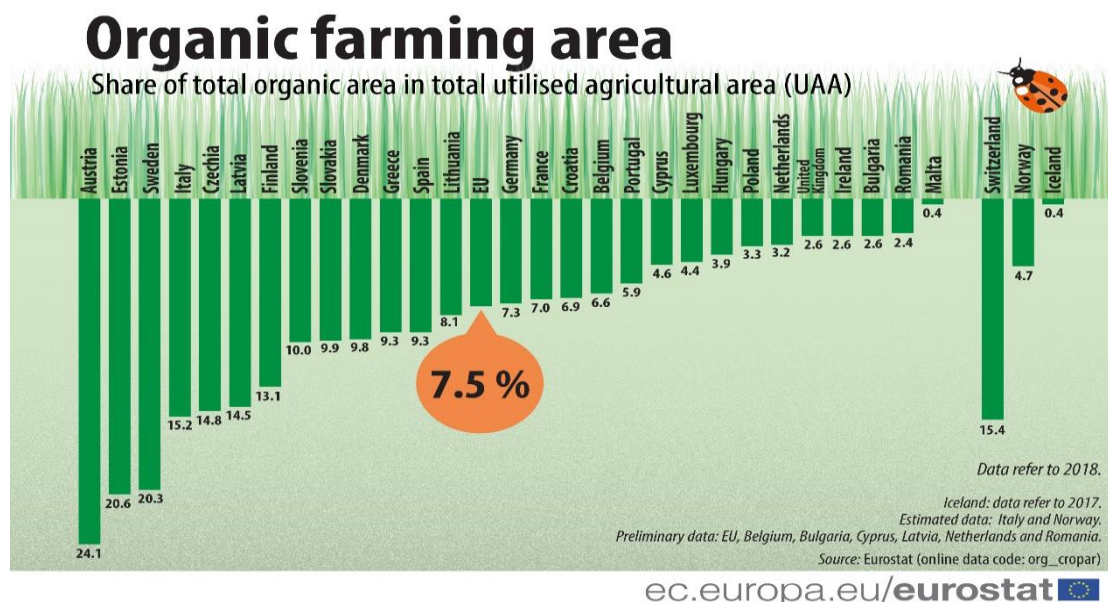
αφορά στην ύπαρξη και λειτουργία συλλογικών δομών με σκοπό την καλύτερη αξιοποίηση των Ελληνικών Τυριών ΠΟΠ, δεν υπάρχει κάποια αξιολογη προσπάθεια μέχρι σήμερα. Παρόλα αυτά, τα τελευταία χρόνια, έχει δρομολογηθεί η δημιουργία διεπαγγελματικής οργάνωσης για την προστασία του τυριού Φέτα.

Επομένως, τα Ελληνικά Τυριά ΠΟΠ, μπορούν να διαδραματίσουν σπουδαίο ρόλο για την κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική ανάπτυξη της χώρας, λαμβάνοντας υπόψη τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους και την δημιουργία ποικίλων θετικών εξωτερικών οικονομιών. Οπωσδήποτε επείγει η συστηματική αποτίμηση του βαθμού αξιοποίησης των Ελληνικών τυριών – και των άλλων κατηγοριών προϊόντων – που έχουν πιστοποιηθεί με προστατευόμενες Γεωγραφικές Ενδείξεις.

3.1.3.4. Η βιολογική Γεωργία

Η βιολογική γεωργία αποτελεί σημαντική δυνατότητα για την διαφοροποίηση της γεωργικής παραγωγής. Η βιολογική γεωργία στην Ελλάδα εφαρμόζεται στο 9,3% της Χρησιμοποιούμενης Γεωργικής Γης έναντι 7,5% στην ΕΕ (Διάγραμμα 3.28). Η έκταση υπό βιολογική γεωργία καλύπτει 13,4 εκατ. εκτάρια (2018). Οι χώρες με το μεγαλύτερο ποσοστό στην ΕΕ-28 το 2018 ήταν η Αυστρία, η Εσθονία και η Σουηδία. Και στις τρεις χώρες το ποσοστό ήταν υψηλότερο του 20%. Την περίοδο 2012-2018 η Βουλγαρία, η Κροατία και η Ιρλανδία σημείωσαν αύξηση της συνολικής βιολογικής γεωργίας (πάνω από 100%). Ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο και η Πολωνία σημείωσαν μείωση της τάξης του 25% περίπου.

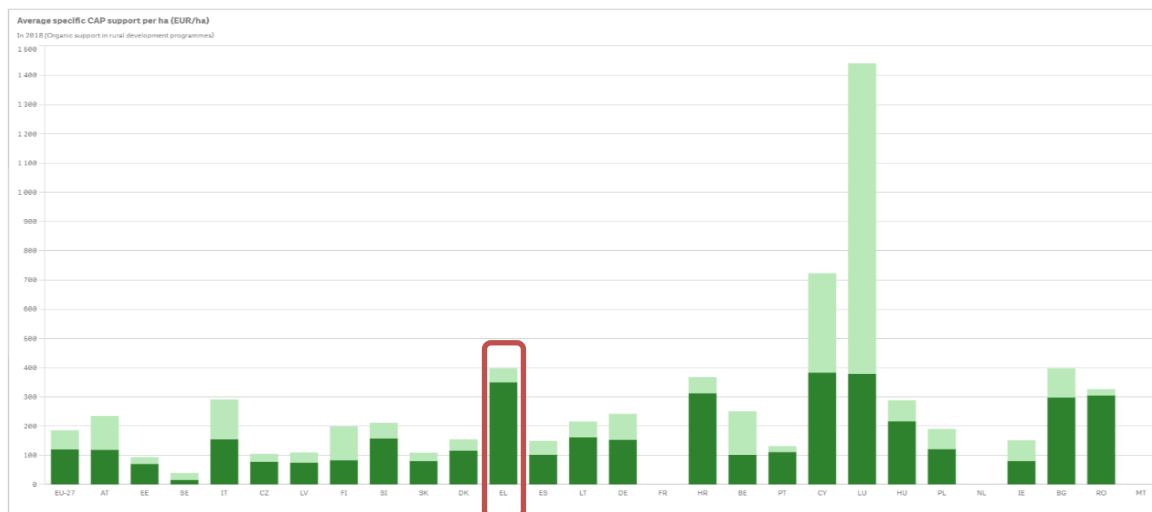
Διάγραμμα 3.28: Ποσοστό της Βιολογικής Γεωργίας στη Συνολική Χρησιμοποιούμενη Γη.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Ένωση, διαθέσιμη στο: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Organic_farming_area_2018data-01.jpg

Η έκταση υπό βιολογική γεωργία καλύπτει στην Ε.Ε 13,4 εκατ. εκτάρια (2018) και στην Ελλάδα 410.140 εκτάρια, με αυξομειώσεις από 360 χιλιάδες μέχρι 460 χιλιάδες εκτάρια την περίοδο 2012-2017.

Διάγραμμα 3.29: Ενίσχυση βιολογικής γεωργίας από προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης σε Ευρώ/εκτάριο (2018).

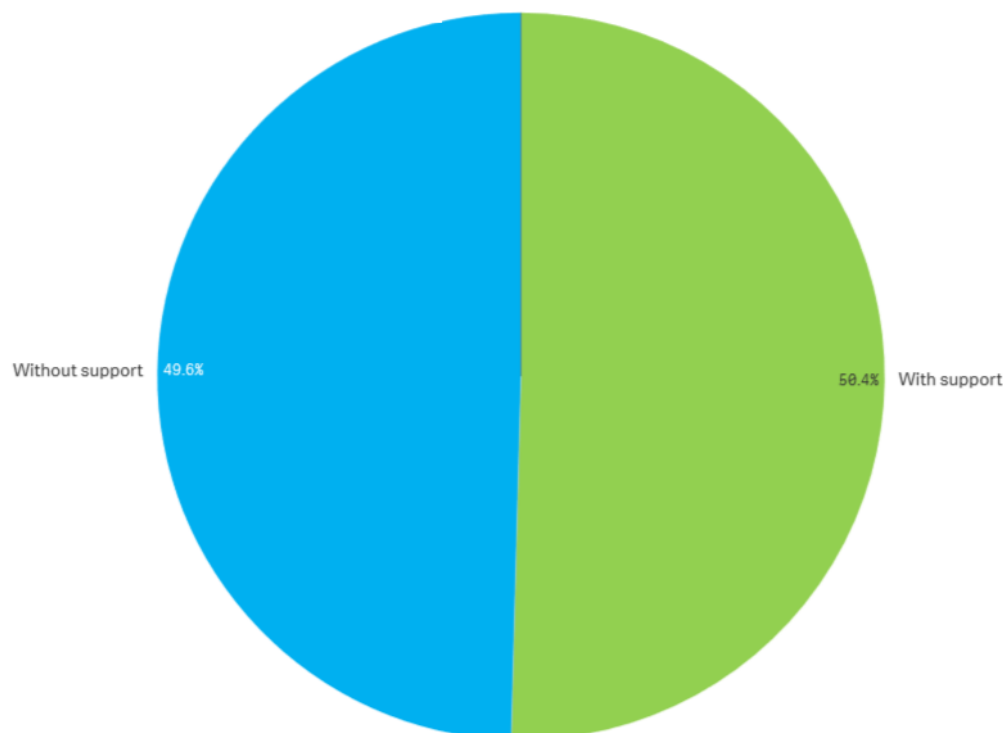
Πηγή: <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/OrganicProduction.html>

Η Ελλάδα, όπως φαίνεται στο (διάγραμμα 3.29) , έχει λάβει πολύ υψηλότερη ενίσχυση από την ΚΑΠ (ανά στρέμμα) για βιολογική καλλιέργεια σε σχέση με τον μέσο όρο της Ε.Ε από προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα, η ενίσχυση στην Ελλάδα κατά μέσο όρο ανέρχεται σε 398 € ανά εκτάριο σε όρους δημόσιας δαπάνης (κοινοτική και εθνική συνδρομή) το 2018. Αντίστοιχα στην Ευρώπη (EU-27) ο αγρότης έλαβε κατά μέσο 165 ευρώ ανά εκτάριο σε όρους δημόσιας δαπάνης . Η υψηλή ανά εκτάριο ενίσχυση ενδεχομένως εξηγεί την παρατηρούμενη **τα τελευταία χρόνια αυξητική τάση για βιολογικές καλλιέργειες στην Ελλάδα**. Επίσης, οι μισές εκτάσεις βιολογικής καλλιέργειας λαμβάνουν ενίσχυση από την ΚΑΠ (2018) (Διάγραμμα 3.30).

Διάγραμμα 3.30: Ποσοστό βιολογικών καλλιεργειών που λαμβάνει ενίσχυση από την ΚΑΠ στην Ελλάδα (2018).

Share of organic area receiving specific CAP support

In 2018

Πηγή: https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/OrganicProduction.html?select=EU27_FLAG,1

Αναλυτικά στοιχεία της εξέλιξης της καλλιέργειας βιολογικών εκτάσεων παρατίθενται στο παρακάτω Πίνακα

Πίνακας 3.21-3: Εξέλιξη των βιολογικών εκτάσεων σε εκτάρια (συνολικά – μεταβατικό στάδια & βιολογικό στάδιο)

ΚΩΔ.	ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	2013	2014	2015	2016	2017	2018
C_00	ΣΥΝΟΛΟ (καλλιεργήσιμες εκτάσεις + βοσκότοποι)	383.606,24	360.641,02	407.188,43	342.584,40	410.140,02	492.627,46
C_10	Αροτραίες καλλιέργειες	88.426,94	91.995,00	90.132,15	102.165,88	150.178,24	156.918,19
C_101	Δημητριακά-Σύνολο (με ρύζι)	42.651,21	45.100,82	41.173,06	50.131,33	59.090,38	47.327,54
C_102	Καρποδοτικά φυτά (Ψυχανθή και πρωτεϊνούχες καλλιέργειες)	4.668,85	6.383,10	8.442,10	8.502,01	10.951,50	21.247,42
C_103	Ριζώδεις καλλιέργειες (πατάτες, ζαχαρότευλα, κ.α.)	124,48	123,96	135,41	255,1	389,1749	132,22
C_104	Βιομηχανικά Φυτά- Σύνολο	4.740,21	4.290,61	5.407,01	5.578,28	12.875,57	11.425,49

ΚΩΔ.	ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	2013	2014	2015	2016	2017	2018
C_105	Σανοδοτικά φυτά-Σύνολο	35.929,10	32.593,56	34.187,08			
C_109	Άλλες καλλιέργειες αροτραίων εκτάσεων	313,1	3502,95	787,5			
C_20	Νωπά λαχανικά Πεπόνι, Φραουλες - Σύνολο	1.392,83	1.184,12	1.737,37	1.265,01	1.524,47	1.890,89
C_201	Νωπά λαχανικά	1.324,46	1.124,02	1.718,97	99,68	1.487,09	1.870,12
C_202	Φράουλα	38,54	8,96	10,22	13,94		20,77
C_203	Μανιταροκαλλιέργειες	29,83	51,14	8,18	8,15		
C_30	Πολυετείς καλλιέργειες	52.961,47	54.736,06	56.585,16	107.399,19	58.538,25	58.957,36
C_301	Πυρηνόκαρπα και σαρκώδη φρούτα	674,31	632,58	644,34	636,62	816,6061	816,5
C_302	Μούρα	103,92	270,44	331,02	373,42	0	350,1
C_303	Ξηροί καρποί	427,61	387,26	387,73	435,82	584,6373	584,62
C_304	Υποτροπικά φρούτα	680,12	675,36	775,71	636,62	816,5275	816,52
C_305	Εσπεριδοειδή	1.388,67	1.241,58	1.294,70	1.476,45	1.811,20	1.811,19
C_306	Αμπέλι-Σύνολο	4717,84	4387,58	5430,6	4033,06	4423,9303	4423,92
C_307	Ελιά-Σύνολο	44.948,49	47.058,70	47.605,08	44.751,94	50.085,35	50.085,34
C_309	Άλλες πολυετείς καλλιέργειες	20,5	82,56	116,02	55055,26		69,17
C_40	Μόνιμοι βοσκότοποι και λιβάδια	210.487,03	206.619,06	252.564,70	185.363,26		
C_50	Αγροανάπαυση	30.337,97	6.106,82	6.169,05	4.198,17		

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, Στατιστικά Βιολογικών Προϊόντων Φυτικής & Ζωικής Προέλευσης

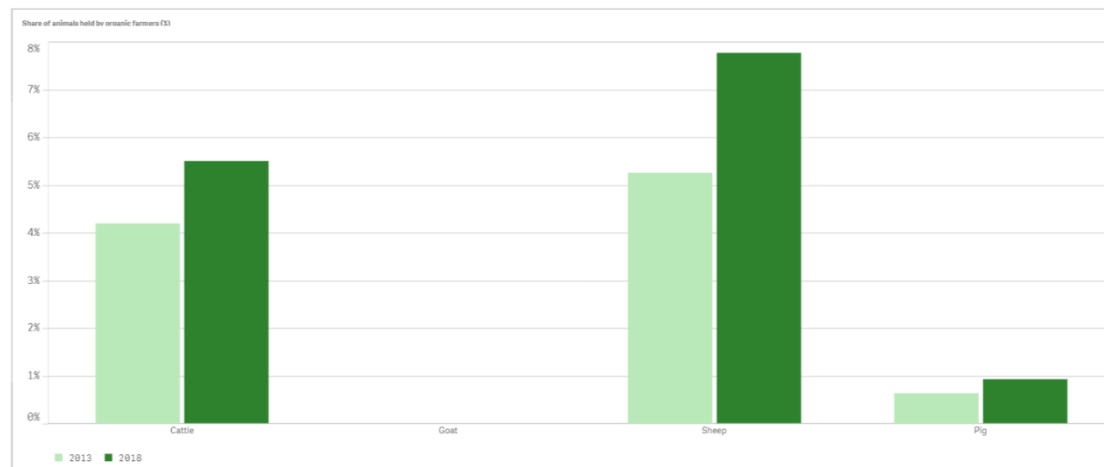
Η βιολογική κτηνοτροφία είναι σαφώς πιο αναπτυγμένη στην Ελλάδα από ότι στην ΕΕ (σχετικά στοιχεία με τον αριθμό των ζωικών μονάδων παρατίθενται στην σχετική ενότητα του ειδικού στόχου 9). Η Ελλάδα, το 2018, είχε βιολογικά πιστοποιημένη παραγωγή από 838,57 τόνους βόειου-χοιρινού-αιγοπρόβειου κρέατος, 75.721,57 τόνους αιγοπρόβειου και αγελαδινού γάλακτος, 15.539.846 αυγά.. Σημαντικός είναι επίσης ο αριθμός πιστοποιημένων μεταποιητικών επιχειρήσεων για βιολογική παραγωγή με 47 επιχειρήσεις στη μεταποίηση και συντήρηση προϊόντων κρέατος, 247 στη μεταποίηση και συντήρηση φρούτων και λαχανικών, 675 στη παραγωγή φυτικών, ζωικών λιπών και ελαίων, 92 στην παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων, 72 στην παραγωγή προϊόντων αλευροποίησης, αμύλων και προϊόντων από άμυλο, 62 στην παραγωγή ψωμιού και φρέσκων ειδών ζαχαροπλαστικής, 255 στην παραγωγή άλλων προϊόντων τροφίμων, 193 στην παραγωγή ποτών-αναψυκτικών, 152 στην παραγωγή οίνου από σταφύλια, και 37 στην παραγωγή έτοιμων ζωοτροφών. Συνολικά στο καθεστώς του Κανονισμού 834/07 έχουν ενταχθεί 1.542 μεταποιητές, 33 εισαγωγικές και 47 εξαγωγικές επιχειρήσεις.

Πίνακας 3.21-4: Εξέλιξη των ενταγμένων ζώων σε βιολογική κτηνοτροφία (συνολικός αριθμός κεφαλών)

Κωδικός	Είδος Ζώου	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
A2000	Βοοειδή (σύνολο)	66.846	71.034	70.346	68.454	75.132	81.425	138.015
A2000D	Βοοειδή που προορίζονται για σφαγή	18.216	22.774	23.003	24.150	26.002	17.352	49.303
A2300F	Αγελάδες γαλακτοπαραγωγής	3.790	3.492	3.160	4.000	3.990	12.044	14.351
A2000E	Άλλα βοοειδή	44.840	44.768	44.183	40.304	45.140	52.029	74.361
A3100	Χοίροι (σύνολο)	6.292	4.797	4.664	4.203	4.710	4.434	4.746
A3132	Χοίροι πάχυνσης	1.892	1.770	1.512	1.469	1.977	1.928	2.275
A3120	Θηλυκοί χοίροι αναπαραγωγής	1.933	1.460	1.268	1.004	1.005	975	958
A3130	Άλλοι χοίροι	2.467	1.567	1.884	1.730	1.728	1.531	1.513
A4100	Πρόβατα (σύνολο)	593.609	610.489	604.364	609.617	593.999	935.267	1.299.677
A4200	Αιγοειδή (σύνολο)	349.789	356.002	353.964	344.479	326.255	375.514	494.031
A5000	Όρνιθες (ωοπαραγωγής + κρεατοπαραγωγής + γαλοπούλες κρεατοπαραγωγής)			203.154	279.915	242.370	244.914	252.280

Πηγή: ΥΠΑΑΤ, Στατιστικά Βιολογικών Προϊόντων Φυτικής & Ζωικής Προέλευσης

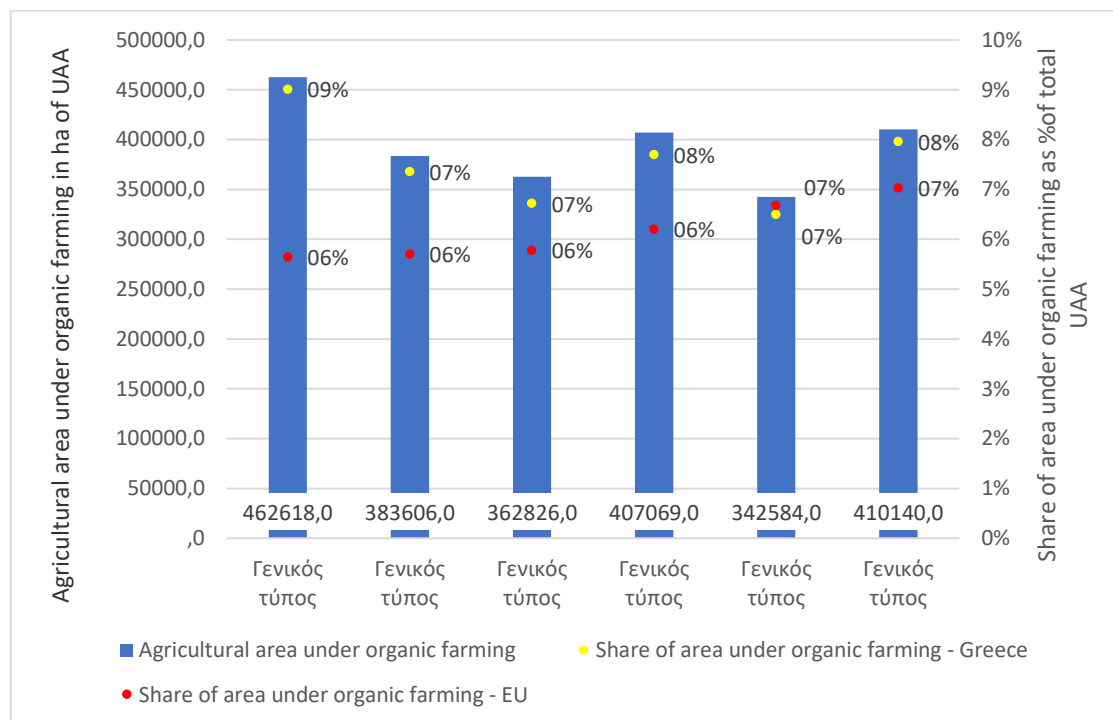
Διάγραμμα 3.31: Ποσοστό των ζώων υπό καθεστώς βιολογικής κτηνοτροφίας στην Ελλάδα

Πηγή: https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/OrganicProduction.html?select=EU_27_FLAG,1

Όπως απεικονίζεται στο Διάγραμμα 3.31 τα βοοειδή υπό καθεστώς βιολογικής κτηνοτροφίας έχουν μια σημαντική αύξηση τα τελευταία χρόνια (από 11% το 2013 σε 25% το 2018 στην Ελλάδα). Αντίστοιχα, οι αίγες παρουσιάζουν αύξηση από 8% σε 14%, τα πρόβατα από 7% σε 15% ενώ πλέον παράγεται και χοιρινό (1%). Στην Ε.Ε όλα τα προαναφερθέντα νούμερα είναι μονοψήφια (βοοτροφία 6%, κασίκες 0%, Πρόβατα 8% και χοίροι 1% το 2018).

Διάγραμμα 3.32: Εκτάσεις πιστοποιημένων και υπό πιστοποίηση βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα, 2012-2017.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Ένωση, διαθέσιμη στο:

<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/OrganicProduction.html>

Στην Ευρωπαϊκή ένωση σύμφωνα με σχετική μελέτη αν και τα βιολογικά προϊόντα στην αλυσίδα αξίας έχουν αισθητά υψηλότερη τιμή σε σχέση με τα συμβατικά αγροτικά προϊόντα, εν τούτοις το όφελος του παραγωγού παραμένει το ίδιο και για τις δύο κατηγορίες προϊόντων (συμβατικά και βιολογικά). Δηλαδή σε όρους προστιθέμενης αξίας το όφελος δεν το καρπώνεται ο παραγωγός

Σύνοψη

Πιστοποιημένα Προϊόντα

Η συνολική αξία πωλήσεων ελληνικών προϊόντων με προστατευόμενες ενδείξεις (ΠΟΠ και ΠΓΕ), μεταξύ 2010 και 2017, αυξήθηκε κατά 18% ή κατά 174 εκατ. €. Από τη συνολική αυτή αύξηση, το 90% (δηλ. τα 160 εκατ. €) οφείλεται στην αύξηση των πωλήσεων των τυριών και κυρίως της φέτας.

Στα πιστοποιημένα προϊόντα, το μερίδιο των συνολικών εξαγωγών στις συνολικές πωλήσεις αυξήθηκε από 28% το 2010 σε 42% το 2017. Πρόκειται δηλαδή για έναν εξαιρετικά δυναμικό και εξωστρεφή τομέα, με πολλαπλή συνεισφορά στην ελληνική αγροτική οικονομία

Ελληνικά Τυριά Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης

Επομένως, τα Ελληνικά Τυριά ΠΟΠ, μπορούν να διαδραματίσουν σπουδαίο ρόλο για την κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική ανάπτυξη της χώρας, λαμβάνοντας υπόψη τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους και την δημιουργία ποικίλων θετικών εξωτερικών οικονομιών.

Οπωσδήποτε επείγει η συστηματική αποτίμηση του βαθμού αξιοποίησης των Ελληνικών τυριών – και των άλλων κατηγοριών προϊόντων – που έχουν πιστοποιηθεί με προστατευόμενες Γεωγραφικές Ενδείξεις.

Βιολογική Γεωργία

Στην Ελλάδα, αν και τα βιολογικά προϊόντα στην αλυσίδα αξίας έχουν αισθητά υψηλότερη τιμή σε σχέση με τα συμβατικά αγροτικά προϊόντα, εν τούτοις το όφελος του παραγωγού παραμένει το ίδιο και για τις δύο κατηγορίες προϊόντων (συμβατικά και βιολογικά).

3.1.4. Εναλλακτικά κανάλια διάθεσης γεωργικών προϊόντων και βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού

3.1.4.1. Τι είναι τα εναλλακτικά κανάλια διάθεσης γεωργικών προϊόντων;

Οι αλλαγές που παρατηρούνται στη δομή του κλάδου τροφίμων και οι νέες τάσεις των καταναλωτών για στήριξη των μικρών παραγωγών και των τοπικών προϊόντων ευνοούν την ανάπτυξη νέων συστημάτων διάθεσης προϊόντων. Σε πολλές χώρες οι λαϊκές αγορές που απαρτίζονται από πολύ υψηλά ποσοστά εμπορών (ιδίως στα μεγάλα αστικά κέντρα το ποσοστό αυτό μπορεί να φτάνει και το 90% στην Ελλάδα) παραχωρούν μέρος της δύναμης τους -με αυξητικές τάσεις- στις αγορές παραγωγών (farmers' markets) που αποτελούν **είδος βραχείας εφοδιαστικής αλυσίδας εξαιτίας της απαίτησης των καταναλωτών για επανασύνδεσή τους με τους παραγωγούς** (Forssell & Lankoski, 2015; Kirwan & Slee, 2007; Van der Vorst et al., 2007).

Μέσα από τα εναλλακτικά κανάλια διάθεσης των αγροτικών προϊόντων (βραχείες αλυσίδες), ο παραγωγός έχει για πρώτη φορά μετά από πάρα πολλά χρόνια την ευκαιρία να συναντήσει επώνυμα τον καταναλωτή παρακάμπτοντας τους ενδιάμεσους κρίκους. Σε πολλές χώρες της βόρειας Ευρώπης οι μεγάλες μεταποιητικές επιχειρήσεις αλλά και τα σούπερ μάρκετ αντιλαμβάνομενες αυτή την επιθυμία των καταναλωτών επιδιώκουν σταθερές συνεργασίες με μεγάλους παραγωγούς/συνεταιρισμούς που έχουν πιστοποιημένα, ποιοτικά, επώνυμα προϊόντα. Οι όροι διαπραγμάτευσης είναι -όπως είναι εύκολα αντιληπτό- προς όφελος των παραγωγών και των καταναλωτών.

Οι Roep and Wiskerke, αναφέρουν πως τα εναλλακτικά αυτά δίκτυα δεν αποτελούν μια νέα ιδέα αλλά περισσότερο μια αναβίωση δικτύων διανομής που έχουν χρησιμοποιηθεί και στο παρελθόν και βασίζονται σε παραδοσιακούς και αυθεντικούς τρόπους παραγωγής και πώλησης των τροφίμων. Ο εναλλακτικός τρόπος λειτουργίας τους βασίζεται στο γεγονός ότι συμβάλλουν στην ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ των παραγωγών και των καταναλωτών, γεγονός που αναδιαμορφώνει τον τρόπο παραγωγής και δίνει έμφαση στην τοπικότητα (Roep and Wiskerke, 2012). Παραδείγματα εναλλακτικών δικτύων διανομής αποτελούν τα τοπικά αγροδιατροφικά συστήματα και το Δίκαιο Εμπόριο (FairTrade).

Οι Βραχείες Εφοδιαστικές Αλυσίδες, εκτός από την έμφαση στην τοπικότητα των προϊόντων, παρέχουν τη δυνατότητα στους καταναλωτές να αξιολογήσουν τα προϊόντα που αγοράζουν και

να έχουν επαφή με τους παραγωγούς που επιλέγουν. Δηλαδή, το βασικό στοιχείο που καθορίζει τα δίκτυα αυτά είναι η ικανοποιητική ροή πληροφόρησης (Marsden et al., 2000). Επιπλέον, τα εναλλακτικά δίκτυα υποστηρίζουν την τοπική ανάπτυξη (Koutsou et al., 2019).

Οι βραχείες εφοδιαστικές αλυσίδες έχουν μία από τις μορφές:

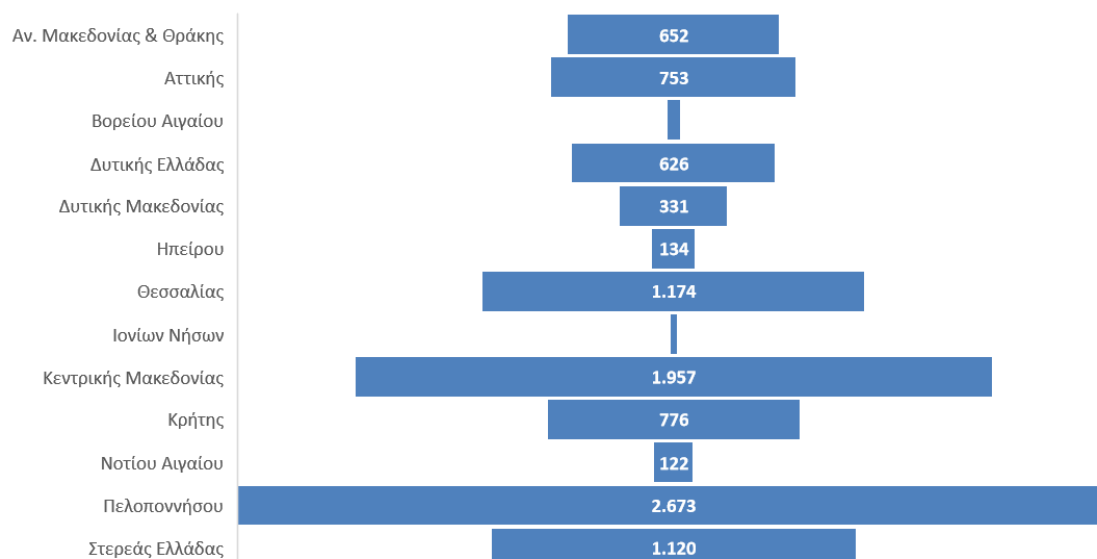
- Πωλήσεις σε παζάρια, πανηγύρια, λαϊκές αγορές, αγορές παραγωγών κ.λ.π
- Απευθείας πωλήσεις εντός της αγροτικής εκμετάλλευσης ή γενικότερα του τόπου παραγωγής, συμπεριλαμβανομένων των πωλήσεων προς τουρίστες.
- Πωλήσεις μέσω ταχυδρομικών παραγγελιών.
- Πωλήσεις μέσω του διαδικτύου.
- Κατάστημα ιδιοκτησίας των παραγωγών.
- Διανομή κατ' οίκον.
- Πωλήσεις σε τοπικά εστιατόρια και ταβέρνες.
- Πωλήσεις απευθείας σε επιχειρήσεις.
- Πωλήσεις από τον ίδιο τον παραγωγό, σε ξεχωριστό περίπτερο, εντός τοπικών supermarket

3.1.4.2. Λαϊκές τοπικές αγορές

Οι πιο συνηθισμένες βραχείες αλυσίδες εμπορίας είναι οι λαϊκές τοπικές αγορές (συμβατικές και βιολογικές), καθώς και οι μεμονωμένες ενέργειες παραγωγών, ομάδων παραγωγών ή συνεταιριστικών ενώσεων για απευθείας πώληση στον καταναλωτή, που όμως κινδυνεύουν από τον ασθενή και χαλαρό έλεγχο που διεξάγεται σε αυτές τις αγορές. **Σε πρόσφατη έρευνα (Κουτσού και Σεργάκη, 2019) σχετικά με την πρόθεση των καταναλωτών να στηρίξουν τους μικρούς κυρίως παραγωγούς, φάνηκε ότι τους προτιμούν επειδή επιθυμούν την κατανάλωση τοπικών προϊόντων μέσω βραχείων εφοδιαστικών αλυσίδων.** Σήμερα λειτουργούν σε εβδομαδιαία βάση περίπου 180 λαϊκές αγορές σε Αθήνα-Πειραιά, περίπου 50 στο πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης και 30 σε Δήμους της Περιφέρειας. Οι λαϊκές αγορές βιολογικών προϊόντων θεσμοθετήθηκαν με Προεδρικό Διάταγμα το 2008 (115/2008) και είναι αρμοδιότητα των Δήμων, ενώ η εποπτεία τους ανήκει στους Οργανισμούς Λαϊκών Αγορών. Η λειτουργία των λαϊκών αγορών ρυθμίζεται με τον Νόμο 4497/2017 "Άσκηση υπαίθριων εμπορικών δραστηριοτήτων, εκσυγχρονισμός της επιμελητηριακής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις" (ΦΕΚ 171/Α/13-11-2017). Με τον παραπάνω νόμο υιοθετείται η λειτουργία Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος, μιας ηλεκτρονικής βάσης όπου θα καταγραφούν όλοι οι αδειούχοι πωλητές, είτε είναι παραγωγοί είτε επαγγελματίες, τα είδη και οι ποσότητες που διακινούν και τα πρόστιμα που ενδεχομένως τους επιβάλουν. Άδεια παραγωγού μπορούν να παίρνουν, εκτός από τους επαγγελματίες αγρότες, αγροτικοί και γυναικείοι συνεταιρισμοί, ομάδες και οργανώσεις παραγωγών. Κάθε λαϊκή αγορά χωρίζεται σε τομέα παραγωγών πωλητών (περίπου 5%) και σε τομέα επαγγελματιών πωλητών. Καταργήθηκε η αυτοπρόσωπη προσέλευση στις λαϊκές αγορές, εφόσον ο παραγωγός αναπληρώνεται από τη σύζυγο ή τα τέκνα και υιοθετήθηκε ένα σύστημα διακριτής σήμανσης με πράσινη πινακίδα στους πάγκους με τα ονοματεπώνυμά των παραγωγών και μπλε των επαγγελματιών πωλητών. Βασικοί στόχοι των Οργανισμών Λαϊκών Αγορών είναι η εξυπηρέτηση πωλητών (παραγωγών και επαγγελματιών) και καταναλωτών σε όλες της

περιοχές της Ελλάδας. Ωστόσο, η έλλειψη ενιαίου ρυθμιστικού πλαισίου για αγορές παραγωγών δυσκολεύει τη λειτουργία τους και μειώνει τη θέση των παραγωγών στην α/δ αλυσίδα (Σκυλουράκη, 2019).

Διάγραμμα 3.33: Αριθμός παραγωγών αγροτικών προϊόντων σε λαϊκές αγορές ανά Περιφέρεια, 2020

Πηγή: ΥΠΑΑΤ – ΟΠΕΚΕΠΕ, 2020

Πίνακας 3.21-5: με τις καλλιεργούμενες εκτάσεις από παραγωγούς αγροτικών προϊόντων σε λαϊκές αγορές, 2020

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ	ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΗ ΕΚΤΑΣΗ (ΕΚΤΑΡΙΑ)	% ΚΑΤΑΝΟΜΗ
ΑΓΡΑΝΑΠΑΥΣΗ	3.841,9	7,2%
ΑΜΠΕΛΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ	2.347,0	4,4%
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΦΥΤΑ	3.282,4	6,2%
ΔΕΝΔΡΩΔΕΙΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	8.906,9	16,7%
ΕΛΑΙΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ	7.193,4	13,5%
ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΗ	5.073,7	9,5%
ΕΤΗΣΙΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	8.500,8	15,9%
ΚΗΠΕΥΤΙΚΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	8.585,3	16,1%
ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ ΦΥΤΑ	4.301,6	8,1%
ΟΣΠΡΙΑ	1.305,9	2,4%
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	53.338,8	100,0%

Πηγή: ΥΠΑΑΤ – ΟΠΕΚΕΠΕ, 2020

3.1.4.3. *Αγορές Βιοκαλλιεργητών*

Ο Σύλλογος Βιοκαλλιεργητών αγορών Αττικής ιδρύθηκε το 2002 με κύριο σκοπό την ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία Αγορών Βιοκαλλιεργητών που επιτρέπουν την απευθείας διάθεση βιολογικών προϊόντων από τους παραγωγούς στους καταναλωτές. Δραστηριοποιείται σε είκοσι οκτώ (28) Δήμους της Αττικής και αριθμεί περισσότερα από διακόσια μέλη – βιοκαλλιεργητές από όλη την Ελλάδα, εξυπηρετώντας περισσότερους από δέκα χιλιάδες καταναλωτές.

Οι Αγορές των Βιοκαλλιεργητών λειτουργούν από το 1994 από τους Συλλόγους των Βιοκαλλιεργητών σε συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, τους καταναλωτές και τους αρμόδιους φορείς ελέγχου για τη βιολογική γεωργία. Στις αγορές συμμετέχουν αμιγώς βιοκαλλιεργητές που πωλούν τα ίδιας παραγωγής πιστοποιημένα προϊόντα τους, πρωτογενή ή μεταποιημένα. Επίσης, επιτρέπεται η συμμετοχή αγροτών μερικής απασχόλησης και μεταποιητών που χρησιμοποιούν βασικές πρώτες ύλες ίδιας παραγωγής. Οι Αγορές των Βιοκαλλιεργητών αποτελούν περίπου το **5%** των πωλήσεων της ελληνικής λιανικής αγοράς βιολογικών προϊόντων.

3.1.4.4. *Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί*

Τα τελευταία χρόνια δημιουργήθηκαν αρκετοί καταναλωτικοί συνεταιρισμοί που συνεργάζονται με παραγωγούς και αγροτικούς συνεταιρισμούς στην Ελλάδα. Στηρίζουν τις βραχείες εφοδιαστικές αλυσίδες ως ο τελευταίος κρίκος λιανικής που ενισχύει τους τοπικούς παραγωγούς, την απασχόληση στις τοπικές κοινωνίες και τη διαφάνεια στην αλυσίδα τροφίμων. Οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί ανήκουν στην κατηγορία των αστικών συνεταιρισμών. Οι μεγαλύτεροι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί που υπάρχουν στην Ελλάδα είναι οι παρακάτω:

- Κοινωνικός Καταναλωτικός Συνεταιρισμός Θεσσαλονίκης “Βίος Coop”
- Συνεταιρισμός Αλληλέγγυας Οικονομίας “Συν-Άλλοις”
- Καταναλωτικός – Παραγωγικός Συνεταιρισμός “Το Κουκούλι”
- Προμηθευτικός και Καταναλωτικός Συνεταιρισμός Περιορισμένης Ευθύνης Καταναλωτών Κρήτης “SYN.KA”
- Προμηθευτικός Καταναλωτικός Συνεταιρισμός Αγροτικών Προϊόντων Ελληνικών Ειδών Διατροφής “Αλληλέγγυον ΣΥΝ.ΠΕ”
- Καταναλωτικός – Παραγωγικός Συνεταιρισμός “Γαία”
- Καταναλωτικός – Παραγωγικός Συνεταιρισμός “Οικοζωή”
- Κοινωνικός Καταναλωτικός Συνεταιρισμός Ξάνθης «Μαζί».

Κάποιοι συνεταιρισμοί διενεργούν δικό τους λιανικό εμπόριο με δικά τους καταστήματα, παράλληλα με την τοποθέτηση των προϊόντων τους στις αλυσίδες. Για παράδειγμα το «Παντοπωλείο της Μεσογειακής Διατροφής» στο κέντρο της Αθήνας με περίπου 2000 προϊόντα 230 παραγωγών από όλες της περιοχές της Ελλάδας.

3.1.4.5. Γυναικείοι Αγροτουριστικοί-αγροβιοτεχνικοί Συνεταιρισμοί

Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, στη χώρα μας είναι ενεργοί 26 γυναικείοι αγροτουριστικοί-αγροβιοτεχνικοί συνεταιρισμοί. Η πλειονότητα τους έχει 10-25 μέλη και μόνο δύο έχουν περισσότερα από 30 μέλη (και οι δύο βρίσκονται στη Λέσβο). Ο συνολικός κύκλος εργασιών τους το 2017 ήταν 1,55 εκατ. Ευρώ. Η ύπαρξη τους είναι σημαντική επειδή συμβάλλουν με την ανάδειξη των τοπικών και παραδοσιακών προϊόντων τους στη διατήρηση της παράδοσης και στην προβολή και ανάπτυξη του τόπου όπου ανήκουν. Τα πεδία των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών τους είναι:

- Η βιοτεχνία, αγροβιοτεχνία και οικοτεχνία.
- Οι υποδομές φιλοξενίας-διανυκτέρευσης.
- Η δημιουργία χώρων αναψυχής (αναψυκτήρια, ουζερί κλπ).
- Τα επισκέψιμα αγροκτήματα (για παιδιά ή για περιβαλλοντική εκπαίδευση).
- Η τοπική γαστρονομία.

Παρόλο που η λειτουργία τους χαρακτηρίζεται από μια πληθώρα προβλημάτων, τα προϊόντα που παράγουν θεωρούνται από τους καταναλωτές ποιοτικά ανώτερα, ασφαλή και ιδιαίτερης αξίας (Sergaki et al., 2015). Όλα αυτά συντελούν στο να λειτουργεί ο χαρακτηρισμός “γυναικείο προϊόν” σαν μια ανεπίσημη, αλλά πολύ σημαντική ποιοτική ετικέτα (Anthoroulou and Koutsou, 2010). Επιπρόσθετα, η αναζωογόνηση αυτού του είδους συνεταιρισμών είναι σημαντική επειδή συμβάλλουν στη(ν):

- συμπλήρωση και βελτίωση του αγροτικού εισοδήματος
- βελτίωση της ποιότητας ζωής και εργασίας του αγροτικού πληθυσμού
- συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στον τόπο διαμονής του
- βελτίωση και διάθεση των τοπικών αγροτικών και βιοτεχνικών προϊόντων
- προστασία του περιβάλλοντος
- διατήρηση, προβολή κι αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής και πολιτισμικής κληρονομιάς
- βελτίωση της ελκυστικότητας των αγροτικών περιοχών
- ενίσχυση της επιχειρηματικότητας

(Πηγή: Δ/ση Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020)

Πίνακας 3.21-6: Οι γυναικείοι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα (2017)

α/α	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΕ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΜΕΛΗ	Κύκλος Εργασιών (2017)
1	ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	ΛΕΣΒΟΥ	ΑΓΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΓΡΑΣ	15	29,873.92
2	ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	ΛΕΣΒΟΥ	ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΑΓΡΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΠΟΛΙΧΝΙΤΟΥ ΛΕΣΒΟΥ	32	103,111.06

α/α	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΕ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΜΕΛΗ	Κύκλος Εργασιών (2017)
3	ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	ΛΕΣΒΟΥ	ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ	40	48,996.65
4	ΗΠΕΙΡΟΥ	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ	7	45,981.53
5	ΗΠΕΙΡΟΥ	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ	10	19,187.57
6	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ & ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΜΕΝΕΛΑΪΔΑΣ	6	5,838.67
7	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΛΑΡΙΣΑΣ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΛΙΒΑΔΙΟΥ	8	5,953.13
8	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΛΑΡΙΣΑΣ	ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΓΟΝΝΩΝ	15	53,818.70
9	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΟΡΤΑΡΙΑΣ	20	83,104.86
10	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ Δ.Δ. ΣΕΣΚΛΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΙΣΩΝΕΙΑΣ	13	10,755.87
11	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΤΕΛΕΟΥ	25	263,638.30
12	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΑΓΡΟΤΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝ/ΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΒΥΖΙΤΣΑΣ	15	29,907.12
13	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΤΡΙΚΕΡΙΟΥ ΝΟΤΙΟΥ ΠΗΛΙΟΥ	8	6,013.74
14	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΣΠΟΡΑΔΩΝ	ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΛΥΚΩΝ ΚΑΙ ΕΔΕΣΜΑΤΩΝ ΑΛΟΝΝΗΣΟΥ	22	75,052.69
15	ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	ΣΠΟΡΑΔΩΝ	ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΛΥΚΩΝ ΚΑΙ ΕΔΕΣΜΑΤΩΝ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΚΟΠΕΛΟΥ	17	35,306.80
16	ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	ΖΑΚΥΝΘΟΥ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΟΙΛΙΩΜΕΝΟΥ "ΜΕΛΙΣΙΩΤΙΣΣΕΣ"	10	15,566.84
17	ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ	17	118,036.13
18	ΚΡΗΤΗΣ	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	ΑΓΡΟΤ. ΟΙΚΟΤ. ΑΓΡΟΤΟΥΡ. ΣΥΝ/ΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΡΟΥΒΑ ΙΔΑΙΑ ΓΗ	10	36,606.74
19	ΚΡΗΤΗΣ	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΣ (ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ) ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΓΟΥΒΩΝ	6	23,518.17
20	ΚΡΗΤΗΣ	ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	ΑΡΧΑΝΩΝ ΓΕΥΣΕΙΣ Αγροτικός - Χειροτεχνικός - Οικοτεχνικός Συνεταιρισμός (Γυναίκες) Δήμου Αρχανών -	6	23,587.27

α/α	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΕ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΜΕΛΗ	Κύκλος Εργασιών (2017)
21	ΚΡΗΤΗΣ	ΛΑΣΙΘΙΟΥ	ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ - ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΣ - ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ - ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΡΙΤΣΑΣ	12	71,521.32
22	ΚΡΗΤΗΣ	ΧΑΝΙΩΝ	ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΒΟΥΚΟΛΙΩΝ	11	21,238.01
23	ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	ΡΟΔΟΥ	ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ-ΑΓΡΟΤΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΠΟΛΛΩΝΩΝ	10	53,269.69
24	ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	ΣΥΡΟΥ	ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΥΡΟΥ "ΤΟ ΚΑΣΤΡΙ"	28	327,495.89
25	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	ΑΡΚΑΔΙΑΣ	ΤΣΑΚΩΝΙΚΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΛΕΩΝΙΔΙΟΥ	13	21,668.68
26	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚ, ΣΥΝ/ΣΜΟΣ ΚΙΑΤΟΥ	5	26,325.76
	Σύνολο			381	1,555,375.11

Πηγή: επεξεργασία στοιχείων από την ομάδα εργασίας

3.1.4.6. Ηλεκτρονικό κανάλι πώλησης

Σύμφωνα με την Convert Group που καταγράφει τις τάσεις στο ηλεκτρονικό λιανεμπόριο ειδών σούπερ μάρκετ στην Ελλάδα, οι πωλήσεις μέσω ηλεκτρονικών καναλιών ανήλθαν σε 28,5 εκατ. ευρώ κατά το 2018, ποσό το οποίο αντιπροσωπεύει περίπου το 0,33% των συνολικών πωλήσεων. Οι συνολικές πωλήσεις για το 2017, των πέντε βασικών καθώς και των μικρότερων τοπικών ηλεκτρονικών σουπερμάρκετ, ήταν 19,5 εκατ. ευρώ, ενώ οι συνολικές ηλεκτρονικές πωλήσεις του λιανεμπορίου τροφίμων έφτασαν τα 37 εκατ. ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί περίπου στο 0,25% των συνολικών αγορών προϊόντων παντοπωλείου των ελληνικών νοικοκυριών.

Μέχρι και τις αρχές του 2020, οι προβλέψεις των παραγόντων της αγοράς για την ανάπτυξη των ηλεκτρονικών πωλήσεων ήταν συντηρητικές. Πιο συγκεκριμένα προβλεπόταν η άνοδος των ηλεκτρονικών πωλήσεων με χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. **Η πανδημία του COVID -19 δημιούργησε σημαντική αύξηση της ζήτησης για ηλεκτρονικές αγορές ειδών σούπερ μάρκετ.** Η αύξηση ήταν τόσο ραγδαία που οι αλυσίδες σούπερ μάρκετ δεν κατάφεραν να την εξυπηρετήσουν σε εύλογο χρονικό διάστημα, με την υφιστάμενη υποδομή. Αν και η αύξηση στη ζήτηση αναμένετε να υποχωρήσει με την αντιμετώπιση του COVID – 19, η αλλαγή στις καταναλωτικές συνήθειες αλλά και η προσαρμογή της υποδομής των σούπερ μάρκετ για την εξυπηρέτηση των ηλεκτρονικών αγορών, θα μεταβάλουν τις προβλέψεις για την ανάπτυξη των ηλεκτρονικών αγορών (*Περιοδικό Πανοράμα των ελληνικών σούπερ μάρκετ, 2019*). Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί έχουν την ευκαιρία να αυξήσουν τον κύκλο εργασιών τους αναπτύσσοντας δίκτυα διανομής και με αυτό τον τρόπο να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των καταναλωτών μέσα από τη χρήση των βραχείων αλυσίδων.

Τα στοιχεία της ετήσιας έρευνας καταναλωτών του ΙΕΛΚΑ (2020), σε 2.000 άτομα από όλη τη χώρα δείχνουν ότι πλέον έχει διαμορφωθεί μία μικρή, αλλά διακριτή πελατειακή βάση για τα online supermarket Ένας στους πέντε καταναλωτές έχει δοκιμάσει τις online αγορές για κάποιο προϊόν σουπερμάρκετ το 2017 και το 5% των καταναλωτών δηλώνουν ότι προτιμούν να κάνουν τις εβδομαδιαίες τους αγορές από online σουπερμάρκετ. Το ποσοστό αυτό παρότι φαίνεται μικρό, είναι πρώτη φορά που καταγράφεται και προσφέρει τη βάση για την αναπτυξιακή προοπτική των online αγορών.

Η διείσδυση των online αγορών σχετίζεται γενικότερα με τη χρήση των ηλεκτρονικών μέσων, διαδίκτυο, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, κινητό τηλέφωνο, με το 40% του κοινού πλέον να ενημερώνεται ηλεκτρονικά για τις προσφορές και εκπτώσεις των σουπερμάρκετ (πάνω από το 20% των παραγγελιών σε ηλεκτρονικά σουπερμάρκετ το 2017 πραγματοποιήθηκε μέσω κινητού τηλεφώνου).

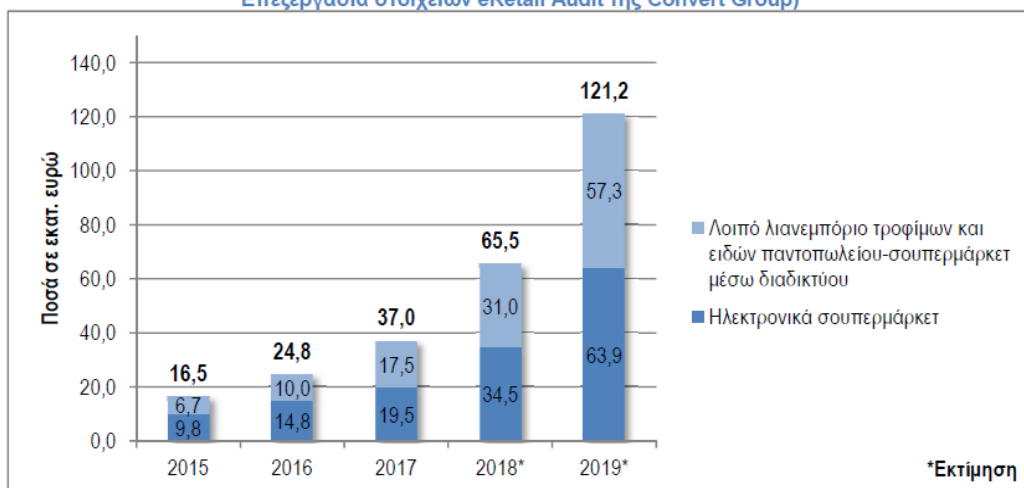
Σύμφωνα με την ανάλυση του δείγματος της έρευνας καταναλωτών του ΙΕΛΚΑ, συνολικά το 18% του κοινού παρουσιάζουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (π.χ. υψηλή εξοικείωση με την τεχνολογία, ηλεκτρονικές αγορές σε άλλα είδη, αξιοποίηση κινητού τηλεφώνου) ώστε να καταγράφονται ως έτοιμοι δυνητικοί συστηματικοί καταναλωτές online αγορών τροφίμων. Το προφίλ αυτών των καταναλωτών είναι κυρίως άτομα ηλικίας 25 έως 40 ετών νέοι οικογενειάρχες με μικρά παιδιά, νεαρά ζευγάρια ή εργένηδες που ζουν στα μεγάλα αστικά κέντρα, καθώς και κυνηγοί προσφορών και εκπτώσεων. Σε μεγάλο βαθμό αυτό οφείλεται στο ότι προς το παρόν τα ηλεκτρονικά σουπερμάρκετ στην Ελλάδα εξυπηρετούν κυρίως τα μεγάλα αστικά κέντρα.

Τα προϊόντα που επιλέγουν να αγοράσουν πλέον οι καταναλωτές από online σουπερμάρκετ αρχίζουν να παρουσιάζουν όλο και μικρότερες διαφορές σε σχέση με τις αγορές σε φυσικά καταστήματα. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Convert Group το 67% των πωλήσεων αφορούν τρόφιμα και ποτά, με το 50% να είναι τρόφιμα και το 17% ποτά και το 33% να αφορούν μη τρόφιμα με κύριες κατηγορίες τα καθαριστικά σπιτιού (17%), τα προϊόντα βρεφικής φροντίδας (11%) και τα προϊόντα προσωπικής φροντίδας και υγιεινής (5%).

Αξίζει να σημειωθεί ότι το μέσο «καλάθι» στα ηλεκτρονικά σουπερμάρκετ καταγράφεται ιδιαίτερα υψηλό στα 88,5 Ευρώ (συμπεριλαμβανομένου ΦΠΑ), και αφορούν κυρίως στις εβδομαδιαίες αγορές του νοικοκυριού.

Διάγραμμα 3.34: Εκτίμηση πωλήσεων online σούπερ μάρκετ στην Ελλάδα 2015-2019, σε εκατ. Ευρώ.

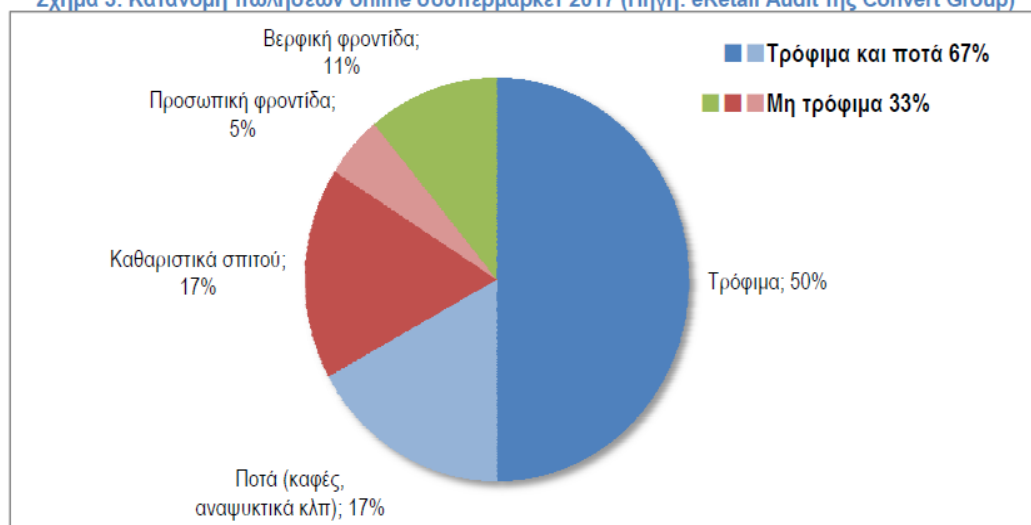
Σχήμα 1: Εκτίμηση πωλήσεων online σουπερμάρκετ στην Ελλάδα 2015-2019, σε εκατ. ευρώ (Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων eRetail Audit της Convert Group)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων eRetail Audit της Convert Group.

Διάγραμμα 3.35: Κατανομή πωλήσεων online σούπερ μάρκετ 2017

Σχήμα 3: Κατανομή πωλήσεων online σουπερμάρκετ 2017 (Πηγή: eRetail Audit της Convert Group)

Πηγή: eRetail Audit, 2017

Συμπερασματικά, τα εναλλακτικά δίκτυα διανομής εισέρχονται δυναμικά στο χώρο και τα επόμενα χρόνια οι εταιρείες της εφοδιαστικής αλυσίδας (logistics) θα αποσπάσουν σημαντικό μερίδιο στην αλυσίδα αξίας. Εξαιτίας της άνθισης του ηλεκτρονικού εμπορίου την περίοδο της πανδημίας καταγράφεται η ευκαιρία για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς να αναπτύξουν δίκτυα διανομής με αξιόλογες πωλήσεις, όπως γίνεται σε άλλες χώρες και να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των καταναλωτών μέσα από τη χρήση βραχείων αλυσίδων. Σύμφωνα με μελέτη που διεξήχθη από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Έρευνας (EPRS), το 2015 το 15% των αγροτών πούλησαν το ήμισυ των προϊόντων τους μέσω των βραχείων αλυσίδων εφοδιασμού τροφίμων.

3.1.5. Μορφές Κάθετης Ολοκλήρωσης: Η Συμβολαιακή Γεωργία

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες και ιδιαίτερα την τελευταία εξαετία, επεκτείνεται διαρκώς η παραγωγή και διάθεση προϊόντων βάσει συμβολαίων ή συμβολαιακή παραγωγή (ΣΠ) στη χώρα μας, αποτελεί μια πολλά υποσχόμενη μορφή 'κάθετης ολοκλήρωσης' στον αγροδιατροφικό τομέα. Πρόκειται για μία σύμβαση αγοραπωλησίας συγκεκριμένων προϊόντων μεταξύ ενός παραγωγού και ενός αγοραστή. Οι παραγωγοί μπορεί να είναι φυσικά πρόσωπα ή συλλογικές οντότητες και οι αγοραστές, έμποροι, μεταποιητικές ή εμπορικές επιχειρήσεις. Το συμβόλαιο αυτό μπορεί να έχει ετήσια ή διετή διάρκεια και αναφέρεται σε παραγωγή γεωργικών προϊόντων συγκεκριμένης ποσότητας και ποιότητας από τον παραγωγό και πώλησή τους σε μια προσυμφωνημένη τιμή στον αγοραστή. Η τιμή αυτή, στα περισσότερα συμβόλαια, κυμαίνεται σε ένα ευρώ, ανάλογα με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του παραγόμενου προϊόντος. Στην όλη διαδικασία μπορεί να εμπλέκεται και μια τράπεζα, με την εφαρμογή συγκεκριμένων χρηματοοικονομικών προγραμμάτων παροχής βραχυπρόθεσμου δανεισμού στους εμπλεκόμενους στη ΣΠ.

Τα κύρια πλεονεκτήματα της ΣΠ για τον παραγωγό είναι η διασφάλιση της διάθεσης του προϊόντος και της τιμής πώλησης, ο προσδιορισμός του χρόνου και του τρόπου πληρωμής, καθώς και η εξασφάλιση έγκαιρης πληρωμής. Επιπλέον, η ΣΠ παρέχει δυνατότητες για καλύτερη πρόσβαση σε εισροές, παροχή τεχνικής υποστήριξης κατά τη διάρκεια της καλλιέργειας και έλεγχο της διαδικασίας παραγωγής από τον αγοραστή. Έτσι, μειώνεται σημαντικά η αβεβαιότητα που υπάρχει στις γεωργικές αγορές, ενώ δίνεται η δυνατότητα για προγραμματισμό της παραγωγής, βελτίωση της παραγωγικότητας και της ποιότητας των προϊόντων, μέσω νέων επενδύσεων.

Από την άλλη πλευρά, μέσω της ΣΠ, οι αγοραστές εξασφαλίζουν προϊόντα πιστοποιημένης ποιότητας, τις πρώτες ύλες και τον προγραμματισμό της παραγωγής για τη βιομηχανία και λεπτομερή ιχνηλάτηση των τελικών προϊόντων (Otsuka et al., 2016). Αθέτηση των όρων του συμβολαίου από την πλευρά του παραγωγού (π.χ. με τη μη εφαρμογή των γραπτών οδηγιών του εξειδικευμένου συμβούλου του αγοραστή, ή τη μη εκπλήρωση των ποιοτικών προδιαγραφών του παραγόμενου προϊόντος, όπως περιγράφονται στο συμβόλαιο), μπορεί να οδηγήσει σε μονομερή αποχώρηση του αγοραστή από τη συμφωνία.

Όμως, απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή από πλευράς παραγωγών ως προς τους όρους και ρήτρες του συμβολαίου που έχουν σχέση με (Καραστέργιος, 2015): «(1) τη μεταφορά και τον χρόνο παράδοσης του προϊόντος, (2) τις ποιοτικές κατηγορίες, (3) το πολλαπλασιαστικό υλικό και τον χρόνο φύτευσης στις ετήσιες καλλιέργειες και (4) το σύστημα παραγωγής. Τα συμβόλαια ορίζουν ότι σε περίπτωση που ο παραγωγός πουλήσει το παραγόμενο προϊόν σε τρίτο, είναι υποχρεωμένος να καταβάλλει στον αγοραστή συγκεκριμένο ποσό ως αποζημίωση, αλλά και ότι σε περίπτωση καθυστέρησης παράδοσης του προϊόντος από τον παραγωγό, ο αγοραστής μπορεί να αποχωρήσει από τα συμφωνηθέντα του συμβολαίου και να μην προβεί στην αγορά του προϊόντος.»

Επισημαίνεται επίσης ο κίνδυνος σταδιακής περιθωριοποίησης τόσο των μικρών γεωργών, καθώς, πολλές φορές, οι μεγάλοι αγοραστές προτιμούν να συνεργάζονται με σχετικά λιγότερους, μεγαλύτερους και πιο σύγχρονους προμηθευτές (Kaditi, 2012), όσο και των μικρών επιχειρήσεων τροφίμων και ποτών, διότι οι εμπλεκόμενες τράπεζες προτιμούν την παροχή των σχετικών διευκολύνσεων στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις, που διαθέτουν μεγαλύτερη

πιστοληπτική ικανότητα και τις απαιτούμενες εγγυήσεις. **Γι αυτό, τα τελευταία χρόνια υπάρχει μία ένδειξη αυξημένης οργάνωσης και συμμετοχής των παραγωγών σε συνεταιρισμούς που δραστηριοποιούνται στη ΣΠ επειδή αποτελούν τον ενδιάμεσο κρίκο μεταξύ εταιρειών και παραγωγών διευκολύνοντας τις συναλλαγές τους (Chinaki et al.**

Στην Ελλάδα, μέχρι σήμερα, έχουν ενταχθεί σε προγράμματα ΣΠ περισσότεροι από 40.000 γεωργοί και 370 μεταποιητικές και εμπορικές επιχειρήσεις και συνεταιρισμοί, καθώς και περισσότερα από 55 προϊόντα. Τα τελευταία χρόνια η ΣΠ εμφανίζει μια αυξανόμενη δυναμική στη χώρα μας αλλά και διεθνώς (Χανιωτάκης, 2020). Όπως επισημαίνουν και οι Fischer και Hartmann (2010)¹⁸, οι επενδύσεις πολυεθνικών εταιρειών στον τομέα της επεξεργασίας τροφίμων και του λιανικού εμπορίου, καθώς και το άνοιγμα των διεθνών αγορών, έχουν επηρεάσει τον ανταγωνισμό στις τοπικές αγορές, εισάγοντας υψηλότερα πρότυπα, επέκταση της συμβολαιακής παραγωγής και κάθετο συντονισμό στην αλυσίδα εφοδιασμού των τροφίμων.

Συγκεκριμένα παραδείγματα προγραμμάτων ΣΠ στη χώρα μας, εμφανίζονται στο Παράρτημα του ειδικού στόχου 3. Για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς χαρακτηριστικές είναι οι συνεργασίες της Τράπεζας Πειραιώς με την Ένωση Μαστιχοπαραγωγών Χίου, με τον Αγροτικό Ελαιουργικό Συνεταιρισμό Στυλίδας, με τον Αγροτικό Συνεταιρισμό Επεξεργασίας και Πώλησης Οπωροκηπευτικών Προϊόντων Βελβεντού Κοζάνης (ΑΣΕΠΟΠ Βελβεντού), με την ΕΑΣ Δράμας στον τομέα της πατάτας, με τον Αγροτικό Συνεταιρισμό Μεσολογίου-Ναυπακτίας «η Ένωση», στον τομέα της καλλιέργειας βαμβακιού, αλλά και στη βρώσιμη ελιά, με την Ομάδα Παραγωγών Φρούτων, Λαχανικών και Σταφυλιού «Ποιότητα Σύμβολο», με τους ροδακινοπαραγωγούς της Πέλλας και της Ημαθίας, τους καπνοπαραγωγούς των Σερρών, της Καβάλας, της Δράμας και της Πιερίας και τους βαμβακοπαραγωγούς των νομών Ροδόπης και Ξάνθης (Πηγή: Σκυλακάκη, 2019).

3.2. ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ

3.2.1. Αρχές του συνεργατισμού

Ο συνεργατισμός, νοούμενος ως η οικονομική συνεργασία των ανθρώπων για να καλύψουν βασικές κοινές τους ανάγκες, είναι παλιός όσο και η ίδια η ανθρώπινη Ιστορία. Πρώιμες μορφές συνεργατισμού είναι διάσπαρτες σχεδόν σε όλο το φάσμα της, από την αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα έως και τη βιομηχανική εποχή

Σε ό,τι αφορά ειδικότερα στον σύγχρονο συνεταιρισμό, τα χρόνια διάπλασής του εντοπίζονται στα τέλη του 18^{ου} με αρχές του 19^{ου} αιώνα, με αποκορύφωμα το 1844, όταν ιδρύθηκε ο καταναλωτικός συνεταιρισμός των Δίκαιων Σκαπνέων Ρότσαντεϊλ (Rochdale).

Το 1895 οι εθνικές συνεταιριστικές οργανώσεις διαφόρων κατηγοριών και χωρών, ίδρυσαν την Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση (ΔΣΕ), η οποία το 1995, στο Συνέδριο του Μάντσεστερ περιέλαβε τον ορισμό του συνεταιρισμού, τις αξίες που τον διαπνέουν και τις αρχές

¹⁸ <https://doi.org/10.1093/erae/jbp041>

οι οποίες θέτουν σε εφαρμογή τις εν λόγω αξίες, συνθέτοντας έτσι την ταυτότητα του συνεταιριστικού θεσμού.

3.2.2. Ο συνεργατισμός στην ελληνική γεωργία

Το κύριο είδος των συνεταιρισμών οι οποίοι έχουν αναπτυχθεί στην Ελλάδα είναι γεωργικοί και αγροτικοί πιστωτικοί συνεταιρισμοί.

Στα συντάγματα προ του 1952 (Συντάγματα του 1864, του 1911 και του 1927) ο όρος «συνεταιρισμός» (και τα γλωσσικά του παράγωγα) χρησιμοποιούνται ως συνώνυμο της ένωσης και του σωματείου. Με το Σύνταγμα του 1952 ο συνεταιρισμός, αν και εξακολουθεί να χρησιμοποιείται ως συνώνυμο της ένωσης, κατοχυρώνεται για πρώτη φορά υπό ειδικότερη έννοια και μάλιστα σε ξεχωριστή συνταγματική διάταξη.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι τόσο στο Σύνταγμα του 1952 όσο και στο Σύνταγμα του 1975 ενσωματώνεται η διάκριση των συνεταιρισμών σε γεωργικούς και αστικούς, υπό την επίδραση του πρώτου συνεταιριστικού νόμου, του Ν. 602/1915.

Ο νόμος αυτός (1915) αποτελεί έναν από τους μακροβιότερους συνεταιριστικούς νόμους. Εν τούτοις, κατά τη διάρκεια ισχύος του τροποποιήθηκαν οι περισσότερες από τις διατάξεις του, με αποτέλεσμα να χάσει την αρχική του συνοχή.

Στην αρχή της δεκαετίας του 1930 υπήρχαν περισσότεροι από 3.000 συνεταιρισμοί πρωτογενούς επιπέδου και 85 δευτερογενούς επιπέδου.

Οι τροπολογίες στον νόμο για τους συνεταιρισμούς το 1930 προκάλεσαν μια σημαντική αποδυνάμωση της οικονομικής σημασίας αυτών και μείωσαν την αυτονομία τους από το κράτος

Το 1979 διασπάστηκε η συνεταιριστική νομοθεσία με την εισαγωγή του Ν. 921/1979. Έκτοτε, οι γεωργικοί συνεταιρισμοί διέπονται από ειδικούς συνεταιριστικούς νόμους, οι οποίοι τροποποιούνται και αντικαθίστανται από νεότερους νόμους ανά τακτά χρονικά διαστήματα.

Συγκεκριμένα, ο Ν. 921/1979 αντικαταστάθηκε από τον Ν. 1541/1985 και αυτός με τη σειρά του από τον Ν. 2169/1993, ο οποίος καταργήθηκε από τον Ν. 2810/2000. Ο τελευταίος στη συνέχεια τροποποιήθηκε κατά το μεγαλύτερο μέρος των διατάξεών του από τον Ν. 4015/2011, ο οποίος, αντικαταστάθηκε από τον Ν. 4384/2016. Σήμερα, εν ισχύ βρίσκεται ο Νόμος 4673/2020 (Αγροτικοί Συνεταιρισμοί και άλλες διατάξεις).

Η δύναμη που αποκτούν τα συνεργατικά σχήματα ιστορικά, οδήγησαν σε απόπειρες ελέγχου και χειραγώγησης από την πλευρά του κράτους με επακόλουθη την εμφάνιση κρίσεων στη βιωσιμότητα των σχημάτων αυτών. Ως σημαντικότερες εμφανίζονται οι κρίσεις της δεκαετίας του 1930, με τη δραματική μείωση του αριθμού των συνεργατικών σχημάτων και των μελών αυτών και του πρόσφατου 2010, όταν η οικονομική κρίση στην Ελλάδα εμφάνισε τις συνέπειες των πολιτικών που εφαρμόστηκαν τα προηγούμενα έτη με τις παροχές και τα δάνεια, που κατέστησαν ου αγροτικούς συνεταιρισμούς, «εμπορικά ανενεργούς».

3.2.3. Κοινή Οργάνωση Αγοράς - ΚΟΑ

3.2.3.1. Η εξέλιξη της ΚΟΑ Στην ΕΕ

Σύμφωνα με το άρθρο 40 ΣΛΕΕ¹⁹, η δημιουργία των ΚΟΑ αποσκοπεί στην επίτευξη των στόχων της ΚΓΠ²⁰, και συγκεκριμένα στη σταθεροποίηση των αγορών, στην εξασφάλιση ενός δίκαιου βιοτικού επιπέδου για τον γεωργικό πληθυσμό και στην αύξηση της παραγωγικότητας του γεωργικού τομέα. Η ΚΟΑ καλύπτει τα προϊόντα που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι της ΣΛΕΕ και περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα μηχανισμών για την εποπτεία της παραγωγής και του εμπορίου των προϊόντων αυτών εντός της Ένωσης

Μέχρι να τεθεί σε ισχύ η ενιαία ΚΟΑ το 2007 [κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1234/2007 του Συμβουλίου], υπήρχαν 21 χωριστές ΚΟΑ που διέπονταν από δικούς τους βασικούς κανονισμούς, ενώ η κάθε μία κάλυπτε συγκεκριμένα προϊόντα. Από το 2007 και έπειτα η ΚΟΑ έγινε μία ενοποιώντας τους κανονισμούς λειτουργίας

Τα τελευταία χρόνια, οι αναθεωρήσεις της ΚΓΠ, έστρεψαν τον προσανατολισμό/εστίαση της ΚΟΑ σταδιακά περισσότερο προς τις αγορές αποδυναμώνοντας τον ρόλο των μέσων παρέμβασης, τα οποία πλέον, λογίζονται ως «δίκτυα ασφαλείας» και δεν ενεργοποιούνται παρά μόνο σε περιπτώσεις κρίσης.

Αρχικά, οι ΚΟΑ στηρίζονταν κυρίως σε εγγυημένες τιμές που προοδευτικά μειώθηκαν μέσω μιας αντιστάθμισης, η οποία ήταν στην αρχή πλήρης και στη συνέχεια μερική έχοντας τη μορφή άμεσων ενισχύσεων. Επιπλέον, μετά τη μεταρρύθμιση του 2003, οι περισσότερες άμεσες ενισχύσεις, που αποτελούσαν τμήμα των διαφόρων ΚΟΑ, αποσυνδέθηκαν σταδιακά από την παραγωγή (με τη θέσπιση του καθεστώτος ενιαίας πληρωμής) και, από τους κανονισμούς των ΚΟΑ, μεταφέρθηκαν πρώτα στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1306/2003 και στη συνέχεια, μετά την καθιέρωση του «διαγνωστικού ελέγχου», στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 73/2009.

Σήμερα, σε ισχύ είναι ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθ.1308/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου²¹.

Σκοπός του Κανονισμού είναι:

➤ Να παρέχει ένα δίκτυο ασφαλείας στις αγορές γεωργικών προϊόντων μέσω της χρήσης εργαλείων στήριξης της αγοράς (όπως, για παράδειγμα, η δημόσια παρέμβαση και η ιδιωτική αποθεματοποίηση), της λήψης έκτακτων μέτρων και της χορήγησης ενίσχυσης σε συγκεκριμένους τομείς (ιδίως στον τομέα των οπωροκηπευτικών και στον αμπελοοινικό τομέα).

¹⁹ Συνθήκη λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης

²⁰ Κοινή Γεωργική Πολιτική

²¹ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1308/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 για τη θέσπιση κοινής οργάνωσης των αγορών γεωργικών προϊόντων και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ.922/72, (ΕΟΚ) αριθ.234/79, (ΕΚ) αριθ.1037/2001 και (ΕΚ) αριθ. 1234/2007 του Συμβουλίου

➤ Να ενθαρρύνει τη συνεργασία μέσω οργανώσεων παραγωγών και διεπαγγελματικών οργανώσεων (οργανώσεις οι οποίες εκπροσωπούν δραστηριότητες που περιλαμβάνουν την παραγωγή, το εμπόριο ή/και την μεταποίηση προϊόντων σε διάφορους τομείς).

➤ Να καθορίσει τις ελάχιστες απαιτήσεις ποιότητας (πρότυπα εμπορίας) για μια σειρά από προϊόντα, καθώς και κανόνες σχετικά με το εμπόριο γεωργικών προϊόντων, και ειδικούς κανόνες περί ανταγωνισμού.

3.2.3.2. Η εφαρμογή της ΚΟΑ στην Ελλάδα²²

Σήμερα στην Ελλάδα, το κανονιστικό πλαίσιο ενσωματώνεται στην εθνική νομοθεσία μέσω του Νόμου 4673/2020, σύμφωνα με τον οποίο, για να αναγνωριστεί μια ΟΠ²³/Ομπ²⁴ σε οποιοδήποτε γεωργικό τομέα οφείλει:

➤ Να έχει συσταθεί με πρωτοβουλία παραγωγών.

➤ Να αποτελείται και να ελέγχεται από παραγωγούς συγκεκριμένου γεωργικού τομέα:

➤ Να υποβάλει αίτηση με τα προβλεπόμενα στοιχεία αναγνώρισης.

➤ Να πραγματοποιεί τουλάχιστον μία από τις δραστηριότητες που απαριθμούνται στην ενωσιακή νομοθεσία, όπως η από κοινού μεταποίηση, διανομή, μεταφορά ή συσκευασία.

➤ Να επιδιώκει τουλάχιστον έναν από τους συγκεκριμένους στόχους που αναφέρονται στη γεωργική νομοθεσία, όπως η βελτιστοποίηση του κόστους παραγωγής ή η ανάπτυξη πρωτοβουλιών στον τομέα της προώθησης και της εμπορίας.

➤ Επιπλέον, οι ΟΠ/Ομπ πρέπει να πληρούν ορισμένα πρόσθετα κριτήρια, όπως το να διαθέτουν έναν ελάχιστο αριθμό μελών και/ή να καλύπτουν προϊόντα ελάχιστου όγκου παραγωγής ή ελάχιστης αξίας. Υπάρχουν επίσης ορισμένες απαιτήσεις όσον αφορά το καταστατικό τους, το οποίο πρέπει ιδίως να επιτρέπει στα μέλη της οργάνωσης να ασκούν έλεγχο με δημοκρατικό τρόπο.

Σύμφωνα με το ισχύον εθνικό νομικό πλαίσιο η αναγνώριση μιας ΟΠ/Ομπ είναι μια διοικητική πράξη με την οποία ένα νομικό πρόσωπο χαρακτηρίζεται από την Πολιτεία είτε ως Ομάδα, είτε ως Οργάνωση Παραγωγών. Οι αρμόδιες αρχές, η διαδικασία, τα κριτήρια και τα δικαιολογητικά που απαιτούνται για την αναγνώριση ομάδων και οργανώσεων παραγωγών διαφοροποιούνται ανάλογα με τη μορφή του νομικού προσώπου που αιτείται την αναγνώριση και περιγράφονται στην ΥΑ 397/18235/24-02-2017 η οποία έχει τροποποιηθεί δυνάμει της ΥΑ 2430/110502/20-10-2017.

Κάθε Ομάδα / Οργάνωση Παραγωγών (Ομπ/ΟΠ) δεν αποτελεί ανεξάρτητη νομική οντότητα, αλλά είναι υποχρεωμένη να αναγνωρίζεται υπό την ομπρέλα μίας από τις υφιστάμενες νομικές μορφές επιχειρήσεων του εμπορικού δικαίου (ΙΚΕ, ΕΠΕ, ΑΕ, ΟΕ, ΕΕ κ.ά.)

²² Παράθεση της ισχύουσας νομοθεσίας γίνεται στο Παράρτημα

²³ Οργάνωση Παραγωγών

²⁴ Ομάδα Παραγωγών

ή του συνεταιριστικού δικαίου (Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, ΚΟΙΝΣΕΠ κ.ά.). Αυτό συνεπάγεται, είτε την ίδρυση των Ομπ/ΟΠ εντός υφιστάμενων νομικών προσώπων, είτε την ίδρυση νέων νομικών προσώπων που θα φιλοξενούν τις Ομπ/ΟΠ.

Ο Νόμος 4673/2020 διατηρεί το υφιστάμενο Μητρώο (ΕΜΑΣ), όπως αυτό ίσχυε και στον Νόμο ν. 4384/2016 (Άρθρο 19).

Από το μητρώο προέκυψαν οι πίνακες με τις ΟΠ/Ομπ, όπως αυτές αναγνωρίστηκαν και λειτουργούν την περίοδο 2014-2020. Στον πίνακα 3.22 που ακολουθεί, φαίνεται, κατ' έτος, ο αριθμός των ΟΠ/Ομπ, που είτε ήταν εν ισχύ η αναγνώρισή τους είτε ανακλήθηκε, είτε τέθηκε σε αναστολή, είτε έγινε άρση αυτής ή/και έλαβαν προειδοποιητική επιστολή.

Πίνακας 3.22: Αριθμός ομάδων και οργανώσεων που αναγνωρίστηκαν ή/και διατήρησαν την αναγνώρισή τους την περίοδο 2014-2020 και κατ' έτος.

Έτος	Αριθμός Αναγνώρισεων		Κατάσταση Αναγνώρισης Σήμερα				
			Ομπ/ΟΠ				
	Ομπ	ΟΠ	Ισχύς	Ανάκληση	Αναστολή	Άρση	Προειδοποιητική επιστολή
2014	0	125	0/118	0/7	0/0	0/0	0/0
2015	0	188	0/174	0/12	0/0	0/0	0/2
2016	0	217	0/199	0/11	0/7	0/0	0/7
2017	2	201	2/184	0/13	0/4	0/0	0/4
2018	346	300	344/286	2/6	0/2	0/1	0/5
2019	138	151	132/130	3/1	0/0	3/1	0/0
2020	11	43	11/42	0/1	0/0	0/0	0/0
Υφίσταται και μία Ένωση Οργανώσεων Παραγωγών (Ε.Ο.Π)							

Πηγή: ΥΠΑΑΤ

Από τον προηγούμενο πίνακα, προκύπτουν τα ακόλουθα:

Μεγάλος αριθμός Ομπ αναγνωρίστηκαν το 2018, γεγονός που συμπίπτει χρονικά με την ενεργοποίηση του Μέτρου 9 του ΠΑΑ.

Ο αριθμός των ΟΜ που έκαναν εγγραφή στο Μητρώο το 2019 (είτε ήταν υφιστάμενες είτε νέες) φαίνεται κατά πολύ μικρότερος του προηγούμενου έτους.

Ο ετήσιος αριθμός ΟΠ (υφιστάμενων και νέων κάθε έτους) που είναι εγγεγραμμένες στο Μητρώο, εμφανίζεται αυξητικός την περίοδο 2014-2018, με αποκορύφωση το έτος 2018

Το έτος 2020 τα στοιχεία, προφανώς, δεν είναι επικαιροποιημένα.

Στον πίνακα 3.23 παρατίθεται ο αριθμός των αναγνωρισμένων Ομπ/ΟΠ ανά τομέα των εγγεγραμμένων στο Μητρώο το έτος 2018, οπότε και τα στοιχεία θεωρούνται οριστικοποιημένα²⁵.

Πίνακας 3.23: Κατανομή Ομπ/ΟΠ ανά τομέα αγροτικής δραστηριότητας το έτος 2018.

Τομέας	Αριθμός Αναγνωρίσεων		Κατάσταση Αναγνώρισης Σήμερα Ομπ/ΟΠ				
	Ομάδες	Οργανώσεις	Ισχύς Ομπ/ΟΠ	Ανάκληση Ομπ/ΟΠ	Αναστολή Ομπ/ΟΠ	Άρση Ομπ/ΟΠ	Προειδοποιητική επιστολή Ομπ/ΟΠ
Αιγοπρόβειο κρέας	3	0	3/0	0/0	0/0	0/0	0/0
Αλιείας	0	2	0/2	0/0	0/0	0/0	0/0
Βαμβάκι	47	5	47/5	0/0	0/0	0/0	0/0
Βόειο Κρέας	8	0	8/0	0/0	0/0	0/0	0/0
Γάλα και Γαλακτοκομικά προϊόντα	26	3	26/5	0/0	0/0	0/0	0/0
Ελαιόλαδου	12	131	12/131	0/0	0/0	0/0	0/0
Ζώντων Φυτών - Μέρος XIII (Ανθοκομικά Φυτά)	2	1	2/0	0/0	0/0	0/1	0/0
Καπνού	4	4	4/4	0/0	0/0	0/1	0/0
Λοιπά Προϊόντα - Μέρος XXIV Τμήμα 1 (Αρωματικά - Φαρμακευτικά Φυτά)	3	0	3/0	0/0	0/0	0/0	0/0
Λοιπά Προϊόντα - Μέρος XXIV Τμήμα 2 (Πατάτα)	3	0	3/0	0/0	0/0	0/0	0/0
Λοιπά Προϊόντα (Όσπρια, Ελαιούχοι σπόροι)	22	0	22/0	0/0	0/0	0/0	0/0
Οίνου	5	1	7/1	0/0	0/0	0/0	0/0
Οπωροκηπευτικών*	44	134	44/121	1/6	0/2	0/0	0/5
Πρόβειο και αίγιο γάλα και γαλακτ. μέρος XVI	19	17	19/17	0/0	0/0	0/0	0/0
Ρύζι	25	1	25/1	0/0	0/0	0/0	0/0
Σιτηρά	91	1	90/1	0/0	0/0	0/0	0/0
Χορτονομές	32	0	32/0	0/0	0/0	0/0	0/0
ΣΥΝΟΛΟ	346	300					

Υφίσταται και μία Ένωση Οργανώσεων Παραγωγών (Ε.Ο.Π) στα οπωροκηπευτικά.

Πηγή: ΥΠΑΑΤ

Στην πρώτη θέση από άποψη απόλυτου αριθμού αναγνωρισμένων Ομπ/ΟΠ, βρίσκεται ο τομέας των οπωροκηπευτικών και ακολουθεί το ελαιόλαδο. Ο λόγος που τις πρώτες θέσεις καταλαμβάνουν οι Ομπ/ΟΠ των οπωροκηπευτικών και του ελαιόλαδου είναι η δυνατότητα που τους παρέχεται να συμμετέχουν στις χρηματοδοτήσεις της Κοινής Οργάνωσης Αγοράς μέσω των αντίστοιχων τομεακών επιχειρησιακών προγραμμάτων, όσον αφορά στην Ελλάδα.

²⁵ Σύμφωνα με τα στοιχεία που έθεσε η αρμόδια Δ/ση του Υπουργείου στη διάθεση της Ομάδας Εργασίας.

Ο συνολικός αριθμός μελών-παραγωγών που είναι οργανωμένοι ανά σχήμα και ανά τομέα παραγωγής, για το έτος 2018, παρουσιάζεται στον πίνακα 3.24 που ακολουθεί.

Τον μεγαλύτερο αριθμό μελών, όπως είναι αναμενόμενο, συγκεντρώνουν οι τομείς των οπωροκηπευτικών και του ελαιόλαδου.

Πίνακας 3.24: Αριθμός μελών, οργανωμένων σε Ομπ/ΟΠ

Τομέας	Αριθμός μελών
Αιγοπρόβριο κρέας	42
Αλιείας	23
Βαμβάκι	663
Βόειο Κρέας	64
Γάλα και Γαλακτοκομικά προϊόντα	233
Ελαιόλαδου	21.962
Ζώντων Φυτών - Μέρος XIII (Ανθοκομικά Φυτά)	31
Καπνού	716
Λοιπά Προϊόντα - Μέρος XXIV Τμήμα 1 (Αρωματικά - Φαρμακευτικά Φυτά)	41
Λοιπά Προϊόντα - Μέρος XXIV Τμήμα 2 (Πατάτα)	43
Λοιπά Προϊόντα (Όσπρια, Ελαιούχοι σπόροι)	243
Οίνου	106
Οπωροκηπευτικών	20.471
Πρόβριο κα αίγιο γάλα και γαλακτ. μέρος XVI	1.194
Ρύζι	233
Σιτηρά	1.220
Χορτονομές	193
ΣΥΝΟΛΟ	47.478

Πηγή: ΥΠΑΑΤ

Μέχρι τη στιγμή συγγραφής του παρόντος κειμένου δεν έχουν ανακοινωθεί τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) για το έτος 2018. Συνεπώς για να φανεί, έστω και προσεγγιστικά, ο βαθμός οργάνωσης των ελληνικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων λαμβάνεται υπόψη η έρευνα διάρθρωσης γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, του έτους 2016. Σύμφωνα με το έγγραφο αυτό, το 2016, οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις ανέρχονταν σε 684.902 εμφανίζοντας σταδιακή, ελαφρώς φθίνουσα πορεία. **Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά και τα δεδομένα του πίνακα 3.24, ο βαθμός οργάνωσης υπολογίζεται σε περίπου 8%. Η χαμηλή συμμετοχή των παραγωγών στα συλλογικά σχήματα οφείλεται σε διάφορους λόγους. Οι βασικότεροι είναι το χαμηλό πνεύμα συνεργασίας, το ασταθές θεσμικό πλαίσιο, οι πολιτικές παρεμβάσεις, η αδύναμη διακυβέρνηση πολλών συνεταιρισμών και η δυσμενής χρηματοοικονομική τους κατάσταση (Σκυλακάκη, 2019).**

Τέλος, αν και οι περισσότερες Ομπ/ΟΠ λειτουργούν υπό την αιγίδα Αγροτικών Συνεταιρισμών με υποδομές και δυνατότητα καθετοποίησης της παραγωγής, εντούτοις, δεν είναι εφικτός ο υπολογισμός του βαθμού καθετοποίησης, καθώς δεν είναι γνωστές οι ποσότητες που διακινούνται νωπές σε σχέση με αυτές που μεταποιούνται, αναφερόμενοι πάντοτε στην παραγωγή των εκάστοτε Ομπ/ΟΠ.

Επιπλέον, ο αριθμός των μελών ενός ΑΣ, ή κάποιας άλλης νομικής μορφής, δεν συνεπάγεται ότι ταυτίζεται με τον αριθμό των μελών της Ομπ/ΟΠ, άρα η μη διακριτή παρακολούθηση των Ομπ/ΟΠ σε σχέση με τα εκάστοτε νομικά πρόσωπα δυσχεραίνει την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την εμπορευθείσα αξία των αγροτικών προϊόντων, μέσω

των συλλογικών τους σχημάτων.. Λύση στο πρόβλημα αυτό αναμένεται να δώσει η οδηγία για εφαρμογή διακριτής λογιστικής²⁶ στις Ομπ/ΟΠ, όταν αυτή εφαρμοστεί καθολικά από το οικονομικό έτος 2019 και έπειτα ενώ η πρώτη αποτίμηση αναμένεται να γίνει με το κλείσιμο του οικονομικού έτους 2020.

3.2.4. Διεπαγγελματικές Οργανώσεις (ΔΟ)

Το θέμα των Διεπαγγελματικών Οργανώσεων αποτελεί σημαντικό κεφάλαιο για την Ε.Ε., όπως περιγράφεται στον Καν (ΕΚ) 1308/2013. Ο Κανονισμός αυτός, μεταξύ άλλων παραθέτει τους ορισμούς που διέπουν τις Διεπαγγελματικές Οργανώσεις και ορίζει τη δομή τους, τη λειτουργία και τον σκοπό που πρέπει να επιτελούν και τέλος, τον τρόπο αναγνώρισής αυτών.

Στην Ελλάδα, η αναγνώριση και η λειτουργία των Διεπαγγελματικών Οργανώσεων προσδιορίζεται με τον Νόμο 4647/19, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει από το Νόμο 4673/2020 και από τις ΥΑ 1853/211650(ΦΕΚ Β'3397/05.09.2019), ΥΑ 2191/85624 (ΦΕΚ Β'1440/16-4-2020) και ΥΑ 2745/328012/24.12.2019(ΦΕΚ Β'4761), όπως έχουν τροποποιηθεί και ισχύουν.

Με βάση το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο μόνο μία ΔΟ αναγνωρίζεται σε εθνικό επίπεδο για κάθε προϊόν ή κοινή ομάδα προϊόντων, είναι όμως δυνατόν να αναγνωρίζονται ΔΟ και σε περιφερειακό επίπεδο.

Για την αναγνώριση, την ίδρυση και τη λειτουργία των ΔΟ, απαιτείται να αποδεικνύεται ότι κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης αναγνώρισης αντιπροσωπεύουν διά των μελών τους τουλάχιστον το δεκαπέντε τοις εκατό (15%) της συνολικής παραγωγής και τουλάχιστον το δεκαπέντε τοις εκατό (15%) της μεταποίησης ή/και της εμπορίας συμπεριλαμβανομένης της διανομής, σε κάθε τομέα για τον οποίο ζητείται η αναγνώριση. Οι ΔΟ οφείλουν εντός πέντε (5) ετών από την ημερομηνία αναγνώρισής τους, να αντιπροσωπεύουν διά των μελών τους τουλάχιστον το τριάντα τοις εκατό (30%) της συνολικής παραγωγής και τουλάχιστον το τριάντα τοις εκατό (30%) της μεταποίησης ή της εμπορίας συμπεριλαμβανομένης της διανομής, σε κάθε τομέα για τον οποίο έχει εκδοθεί απόφαση αναγνώρισης, άλλως η αναγνώριση ανακαλείται με απόφαση του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Πριν την έκδοση της ΥΑ 2745/328012/24.12.2019(ΦΕΚ Β'4761) και του Νόμου 4673/2020 είχαν αναγνωρισθεί, μεταξύ άλλων, οι ακόλουθες Διεπαγγελματικές Οργανώσεις.

1. Εθνική Διεπαγγελματική Οργάνωση Κρέατος (ΕΔΟΚ)
2. Εθνική Διεπαγγελματική Οργάνωση Αμπέλου και Οίνου (ΕΔΟΑΟ)
3. Εθνική Διεπαγγελματική Ελαιολάδου.

26 Τήρηση διακριτής λογιστικής από τις Οργανώσεις Παραγωγών και τις Ενώσεις τους, καθώς και τις Ομάδες Παραγωγών, Αριθμ. 966/71516/5-4-2019 (ΦΕΚ Β' 1606/10-05-2019)

4. Εθνικής Διεπαγγελματικής Οργάνωσης Μελιού και Λοιπών Προϊόντων Κυψέλης
5. Εθνική Διεπαγγελματική Οργάνωση Βάμβακος
6. Εθνική Διεπαγγελματική Οργάνωση Εσπεριδοειδών.

Με την εφαρμογή της ΥΑ 2745/328012/24.12.2019(ΦΕΚ Β'4761) και του Νόμου 4673/2020 και μέχρι τη στιγμή της συγγραφής του παρόντος κειμένου, έχουν αναγνωρισθεί:

1. Διεπαγγελματική Οργάνωση Βάμβακος
2. Πανελλήνια Διεπαγγελματική Οργάνωση Ακατέργαστου Καπνού
3. Διεπαγγελματική Οίνου
4. Διεπαγγελματική Οργάνωση Επιτραπέζιας Ελιάς
5. Εθνική Διεπαγγελματική Οργάνωση Πτηνοτροφίας (για το κρέας των πουλερικών).

Επιπλέον, εκκρεμεί η έκδοση απόφασης για αναγνώριση ή ανανέωση αναγνώρισης των:

1. Διεπαγγελματική Οργάνωση Βιομηχανικού Ροδάκινου και Αχλαδιού
2. Εθνική Διεπαγγελματική Οργάνωση Πυρηνοκάρπων (Ροδακίνων-Νεκταρινιών)
3. Εθνική Διεπαγγελματική Οργάνωση Ελαιολάδου και Επ. Ελιάς
4. Εθνική Διεπαγγελματική Οργάνωση Κρέατος
5. Εθνική Διεπαγγελματική Οργάνωση Αυγού
6. Εθνική Διεπαγγελματική Οργάνωση Αυγού και Προϊόντων Αυγού

3.3. ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΑΠ²⁷: ΠΥΛΩΝΑΣ 1 ΤΟΜΕΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Τα τομεακά προγράμματα αφορούν αποκλειστικά αναγνωρισμένες Οργανώσεις Παραγωγών.

Η ΚΟΑ συνιστά θεμελιώδες στοιχείο της ΚΑΠ, από τη δημιουργία της, παρέχοντας το πλαίσιο εντός του οποίου θεσπίστηκαν τα καθεστώτα στήριξης των αγορών στους διάφορους γεωργικούς κλάδους παραγωγής (προϊόντα). Η δημιουργία μιας ΚΟΑ αποσκοπεί στην επίτευξη των στόχων της ΚΑΠ και συγκεκριμένα στη σταθεροποίηση των αγορών, στην εξασφάλιση ενός δίκαιου βιοτικού επιπέδου για τον γεωργικό πληθυσμό και στην αύξηση της παραγωγικότητας του αγροτικού τομέα.

²⁷ Κοινή Αγροτική Πολιτική

Η ΚΟΑ καλύπτει τα προϊόντα που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι της ΣΛΕΕ και περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα μηχανισμών για την εποπτεία της παραγωγής και του εμπορίου των προϊόντων αυτών, εντός της Ένωσης, προσφέροντας διαφόρων βαθμών εγγυήσεις, αναλόγως των ιδιοτεροτήτων των συγκεκριμένων προϊόντων.

Το 2007, τέθηκε σε ισχύ η ενιαία ΚΟΑ με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1234/2007, ο οποίος αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ.1308/2013. Τα μέτρα αγοράς της ΚΟΑ αποτελούν τμήμα του Πυλώνα Ι της ΚΑΠ και χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ).

Στο επίκεντρο υλοποίησης των τομεακών προγραμμάτων βρίσκεται η αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του ελληνικού αγροδιατροφικού τομέα για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων.

Στο πλαίσιο της υλοποίησης των ΚΟΑ, ένα σημαντικό μέρος των επενδύσεων αφορά στην ανάπτυξη εμπορικής πολιτικής. Στον τομέα αυτό έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες με γνώμονα την εξέλιξη της συσκευασίας, την επιμέλεια της ετικέτας και την εφαρμογή προτύπων ποιότητας σε όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας.

Αυτό που εμφανίζει υστέρηση είναι η διασύνδεση του αγροδιατροφικού τομέα με την ιστορία, το κλίμα και τον πολιτισμό. Σε όλες τις συζητήσεις που έγιναν στο πλαίσιο της διαβούλευσης, οι εμπλεκόμενοι φορείς αναγνωρίζουν:

1. Την ποιοτική διαφοροποίηση των ελληνικών αγροτικών προϊόντων λόγω των εδαφοκλιματικών συνθηκών που επικρατούν στην χώρα.
2. Την μικρή αξιοποίηση της ιστορίας και του πολιτισμού της χώρας είτε για την διασύνδεση του αγροδιατροφικού τομέα με τον τουρισμό (αύξηση πωλήσεων μέσω του τουρισμού), είτε και για την εκπόνηση ενός εθνικού μεσοπρόθεσμου προγράμματος εθνικής εμπορικής πολιτικής που θα έχει ως κεντρικό θέμα την σύνδεση της ελληνικής διατροφής μέσα από τη διεθνώς γνωστή ιστορία και τον πολιτισμό της χώρας.

Επίσης, όσον αφορά στην εμπορική πολιτική, πολλοί εκπρόσωποι φορέων τόνισαν την ανάγκη μελέτης των ευκαιριών που μπορεί να προσφέρει μία στροφή στις εξαγωγές της χώρας, προς τις αναπτυσσόμενες χώρες και ειδικά προς τις χώρες της Αφρικής, όπου ο πληθυσμός αυξάνεται, τα περιθώρια μεγέθυνσης του βαθμού κατανάλωσης είναι μεγάλα και η ανάγκη για τρόφιμα είναι διαχρονική.

Τέλος, η ανάγκη μίας ισχυρής στρατηγικής για την εμπορία των ελληνικών αγροτικών προϊόντων καθίσταται αναγκαία και λόγω της εμφάνισης πρακτικών αθέμιτου ανταγωνισμού από προϊόντας εισαγόμενα από τρίτες χώρες, που τοποθετούνται με όρους μάρκετινγκ δίπλα σε ελληνικά ποιοτικά προϊόντα. Η ανάγκη αυτή έχει προκύψει από το σύνολο σχεδόν των ερωτηθέντων του κλάδου του Οίνου, του ελαιολάδου και του μελιού και διατυπώνεται διαχρονικά και από άλλους κλάδους.

3.3.1. ΚΟΑ Οπωροκηπευτικών

Η ΚΟΑ των οπωροκηπευτικών δημιουργήθηκε το 1962 για να εξυπηρετήσει την διαχείριση της παραγωγής και την εμπορία των προϊόντων στην τότε ευρωπαϊκή κοινότητα, με όραμα την επίτευξη των στόχων της τότε Κοινής Γεωργικής Πολιτικής.

Οι ΟΠ, από το 1972, με την καθιέρωση της ΚΟΑ των οπωροκηπευτικών (Καν. (ΕΟΚ) 1035/1972), έχουν διαδραματίσει θεμελιώδη ρόλο στον τομέα αυτό. Εντούτοις, οι μεταρρυθμίσεις της ΚΟΑ, το 1996 και το 2007, έχουν αλλάξει αντίστοιχα και τον ρόλο των ΟΠ μέσα στα χρόνια. Αρχικά, ο κύριος στόχος των ΟΠ ήταν η διαχείριση των αποσύρσεων, όμως με την μεταρρύθμιση της ΚΟΑ στον τομέα των οπωροκηπευτικών του 1996 δόθηκε έμφαση σε θέματα που σχετίζονταν με την εμπορία των οπωροκηπευτικών. Συνεπώς, σήμερα κύριος στόχος των ΚΟΑ είναι:

- ο προγραμματισμός της παραγωγής και η προσαρμογή στη ζήτηση,
- η ενθάρρυνση της συγκέντρωσης της προσφοράς και της διάθεσης στην αγορά των προϊόντων των μελών των ΟΠ και
- η σταθεροποίηση των τιμών παραγωγού και η προώθηση της χρήσης κατάλληλων πρακτικών προστασίας της ποιότητας των υδάτων, του εδάφους και του τοπίου.

Για την επίτευξη του στόχου αυτού, η Ε.Ε. παρέχει χρηματοδοτική ενίσχυση μέσω των επιχειρησιακών προγραμμάτων οπωροκηπευτικών στις ΟΠ.

Η Ελλάδα, από το 1981 (με την ένταξη της στην ΕΟΚ και σήμερα στην ΕΕ), προσάρμοσε το σύνολο των εθνικών μέτρων κρατικής παρέμβασης, στη γεωργία, στην εκάστοτε ισχύουσα Κοινή Αγροτική Πολιτική. Σήμερα, σε εφαρμογή είναι ο Νόμος 4673/2020 και η Υ.Α. 397/18235/2017 (ΦΕΚ Β'601/2017), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με την Υ.Α. 2430/110502/2017 (ΦΕΚ Β'3800/2017).

Με την εφαρμογή της ΚΟΑ των Οπωροκηπευτικών εδραιώθηκε, σε ολόκληρη την ΕΕ, ο όρος της Οργάνωσης Παραγωγών (ΟΠ).

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κλάδου των οπωροκηπευτικών είναι:

- Η ενίσχυση της ποιοτικής διαφοροποίησης των ελληνικών προϊόντων έναντι του ανταγωνισμού λόγω των εδαφοκλιματικών συνθηκών που επικρατούν στην χώρα.
- Ενίσχυση των εξαγωγών προς αναπτυσσόμενες χώρες με αντίστοιχη στήριξη των επιχειρήσεων.
- Στήριξη της μεταποίησης των ελληνικών αγροτικών προϊόντων
- Τεχνολογικός εκσυγχρονισμός και ψηφιακός μετασχηματισμός

3.3.1.1. Θεσμικό Πλαίσιο

Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο αποτελείται από τους κανονισμούς που αφορούν την κοινή οργάνωση των αγορών στον τομέα των οπωροκηπευτικών, τη δομή της εθνικής στρατηγικής για βιώσιμα επιχειρησιακά προγράμματα και το εθνικό πλαίσιο για τις περιβαλλοντικές δράσεις.

Πιο συγκεκριμένα πρόκειται για:

- Τον Κανονισμό (ΕΕ) 1308/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.
- Τον Κανονισμό (ΕΕ) 891/2017 της Επιτροπής.
- Τον Κανονισμό (ΕΕ) 892/2017 της Επιτροπής.
- Νόμος 4673/2020
- Την Κοινή Υπουργική Απόφαση υπ' αριθ. 4270/139407/28-12-2017 (ΦΕΚ 5/Β/2018).
- Την Υπουργική Απόφαση υπ' αριθ. 397/18235/17 (ΦΕΚ 601Β/24-2-2017), στην οποία καθορίζονται τα αναγκαία συμπληρωματικά μέτρα για την εφαρμογή των Κανονισμών.

3.3.1.2. Εθνική Στρατηγική

Για τη έγκριση των τομεακών Προγραμμάτων στο τομέα των οπωροκηπευτικών προαπαιτούμενο είναι η υποβολή και η έγκριση από την Ε.Ε της Εθνικής Στρατηγικής, σύμφωνα με την ισχύουσα ΥΑ 1449/239361/01.09.2020(ΦΕΚ Β'3705/04.09.2020)²⁸

Η διάρκεια της εθνικής στρατηγικής καθορίζεται σε εννέα έτη (2018-2027) και η πολιτική που διαμορφώνεται μέσα από αυτήν εστιάζεται σε τρεις βασικούς άξονες:

- Στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και καλύτερος προσανατολισμός του τομέα των οπωροκηπευτικών στην αγορά, ώστε να συμβάλει στην επίτευξη βιώσιμης παραγωγής, η οποία θα είναι ανταγωνιστική τόσο στην αγορά της Ε.Ε. όσο και εκτός.
- Στη βελτίωση της ελκυστικότητας των Οργανώσεων Παραγωγών.
- Στη συνέχιση των προσπάθειών που καταβάλει ήδη ο τομέας για τη διατήρηση και την προστασία του περιβάλλοντος.

3.3.1.3. Επιχειρησιακά Προγράμματα Οπωροκηπευτικών

Οι αναγνωρισμένες ΟΠ έχουν τη δυνατότητα υποβολής επιχειρησιακού προγράμματος διάρκειας τριών έως πέντε ετών, σύμφωνα με το άρθρο 33 του Καν. (ΕΕ) 1308/2013. Το

²⁸ Τροποποίηση της υπ' αρ. 4270/139407/28.12.2017 απόφασης του Υπουργού και του Υφυπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων "Καθορισμός των αναγκών συμπληρωματικών μέτρων για την εφαρμογή των Κανονισμών (ΕΕ) υπ' αρ. 1308/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ L 347, της 20.12.2013, σ.671), (ΕΕ) υπ' αρ. 2017/891 της Επιτροπής (ΕΕ L 138, της 25.5.2017, σ. 4) και (ΕΕ) υπ' αρ. 2017/892 της Επιτροπής (ΕΕ L 138, της 25.5.2017, σ. 57), σχετικά με τα κριτήρια αναγνώρισης Οργανώσεων Παραγωγών του τομέα των οπωροκηπευτικών και την Εθνική Στρατηγική για βιώσιμα Επιχειρησιακά Προγράμματα στον τομέα των Οπωροκηπευτικών" (Β' 5/2018), όπως ισχύει.

επιχειρησιακό πρόγραμμα υλοποιείται σε ετήσιες περιόδους από την 1η Ιανουαρίου μέχρι τη 31η Δεκεμβρίου κάθε έτους.

Το ανώτερο ετήσιο ύψος επένδυσης καθορίζεται στο 8,2% (σύνολο Κοινοτικής και Ιδίας συμμετοχής) της αξίας της παραγωγής που διατίθεται στο εμπόριο από την ΟΠ κατά την περίοδο αναφοράς.

Κατά το χρονικό διάστημα συγγραφής του παρόντος, είναι σε εξέλιξη οι συζητήσεις σχετικά με το μεταβατικό στάδιο από την περίοδο 2014-2020 στην περίοδο 2021-2027. Το αποτέλεσμα αυτών των διαβουλεύσεων θα ορίσει και το τι θα προβλεφθεί για τα επιχειρησιακά σχέδια που ολοκληρώνονται μετά το 2022.

3.3.1.4. Στόχοι Επιχειρησιακών Προγραμμάτων

Στο πρόγραμμα πρέπει να περιλαμβάνονται τουλάχιστον δύο από τους ακόλουθους στόχους²⁹:

1. Προγραμματισμός της παραγωγής, συμπεριλαμβανομένης της πρόβλεψης και της παρακολούθησης της παραγωγής και της κατανάλωσης.
2. Βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων, νωπών ή μεταποιημένων.
3. Ενίσχυση της εμπορικής αξίας των προϊόντων.
4. Προώθηση των προϊόντων, νωπών ή μεταποιημένων.
5. Περιβαλλοντικά μέτρα, ιδίως όσα αφορούν το νερό και μεθόδους παραγωγής φιλικές προς το περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένης της βιολογικής γεωργίας.
6. Πρόληψη και διαχείριση κρίσεων.

Επιπλέον, τα Επιχειρησιακά Προγράμματα περιλαμβάνουν υποχρεωτικά και περιβαλλοντικές δράσεις. Ειδικότερα τα κράτη-μέλη μεριμνούν ώστε:

1. Τα επιχειρησιακά προγράμματα να περιλαμβάνουν δύο ή περισσότερες περιβαλλοντικές δράσεις ή
2. Το 10% τουλάχιστον των δαπανών στο πλαίσιο επιχειρησιακών προγραμμάτων να καλύπτει περιβαλλοντικές δράσεις.

Ο προϋπολογισμός κάθε μίας εκ των δραστηριοτήτων του επιχειρησιακού προγράμματος μπορεί να ανέρχεται, κατ' ανώτατο όριο, έως το 60% του συνολικού επιχειρησιακού ταμείου, για κάθε έτος του επιχειρησιακού προγράμματος.

²⁹ Είτε, μπορεί να εκπληρώνει δύο από τους στόχους που αναφέρονται στο άρθρο 152 παράγραφος 1, στοιχείο γ) του Καν. (ΕΕ) 1308/2013.

3.3.1.5. Υφιστάμενη Κατάσταση και Ενωσιακή χρηματοδοτική συνδρομή

Στην Ελλάδα το έτος 2018, λειτουργούσαν ως αναγνωρισμένες 134 Οργανώσεις Παραγωγών (πίνακας 3.22) και υλοποιούνταν κατά μέσο όρο 82 Επιχειρησιακά Προγράμματα, ετησίως.

Η ενωσιακή χρηματοδοτική συνδρομή ανέρχεται στο 50% των δαπανών που έχουν πραγματοποιηθεί ή στο 4.1% της αξίας της παραγωγής που διετεθή στο εμπόριο από την ΟΠ ή την ΕΟΠ την περίοδο αναφοράς σύμφωνα με το άρθρο 34 του Καν. (ΕΕ) 1308/2013.

Το ανωτέρω ποσοστό ενωσιακής ενίσχυσης δύναται να αυξάνεται στο 4.6% για τις ΟΠ και στο 4.7% για τις ΕΟΠ υπό τους όρους που προβλέπονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 34 του Καν. (ΕΕ) 1308/2013.

Η ενωσιακή χρηματοδοτική συνδρομή αυξάνεται στο 100% στην περίπτωση των αποσύρσεων οπωροκηπευτικών από την αγορά που διατέθηκαν με δωρεάν διανομή και υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 4 του άρθρου 34 Καν. (ΕΕ)1308/2013.

Μετά από σχετική αίτηση της ενδιαφερόμενης ΟΠ/ΕΟΠ κατά την αίτηση έγκρισης ή κατά την αίτηση ενίσχυσης, το ποσοστό 50% της ενωσιακής ενίσχυσης μπορεί να ανέλθει μέχρι και 60% όταν ένα επιχειρησιακό πρόγραμμα ή μέρος επιχειρησιακού προγράμματος πληροί τουλάχιστον μια από τις προϋποθέσεις που ορίζονται στην παράγραφο 3 του άρθρου 34 του Καν. (ΕΕ) 1308/2013. Για τις ΟΠ της Χώρας μας ισχύει η προϋπόθεση της παρ. στ. του άρθρου 34 του Καν. (ΕΕ) 1308/2013.

Στον πίνακα 3.25 που ακολουθεί παρουσιάζεται, για τα έτη 2013-2017, η Ενωσιακή Χρηματοδοτική Ενίσχυση, ο συνολικός αριθμός ΟΠ και ΕΟΠ που υπέβαλαν επιχειρησιακό σχέδιο, ο Όγκος Παραγωγής και η Αξία Παραγωγής που δηλώνεται στο εν λόγω επιχειρησιακό σχέδιο.

Πίνακας 3.25: Στοιχεία της ΚΟΑ των οπωροκηπευτικών

Α/Α	Κ.Ο.Α	Επιχειρηματικό Σχέδιο		Αριθμός ομάδων παραγωγών / παραγωγών	Όγκος Παραγωγής	Αξία Παραγωγής	Απορρόφηση
		Χρονική Διάρκεια	Προϋπολογισμός				
1	Οπωροκηπευτικά (*) (Τα στοιχεία προέρχονται από την Ετήσια Έκθεση που κοινοποιείται στην ΕΕ κάθε Νοέμβριο για το προηγούμενο έτος λειτουργίας των ΟΠ και ΕΟΠ)	ΕΤΗ	(1) ΕΝΩΣΙΑΚΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ (ΕΚΑΤ. €)	(2) ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ (ΟΠ) & ΕΝΩΣΕΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ (ΕΟΠ) (ΠΧ 151 ΟΠ +2 ΕΟΠ)	(3) ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΟΓΚΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΠΟΥ ΔΙΑΚΙΝΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΣΥΝΟΛΟ ΟΠ ΚΑΙ ΕΟΠ (ΣΕ ΤΟΝΝΟΥΣ)	(4) ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΞΙΑ ΕΜΠΟΡΕΥΘΕΙΣΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΠΟΥ ΔΙΑΚΙΝΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΣΥΝΟΛΟ ΟΠ (ΣΕ ΕΚΑΤ. €)	ΔΕΝ ΑΦΟΡΑ ΤΟΝ ΤΟΜΕΑ
		2013	9.083.291,13 €	130 ΟΠ, εκ των οποίων 3 είναι μέλη της 1 ΕΟΠ	18.764.313,6100	327,61 €	
		2014	10.318.758,08 €	123 ΟΠ, εκ των οποίων 3 είναι μέλη της 1 ΕΟΠ	889.812,1488	299,94 €	
		2015	10.488.957,30 €	131 ΟΠ, εκ των οποίων 3 είναι μέλη της 1 ΕΟΠ	957.847,8600	320,78 €	
		2016	10.357.062,41 €	137 ΟΠ, εκ των οποίων 3 είναι μέλη της 1 ΕΟΠ	37.536.469,6900	318,29 €	
		2017	9.717.544,81 €	127 ΟΠ, εκ των οποίων 3 είναι μέλη της 1 ΕΟΠ	130.471.104,0300	309,78 €	
Σημειώσεις: (*) Όλα τα ανωτέρω στοιχεία που αφορούν την ΚΟΑ Οπωροκηπευτικών προέρχονται από την Ετήσια Έκθεση που κοινοποιείται στην ΕΕ κάθε Νοέμβριο για το προηγούμενο έτος λειτουργίας των ΟΠ, ΕΟΠ και Ομ.Π. Πιο αναλυτικά: (1) από στοιχεία του MS, Part B ΟΠΕΚΕΠΕ, στήλη F ("Ποσό που καταβλήθηκε και καταλογίστηκε στο Ταμείο") (2) από στοιχεία του MS, Part A πίνακας 1.1. ("POs, APOs & PGs- Summary") εκτός από το έτος 2016 που έγινε καταμέτρηση σηλών από τον πίνακα 2.1 ("Pos Recognition and Membership") (3) από στοιχεία του MS, Part A πίνακας 2.2. [25]. ("Συνολικές ποσότητες των διατεθέντων στο εμπόριο προϊόντων (νωπών και μεταποιημένων) (τ)") Υπάρχει μεγάλη απόκλιση και μεγάλες ποσότητες. Διατηρούμε σοβαρή επιφύλαξη για την χρήση από μέρους σας των εν λόγω στοιχείων (4) από στοιχεία του MS, Part A πίνακας 1.1. ("POs, APOs & PGs- Summary")							

Πηγή: Ετήσια Έκθεση που κοινοποιείται στην ΕΕ κάθε Νοέμβριο για το προηγούμενο έτος λειτουργίας των ΟΠ και ΕΟΠ).

Πίνακας 3.26: Δείκτες εισροών

			Όλα τα επιχειρησιακά προγράμματα				
			2013	2014	2015	2016	2017
Δράσεις με στόχο τον προγραμματισμό της παραγωγής	α) Αγορά πάγιων στοιχείων ενεργητικού	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	4.989.099,01	6.552.942,94	6.414.051,74	5.068.883,38	6.361.838,94
	β) Άλλες μορφές απόκτησης πάγιων στοιχείων ενεργητικού, συμπεριλαμβανομένης της μίσθωσης, της χρηματοδοτικής μίσθωσης	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	0,00	21.440,41	0,00
	γ) Άλλες δράσεις	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	19.013,06	24.000,00	8.000,00	250.048,61	39.927,09
Δράσεις με στόχο τη βελτίωση ή τη διατήρηση της ποιότητας του προϊόντος	α) Αγορά πάγιων στοιχείων ενεργητικού	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	57.209,33	149.155,19	150.128,66	150.413,39	90.435,00
	β) Άλλες μορφές απόκτησης πάγιων στοιχείων ενεργητικού, συμπεριλαμβανομένης της μίσθωσης, της χρηματοδοτικής μίσθωσης	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	0,00	39.123,70	0,00
	γ) Άλλες δράσεις	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	1.375.428,39	1.463.167,40	1.460.055,16	1.596.154,27	1.882.093,10
Δράσεις με στόχο τη βελτίωση της εμπορίας	α) Αγορά πάγιων στοιχείων ενεργητικού	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	4.526.365,73	5.366.028,40	4.252.671,47	2.938.544,47	3.355.242,62
	β) Άλλες μορφές απόκτησης πάγιων στοιχείων ενεργητικού, συμπεριλαμβανομένης της μίσθωσης, της χρηματοδοτικής μίσθωσης	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	602.558,17	349.685,21	1.105.960,86	1.023.839,99	1.148.839,93
	γ) Δραστηριότητες προώθησης και επικοινωνίας (πλην εκείνων που αφορούν την πρόληψη και την διαχείριση κρίσεων)	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	686.017,76	589.948,42	446.951,94	620.092,23	821.379,62
	δ) Άλλες δράσεις	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	792.231,71	928.956,72	1.023.505,64	1.179.252,20	1.305.020,02
Έρευνα και πειραματική παραγωγή	α) Αγορά πάγιων στοιχείων ενεργητικού	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	β) Άλλες μορφές απόκτησης πάγιων στοιχείων ενεργητικού, συμπεριλαμβανομένης της μίσθωσης, της χρηματοδοτικής μίσθωσης	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	γ) Άλλες δράσεις	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Δράσεις κατάρτισης (πλην εκείνων που αφορούν την πρόληψη και τη διαχείριση κρίσεων) ή/και δράσεις με στόχο την προώθηση της πρόσβασης σε υπηρεσίες παροχής συμβουλών	α) Βιολογική παραγωγή	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	β) Ολοκληρωμένη παραγωγή ή ολοκληρωμένη διαχείριση εχθρών και ασθενειών	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	0,00	37.307,38	3.800,00
	γ) Άλλα περιβαλλοντικά θέματα	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	δ) Ιχθυοασιμότητα	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	ε) Ποιότητα του προϊόντος, συμπεριλαμβανομένων των υπολειμμάτων φυτοφαρμάκων	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	0,00	855,00	855,00
	στ) Άλλα θέματα	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	0,00	26.360,00	28.000,00

				Όλα τα επιχειρησιακά προγράμματα				
				2013	2014	2015	2016	2017
Μέτρα πρόληψης και διαχείρισης κρίσεων	α) Απόσυρση από την αγορά		Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	210.601,36	54.655,78	362.882,44	253.520,00	108.121,65
	β) Πρώιμη συγκομιδή ή μη συγκομιδή οπωροκηπευτικών		Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	γ) Δραστηριότητες προώθησης και επικοινωνίας		Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	δ) Δράσεις κατάρτισης		Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	ε) Ασφάλιση της συγκομιδής		Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	στ) Παροχή στήριξης για την κάλυψη των διοικητικών δαπανών σύστασης ταμείων αλληλοβοηθείας		Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	ζ) Επενδύσεις για την αποτελεσματικότερη διαχείριση των ποσοτήτων που διατίθενται στην αγορά*		Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	-	0,00	0,00	0,00	0,00
	η) Αναφύτευση οπωρώνων, όταν απαιτείται, κατόπιν υποχρεωτικής εκρίζωσης για υγειονομικούς ή φυτοϋγειονομικούς λόγους*		Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	-	0,00	0,00	0,00	0,00
Περιβαλλοντικές δράσεις	α) Αγορά πάγιων στοιχείων ενεργητικού		Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	50.800,00	0,00	10.000,00	287.071,35	307.393,14
	β) Άλλες μορφές απόκτησης πάγιων στοιχείων ενεργητικού, συμπεριλαμβανομένης της μίσθωσης, της χρηματοδοτικής μίσθωσης		Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	4.526.794,55	0,00	0,00	11.707,12	16.500,00
	γ) Άλλες δράσεις	(1) Παραγωγή	i) Βιολογική παραγωγή	242.423,75	43.302,56	51.157,36	25.400,00	25.400,00
			ii) Ολοκληρωμένη παραγωγή	0,00	2.417.535,67	1.821.226,33	2.019.612,23	2.507.182,32
			iii) Βελτιωμένη χρήση ή/και διαχείριση των υδάτων, συμπεριλαμβανομένων της εξοικονόμησης νερού και των αποστραγγίσεων	0,00	295.225,68	183.817,76	108.625,95	133.797,80
			iv) Δράσεις για τη διατήρηση του εδάφους (π.χ. τεχνικές άροσης για την πρόληψη/μείωση της διάβρωσης του εδάφους, φυτική κάλυψη, γεωργία	112.656,17	0,00	0,00	0,00	0,00

				Όλα τα επιχειρησιακά προγράμματα					
				2013	2014	2015	2016	2017	
			διατήρησης της ποιότητας των εδαφών, εδαφοκάλυψη)						
			v) Δράσεις για τη δημιουργία ή τη διατήρηση ενδιαιτημάτων που ευνοούν την βιοποικιλότητα (π.χ. υγρότοποι) ή τη διατήρηση του τοπίου, συμπεριλαμβανομένης της διατήρησης ιστορικών στοιχείων (π.χ. πέτρινοι διαχωριστικοί φράχτες, αναβαθμίδες, άλση)	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	16.413,20	0,00	0,00	0,00	0,00
			vi) Δράσεις για την εξοικονόμηση ενέργειας	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	1.382.353,99	0,00	0,00	61.000,00	51.656,17
			vii) Δράσεις για τη μείωση της παραγωγής αποβλήτων και τη βελτίωση της διαχείρισης αποβλήτων	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	5.200,00	0,00	16.413,20
			viii) Άλλες δράσεις	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	35.557,24	455.427,93	1.390.272,03	849.316,76	533.037,23
		(2) Μεταφορές	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	9.623,83	0,00	0,00	0,00	0,00	
		(3) Εμπορία	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	0,00	0,00	0,00	0,00	35.557,24	
		Άλλες δράσεις	α) Αγορά πάγιων στοιχείων ενεργητικού	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)	348.475,96	0,00	0,00	0,00	9.623,83
β) Άλλες μορφές απόκτησης πάγιων στοιχείων ενεργητικού, συμπεριλαμβανομένης της μίσθωσης, της χρηματοδοτικής μίσθωσης	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)		35.699.158,30	0,00	0,00	0,00	0,00		
γ) Άλλες δράσεις	Δαπάνες (εθνικό νόμισμα)		518.920,13	160.316,08	220.278,21	157.855,05	190.620,91		

		Όλα τα επιχειρησιακά προγράμματα				
		2013	2014	2015	2016	2017
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ	Δαπάνη (εθνικό νόμισμα)	51.212.602,64	18.850.347,98	18.906.159,59	16.726.423,49	18.972.734,81
Δαπάνες για αποσύρσεις προϊόντων από την αγορά, τα οποία διατέθηκαν με δωρεάν διανομή κατ'εφαρμογή του άρθρου 103δ παράγραφος 4 του κανονισμού 1234/2007	Δαπάνη (εθνικό νόμισμα)	1.110.799,93	40.258,79	591.879,80	289.260,30	229.659,83

Πηγή: Ετήσια Έκθεση που κοινοποιείται στην ΕΕ κάθε Νοέμβριο για το προηγούμενο έτος λειτουργίας των ΟΠ και ΕΟΠ).

Πίνακας 3.27: Δείκτες εκροών

			Όλα τα επιχειρησιακά προγράμματα				
			2013	2014	2015	2016	2017
Δράσεις με στόχο τον προγραμματισμό της παραγωγής	α) Αγορά πάγιων στοιχείων ενεργητικού	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στις δράσεις	12,838.00	194,244.47	12,283.00	10,758.00	10,563.00
		Συνολική αξία των επενδύσεων (εθνικό νόμισμα) (1)	4,989,099.01	6,404,478.48	6,397,015.73	5,139,582.57	6,297,213.68
	β) Άλλες μορφές απόκτησης πάγιων στοιχείων ενεργητικού, συμπεριλαμβανομένης της μίσθωσης, της χρηματοδοτικής μίσθωσης	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στις δράσεις	0.00	0.00	0.00	4.00	0.00
		γ) Άλλες δράσεις	1,062.00	198.00	137.00	1,063.00	626.00
Δράσεις με στόχο τη βελτίωση ή τη διατήρηση της ποιότητας του προϊόντος	α) Αγορά πάγιων στοιχείων ενεργητικού	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στις δράσεις	3,645.00	669.00	1,905.00	931.00	1,225.00
		Συνολική αξία των επενδύσεων (εθνικό νόμισμα) (1)		149,155.19	150,128.66	94,649.20	89,721.32
	β) Άλλες μορφές απόκτησης πάγιων στοιχείων ενεργητικού, συμπεριλαμβανομένης της μίσθωσης, της χρηματοδοτικής μίσθωσης	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στις δράσεις	0.00	0.00	0.00	68.00	0.00
		γ) Άλλες δράσεις	17,134.00	16,488.00	14,891.00	67,942.38	97,866.21

Παροχή Υπηρεσιών Διοικητικής - Τεχνικής Υποστήριξης για την κατάρτιση του Στρατηγικού Σχεδίου της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΣΣ ΚΓΠ 2021 - 2027)
Αναπροσαρμογή Ανάλυσης SWOT, με συμμόρφωση στις υποδείξεις της εκ των προτέρων αξιολόγησης (EXANTE)
(ΥΠΟ-ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ 2.4)

			Όλα τα επιχειρησιακά προγράμματα				
			2013	2014	2015	2016	2017
Δράσεις με στόχο τη βελτίωση της εμπορίας	α) Αγορά πάγιων στοιχείων ενεργητικού	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στις δράσεις (1) Συνολική αξία των επενδύσεων (εθνικό νόμισμα) (1)	12,255.00 4,445,609.77	13,125.00 5,367,027.72	10,929.00 4,470,494.89	16,877.88 2,819,566.86	10,163.00 3,717,147.62
	β) Άλλες μορφές απόκτησης πάγιων στοιχείων ενεργητικού, συμπεριλαμβανομένης της μίσθωσης, της χρηματοδοτικής μίσθωσης	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στις δράσεις	3,636.00	2,064.00	2,744.00	5,682.33	3,094.00
	γ) Δραστηριότητες προώθησης και επικοινωνίας (πλην εκείνων που αφορούν την πρόληψη και την διαχείριση κρίσεων)	Αριθμός δράσεων που αναλήφθηκαν (2)	892.00	587.00	836.00	2,371.00	11,911.00
	δ) Άλλες δράσεις	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στις δράσεις	15,329.00	14,092.00	37,681.00	51,474.52	36,981.57
Έρευνα και πειραματική παραγωγή	α) Αγορά πάγιων στοιχείων ενεργητικού	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στις δράσεις Συνολική αξία των επενδύσεων (εθνικό νόμισμα) (1)	0.00 0.00	0.00 0.00	0.00 0.00	47.00 0.00	0.00 0.00
	β) Άλλες μορφές απόκτησης πάγιων στοιχείων ενεργητικού, συμπεριλαμβανομένης της μίσθωσης, της χρηματοδοτικής μίσθωσης	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στις δράσεις	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	γ) Άλλες δράσεις	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στις δράσεις (3) Αριθμός σχετικών εκταρίων (4)	0.00 0.00	0.00 0.00	0.00 0.00	0.00 0.00	0.00 0.00
Δράσεις κατάρτισης (πλην εκείνων που αφορούν την πρόληψη και τη διαχείριση κρίσεων) ή/και δράσεις με στόχο την προώθηση της πρόσβασης σε υπηρεσίες παροχής συμβουλών	α) Βιολογική παραγωγή	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που χρησιμοποιούν συμβουλευτικές υπηρεσίες (5)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
		Αριθμός ημερών κατάρτισης των συμμετεχόντων	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	β) Ολοκληρωμένη παραγωγή ή ολοκληρωμένη διαχείριση εχθρών και ασθενειών	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που χρησιμοποιούν συμβουλευτικές υπηρεσίες (5)	0.00	0.00	0.00	56.00	24.00
		Αριθμός ημερών κατάρτισης των συμμετεχόντων	0.00	0.00	0.00	3.00	5.00
	γ) Άλλα περιβαλλοντικά θέματα	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που χρησιμοποιούν συμβουλευτικές υπηρεσίες (5)	0.00	0.00	0.00	0.00	40.00
		Αριθμός ημερών κατάρτισης των συμμετεχόντων	0.00	0.00	0.00	0.00	3.00

Παροχή Υπηρεσιών Διοικητικής - Τεχνικής Υποστήριξης για την κατάρτιση του Στρατηγικού Σχεδίου της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΣΣ ΚΓΠ 2021 - 2027)
Αναπροσαρμογή Ανάλυσης SWOT, με συμμόρφωση στις υποδείξεις της εκ των προτέρων αξιολόγησης (EXANTE)
(ΥΠΟ-ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ 2.4)

			Όλα τα επιχειρησιακά προγράμματα				
			2013	2014	2015	2016	2017
	δ) Ιχνηλασιμότητα	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που χρησιμοποιούν συμβουλευτικές υπηρεσίες (5)	0.00	0.00	0.00	0.00	40.00
		Αριθμός ημερών κατάρτισης των συμμετεχόντων	0.00	0.00	0.00	0.00	3.00
	ε) Ποιότητα του προϊόντος, συμπεριλαμβανομένων των υπολειμμάτων φυτοφαρμάκων	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που χρησιμοποιούν συμβουλευτικές υπηρεσίες (5)	0.00	0.00	0.00	66.00	40.00
		Αριθμός ημερών κατάρτισης των συμμετεχόντων	0.00	0.00	0.00	1.00	3.00
	στ) Άλλα θέματα	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που χρησιμοποιούν συμβουλευτικές υπηρεσίες (5)	0.00	0.00	26.00	40.00	80.00
		Αριθμός ημερών κατάρτισης των συμμετεχόντων	0.00	0.00	3.00	3.00	3.00
Μέτρα πρόληψης και διαχείρισης κρίσεων	α) Απόσυρση από την αγορά	Αριθμός δράσεων που αναλήφθηκαν (6)	1.00	2.00	4.00	117.00	2.00
	β) Πρώιμη συγκομιδή ή μη συγκομιδή οπωροκηπευτικών	Αριθμός δράσεων που αναλήφθηκαν (7)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	γ) Δραστηριότητες προώθησης και επικοινωνίας	Αριθμός δράσεων που αναλήφθηκαν (2)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	δ) Δράσεις κατάρτισης και ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών	Αριθμός ημερών κατάρτισης/ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών των συμμετεχόντων	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	ε) Ασφάλιση της συγκομιδής	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στις δράσεις	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	στ) Παροχή στήριξης για την κάλυψη των διοικητικών δαπανών σύστασης ταμείων αλληλοβοήθειας.	Αριθμός δράσεων που αναλήφθηκαν (8)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	ζ) Επενδύσεις για την αποτελεσματικότερη διαχείριση των ποσοτήτων που διατίθενται στην αγορά	Συνολική αξία των επενδύσεων (εθνικό νόμισμα) (1)	154.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	η) Αναφύτευση οπωρώνων, όταν απαιτείται, κατόπιν υποχρεωτικής εκρίζωσης για υγειονομικούς ή φυτοϋγειονομικούς λόγους	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στις δράσεις	14,446.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Περιβαλλοντικές δράσεις	α) Αγορά πάγιων στοιχείων ενεργητικού (9)	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στις δράσεις	0.00	0.00	44.00	426.00	6,148.00
		Συνολική αξία των επενδύσεων (εθνικό νόμισμα) (1)	11.00	0.00	10,000.00	307,917.74	294,145.58

Παροχή Υπηρεσιών Διοικητικής - Τεχνικής Υποστήριξης για την κατάρτιση του Στρατηγικού Σχεδίου της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΣΣ ΚΓΠ 2021 - 2027)
Αναπροσαρμογή Ανάλυσης SWOT, με συμμόρφωση στις υποδείξεις της εκ των προτέρων αξιολόγησης (EXANTE)
(ΥΠΟ-ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ 2.4)

				Όλα τα επιχειρησιακά προγράμματα					
				2013	2014	2015	2016	2017	
β) Άλλες μορφές απόκτησης πάγιων στοιχείων ενεργητικού, συμπεριλαμβανομένης της μίσθωσης, της χρηματοδοτικής μίσθωσης (10)				Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στις δράσεις	12.66	0.00	0.00	0.00	0.00
γ) Άλλες δράσεις	- Παραγωγή	10,880.00	65.00	73.00	54.00	74.00	54	74	
		21,842.12	121.81	122.17	138.14	153.12	138.1360	153.1200	
		318.00	10,921.00	11,080.00	10,219.00	10,994.00	10219	10994	
		294.71	23,360.32	24,663.96	23,644.71	2,734,844.58	23,644.7055	2,734,844.5830	
		0.00	267.00	304.14	40.00	79.00	40	79	
		0.00	232.72	172.46	73.41	87.02	73.4100	87.0200	
		0.00	0.00	0.00	0.00	40.00	0	40	
		0.00	0.00	0.00	0.00	150.65	0.0000	150.6500	
		0.00	0.00	0.00	0.00	40.00	0	40	
		0.00	0.00	0.00	0.00	150.65	0.0000	150.6500	
		0.00	0.00	0.00	181.00	26.00	181	26	
		0.00	0.00	0.00	0.00	15.89	0.0000	15.8900	
		4,073.00	0.00	319.00	9.00	3.00	9	3	
		8,105.22	0.00	415.00	2.80	23.39	2.8000	23.3900	
		0.00	3,234.00	4,448.00	3,018.00	2,894.00	3018	2894	
		0.00	396,749.71	9,297.58	6,344.88	2,716,776.72	6,344.8785	2,716,776.7160	
- Μεταφορές		0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.000		
- Εμπορία		0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.000		
Άλλες δράσεις	α) Αγορά πάγιων στοιχείων ενεργητικού		Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στις δράσεις	0.00	0.00	0.00	0.00	619.00	
			Συνολική αξία των επενδύσεων (εθνικό νόμισμα) (1)	15,224.83	246.00	0.00	0.00	8,000.00	
	β) Άλλες μορφές απόκτησης πάγιων στοιχείων ενεργητικού,		Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στις δράσεις		0.00	0.00	0.00	0.00	

			Όλα τα επιχειρησιακά προγράμματα				
			2013	2014	2015	2016	2017
	συμπεριλαμβανομένης της μίσθωσης, της χρηματοδοτικής μίσθωσης						
	γ) Άλλες δράσεις	Αριθμός εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν στις δράσεις		8,170.00	8,247.00	9,362.00	7,031.00

Πηγή: Ετήσια Έκθεση που κοινοποιείται στην ΕΕ κάθε Νοέμβριο για το προηγούμενο έτος λειτουργίας των ΟΠ και ΕΟΠ).

Από τον πίνακα 3.25 προκύπτει ότι η ετήσια ενωσιακή χρηματοδοτική ενίσχυση κυμαίνεται περί τα 10 εκατομμύρια Ευρώ. Από τον ίδιο πίνακα φαίνεται ότι ο μέσος όρος της συνολικής αξίας της εμπορευθείς παραγωγής που διακινήθηκε από το σύνολο των ΟΠ ανήλθε σε περίπου 315.28 εκατομμύρια Ευρώ. Αν αναλογιστεί κανείς ότι το ανώτερο ετήσιο ύψος επένδυσης καθορίζεται στο 8.2% της αξίας της παραγωγής που διατίθεται στο εμπόριο από την εκάστοτε ΟΠ κατά την περίοδο αναφοράς, τότε ο μέσος όρος της Ευρωπαϊκής χρηματοδότησης για την ΚΟΑ των οπωροκηπευτικών στην Ελλάδα, θα έπρεπε να ανέρχεται σε 25.85 εκατομμύρια ευρώ με την Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση να υπολογίζεται σε 12,92 εκατομμύρια ευρώ, περίπου, κατ' έτος.

Στους πίνακες 3.26 και 3.27 παρατίθενται οι δείκτες αξιολόγησης της πορείας των επιχειρησιακών προγραμμάτων, όπως προκύπτουν από την Ετήσια Έκθεση που κοινοποιείται στην ΕΕ κάθε Νοέμβριο για το προηγούμενο έτος λειτουργίας των ΟΠ και ΕΟΠ) για τα έτη 2013-2017. Όπως, φαίνεται από τη σύγκριση των δύο πινάκων, οι δηλωθέντες στόχοι δεν επιτυγχάνονται κάθε χρόνο και σε όλους τους τομείς, έχοντας αποκλίσεις τόσο σε θέματα όγκου και αξίας παραγωγής, όσο και σε θέματα επίτευξης περιβαλλοντικών στόχων (βιολογική γεωργία).

Από έρευνα και συνεντεύξεις που έγιναν με στελέχη ΟΠ, διαπιστώθηκαν αρρυθμίες στη διαδικασία υποβολής και υλοποίησης των προτάσεων με αποτέλεσμα αφενός να εμφανίζεται χαμηλός βαθμός απορρόφησης των σχετικών κονδυλίων και αφετέρου να μην υλοποιούνται ή να μην χρηματοδοτούνται υλοποιημένα έργα.

Τα σημαντικότερα θέματα που διαπιστώθηκαν είναι:

- Μεγάλος όγκος γραφειοκρατίας.
- Μεγάλος αριθμός αιτήσεων για παρατάσεις στην υλοποίηση.

3.3.2. ΚΟΑ Ελαιόλαδου και Επιτραπέζιων Ελιών

Από την 1η Ιουλίου 2008 η ΕΕ με την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 865/2004 του Συμβουλίου σχετικά με την κοινή οργάνωση της αγοράς ελαιόλαδου και επιτραπέζιων ελιών (τροποποιώντας τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθ. 827/68), θεσπίζει κοινή οργάνωση της αγοράς ελαιόλαδου και επιτραπέζιων ελιών.

Έκτοτε, διέπονται από την κοινή οργάνωση των γεωργικών αγορών, τα κάτωθι προϊόντα:

- Το ελαιόλαδο και τα κλάσματά του.
- Οι νωπές ελιές, και όσες έχουν υποστεί κάποιες μορφές επεξεργασίας (π.χ. διατήρηση με απλή ψύξη, βράσιμο ή παρασκευή με ξίδι κ.ά.).
- Τα υπολείμματα και οι ελαιοπυρήνες.

Για την εφαρμογή των διατάξεων που ορίζονται στην ΚΟΑ του ελαιόλαδου και των επιτραπέζιων ελιών δημιουργήθηκαν νέοι φορείς, οι Οργανώσεις ελαιουργικών Φορέων (ΟΕΦ).

Οι ΟΕΦ δύνανται να σχηματιστούν και να εγκριθούν σύμφωνα με την εφαρμογή του καν. (ΕΚ) 1234/2007 του Συμβουλίου, των άρθρων 103 και 125 και του καν. (ΕΚ) 867/2008 της Επιτροπής, όπως αυτοί ισχύουν, ικανοποιώντας τα κριτήρια που θέτει το ΥΠΑΑΤ ανά περιφερειακή ζώνη³⁰.

Ως Οργανώσεις Ελαιοϋργικών Φορέων (Ο.Ε.Φ.) ορίζονται όλες οι ΟΠ, οι ΕΟΠ και οι ΔΟ που υποβάλλουν πρόγραμμα εργασίας σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις έγκρισης της Αριθ. 5746/157266/11.12.14 Υπουργική Απόφαση και της αριθ. 397/18235/2017 ΥΑ. 2.

Ως Οργάνωση Παραγωγών για τον τομέα του ελαιόλαδου και της επιτραπέζιας ελιάς μπορεί να αναγνωριστεί κάθε νομική οντότητα ή σαφώς οριζόμενο μέρος αυτής που:

- Απαρτίζεται από τουλάχιστον 20 άτομα –ελαιοπαραγωγούς.
- Διαθέτει ετησίως στο εμπόριο προϊόν (ελαιόλαδο ή επιτραπέζιες ελιές) αξίας τουλάχιστον 250.000 €.
- Τα μέλη της Οργάνωσης Παραγωγών δεν πρέπει να ανήκουν σε άλλη αναγνωρισμένη οργάνωση παραγωγών.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κλάδου του ελαιολάδου είναι:

- Η ενίσχυση της ποιοτικής διαφοροποίησης του ελληνικού ελαιολάδου έναντι του ανταγωνισμού λόγω των εδαφοκλιματικών συνθηκών που επικρατούν στην χώρα και της προσαρμογής των ελληνικών ποικιλιών ελιάς.
- Η διασύνδεση και η ανάδειξη του ελληνικού ελαιολάδου μέσα από την ιστορία και τον πολιτισμό της χώρας.
- Συμμετοχή του ελληνικού ελαιολάδου στην αξία παραγωγής ΕΕ ως προϊόν ποιότητας έναντι του ανταγωνισμού από τρίτες χώρες (.....)
- Χρήση νέων τεχνολογιών για τον εκσυγχρονισμό της ελαιοπαραγωγής

3.3.2.1. Θεσμικό πλαίσιο

Τα προγράμματα των ΟΕΦ εφαρμόζονται σε περιφερειακές ζώνες και όχι στο σύνολο της χώρας.

Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο αποτελείται από τους κανονισμούς που αφορούν την κοινή οργάνωση των αγορών στον τομέα του ελαιόλαδου. τη δομή της εθνικής στρατηγικής για βιώσιμα επιχειρησιακά προγράμματα και το εθνικό πλαίσιο για τις περιβαλλοντικές δράσεις.

Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για:

- Τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1308/2013 θεσπίζεται κοινή οργάνωση των αγορών γεωργικών προϊόντων.

³⁰ Όπως αναφέρονται στο άρθρο 2, παρ. 3, στοιχείο α) του καν. (ΕΚ) 867/2008 της Επιτροπής, για την ελληνική επικράτεια

- Τον κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμό (ΕΕ) 2017/1962 της Επιτροπής της 9ης Αυγούστου 2017 «σχετικά με την τροποποίηση του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 611/2014 για τη συμπλήρωση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1308/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά τα προγράμματα στήριξης του τομέα του ελαιόλαδου και των επιτραπέζιων ελιών»
- Τον Εκτελεστικό Κανονισμό (ΕΕ) 2017/1963 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ της 9ης Αυγούστου 2017 «σχετικά με την τροποποίηση του εκτελεστικού κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 615/2014 για τις λεπτομέρειες εφαρμογής του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1306/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1308/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τα προγράμματα εργασίας για τη στήριξη των τομέων του ελαιόλαδου και των επιτραπέζιων ελιών»
- Την υπ' αριθμ. 61/16616/31.01.2018 Υπουργική Απόφαση «Συμπληρωματικά μέτρα για την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1308/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, του κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 611/2014 της Επιτροπής και του Εκτελεστικού Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 615/2014 της Επιτροπής, σχετικά με τα προγράμματα εργασίας για τη στήριξη των τομέων του ελαιόλαδου και των επιτραπέζιων ελιών».(ΑΔΑ: Ω3114653ΠΓ-ΣΘ7. ΦΕΚ 271/Β'01.02.18)
- Την υπ' αριθμ. 1533/47977/29.03.18 Υπουργική Απόφαση «Τροποποίηση της αριθ. 61/16616/31.01.2018 απόφασης του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων «Συμπληρωματικά μέτρα για την εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1308/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, του κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 611/2014 της Επιτροπής και του Εκτελεστικού Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 615/2014 της Επιτροπής, σχετικά με τα προγράμματα εργασίας για τη στήριξη των τομέων του ελαιόλαδου και των επιτραπέζιων ελιών (Β' 271)».

3.3.2.2. Εθνική Στρατηγική

Στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για τον τομέα του ελαιόλαδου, οι Ο.Ε.Φ. έχουν τη δυνατότητα να υποβάλλουν τριετές πρόγραμμα εργασίας για τουλάχιστον τρεις (3) επιλέξιμους τομείς δραστηριότητας του που είναι:

I. Τομέας Α

- Μελέτες σχετικές με τις υπόλοιπες δράσεις του προγράμματος

II. Τομέας Β

- Επίδειξη εναλλακτικών (μη χημικών) μεθόδων αντιμετώπισης δάκου.
- Ορθές Γεωργικές Πρακτικές - Φιλοπεριβαλλοντικά συστήματα παραγωγής (π.χ. Ολοκληρωμένη, βιολογική γεωργία)

III. Τομέας Γ

- Βελτίωση δικτύου άρδευσης ελαιώνων.

- Κατάρτιση παραγωγών σε νέες τεχνικές καλλιέργειας.
- Αντικατάσταση μη παραγωγικών ελαιόδεντρων με νέα ελαιόδεντρα

IV. Τομέας Δ:

- Προμήθεια εξοπλισμού καλλιέργειας, συγκομιδής, αποθεματοποίησης κ.λπ.
- Συσκευές μέτρησης ελαιοπεριεκτικότητας.
- Προμήθεια εργαστηριακού εξοπλισμού για αναλύσεις (εδάφους, φύλλων, ελαιόλαδου).
- Βελτίωση μηχανολογικού εξοπλισμού και κτιριακών εγκαταστάσεων μεταποίησης, αποθήκευσης, τυποποίησης & αξιοποίησης αποβλήτων.

V. Τομέας Ε:

- Εγκατάσταση συστημάτων ιχνηλασιμότητας από το χωράφι μέχρι τον τελικό καταναλωτή.
- Συστήματα διαχείρισης υγιεινής και ασφάλειας (π.χ. ISO22000, IFS, BRC, κ.λπ.).

VI. Τομέας ΣΤ:

- Προβολή δραστηριοτήτων οργάνωσης (έντυπα, ιστοσελίδες κ.λπ.).

Κάθε πρόγραμμα εργασίας πρέπει υποχρεωτικά να περιγράφει τη συμμετοχή του φορέα στους τομείς (Β), (Γ) και (Δ).

Όπως προαναφέρεται για την επίτευξη των στόχων της ΚΟΑ του ελαιόλαδου και των επιτραπέζιων ελιών, στην Ελλάδα, έχουν οριστεί περιφερειακές ζώνες.

Στην ελληνική επικράτεια ορίζονται οι ακόλουθες τέσσερις περιφερειακές ζώνες:

1. Περιφερειακή ζώνη Πελοποννήσου.
2. Περιφερειακή ζώνη Υπόλοιπο ηπειρωτικής χώρας (συν την Εύβοια).
3. Περιφερειακή ζώνη Κρήτης
4. Περιφερειακή ζώνη Υπόλοιπο νησιωτικής χώρας.

Η τριετής χρηματοδότηση, κατανέμεται στις περιφερειακές ζώνες λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος, την ποικιλία των οικονομικών καταστάσεων και την προτεραιότητα στήριξης του ελαιοκομικού τομέα ανά περιφερειακή ζώνη, σύμφωνα με τον πίνακα 3.28 που ακολουθεί.

Πίνακας 3.28: Κατανομή χρηματοδότησης ανά Περιφερειακή Ζώνη

Περιφερειακή Ζώνη	Ποσοστό (%)
Πελοπόννησος	33
Υπόλοιπο ηπειρωτικής χώρας (συν την Εύβοια)	30
Κρήτη	25
Υπόλοιπο νησιωτικής χώρας	12

3.3.2.3. Επιχειρησιακά Προγράμματα Ελαιόλαδου

Κάθε αναγνωρισμένη Οργάνωση Παραγωγών του τομέα Ελαιόλαδου και των Επιτραπέζιων ελιών είχε τη δυνατότητα να διεκδικήσει και να υλοποιήσει τριετές πρόγραμμα εργασίας για την περίοδο 2018-2021.

Οι βασικές παράμετροι που συνήθως λαμβάνονται υπόψη για την αξιολόγηση και επιλογή των προγραμμάτων εργασίας που χρηματοδοτούνται είναι:

- Το μέγεθος της Οργάνωσης (σε όρους έκτασης ή/και αριθμού παραγωγών ή/και ποσότητας διάθεσης ελαιόλαδου/επιτραπέζιων ελιών).
- Ο προϋπολογισμός του προγράμματος και η θέσπιση ενός ελάχιστου και ενός μέγιστου ορίου στην αιτούμενη χρηματοδότηση.
- Η χρηματοοικονομική αξιοπιστία της Οργάνωσης. Η παράμετρος είναι άμεσα συνδεδεμένη με την προηγούμενη και θα εκτιμηθεί βάσει:
 - α) Της δυνατότητας προσκόμισης εγγυητικής επιστολής καλής εκτέλεσης του προγράμματος (ύψους 10% της ενωσιακής χρηματοδότησης).
 - β) Της δυνατότητας προσκόμισης φορολογικής και ασφαλιστικής ενημερότητας.
 - γ) οικονομικών αποτελεσμάτων των τελευταίων τριών ετών.
- Η δομή και η ποιότητα του προγράμματος.

3.3.2.4. Στόχοι Επιχειρησιακών Μέτρων

Τα επιλέξιμα για χρηματοδότηση από την Ένωση μέτρα, τα οποία προβλέπονται στο άρθρο 29 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1308/2013, είναι τα ακόλουθα:

I. Στον τομέα της παρακολούθησης και της διαχείρισης της αγοράς στον κλάδο του ελαιόλαδου και των επιτραπέζιων ελιών:

- Η συγκέντρωση στοιχείων για τον κλάδο και την αγορά, σύμφωνα με τις προδιαγραφές μεθόδου, γεωγραφικής αντιπροσωπευτικότητας και ακρίβειας που καθορίζονται από την αρμόδια εθνική αρχή.
- Η εκπόνηση μελετών για θέματα συνδεδεμένα με άλλα μέτρα που προβλέπονται στο πρόγραμμα εργασίας των ενδιαφερόμενων δικαιούχων οργανώσεων.

II. Στον τομέα της βελτίωσης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της ελαιοκαλλιέργειας:

- Οι συλλογικές εργασίες διατήρησης των ελαιώνων υψηλής περιβαλλοντικής αξίας που απειλούνται με εγκατάλειψη, σύμφωνα με τους όρους που καθορίζει βάσει αντικειμενικών κριτηρίων η αρμόδια εθνική αρχή, ιδίως όσον αφορά τις δυνητικά επιλέξιμες περιφερειακές ζώνες καθώς και την έκταση και τον ελάχιστο αριθμό ελαιοπαραγωγών που πρέπει να συμμετέχουν για να αποβούν αποτελεσματικές οι εν λόγω εργασίες.

➤ Η ανάπτυξη ορθών γεωργικών πρακτικών ελαιοκαλλιέργειας με βάση περιβαλλοντικά κριτήρια προσαρμοσμένα στις τοπικές συνθήκες, καθώς και τη διάδοσή τους στους ελαιοκαλλιεργητές και παρακολούθηση της πρακτικής εφαρμογής τους.

➤ Τα μέτρα πρακτικής επίδειξης τεχνικών αντικατάστασης των χημικών προϊόντων για την καταπολέμηση του δάκου της ελιάς, καθώς και μέτρα εποχιακής παρατήρησης της εξέλιξής του.

➤ Τα μέτρα πρακτικής επίδειξης τεχνικών ελαιοκαλλιέργειας με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και τη διατήρηση του τοπίου, όπως η βιολογική γεωργία, η ορθολογική γεωργία, η προστασία του εδάφους μέσω του περιορισμού της διάβρωσης και η ολοκληρωμένη γεωργία.

➤ Τα μέτρα προστασίας των ανθεκτικών ποικιλιών και των απειλούμενων ποικιλιών.

III. Στον τομέα της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της ελαιοκαλλιέργειας μέσω του εκσυγχρονισμού:

➤ Η βελτίωση των συστημάτων άρδευσης και των τεχνικών καλλιέργειας.

➤ Η αντικατάσταση μη παραγωγικών ελαιόδεντρων με νέα ελαιόδεντρα.

➤ Η κατάρτιση των παραγωγών σε νέες τεχνικές καλλιέργειας.

➤ Τα μέτρα κατάρτισης και επικοινωνίας.

IV. Στον τομέα της βελτίωσης της ποιότητας της παραγωγής ελαιόλαδου και επιτραπέζιων ελιών:

➤ Η βελτίωση των συνθηκών καλλιέργειας, συγκομιδής, παράδοσης και αποθεματοποίησης των ελιών πριν από τη μεταποίησή τους, σύμφωνα με τις τεχνικές προδιαγραφές που καθορίζονται από την αρμόδια εθνική αρχή.

➤ Η βελτίωση των ποικιλιών των ελαιώνων ιδιωτικών εκμεταλλεύσεων, υπό τον όρο ότι συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων των προγραμμάτων εργασίας.

➤ Η βελτίωση των συνθηκών αποθεματοποίησης ελαιόλαδου και επιτραπέζιων ελιών, η αξιοποίηση των καταλοίπων της παραγωγής ελαιόλαδου και επιτραπέζιων ελιών, καθώς και η βελτίωση των συνθηκών εμφιάλωσης του ελαιόλαδου.

➤ Η παροχή τεχνικής βοήθειας στην παραγωγή, στην ελαιοουργική μεταποιητική βιομηχανία, στις επιχειρήσεις παραγωγής επιτραπέζιων ελιών, στα ελαιοτριβεία και στα συσκευαστήρια σε θέματα που σχετίζονται με την ποιότητα των προϊόντων.

➤ Η δημιουργία και βελτίωση των εργαστηρίων ανάλυσης παρθένου ελαιόλαδου.

➤ Η κατάρτιση γευσιγνωστών για τους ελέγχους των οργανοληπτικών χαρακτηριστικών των παρθένων ελαιόλαδων και των επιτραπέζιων ελιών.

V. Στον τομέα της ιχνηλασιμότητας, της πιστοποίησης και της προστασίας της ποιότητας του ελαιόλαδου και των επιτραπέζιων ελιών, ιδίως με ποιοτικό έλεγχο των ελαιόλαδων που πωλούνται στους τελικούς καταναλωτές:

➤ Η δημιουργία και διαχείριση συστημάτων που επιτρέπουν την ιχνηλασιμότητα των προϊόντων από τον ελαιοκαλλιεργητή έως τη συσκευασία και την επισήμανση. σύμφωνα με τις προδιαγραφές που καθορίζονται από την αρμόδια εθνική αρχή.

➤ Η δημιουργία και διαχείριση συστημάτων πιστοποίησης της ποιότητας. με βάση σύστημα ανάλυσης κινδύνου και κρίσιμων σημείων ελέγχου (HACCP). το οποίο είναι σύμφωνο με τα τεχνικά κριτήρια που καθορίζει η αρμόδια εθνική αρχή.

➤ Η δημιουργία και διαχείριση συστημάτων για την παρακολούθηση της τήρησης των προτύπων γνησιότητας. ποιότητας και εμπορίας του ελαιόλαδου και των επιτραπέζιων ελιών που διατίθενται στην αγορά. σύμφωνα με τις τεχνικές προδιαγραφές που καθορίζονται από την αρμόδια εθνική αρχή.

VI. Στον τομέα της διάδοσης πληροφοριών σχετικά με τα μέτρα που λαμβάνουν οι δικαιούχοι οργανώσεις για τη βελτίωση της ποιότητας του ελαιόλαδου και των επιτραπέζιων ελιών:

➤ Η διάδοση πληροφοριών σχετικά με τα μέτρα που υλοποιούν οι δικαιούχοι οργανώσεις στους τομείς που αναφέρονται στα στοιχεία α) έως ε).

➤ Η δημιουργία και διατήρηση της λειτουργίας δικτυακού τόπου σχετικού με τα μέτρα που υλοποιούν οι δικαιούχοι οργανώσεις στους τομείς που αναφέρονται στα στοιχεία α) έως ε).

3.3.2.5. *Ενωσιακή χρηματοδοτική συνδρομή*

Ο ελάχιστος αιτούμενος προϋπολογισμός της συνολικής κοινοτικής χρηματοδότησης, ανά τριετές πρόγραμμα, για τις περιφερειακές ζώνες α). β) και γ) ορίζεται στο ποσό των 250.000 Ευρώ και ο μέγιστος αιτούμενος προϋπολογισμός συνολικής κοινοτικής χρηματοδότησης ανά τριετές πρόγραμμα στο ποσό του 1.000.000 Ευρώ.

Ο ελάχιστος αιτούμενος προϋπολογισμός της συνολικής κοινοτικής χρηματοδότησης ανά τριετές πρόγραμμα. για την περιφερειακή ζώνη δ) ορίζεται στο ποσό των 100.000 Ευρώ και ο μέγιστος αιτούμενος προϋπολογισμός συνολικής κοινοτικής χρηματοδότησης ανά τριετές πρόγραμμα στο ποσό των 400.000 Ευρώ.

Η διάρκεια του κάθε τριετούς προγράμματος στήριξης ξεκινά από την 1η Απριλίου του έτους κατά το οποίο υποβάλλεται το πρόγραμμα στην αρμόδια αρχή προς έγκριση.

Η ελάχιστη συμμετοχή του διαθέσιμου ποσού της ενωσιακής χρηματοδότησης για τον τομέα Β είναι 30 %. για τον τομέα Γ 25 % και για τον τομέα Δ 30%. Στους υπόλοιπους τρεις τομείς³¹ η συμμετοχή δεν πρέπει να υπερβαίνει το 5% ανά τομέα του διαθέσιμου ποσού της ενωσιακής χρηματοδότησης.

³¹ Βλέπε ενότητα 3.3.2.5:

3.3.2.6. Υφιστάμενη κατάσταση

Στην Ελλάδα, την τριετία 2015-2018 υλοποιήθηκαν 63 προγράμματα εργασίας με το συνολικό απορροφούμενο ποσό να ξεπερνά τα 30 εκατομμύρια Ευρώ, από τα 33.294.000 € που αρχικά είχαν δηλωθεί.

Την τριετία 2018-2020, υλοποιούνται 92 προγράμματα εργασίας, παρόμοιου προϋπολογισμού. Όσον αφορά στην τριετία 2018-2020, παραμένει σε εξέλιξη η υλοποίηση των προγραμμάτων εργασίας, καθώς λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού Covid-19, δόθηκε παράταση ενός έτους για την ολοκλήρωση αυτών.

Τη στιγμή της συγγραφής του παρόντος είναι σε εξέλιξη η διαβούλευση στις ΕΕ, σχετικά με την επόμενη τριετία (2021-2023) και των αλλαγών που πρέπει να γίνουν ώστε να ολοκληρωθεί πριν την έναρξη της νέας ΚΑΠ.

Πίνακας 3.29: Στοιχεία της ΚΟΑ του ελαιόλαδου και των επιτραπέζιων ελιών

Α/Α	Κ.Ο.Α	Επιχειρηματικό Σχέδιο		Αριθμός ομάδων παραγωγών / παραγωγών	Όγκος Παραγωγής	Αξία Παραγωγής	Απορρόφηση
		Χρονική Διάρκεια	Προϋπολογισμός				
1	Ελαιόλαδο - Ελιά	2015-2018	33.294.000 € ενωσιακή χρηματοδότηση	63 Οργανώσεις Παραγωγών (Ο.Π.) , 3 Ενώσεις Οργανώσεων παραγωγών (Ε.Ο.Π.)	Για την αναγνώριση των Ο.Π. δεν υπήρχε η απαίτηση της αξίας εμπορευθείσας παραγωγής και ως εκ τούτου δεν είναι γνωστή		30.135.119,88 €
		2018-2021	33.294.000 € ενωσιακή χρηματοδότηση	90 Οργανώσεις Παραγωγών (Ο.Π.) , 2 Ενώσεις Οργανώσεων παραγωγών (Ε.Ο.Π.)		ΠΕΡΙΠΟΥ 52.000.000 €	ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΙΝΑΙ ΣΕ ΕΞΕΛΙΞΗ

Στον πίνακα 3.30 καταγράφεται ο αριθμός μελών των ΟΕΦ που υπέβαλαν αίτηση στα προγράμματα εργασίας της τριετίας 2018-2021 (15.951), ο συνολικός αιτούμενος προϋπολογισμός (82.519.334,24 Ευρώ), η εγκριθείσα δαπάνη (45.385.121,63 Ευρώ) και το ποσό που έως την 1η Ιουλίου του 2020, είχε απορροφηθεί (36.014.621,58 Ευρώ). Από τα νούμερα αυτά προκύπτει ότι ο αιτούμενος προϋπολογισμός ήταν ο διπλάσιος του εγκεκριμένου, ενώ το πληρωθέν ποσό ήταν ικανοποιητικό και προσέγγισε στο εγκεκριμένο.

Πίνακας 3.30: Αναγνωρισμένες ΟΕΦ και προγράμματα εργασίας αυτών (2018-2021)

α/α	ΜΕΛΗ	ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ		
		ΑΙΤΗΘΕΙΣΑ	ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ	ΠΛΗΡΩΘΕΙΣΑ ΕΩΣ 01-07-2020
1	75	1.347.000.00	598.199.84	199.733.29
2	971	1.336.666.33	1.022.460.12	952.747.23
3	112	615.500.00	278.068.26	92.689.41
4	112	615.500.00	273.368.28	91.121.86
5	411	535.633.33	436.581.78	135.831.59
6	116	679.250.00	398.319.94	125.042.27
7	167	673.899.65	466.672.65	432.260.33
8	168	668.933.73	479.445.44	442.041.99
9	370	733.500.00	579.394.65	503.029.43
10	105	750.000.00	451.333.26	420.628.82
11	168	1.339.002.50	553.396.68	508.185.95
12	87	1.339.433.32	626.623.80	575.556.12
13	92	1.204.067.33	439.999.98	386.162.62
14	46	1.338.099.96	421.874.85	387.520.34
15	75	402.049.99	222.340.20	201.311.07
16	20	668.800.07	161.006.61	147.789.36
17	35	588.000.00	315.466.29	293.121.09
18	178	1.000.000.00	750.986.63	695.088.68
19	132	1.020.030.00	725.349.89	631.343.23
20	392	351.560.00	321.893.29	300.348.05
21	108	802.000.00	694.683.47	632.481.08
22	81	802.000.00	463.436.69	421.035.91
23	169	895.000.00	790.640.05	716.410.72
24	166	1.354.875.52	405.578.27	234.671.66
25	100	999.000.00	331.866.63	309.304.78
26	0	1.339.083.34	613.091.22	569.471.65
27	97	1.366.650.00	810.449.99	412.325.17
28	94	1.097.485.00	698.247.21	651.417.75
29	49	971.000.00	559.187.39	518.644.37
30	34	377.916.00	220.740.42	204.732.42
31	237	803.130.00	358.105.08	ΑΠΕΝΤΑΞΗ
32	519	537.190.00	535.580.00	499.618.15
33	99	1.316.500.00	518.066.63	169.799.99
34	110	535.600.32	172.731.15	158.765.78

α/α	ΜΕΛΗ	ΑΙΤΗΘΕΙΣΑ	ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ	ΠΛΗΡΩΘΕΙΣΑ ΕΩΣ 01-07-2020
Οργάνωσης Παραγωγών				
35	196	1.319.000.00	412.359.33	137.296.45
36	325	1.020.670.00	801.319.96	532.924.79
37	612	1.392.000.00	861.585.00	284.522.67
38	956	1.018.033.00	574.651.66	536.159.31
39	120	981.650.00	616.848.00	574.671.55
40	410	1.359.000.00	720.666.62	672.607.52
41	98	1.339.666.66	508.767.63	467.001.82
42	483	1.392.000.00	840.510.00	436.390.91
43	120	440.750.00	342.819.98	319.946.41
44	253	745.200.00	451.573.36	301.057.28
45	320	968.549.00	846.863.80	790.389.56
46	216	750.000.00	361.920.00	188.118.50
47	123	462.000.00	236.805.00	78.676.08
48	24	345.565.00	179.784.92	90.313.30
49	138	510.000.00	291.975.00	96.591.26
50	109	345.600.00	241.093.96	160.423.55
51	69	1.337.799.96	443.124.06	408.332.54
52	146	543.000.00	345.700.00	276.328.39
53	172	510.000.00	292.530.00	96.932.70
54	82	343.840.00	234.758.43	225.125.70
55	165	816.200.00	435.596.82	196.136.38
56	286	1.362.000.00	1.067.993.26	996.229.71
57	215	986.400.00	721.031.32	672.962.63
58	74	1.340.001.06	632.922.60	579.622.01
59	119	1.352.100.00	785.698.90	639.547.19
60	79	602.640.00	201.039.93	ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΠΛΗΡΩΜΩΝ
61	347	1.372.975.00	1.175.829.96	1.097.384.03
62	49	604.000.00	242.981.97	74.308.60
63	76	1.138.333.34	510.470.10	466.332.53
64	52	621.000.00	370.463.17	203.433.14
65	98	669.433.34	288.019.95	91.614.48
66	190	447.150.00	299.268.12	279.316.92
67	124	408.000.00	338.781.98	315.794.91
68	69	1.341.123.28	500.301.24	458.373.98
69	156	1.340.933.34	388.228.89	219.141.14
70	130	546.150.00	387.199.96	361.386.10

α/α	ΜΕΛΗ	ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ		
		ΑΙΤΗΘΕΙΣΑ	ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ	ΠΛΗΡΩΘΕΙΣΑ ΕΩΣ 01-07-2020
71	39	535.766.67	219.810.06	203.588.48
72	173	536.000.02	410.531.94	380.490.84
73	21	535.666.35	151.058.07	140.955.26
74	307	1.339.666.93	854.798.59	796.554.56
75	131	1.094.000.00	685.399.93	639.806.59
76	55	1.341.500.00	575.333.30	536.977.82
77	18	343.500.00	170.039.94	53.978.98
78	193	1.386.550.00	662.741.47	562.686.03
79	109	1.339.463.32	416.925.03	375.288.59
80	198	400.000.00	287.933.28	272.404.20
81	131	1.347.412.96	532.089.51	493.769.18
82	29	530.000.00	259.966.65	233.907.69
83	562	1.376.199.64	1.143.464.26	1.065.346.91
84	54	1.061.633.29	392.282.16	358.209.17
85	417	1.338.000.34	667.402.30	615.286.64
86	136	494.538.00	363.509.18	339.258.39
87	86	991.000.00	681.196.58	633.878.24
88	44	793.000.00	464.193.21	419.662.08
89	151	983.000.00	800.418.51	741.559.06
90	60	600.000.00	273.499.86	255.038.74
91	88	1.338.766.35	522.784.26	482.848.44
92	53	336.551.00	203.072.02	67.499.49
Σύνολο	15.951	82.519.334,24	45.385.121,63	36.014.621,58

Πηγή: ΥΠΑΑΤ

Από τον πίνακα 3.2.1 προκύπτουν τα ακόλουθα:

ΚΟΑ Ελαιόλαδου και Επιτραπέζιων Ελιών

Το μεγαλύτερο ποσοστό μελών συμμετείχε στις δράσεις Β, Γ και Δ, που σχετίζονται με την ποιότητα και την ανταγωνιστικότητα. Εκεί διατέθηκε και το μεγαλύτερο μέρος των χρημάτων.

Μικρότερο του 10% είναι το ποσοστό των μελών που συμμετείχε σε δράσεις διάδοσης των πληροφοριών, με τον αντίστοιχο προϋπολογισμό να ξεπερνά οριακά το 2%.

Σχεδόν ανύπαρκτο το ποσό για δράσης παρακολούθησης της αγοράς, πάνω στις οποίες θα έπρεπε να στηριχθεί η εμπορική πολιτική κάθε φορέα.

Πίνακας 3.31: Ανάλυση προγραμμάτων εργασίας των ΟΕΦ ανά τομέας (2018-2021)

Τριετή Προγράμματα (Επιλέξιμα Μέτρα)	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ			
	ΕΝΤΑΞΕΙΣ			
	ΜΕΛΗ ΔΡΑΣΗΣ	ΣΥΝ. ΠΟΣΟ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	ΙΔΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ
α) παρακολούθηση και διαχείριση της αγοράς στον τομέα του ελαιόλαδου και των επιτραπέζιων ελιών	859	49,712	43,498	6,214
i) η συγκέντρωση στοιχείων για τον κλάδο και την αγορά, σύμφωνα με τις προδιαγραφές μεθόδου, γεωγραφικής αντιπροσωπευτικότητας και ακρίβειας που καθορίζονται από την αρμόδια εθνική αρχή,	54	10,000	8,750	1,250
ii) η εκπόνηση μελετών για θέματα συνδεόμενα με άλλα μέτρα που προβλέπονται στο πρόγραμμα εργασίας των ενδιαφερόμενων δικαιούχων οργανώσεων	805	39,712	34,748	4,964
β) βελτίωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της ελαιοκαλλιέργειας	34,029	11,394,195	9,969,921	1,424,273
i) οι συλλογικές εργασίες διατήρησης των ελαιώνων υψηλής περιβαλλοντικής αξίας που απειλούνται με εγκατάλειψη, σύμφωνα με τους όρους που καθορίζει βάσει αντικειμενικών κριτηρίων η αρμόδια εθνική αρχή, ιδίως όσον αφορά τις δυνητικά επιλέξιμες περιφερειακές ζώνες καθώς και την έκταση και τον ελάχιστο αριθμό ελαιοπαραγωγών που πρέπει να συμμετέχουν για να αποβούν αποτελεσματικές οι εν λόγω εργασίες,				
ii) η ανάπτυξη ορθών γεωργικών πρακτικών ελαιοκαλλιέργειας με βάση περιβαλλοντικά κριτήρια προσαρμοσμένα στις τοπικές συνθήκες, καθώς και τη διάδοσή τους στους ελαιοκαλλιεργητές και παρακολούθηση της πρακτικής εφαρμογής τους,	13,354	2,670,591	2,336,768	333,824
iii) τα μέτρα πρακτικής επίδειξης τεχνικών αντικατάστασης των χημικών προϊόντων για την καταπολέμηση του δάκου της ελιάς, καθώς και μέτρα εποχιακής παρατήρησης της εξέλιξής του,	5,907	1,346,809	1,178,458	168,351
iv) τα μέτρα πρακτικής επίδειξης τεχνικών ελαιοκαλλιέργειας με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και τη διατήρηση του τοπίου, όπως η βιολογική γεωργία, η ορθολογική γεωργία, η προστασία του εδάφους μέσω του περιορισμού της διάβρωσης και η ολοκληρωμένη γεωργία,	14,768	7,376,795	6,454,696	922,099
v) τα μέτρα προστασίας των ανθεκτικών ποικιλιών και των απειλούμενων ποικιλιών				
γ) βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελαιοκαλλιέργειας μέσω εκσυγχρονισμού	34,633	9,177,152	8,030,008	1,147,143
i) η βελτίωση των συστημάτων άρδευσης και των τεχνικών καλλιέργειας,	7,641	2,284,812	1,999,211	285,601
ii) η αντικατάσταση μη παραγωγικών ελαιόδεντρων με νέα ελαιόδεντρα,				
iii) η κατάρτιση των παραγωγών σε νέες τεχνικές καλλιέργειας,	22,582	5,687,339	4,976,422	710,917
iv) τα μέτρα κατάρτισης και επικοινωνίας	4,410	1,205,001	1,054,376	150,625
δ) βελτίωση της ποιότητας της παραγωγής ελαιόλαδου και επιτραπέζιων ελιών	58,406	22,972,752	19,889,058	3,083,694
i) η βελτίωση των συνθηκών καλλιέργειας, συγκομιδής, παράδοσης και αποθεματοποίησης των ελιών πριν από τη μεταποίησή τους, σύμφωνα με τις τεχνικές προδιαγραφές που καθορίζονται από την αρμόδια εθνική αρχή,	17,617	6,306,033	5,458,551	847,482
ii) η βελτίωση των ποικιλιών των ελαιώνων ιδιωτικών εκμεταλλεύσεων, υπό τον όρο ότι συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων των προγραμμάτων εργασίας,				

Τριετή Προγράμματα (Επιλέξιμα Μέτρα)	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ			
	ΕΝΤΑΞΕΙΣ			
	ΜΕΛΗ ΔΡΑΣΗΣ	ΣΥΝ. ΠΟΣΟ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	ΙΔΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ
iii) η βελτίωση των συνθηκών αποθεματοποίησης ελαιολάδου και επιτραπέζιων ελιών, η αξιοποίηση των καταλοίπων της παραγωγής ελαιολάδου και επιτραπέζιων ελιών, καθώς και η βελτίωση των συνθηκών εμφιάλωσης του ελαιολάδου,	708	1,092,050	945,394	146,655
iv) η παροχή τεχνικής βοήθειας στην παραγωγή, στην ελαιοϋγκική μεταποιητική βιομηχανία, στις επιχειρήσεις παραγωγής επιτραπέζιων ελιών, στα ελαιοτριβεία και στα συσκευαστήρια σε θέματα που σχετίζονται με την ποιότητα των προϊόντων,	38,519	15,455,566	13,381,578	2,073,988
v) η δημιουργία και βελτίωση των εργαστηρίων ανάλυσης παρθένου ελαιολάδου,	606	109,063	94,754	14,309
vi) η κατάρτιση γευσισγνωστών για τους ελέγχους των οργανοληπτικών χαρακτηριστικών των παρθένων ελαιολάδων και των επιτραπέζιων ελιών	956	10,040	8,780	1,260
ε) σύστημα ιχνηλασιμότητας, πιστοποίηση και προστασία της ποιότητας του ελαιολάδου και των επιτραπέζιων ελιών και, ειδικότερα, παρακολούθηση της ποιότητας του ελαιολάδου που πωλείται στους τελικούς καταναλωτές, υπό την καθοδήγηση των κρατικών διοικήσεων	16,163	871,280	682,897	188,383
i) η δημιουργία και διαχείριση συστημάτων που επιτρέπουν την ιχνηλασιμότητα των προϊόντων από τον ελαιοκαλλιεργητή έως τη συσκευασία και την επισήμανση, σύμφωνα με τις προδιαγραφές που καθορίζονται από την αρμόδια εθνική αρχή,	6,989	433,868	347,171	86,697
ii) η δημιουργία και διαχείριση συστημάτων πιστοποίησης της ποιότητας, με βάση σύστημα ανάλυσης κινδύνου και κρίσιμων σημείων ελέγχου (HACCP), το οποίο είναι σύμφωνο με τα τεχνικά κριτήρια που καθορίζει η αρμόδια εθνική αρχή,	8,844	414,290	318,384	95,905
iii) η δημιουργία και διαχείριση συστημάτων για την παρακολούθηση της τήρησης των προτύπων γνησιότητας, ποιότητας και εμπορίας του ελαιολάδου και των επιτραπέζιων ελιών που διατίθενται στην αγορά, σύμφωνα με τις τεχνικές προδιαγραφές που καθορίζονται από την αρμόδια εθνική αρχή	330	23,122	17,341	5,780
στ) διάδοση πληροφοριών σχετικών με τα μέτρα οργανώσεων παραγωγών, ενώσεων οργανώσεων παραγωγών ή διεπαγγελματικών οργανώσεων για τη βελτίωση	15,432	920,032	713,500	206,533
i) η διάδοση πληροφοριών σχετικά με τα μέτρα που υλοποιούν οι δικαιούχοι οργανώσεις στους τομείς που αναφέρονται στα στοιχεία α) έως ε),	9,807	790,567	616,401	174,167
ii) η δημιουργία και διατήρηση της λειτουργίας δικτυακού τόπου σχετικού με τα μέτρα που υλοποιούν οι δικαιούχοι οργανώσεις στους τομείς που αναφέρονται στα στοιχεία α) έως ε).	5,625	129,465	97,099	32,366
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	159,522	45,385,122	39,328,882	6,056,240

3.3.3. ΚΟΑ Οίνου

Το 1962 θεσπίστηκε η πρώτη ΚΟΑ για τον οίνο. Προς το τέλος της δεκαετίας του 1970 (1976-78) Η οργάνωση της αγοράς έγινε πολύ παρεμβατική, με την απαγόρευση φύτευσης και την υποχρέωση απόσταξης του πλεονάσματος. Δέκα έτη αργότερα τα οικονομικά κίνητρα για την εγκατάλειψη αμπελώνων ενισχύθηκαν, με στόχο τη μείωση της παραγωγής, για έρθει η χρονιά πριν τη χιλιετία (1999) με τη μεταρρύθμιση που προέταξε τον στόχο της επίτευξης καλύτερης ισορροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, καθώς βοήθησε τους παραγωγούς να ευθυγραμμίσουν την παραγωγή με μια αγορά που απαιτούσε υψηλότερη ποιότητα, βελτιώνοντας την ανταγωνιστικότητα μακροπρόθεσμα μέσω της χρηματοδότησης της αναδιάρθρωσης μεγάλου τμήματος των υφιστάμενων αμπελώνων. Η αναγκαιότητα αυτή ήταν επιτακτική λόγω του αυξημένου παγκόσμιου ανταγωνισμού μετά τις διαπραγματεύσεις για τη σύναψη διεθνών εμπορικών συμφωνιών.

Το 2008 η νέα μεταρρύθμιση που ενέκρινε η ΕΕ περιλάμβανε στόχους για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και την ενίσχυση της φήμης των οίνων της ΕΕ, την απλούστευση των κανόνων διαχείρισης της αγοράς και τη διατήρηση των καλύτερων παραδόσεων της αμπελουργίας της ΕΕ, καθώς και την ενίσχυση του κοινωνικού και περιβαλλοντικού ρόλου της στις αγροτικές περιοχές.

Τελευταία μεταρρύθμιση έγινε το 2013, οπότε η ΕΕ προέβη σε αλλαγές, αποσκοπώντας στην εναρμόνιση, στον εξορθολογισμό και στην απλούστευση των διατάξεων της ΚΓΠ που είχαν εγκριθεί στο πλαίσιο προηγούμενων μεταρρυθμίσεων

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι, η οργάνωση της αγοράς οίνου της ΕΕ παρείχε, αρχικά, πολύ μεγάλη ελευθερία, χωρίς περιορισμούς στις φυτεύσεις και με ελάχιστα μέσα ρύθμισης της αγοράς, με στόχο την αντιμετώπιση των ετήσιων διακυμάνσεων της παραγωγής. Αργότερα, η ελευθερία σχετικά με τις φυτεύσεις περιορίστηκε, και συνδυάστηκε με τις σχεδόν εγγυημένες πωλήσεις, οδηγώντας κατ' αυτόν τον τρόπο σε σημαντικό διαρθρωτικό πλεόνασμα.

Στο πλαίσιο της ΚΟΑ του οίνου, εφαρμόζεται προγράμματα στήριξης του αμπελοοινικού τομέα που θεσπίστηκαν στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της ΚΟΑ του οίνου.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κλάδου του οίνου είναι:

- Η ενίσχυση της ποιοτικής διαφοροποίησης των ελληνικών προϊόντων έναντι του ανταγωνισμού λόγω των εδαφοκλιματικών συνθηκών που επικρατούν στην χώρα.
- Η ανάδειξη των πλεονεκτημάτων των ελληνικών ποικιλιών αμπέλου.
- Η διασύνδεση του ελληνικού Οίνου με την ιστορία και τον πολιτισμό της χώρας και η ανάδειξη ενός νέου αγρο-τουριστικού προϊόντος.
- Αυξημένη ζήτηση εκτάσεων για εγκατάσταση νέων φυτειών αμπέλου, η οποία προσκρούει στους περιορισμούς του ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ (ΕΚ) αριθ. 1234/2007 για τη θέσπιση κοινής οργάνωσης των γεωργικών αγορών και ειδικών διατάξεων για ορισμένα γεωργικά προϊόντα («Ενιαίος κανονισμός ΚΟΑ»)
- Η ανάπτυξη ελεγκτικών μηχανισμών για τον έλεγχο και την πραγματική πιστοποίηση των μητρικών φυτειών, με σκοπό την εμπορία υγιών φυταρίων με γνωστοποιημένη προέλευση. Η μη εφαρμογή κανόνων προς αυτήν την

κατεύθυνση, δεν επιτρέπει την ανάδειξη των ελληνικών ποικιλιών αμπέλου, οι οποίες έχουν προσαρμοστεί στο τοπικό μικροκλίμα, προσφέροντας σύνδεση με την ιστορία κάθε τόπου και δυνατότητες πιστοποίησης ως ΠΟΠ/ΠΓΕ.

- Από τους φορείς του κλάδου με τους οποίους έγινε συζήτηση, προέκυψε ότι ο τομέας του οίνου εμφανίζει σημαντικές αναπτυξιακές προοπτικές, οι οποίες αναμένεται να ισχύουν και μετά την παρέλευση των επιπτώσεων της πανδημίας

3.3.3.1. Θεσμικό πλαίσιο

Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο αποτελείται από τους κανονισμούς που αφορούν την κοινή οργάνωση των αγορών στον τομέα του οίνου δομή της εθνικής στρατηγικής για βιώσιμα επιχειρησιακά προγράμματα και το εθνικό πλαίσιο για τις περιβαλλοντικές δράσεις.

Πιο συγκεκριμένα πρόκειται για:

- Τον Καν. (ΕΕ) 1308/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου & Συμβουλίου για τη θέσπιση της κοινής οργάνωσης των αγορών γεωργικών προϊόντων και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 922/72. (ΕΟΚ) αριθ. 234/79. (ΕΚ) αριθ. 1037/2001 και (ΕΚ) αριθ. 1234/2007 του Συμβουλίου.
- Τον Καν. (ΕΚ) 479/2008 του Συμβουλίου για την κοινή οργάνωση της αμπελοοινικής αγοράς. την τροποποίηση των καν. (ΕΚ)αριθ.1493/99. (ΕΚ)αριθ.1782/03. (ΕΚ)αριθ.1290/05. (ΕΚ)αριθ.3/08 & την κατάργηση των καν.(ΕΟΚ)αριθ.2392/86 & (ΕΚ)αριθ.1493/99.
- Τον Καν. (ΕΚ) 555/2008 για την θέσπιση λεπτομερών καν. εφαρμογής του καν. (ΕΚ)αριθ.479/08 του Συμβουλίου για την κοινή οργάνωση της αμπελοοινικής αγοράς όσον αφορά τα προγράμματα στήριξης. τις συναλλαγές με τρίτες χώρες. το δυναμικό παραγωγής & τους ελέγχους στον αμπελοοινικό τομέα.
- Τον Καν. (ΕΚ) 491/2009 του Συμβουλίου της 25ης Μαΐου 2009 σχετικά με την τροποποίηση του καν.(ΕΚ) αριθ.1234/07 για τη θέσπιση κοινής οργάνωσης των γεωργικών αγορών & ειδ. διατάξεων για ορισμένα γεωργ. προϊόντα (ενιαίος Κανονισμός για τις ΚΟΑ). Και πληθώρα Υπουργικών αποφάσεων που εξειδικεύουν την εφαρμογή των δράσεων που υλοποιούνται στο πλαίσιο της ΚΟΑ του οίνου

3.3.3.2. Εθνική Στρατηγική - Στόχοι

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη για λογαριασμό της Διεπαγγελματικής Οργάνωσης Αμπέλου και Οίνου (ΕΔΟΑΟ):

- Στην Ελλάδα, ως πρώτη προτεραιότητα τίθεται η αναβάθμιση της οινικής εμπειρίας, στοχεύοντας στην αύξηση των πωλήσεων του τυποποιημένου κρασιού, έναντι του ανώνυμου, μη τυποποιημένου.

➤ Στις αγορές του εξωτερικού, προτεραιότητα είναι να δημιουργηθεί “Εικόνα Αξίας” για το ελληνικό κρασί, στοχεύοντας πρακτικά στην αύξηση της μέσης τιμής πώλησης των ελληνικών εμφιαλωμένων κρασιών.

Αξιοποιώντας τα «προγράμματα στήριξης του αμπελοοινικού τομέα» που θεσπίστηκαν στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της ΚΟΑ και εφαρμόζονται στο σύνολο της χώρας, επιδιώκεται η επίτευξη των ακόλουθων στρατηγικών στόχων:

➤ Αύξηση της ανταγωνιστικότητας μέσω της ποιοτικής αναβάθμισης των παραγόμενων προϊόντων σε συνδυασμό με την βελτίωση της εμπορίας.

➤ Στήριξη μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων. ώστε αυτές να διατηρηθούν ή να αναπτυχθούν οικονομικά.

➤ Ενίσχυση συλλογικών δομών (π.χ. Συνεταιρισμοί. Οργανώσεις Παραγωγών. Ενώσεις Οινοπαραγωγών. Διεπαγγελματική Ένωση).

Οι ποσοτικοποιημένοι στόχοι του προγράμματος είναι:

➤ Η αύξηση του μεριδίου στην αγορά των πιστοποιημένων οίνων (Π.Ο.Π. Π.Γ.Ε. ΠΟΙΚΙΛΙΑΚΩΝ. ονομασία κατά παράδοση) κατά 5%.

➤ Ο αριθμός των επενδυτικών σχεδίων τα οποία θα χρηματοδοτηθούν να ανέρχονται στα 50 σχέδια ετησίως εκ των οποίων τουλάχιστον τα 20 σχέδια να αφορούν μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις.

➤ Ο αριθμός των επενδυτικών σχεδίων τα οποία χρηματοδοτούνται, τίθεται στα 50 σχέδια ετησίως εκ των οποίων τουλάχιστον τα 5 αφορούν συλλογικές δομές.

Δικαιούχοι αυτής της στήριξης είναι οι οινοποιητικές επιχειρήσεις ή οι οργανώσεις παραγωγών οίνου που παράγουν και διαθέτουν στο εμπόριο προϊόντα οίνου. Επιπρόσθετα, μπορούν να καταστούν δικαιούχοι οργανώσεις οινοπαραγωγών. ενώσεις δύο ή περισσότερων παραγωγών οίνου ή Διεπαγγελματικές Οργανώσεις.

3.3.3.3. *Επιχειρησιακά Προγράμματα Οίνου*

Τα προγράμματα στήριξης του αμπελοοινικού τομέα που θεσπίστηκαν στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης της ΚΟΑ οίνου του 2008 αρχικά περιλάμβαναν 13 μέτρα. Με τη μεταρρύθμιση της ΚΟΑ του 2013 σταμάτησε η στήριξη για την απόσταση πόσιμης αλκοόλης, την απόσταση κρίσης και τον εμπλουτισμό με τη χρήση συμπυκνωμένου γλεύκους.

Προς αντιστάθμιση, θεσπίστηκε ως νέο μέτρο η καινοτομία στον αμπελοοινικό τομέα, με στόχο την ανάπτυξη νέων προϊόντων, επεξεργασιών και τεχνολογιών όσον αφορά τα αμπελοοινικά προϊόντα. Επιπλέον, επεκτάθηκαν τα μέτρα προώθησης στις χώρες της ΕΕ, με σκοπό την ενημέρωση των καταναλωτών σχετικά με την υπεύθυνη κατανάλωση οίνου και τα συστήματα της ΕΕ που καλύπτουν τις ονομασίες προέλευσης και τις γεωγραφικές ενδείξεις.

Επίσης, η αναδιάρθρωση και η μετατροπή αμπελώνων επεκτάθηκε ώστε να συμπεριλαμβάνει και την αναφύτευση αμπελώνων, όταν είναι αναγκαία μετά από υποχρεωτική εκρίζωση για υγειονομικούς ή φυτοϋγειονομικούς λόγους.

Σήμερα, οι οινοπαραγωγοί χώρες της ΕΕ μπορούν να προσφέρουν στήριξη στους ενδιαφερόμενους φορείς για τα ακόλουθα μέτρα:

- Προώθηση σε χώρες εκτός ΕΕ.
- Ενημέρωση των καταναλωτών σχετικά με την υπεύθυνη κατανάλωση και τα συστήματα ποιότητας της ΕΕ.
- Αναδιάρθρωση και μετατροπή αμπελώνων, συμπεριλαμβανομένης της αναφύτευσης για υγειονομικούς ή φυτοϋγειονομικούς λόγους.
- Πρώιμη συγκομιδή.
- Ταμεία αλληλοβοήθειας.
- Ασφάλιση της συγκομιδής.
- Επενδύσεις σε επιχειρήσεις.
- Καινοτομία για την ανάπτυξη νέων προϊόντων, επεξεργασιών και τεχνολογιών.
- Απόσταξη υποπροϊόντων.

3.3.3.4. Στόχοι Επιχειρησιακών Προγραμμάτων

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός οίνου παγκοσμίως. Μεταξύ του 2014 και του 2018, η μέση ετήσια παραγωγή ανήλθε σε 167 εκατομμύρια εκατόλιτρα. Σε παγκόσμιο επίπεδο η ΕΕ αντιπροσωπεύει το 45 % των αμπελουργικών ζωνών του πλανήτη, το 65 % της παραγωγής, το 60 % της παγκόσμιας κατανάλωσης και το 70 % των εξαγωγών.

Από την πρώτη κοινή οργάνωση των αγορών (ΚΟΑ) το 1962, η αγορά οίνου έχει αναπτυχθεί σημαντικά. Η τελευταία μεταρρύθμιση του αμπελοοινικού τομέα, η οποία θεσπίστηκε το 2008, αναθεωρήθηκε και συμπεριλήφθηκε στην ενιαία ΚΟΑ του 2013, προέβλεπε τους ακόλουθους τρεις στόχους:

- Να ενισχυθεί ακόμη περισσότερο η ανταγωνιστικότητα των οινοπαραγωγών στην ΕΕ: Να ενισχυθεί η φήμη των ευρωπαϊκών οίνων και να ανακτηθεί μερίδιο της αγοράς τόσο εντός όσο και εκτός ΕΕ.
- Να γίνουν απλούστεροι, σαφέστεροι και πιο αποτελεσματικοί οι κανόνες διαχείρισης της αγοράς: να επιτευχθεί καλύτερη ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης.
- Να διατηρηθούν οι καλύτερες παραδόσεις της ευρωπαϊκής αμπελουργίας και να ενισχυθεί ο κοινωνικός και περιβαλλοντικός της ρόλος στις αγροτικές περιοχές.

Πέραν από τους γενικούς στόχους του κανονιστικού πλαισίου της ΕΕ για εναρμόνιση, εξορθολογισμό και απλούστευση της νομοθεσίας, το 2015 το καθεστώς δικαιωμάτων φύτευσης αντικαταστάθηκε από ένα καθεστώς αδειοδότησης αμπελοφυτεύσεων για την περίοδο από το 2016 έως το 2030, επιτρέποντας στους ανταγωνιστικούς παραγωγούς να αυξήσουν την παραγωγή τους εντός ορισμένων ορίων.

Για την επίτευξη των στόχων αυτό, έχουν οριστεί πιστώσεις για κάθε χώρα της ΕΕ. Οι ετήσιες πιστώσεις του προϋπολογισμού της ΕΕ καθορίζονται ανά χώρα της ΕΕ, λαμβανομένης

υπόψη της μεταφοράς ορισμένων χωρών της ΕΕ στο καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης (πίνακας 3.22).

Πίνακας 3.32: Κατανομή προϋπολογισμού της ΕΕ καθορίζονται ανά χώρα (εκ. ευρώ)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014-16	Από το 2017
Βουλγαρία	16	21	22	27	27	27	27
Τσεχία	3	4	4	5	5	5	5
Γερμανία	23	31	32	39	39	39	39
Ελλάδα	14	19	20	24	24	24	24
Ισπανία	214	284	279	358	353	210	210
Γαλλία	172	227	224	284	280	281	281
Κροατία						12	11
Ιταλία	238	298	294	341	337	337	337
Κύπρος	3	4	4	5	5	5	5
Λιθουανία	0,03	0,04	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05
Λουξεμβούργο	0,3	0,5	0,5	0,6	0,6		
Ουγγαρία	17	23	24	29	29	29	29
Μάλτα	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4		
Αυστρία	8	11	11	14	14	14	14
Πορτογαλία	38	52	53	66	65	65	65
Ρουμανία	42	42	42	42	42	48	48
Σλοβενία	4	5	5	6	6	6	6
Σλοβακία	3	4	4	5	5	5	5
Ηνωμένο Βασίλειο	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3		

Σημείωση: Για τα εμφανιζόμενα έτη 2014-16 η κατανομή του προϋπολογισμού είναι ακριβώς ίδια για κάθε έτος ξεχωριστά (2014 – 2015 – 2016)

3.3.3.5. *Ενωσιακή χρηματοδοτική συνδρομή*

Το συνολικό ύψος των διαθέσιμων κονδυλίων του προγράμματος επενδύσεων καθορίζεται ανά οικονομικό έτος σύμφωνα με το «Εθνικό Πρόγραμμα στήριξης του αμπελοοινικού τομέα 2019-2023». όπως κάθε φορά ισχύει.

Η συνεισφορά της Ένωσης στις πραγματικές δαπάνες του προγράμματος χορηγείται μέσω του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων. ως κάτωθι:

➤ 50% των δαπανών για τις περιφέρειες που έχουν οριστεί ως λιγότερο ανεπτυγμένες, σύμφωνα με το άρθρο 90 του Καν. (Ε.Ε.) αριθμ. 1303/2013 Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, όπως κάθε φορά ισχύει (Περιφερειακές Ενότητες (Π.Ε.) που ανήκουν στις Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης, Κεντρικής Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ηπείρου και Δυτικής Ελλάδας).

➤ 40% των δαπανών για τις άλλες περιφέρειες πλην των λιγότερο ανεπτυγμένων (Περιφερειακές Ενότητες (Π.Ε.) που ανήκουν στις Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας, Ιονίων Νήσων, Στερεάς Ελλάδας, Πελοποννήσου, Αττικής, Κρήτης).

➤ 65% των δαπανών για τα μικρά νησιά του Αιγαίου Πελάγους, όπως αυτά ορίζονται στον άρθρο 1 παράγραφος 2 του Καν. (Ε.Ε) 229/2013.

Το υπόλοιπο ποσοστό των πραγματικών δαπανών καλύπτεται με ίδια συμμετοχή των δικαιούχων, ανάλογα την περιοχή που πραγματοποιούνται οι δαπάνες.

Η εθνική συμμετοχή στη χρηματοδότηση του προγράμματος είναι μηδενική.

Ως ανώτερο ποσό προγράμματος επένδυσης ανά δικαιούχο ορίζεται το ποσό των 350.000 ευρώ και ως κατώτερο ποσό επένδυσης ανά δικαιούχο ορίζεται το ποσό των 10.000 ευρώ. Σε περίπτωση ένωσης προσώπων ή συλλογικού φορέα το ανώτερο πόσο της επένδυσης αυξάνεται στις 500.000 ευρώ.

3.3.3.6. *Υφιστάμενη κατάσταση*

Στους πίνακες 3.33 και 3.34 παρατίθενται τα συγκεντρωτικά στοιχεία από την εφαρμογή των προγραμμάτων επενδύσεων, όπως υλοποιείται στην Ελλάδα.

Πιο αναλυτικά από τον πίνακα 3.33 προκύπτει ότι την τετραετία 2014-2018, η απορρόφηση μειώθηκε σημαντικά σε σχέση με την περίοδο 2008-2013, με τη μείωση αυτή να ξεπερνά το 40%.

Επιπλέον, δεν κατέστη εφικτό να συλλεγούν στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των Ομπ/ΟΠ ή/και των επωφελούμενων παραγωγών, αλλά ούτε και για τον και όγκο την αξία της παραγωγής.

Πίνακας 3.33: Στοιχεία της ΚΟΑ Οίνου

Α/Α	Κ.Ο.Α	Επιχειρηματικό Σχέδιο		Αριθμός ομάδων παραγωγών / παραγωγών	Όγκος Παραγωγής	Αξία Παραγωγής	Απορρόφηση
		Χρονική Διάρκεια	Προϋπολογισμός				
1	Οίνος	2008-2013	119.815.000 € ενωσιακή χρηματοδότηση εθνικός φάκελος τομέα Οίνου				113.790.000,00 €
		2014-2018	119.815.000 € ενωσιακή χρηματοδότηση εθνικός φάκελος τομέα Οίνου				67.105.000,00 €
		2019-2023	119.815.000 € ενωσιακή χρηματοδότηση εθνικός φάκελος τομέα Οίνου				

Πίνακας 3.34: Ανάλυση επιχειρησιακού προγράμματος ΚΟΑ Οίνου (2015-2018)

Τριετή Προγράμματα (Επιλέξιμα Μέτρα)	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΟΑ ΟΙΝΟΥ							
	2015		2016		2017		2018	
	Π/Υ ΠΡΟΓ/ΤΟΣ	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ	Π/Υ ΠΡΟΓ/ΤΟΣ	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ	Π/Υ ΠΡΟΓ/ΤΟΣ	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ	Π/Υ ΠΡΟΓ/ΤΟΣ	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ
α) προώθηση σύμφωνα με το άρθρο 45·	8,000,000	4,542,000	8,000,000	5,059,000	8,000,000	4,250,000	8,000,000	3,022,000
α) μέτρα δημόσιων σχέσεων, προώθησης ή διαφήμισης, που προβάλλουν ιδίως τις υψηλές προδιαγραφές των ενωσιακών προϊόντων, κυρίως ως προς την ποιότητα, την ασφάλεια των τροφίμων ή την προστασία του περιβάλλοντος·								
β) συμμετοχή σε εκδηλώσεις ή εκθέσεις διεθνούς σημασίας·								
γ) ενημερωτικές εκστρατείες, ιδίως για τα ενωσιακά συστήματα που αφορούν τις ονομασίες προέλευσης, τις γεωγραφικές ενδείξεις και τη βιολογική παραγωγή·								
δ) μελέτες νέων αγορών που είναι αναγκαίες για τη διεύρυνση των εμπορικών δραστηριοτήτων·								
ε) μελέτες για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των μέτρων ενημέρωσης και προώθησης·								
β) αναδιάρθρωση και μετατροπή αμπελώνων σύμφωνα με το άρθρο 46·	13,000,000	10,619,000	13,300,000	12,066,000	10,000,000	8,987,000	10,000,000	9,718,000
α) τη μετατροπή ποικιλίας, συμπεριλαμβανομένου του επανεμβολιασμού								
β) τη μετεγκατάσταση αμπελώνων·								
γ) την αναφύτευση αμπελώνων, όπου αυτό απαιτείται, κατόπιν υποχρεωτικής εκρίζωσης για υγειονομικούς ή φυτοϋγειονομικούς λόγους καθ' υπόδειξη της αρμόδιας αρχής του κράτους μέλους·								
δ) τις βελτιώσεις των τεχνικών διαχείρισης αμπελώνων, ιδίως την εισαγωγή προηγμένων συστημάτων βιώσιμης παραγωγής·								
γ) πρώιμη συγκομιδή σύμφωνα με το άρθρο 47·	0	0						
Πρώιμη συγκομιδή αφορά την ολική καταστροφή ή η απομάκρυνση των σταφυλιών που δεν έχουν ακόμη ωριμάσει, με επακόλουθο εκμηδενισμό της απόδοσης της σχετικής έκτασης								
δ) ταμεία αλληλοβοήθειας σύμφωνα με το άρθρο 48·	0	0						
Στήριξη για τη σύσταση ταμείων αλληλοβοήθειας, για τη παροχή βοήθειας στους παραγωγούς που επιζητούν να ασφαλισθούν έναντι των διακυμάνσεων της αγοράς·								

Τριετή Προγράμματα (Επιλέξιμα Μέτρα)	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΟΑ ΟΙΝΟΥ							
	2015		2016		2017		2018	
	Π/Υ ΠΡΟΓ/ΤΟΣ	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ	Π/Υ ΠΡΟΓ/ΤΟΣ	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ	Π/Υ ΠΡΟΓ/ΤΟΣ	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ	Π/Υ ΠΡΟΓ/ΤΟΣ	ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ
ε) ασφάλιση της συγκομιδής σύμφωνα με το άρθρο 49·	0	0						
Στήριξη για την ασφάλιση της συγκομιδής, που συμβάλλει στη διασφάλιση των εισοδημάτων των παραγωγών από απώλειες που οφείλονται σε φυσικές καταστροφές, δυσμενή καιρικά φαινόμενα, ασθένειες ή προσβολή από επιβλαβείς οργανισμούς.								
στ) επενδύσεις σύμφωνα με το άρθρο 50·	2,963,000	0	2,663,000	0	5,963,000	0	5,963,000	1,885,000
α) Στήριξη για υλικές ή άυλες επενδύσεις								
β) Στήριξη για εγκαταστάσεις μεταποίησης								
γ) Στήριξη για υποδομές οινοποίησης								
δ) Στήριξη για δομές και εργαλεία εμπορίας.								
ζ) καινοτομία στον τομέα του οίνου, σύμφωνα με το άρθρο 51·	0	0						
Στήριξη για υλικές ή άυλες επενδύσεις με σκοπό την ανάπτυξη νέων προϊόντων, διεργασιών και τεχνολογιών								
η) απόσταξη υποπροϊόντων σύμφωνα με το άρθρο 52.	0	0						
Στήριξη για την προαιρετική ή υποχρεωτική απόσταξη υποπροϊόντων οινοποίησης που έχει πραγματοποιηθεί σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που καθορίζονται στο παράρτημα VIII μέρος II τμήμα Δ								
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	23,963,000	15,161,000	23,963,000	17,125,000	23,963,000	13,237,000	23,963,000	14,625,000

Από τα στοιχεία του πίνακα 3.34 προκύπτει ότι:

ΚΟΑ Οίνου

Το μεγαλύτερο ποσό διατίθεται για την αναδιάρθρωση των αμπελώνων.

Δεύτερο μέτρο είναι η προώθηση του οίνου.

Ελάχιστα χρήματα έχουν διατεθεί σε δαπάνες για καινοτομία και άυλες επενδύσεις.

Μέτρα όπως η πρώιμη συγκομιδή προκηρύχθηκαν το 2020 ως αποτέλεσμα του πλαισίου μέτρων που ελήφθησαν από την Ε.Ε για την αντιμετώπιση των σοβαρών επιπτώσεων του covid 19 στην αγορά του οίνου .

3.3.4. ΚΟΑ Προϊόντων Μελισσοκομίας

Οι αποικίες μελισσών είναι σημαντικές για τη γεωργία και το περιβάλλον καθώς εξασφαλίζουν την αναπαραγωγή των φυτών μέσω της επικονίασης, ενώ η μελισσοκομία συμβάλλει στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών.

Η μελισσοκομία ασκείται σε όλες τις χώρες της ΕΕ και χαρακτηρίζεται από διαφορετικές συνθήκες παραγωγής, αποδόσεις και μελισσοκομικές πρακτικές. Η ΕΕ είναι ο δεύτερος σημαντικότερος παραγωγός μελιού μετά την Κίνα, καθώς και καθαρός εισαγωγέας μελιού από τρίτες χώρες. Οι χώρες της ΕΕ με τη μεγαλύτερη παραγωγή μελιού (Ρουμανία, Ισπανία, Ουγγαρία, Γερμανία, Ιταλία, Ελλάδα, Γαλλία και Πολωνία) βρίσκονται κυρίως στη νότια Ευρώπη, όπου οι κλιματικές συνθήκες ευνοούν περισσότερο τη μελισσοκομία.

Η ΕΕ παράγει διάφορα μελισσοκομικά προϊόντα και όχι μόνο μέλι, όπως γύρη, πρόπολη, βασιλικό πολτό και κερύ από μέλισσες. Το σύνολο του μελιού που διατίθεται στην αγορά της ΕΕ πρέπει να πληροί τους κανόνες ποιότητας και επισήμανσης που ορίζονται στην «οδηγία για το μέλι» (2001/110/ΕΚ).

Λόγω της σημασίας που έχει το μέλι, η ΕΕ με τη δημοσίευση του Κανονισμού 1308/2013 και του κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμού (ΕΕ) 2015/1366., καθόρισε το πλαίσιο για την ΚΟΑ των προϊόντων της μελισσοκομίας.

Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη μπορούν να καταρτίζουν τριετή εθνικά προγράμματα για τον τομέα της μελισσοκομίας («μελισσοκομικά προγράμματα»), τα οποία θα αναπτύσσονται σε συνεργασία με οργανώσεις εκπροσώπησης του μελισσοκομικού τομέα.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κλάδου του μελιού είναι:

- Η ανάδειξη του ελληνικού μελιού ως προϊόν-θησαυρός της ελληνική γης που συμπυκνώνει το μεσογειακό κλίμα και την χλωρίδα της Ελλάδας.
- Τοποθέτηση του ελληνικού μελιού στην ιστορία και τον πολιτισμό της Ελλάδας για την προώθησή του στις διεθνείς αγορές.
- Η ποιότητα και τα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά του μελιού και των προϊόντων αυτού είναι συνάρτηση της χλωρίδας κάθε περιοχής και του κλίματος. Η μεγάλη βιοποικιλότητα της χώρας με την πλούσια χλωρίδα αποτελούν συγκριτικό πλεονέκτημα για το ελληνικό μέλι (περίπου το 90% παράγεται σε φυσικά οικοσυστήματα, πλούσια σε βιοποικιλότητα και θρεπτικά συστατικά).
- Η αύξηση, τα τελευταία έτη, του αριθμού των κυψελών στην Ελλάδα οφείλεται στην βιοποικιλότητα της χώρας η οποία βοηθά στον πολλαπλασιασμό των μελισσοσμηνών και στην παραγωγή μελιού. Η εφαρμογή μέτρων για την προστασία της βιοποικιλότητας θα οδηγήσει σε αύξηση του αριθμού των κυψελών και του πληθυσμού των μελισσών καθώς θα βελτιώσει το περιβάλλον στο οποίο ζουν.
- Αντιθέτως, μία χαλάρωση στα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας θα είχε άμεσα, εμφανή αρνητικά αποτελέσματα στον πληθυσμό των μελισσών στην Ελλάδα.

3.3.4.1. Θεσμικό πλαίσιο

I. Κανονιστικό πλαίσιο

- Κανονισμός (ΕΕ) 2015/1368 της Επιτροπής της 6ης Αυγούστου 2015 για τη θέσπιση κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1308/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά τις ενισχύσεις στον τομέα της μελισσοκομίας.
- Κανονισμός (ΕΕ) 2015/1366 της Επιτροπής της 11ης Μαΐου 2015 για τη συμπλήρωση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1308/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά τις ενισχύσεις στον τομέα της μελισσοκομίας.
- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1308/2013 Του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 για τη θέσπιση κοινής οργάνωσης των αγορών γεωργικών προϊόντων και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 922/72, (ΕΟΚ) αριθ. 234/79, (ΕΚ) αριθ. 1037/2001 και (ΕΚ) αριθ. 1234/2007 του Συμβουλίου.

II. Εθνικό νομικό πλαίσιο

- ΥΑ 4424/137557 (ΦΕΚ Β 2923/19.11.13) Επέκταση της εφαρμογής του πιλοτικού προγράμματος επιτήρησης των απωλειών στις αποικίες μελισσών για την περίοδο 2013-2014.
- ΚΥΑ 8512 (ΦΕΚ 1060 Β /29.04.13) Αγορά και εγκατάσταση ηλεκτροφόρου περίφραξης για την προστασία από τις αρκούδες (βάσει του Μέτρου 216).
- ΥΑ 263678 (ΦΕΚ 371/Β/2006) Αναγνώριση Εθνικής Διεπαγγελματικής Οργάνωσης Μελιού και Λοιπών Προϊόντων της Κυψέλης.
- Αριθμ 127/2004 (ΦΕΚ 239/23.02.05) Ταυτοποίηση αμιγών ελληνικών μελιών πεύκου, ελάτης, καστανιάς, ερείκης, θυμαριού, πορτοκαλιάς, βαμβακιού, ηλίανθου.
- Μελισσοκομικό Μητρώο
- Μελισσοκομικά Αυτοκίνητα
- Τοποθέτηση Μελισσοσμηνών

III. Κοινοτικές Οδηγίες που διέπουν το μέλι

- Οδηγία 63/2014 ΕΕ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 15ης Μαΐου 2014 για την τροποποίηση της οδηγίας 2001/110/ΕΚ του Συμβουλίου για το μέλι.
- Οδηγία 110/2001 ΕΚ του Συμβουλίου της 20ής Δεκεμβρίου 2001.

Σε εθνικό επίπεδο η υλοποίηση των δράσεων του Μελισσοκομικού Προγράμματος βασίζεται στη έκδοση Κοινών Υπουργικών Αποφάσεων που βρίσκονται στην ιστοσελίδα του υπουργείου³².

³² <http://w2.minagric.gr/index.php/el/for-farmer-2/animal-production/bees-honey/565-2015-04-27-10-06-34/192-programabeltiosispparagemporias>

3.3.4.2. Εθνική Στρατηγική – Στόχοι

Στην Ελλάδα εφαρμόζονται δράσεις στο πλαίσιο των μελισσοκομικών προγραμμάτων που ως στόχο έχουν:

- Την προστασία και την ασφάλεια του καταναλωτή: παρέχονται ενισχύσεις για την πραγματοποίηση αναλύσεων δειγμάτων ελληνικού μελιού και λοιπών προϊόντων κυψέλης σε διαπιστευμένα εργαστήρια, με σκοπό τον έλεγχο των φυσικοχημικών τους παραμέτρων, την διερεύνηση της πιθανής ύπαρξης καταλοίπων φυτοπροστατευτικών ουσιών, αντιβιοτικών ή/και άλλων ξένων και επικίνδυνων ουσιών και ελέγχου της νοθείας.
- Τη στήριξη της προώθησης του μελιού και των άλλων προϊόντων της κυψέλης.
- Την εφαρμοσμένη έρευνα με χρηματοδότηση ερευνητικών προγραμμάτων σε Πανεπιστημιακά, Ερευνητικά Ιδρύματα και Ινστιτούτα
- Εκσυγχρονισμός του εξοπλισμού με χρηματοδότηση δράσεων για προμήθεια κυψελών αντικατάστασης και μεμονωμένων κινητών βάσεων.
- Υλοποίηση Δράσεων 3.1 και 3.2: Στο πλαίσιο των συγκεκριμένων δράσεων, ενισχύεται η

Τα παρεπόμενα επιλέξιμα μέτρα περιγράφονται περαιτέρω παρακάτω.

1. **Τεχνική βοήθεια προς μελισσοκόμους και οργανώσεις μελισσοκόμων:** η διατύπωση του συγκεκριμένου μέτρου άλλαξε από «ομάδες μελισσοκόμων» σε «οργανώσεις μελισσοκόμων». Το μέτρο αυτό περιλαμβάνει στήριξη π.χ. για αγορά τεχνικού εξοπλισμού για την πρώτη μεταποίηση και ειδική στήριξη των νέων μελισσοκόμων.
2. **Καταπολέμηση των εισβολών στις κυψέλες και των ασθενειών:** το πεδίο εφαρμογής αυτού του μέτρου επεκτάθηκε από τον έλεγχο της βαρροϊκής ακαρίωσης στην καταπολέμηση άλλων εισβολών στις κυψέλες και ασθενειών όπως, π.χ., της ασιατικής σφήκας (*Vespa velutina*) και του μικρού κάνθαρου των κυψελών (*Aethina tumida*).
3. **Εξορθολογισμός της νομαδικής μελισσοκομίας:** η συγκεκριμένη δράση αποσκοπεί στη διαχείριση της μετακίνησης των κυψελών στην Ένωση, καθώς και στη χωροταξική κατανομή των θέσεων για μελισσοκόμους κατά την περίοδο της ανθοφορίας.
4. **Μέτρα στήριξης των εργαστηρίων ανάλυσης προϊόντων μελισσοκομίας με στόχο τη διευκόλυνση των μελισσοκόμων στην εμπορία και την αναβάθμιση της αξίας των προϊόντων τους:** το πεδίο εφαρμογής αυτού του μέτρου επεκτάθηκε ώστε εκτός από τη στήριξη των αναλύσεων των φυσικοχημικών ιδιοτήτων του μελιού, να περιλαμβάνει και άλλα προϊόντα μελισσοκομίας όπως ο βασιλικός πολτός, η γύρη, η πρόπολη και το κερι από μέλισσες. Επιπλέον, στον κανονισμό ΚΟΑ προβλέπεται πλέον ότι το μέτρο θα πρέπει να διευκολύνει τους μελισσοκόμους στην εμπορία και την αναβάθμιση της αξίας των προϊόντων τους.
5. **Η ανασύσταση του μελισσοκομικού κεφαλαίου** καθιστά δυνατή τη μερική αντιστάθμιση των απωλειών μελισσών και, ως εκ τούτου, συμβάλλει στην αποτροπή της μείωσης της παραγωγής. Αυτό το μέτρο μπορεί να περιλαμβάνει τη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων που ευνοούν την παραγωγή βασιλισσών, την αγορά αποικιών μελισσών ή νέων κυψελών.

6. **Συνεργασία με ειδικευμένους φορείς για την υλοποίηση προγραμμάτων εφαρμοσμένης έρευνας στον τομέα της μελισσοκομίας και των μελισσοκομικών προϊόντων:** το συγκεκριμένο μέτρο παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να στηρίζουν ειδικά ερευνητικά έργα. Στόχος των εν λόγω έργων μπορεί να είναι η βελτίωση της ποιότητας του μελιού και/ή η διάδοση των αποτελεσμάτων τους.

7. **Παρακολούθηση της αγοράς:** νέο μέτρο που παρέχει τη δυνατότητα πραγματοποίησης επενδύσεων στην παρακολούθηση των προϊόντων μελισσοκομίας και των τιμών. Το μέτρο αυτό μπορεί να βελτιώσει τις συνθήκες παραγωγής, και στηρίζει τις εθνικές στρατηγικές για την παρακολούθηση της κατάστασης στην αγορά.

8. **Βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων με σκοπό την αξιοποίηση των προϊόντων στην αγορά:** νέο μέτρο που θεσπίζεται με τον κανονισμό ΚΟΑ, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιείται, για παράδειγμα, για την προώθηση του μελιού στην αγορά, αλλά και άλλων προϊόντων μελισσοκομίας.

3.3.4.3. Επιχειρησιακά Προγράμματα για το Μέλι

Κάθε χώρα της ΕΕ μπορεί να καταρτίσει ένα εθνικό μελισσοκομικό πρόγραμμα, το οποίο στη συνέχεια θα υποστηρίξει η ΕΕ. Αυτά τα εθνικά προγράμματα καλύπτουν περίοδο τριών ετών. Τα μελισσοκομικά προγράμματα για την περίοδο 2020-2022, εγκρίθηκαν με την εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2019/974 σε όλες τις χώρες της ΕΕ.

Στο πλαίσιο των προγραμμάτων, 8 ειδικά μέτρα είναι επιλέξιμα για χρηματοδότηση:

- τεχνική βοήθεια: για παράδειγμα, κατάρτιση για μελισσοκόμους και ομάδες μελισσοκόμων σε θέματα όπως η αναπαραγωγή ή η πρόληψη των ασθενειών, η συλλογή, η αποθήκευση, η συσκευασία του μελιού κ.λπ.
- καταπολέμηση των εισβολών στις κυψέλες και των ασθενειών, ιδιαίτερα της βαρρόας. Η βαρρόα είναι ένα ενδημικό παράσιτο που αποδυναμώνει το ανοσοποιητικό σύστημα των μελισσών και, αν δεν αντιμετωπιστεί με την κατάλληλη θεραπεία, οδηγεί σε απώλεια αποικιών μελισσών
- εξορθολογισμός της εποχιακής μετακίνησης, η οποία είναι σημαντική για την επικοινωνία αλλά και για τη διατροφή των μελισσών
- αναλύσεις μελισσοκομικών προϊόντων: μέλι, βασιλικός πολτός, πρόπολη, γύρη και κερί από μέλισσες
- ανασύσταση του μελισσοκομικού κεφαλαίου
- εφαρμοσμένη έρευνα
- παρακολούθηση της αγοράς
- βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων με σκοπό την αξιοποίηση των μελισσοκομικών προϊόντων στην αγορά.

Κάθε τρία χρόνια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποβάλλει έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την εφαρμογή των μέτρων που αφορούν τον τομέα της μελισσοκομίας.

3.3.4.4. Στόχοι Μελισσοκομικών Προγραμμάτων

Στόχος των μελισσοκομικών προγραμμάτων είναι η βελτίωση των γενικών συνθηκών παραγωγής και εμπορίας των προϊόντων μελισσοκομίας και η στήριξη της παραγωγής της ΕΕ, προάγοντας την ασφάλεια των καταναλωτών και την ποιότητα των τελικών προϊόντων, με σεβασμό προς το περιβάλλον.

Στόχος της ΚΟΑ του τομέα του μελιού είναι η βελτίωση των γενικών συνθηκών παραγωγής και εμπορίας προϊόντων μελισσοκομίας στην Ένωση. Το 2013, με τη μεταρρύθμιση της ΚΓΠ θεσπίστηκαν ορισμένες αλλαγές στα προγράμματα.

Οι κυριότεροι στόχοι αυτών των αλλαγών ήταν η προσαρμογή των επιλέξιμων μέτρων στις ανάγκες του τομέα και η διασφάλιση μιας ορθολογικότερης κατανομής του προϋπολογισμού της ΕΕ μέσω της βελτίωσης των μεθόδων που χρησιμοποιούν τα κράτη μέλη για τον προσδιορισμό του αριθμού των κυψελών στην επικράτειά τους.

3.3.4.5. Ενωσιακή χρηματοδοτική συνδρομή

Οι κανόνες για την κατανομή της συνεισφοράς της Ένωσης στα μελισσοκομικά προγράμματα θεσπίζονται στο άρθρο 4 του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού (ΕΕ) 2015/1366 της Επιτροπής. Ο κύριος παράγοντας που ορίζει την εν λόγω κατανομή είναι το ποσοστό των κυψελών σε κάθε κράτος μέλος που συμμετέχει στο πρόγραμμα. Αυτός είναι και ένας από τους λόγους για τους οποίους θεσπίστηκαν οι κανόνες που αφορούν τον υποχρεωτικό προσδιορισμό και την κοινοποίηση από τα κράτη μέλη του αριθμού των κυψελών στην Επιτροπή.

Για τα μελισσοκομικά έτη 2020-2022, θα δαπανηθούν 240 εκατ. ευρώ σε εθνικά μελισσοκομικά προγράμματα στην ΕΕ. Πρόκειται για αύξηση κατά 11% σε σύγκριση με τη διαθέσιμη χρηματοδότηση για την περίοδο 2017-2019. Το μισό από το ποσό αυτό θα προέλθει από τον προϋπολογισμό της ΕΕ και το υπόλοιπο μισό από τις χώρες της ΕΕ, όπως ορίστηκε με την εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2019/974. Η κατανομή της χρηματοδότησης της ΕΕ για τα εν λόγω προγράμματα γίνεται με βάση τον αριθμό των κυψελών σε κάθε χώρα της ΕΕ, που κοινοποιείται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 3 του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού (ΕΕ) 2015/1366.

Η συνεισφορά της Ένωσης στα μελισσοκομικά προγράμματα αντιστοιχεί στο 50 % των δαπανών που βαρύνουν τα κράτη μέλη για τα προγράμματα αυτά, όπως εγκρίνονται σύμφωνα με το άρθρο 57 πρώτο εδάφιο στοιχείο γ).3.

Για να είναι επιλέξιμα για τη συνεισφορά της Ένωσης που προβλέπεται στην παράγραφο 2, τα κράτη μέλη εκπονούν μελέτη για τη διάρθρωση του τομέα της μελισσοκομίας στην επικράτειά τους, σε επίπεδο παραγωγής και εμπορίας.

3.3.4.6. Υφιστάμενη κατάσταση

Στους πίνακες 3.35, 3.36 και 3.37 που ακολουθούν παρουσιάζεται η κατανομή των χρημάτων στην Ελλάδα, όσον αφορά τα μελισσοκομικά προγράμματα.

Από τον πίνακα 3.35 προκύπτει το συμπέρασμα ότι ο βαθμός απορρόφησης τις περιόδους 2016-2017 και 2017-2018, ήταν σταθερά πάνω από 90%.

Από τον πίνακα 3.36 προκύπτει αύξηση του αριθμού των δυνητικών δικαιούχων την τριετία 2016-2019, σε σχέση με την τριετία 2013-2016.

Από τον πίνακα 3.37 προκύπτουν τα ακόλουθα:

ΚΟΑ Προϊόντων Μελισσοκομίας

Μέσω της τεχνικής βοήθειας, αλλά και των δράσεων για την προβολή και προώθηση των προϊόντων της μελισσοκομίας διατίθενται σημαντικά κονδύλια στο μέτρο 1.

Λόγω των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μελισσοκόμοι εξαιτίας της εμφάνισης ασθενειών και εχθρών στις κυψέλες, έχει ενεργοποιηθεί και το Μέτρο 2.1.

Τα περισσότερα χρήματα διατίθενται για τη νομαδική μελισσοκομία και την αγορά εξοπλισμού για τη διευκόλυνση της μετακίνησης.

Οι δαπάνες για την ανάλυση των προϊόντων της μελισσοκομίας παραμένουν σταθερά υψηλές σε κάθε τριετία.

Η δαπάνη για το μέτρο 6.1, βαίνει μειούμενη σχεδόν κάθε χρόνο.

Δεν υπάρχουν καταγεγραμμένες δαπάνες στο μέτρο 8.

Πίνακας 3.35: Στοιχεία της ΚΟΑ των προϊόντων μελιού

Α/Α	Κ.Ο.Α	Επιχειρηματικό Σχέδιο		Αριθμός ομάδων παραγωγών / παραγωγών	Όγκος Παραγωγής	Αξία Παραγωγής	Απορρόφηση
		Χρονική Διάρκεια	Προϋπολογισμός				
1	Μέλι (Η μελισσοκομία δεν εντάσσεται σε ΚΟΑ. Για την ενίσχυση του κλάδου, υλοποιείται τριετές εθνικό μελισσοκομικό πρόγραμμα (άρθρα 55 - 57 του Καν. 1308/2013))	Μελισ/κό πρόγραμμα 2017 (1/9/2016 - 31/7/2017)	7.265.000,00 €				6.888.312,35 €
		Μελισ/κό πρόγραμμα 2018 (1/9/2017 - 31/7/2018)	7.265.000,00 €				6.806.874,43 €
		Μελισ/κό πρόγραμμα 2019 (1/9/2018 - 31/7/2019)	7.265.000,00 €				σε εξέλιξη

Πίνακας 3.36: Πίνακας με στοιχεία του τομέα της μελισσοκομίας

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΑΣ (σύμφωνα με το άρθρα 55-57 του Καν(ΕΕ)1308/2013)																										
ΜΕΛΙΣΣ ΟΚΟΜΙ ΚΟ ΠΡΟΓΡ ΑΜΜΑ ΕΤΗ	ΜΕΤΡΑ ΜΕΛΙΣΣ ΟΚΟΜΙΚ ΟΥ ΠΡΟΓΡΑ ΜΜΑΤΟ Σ ΣΕ ΕΤΗΣΙΕΣ ΠΕΡΙΟΔ ΟΥΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΥΝΗΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ ΧΩΡΑΣ					ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ					ΑΡΙΘΜΟ Σ ΜΕΛΙΣΣ ΟΚΟΜΙΚ ΩΝ ΚΕΝΤΡΩ Ν ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜ ΟΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑ ΜΜΑΤΟ Σ	ΣΥΝ ΟΛΙΚ ΟΣ ΑΡΙΘ ΜΟΣ ΚΥΨ ΕΛΩ Ν ΧΩΡ ΑΣ	ΣΥΝΟΛΙ ΚΟΣ ΑΡΙΘΜ ΟΣ ΚΥΨΕΛ ΩΝ ΔΙΚΑΙΟ ΥΧΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡ ΑΜΜΑΤ ΟΣ ΓΙΑ ΑΝΤΙΚΑ ΤΑΣΤΑΣ Η	ΣΥΝΟΛΙ ΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟ Σ ΜΕΛΙΣΣΙ ΩΝ (ΜΕΛΙΣΣ ΟΣΜΗΝ ΩΝ) ΔΙΚΑΙΟΥ ΧΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑ ΜΜΑΤΟ Σ ΓΙΑ ΜΕΤΑΚΙ ΝΗΣΗ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩ Ν		ΣΥΝΟΛΙ ΚΟ ΠΟΣΟ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩ Ν ΤΟΥ ΜΕΛΙΣΣ ΟΚΟΜΙΚ ΟΥ ΠΡΟΓΡΑ ΜΜΑΤΟ Σ (ΕΚΑΤ. €) S=T+U+V	ΧΡΗΜΑ ΤΙΚΗ ΕΙΣΦΟΡ Α ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥ ΧΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΜΕΛΙΣΣ ΟΚΟΜΙΚ ΟΥ ΠΡΟΓΡΑ ΜΜΑΤΟ Σ (ΕΚΑΤ. €)	ΕΘΝΙΚΗ ΧΡΗΜΑ ΤΟΔΟΤΙ ΚΗ ΕΝΙΣΧΥ ΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΜΕΛΙΣΣ ΟΚΟΜΙΚ ΟΥ ΠΡΟΓΡΑ ΜΜΑΤΟ Σ (ΕΚΑΤ. €)	ΕΝΩΣΙΑ ΚΗ ΧΡΗΜΑ ΤΟΔΟΤΙ ΚΗ ΕΝΙΣΧΥ ΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΜΕΛΙΣΣ ΟΚΟΜΙΚ ΟΥ ΠΡΟΓΡΑ ΜΜΑΤΟ Σ (ΕΚΑΤ. €)	ΟΓΚ ΟΣ ΠΑΡ ΑΓΩΓ ΗΣ ΜΕΛΙ ΟΥ ΧΩΡ ΑΣ (κατ' εκτίμ ηση t)	ΟΓΚΟ Σ ΠΑΡΑ ΓΩΓΗ Σ ΜΕΛΙ ΟΥ ΔΙΚΑΙ ΟΥΧ ΩΝ	ΑΞΙΑ ΠΑΡ ΑΓΩΓ ΗΣ ΜΕΛΙ ΟΥ ΧΩΡ ΑΣ	ΑΞΙΑ ΠΑΡΑ ΓΩΓΗ Σ ΜΕΛΙ ΟΥ ΔΙΚΑΙ ΟΥΧ ΩΝ	
		ΣΥΝΟ ΛΙΚΟ Σ ΑΡΙΘ ΜΟΣ ΔΥΝΗ ΤΙΚΩ Ν ΔΙΚΑΙ ΟΥΧ ΩΝ ΧΩΡΑ Σ	(ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩ Ν) ΝΟΜΙΚ Α ΠΡΟΣΩ ΠΑ ΕΠΟΠΤ ΕΥΟΜΕ ΝΑ ΑΠΟ ΤΟ ΥΠΑΑΤ	(ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ) ΑΕΣ/ ΣΥΝΕΤΑΙ ΡΙΣΜΟΙ/ ΟΡΓΑΝΩ ΣΕΙΣ ΠΑΡΑΓΩ ΓΩΝ / ΟΜΑΔΕΣ ΠΑΡΑΓΩ ΓΩΝ/ΦΟΡ ΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙ ΚΗΣ & ΑΛΛΗΛΕΓ ΓΥΑΣ ΟΙΚΟΝΟ ΜΙΑΣ/ ΟΡΓΑΝΩ ΣΕΙΣ ΕΚΠΡΟΣ ΩΠΗΣΗΣ ΜΕΛΙΣΣ/Κ ΟΥ ΤΟΜΕΑ	(ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ) (ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ) ΦΥΣΙΚΑ Ή ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ Ή ΟΜΑΔΕΣ ΦΥΣΙΚΩΝ Ή ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩ Ν ΠΟΥ ΔΡΑΣΤΗΡΙ ΟΠΟΙΟΥΝ ΤΑΙ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ	ΣΥΝΟΛΙ ΚΟΣ ΑΡΙΘΜ ΟΣ ΔΙΚΑΙΟ ΥΧΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡ ΑΜΜΑΤ ΟΣ	(ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩ Ν) ΝΟΜΙΚ Α ΠΡΟΣΩ ΠΑ ΕΠΟΠΤ ΕΥΟΜΕ ΝΑ ΑΠΟ ΤΟ ΥΠΑΑΤ	(ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ) ΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙ ΚΗΣ & ΑΛΛΗΛΕΓ ΓΥΑΣ ΟΙΚΟΝΟ ΜΙΑΣ/ ΟΡΓΑΝΩ ΣΕΙΣ ΕΚΠΡΟΣ ΩΠΗΣΗΣ ΜΕΛΙΣΣ/Κ ΟΥ ΤΟΜΕΑ	(ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ) ΠΑΝΕΠΙ ΣΤΗΜΙΑ ΚΑ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗ ΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑ ΤΑ	(ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ) ΦΥΣΙΚΑ Ή ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ Ή ΟΜΑΔΕΣ ΦΥΣΙΚΩΝ Ή ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩ Ν ΠΟΥ ΔΡΑΣΤΗΡΙ ΟΠΟΙΟΥΝ ΤΑΙ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ																
01/08/2 013 έως 31/07/2 016	2013- 2014	4122	1	16	3	4102	4070	1	16	3	4049	16	1,584 ,000					5,650,00 0.00		2,825,00 0.00	2,825,00 0.00	15,00 0				
	2014- 2015	4221	1	15	4	4201	4185	1	15	4	4164	15						5,650,00 0.00		2,825,00 0.00	2,825,00 0.00	15,00 0				
	2015- 2016	4338	1	16	4	4317	4331	1	16	4	4309	16						5,700,00 0.00		2,850,00 0.00	2,850,00 0.00	15,00 0				
	2016- 2017	4339	1	16	1	4320	4330	1	16	1	4312	16		1,248 ,173	875,770	638,890			7,265,00 0.00		3,632,50 0.00	3,632,50 0.00	15,00 0			
01/08/2 016 έως 31/07/2 019	2017- 2018	5055	1	17	2	5035	4673	1	17	2	4653	17	1,264 ,215	962,410	776,051			7,265,00 0.00		3,632,50 0.00	3,632,50 0.00	15,00 0				
	2018- 2019	6282	1	16	2	6263	5812	1	16	2	5793	16	1,360 ,739	1,088,6 40	882,561			7,265,00 0.00		3,632,50 0.00	3,632,50 0.00	15,00 0				

Πίνακας 3.37: Ενίσχυση στον τομέα της μελισσοκομίας

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΑΣ (σύμφωνα με το άρθρο 55-57 του Καν(ΕΕ)1308/2013)								
	ΜΕΤΡΟ	ΕΙΔΟΣ ΔΡΑΣΗΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΕΙΣΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ (€)					
			ΕΤΗ					
			2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΓΕΝΙΚΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΑΣ	1. Τεχνική βοήθεια προς μελισσοκόμους και οργανώσεις μελισσοκόμων	1.1 Λειτουργία Κέντρων Μελισσοκομίας.	1,094,916.37	1,040,603.96	932,507.99	719,078.30	999,928.00	837,211.06
		1.2: Ηλεκτρονικό Δίκτυο Μελισσοκομίας -Melinet. Κάλυψη δαπανών λειτουργίας του Ηλεκτρονικού Δικτύου Μελισσοκομίας, http://www.melinet.gr	10,000.00	5,000.00		15,000.00	19,000.00	19,000.00
		1.3: Εκπαιδεύσεις - Έντυπα	63,358.88	71,725.45	74,024.93	0.00	85,000.00	74,591.45
		1.4: Στήριξη της προώθησης του μελιού και των λοιπών προϊόντων της κυψέλης.	0.00	23,535.07	5,459.05	6,890.88	48,912.47	37,630.52
	2. Καταπολέμηση των εισβολών στις κυψέλες και των ασθενειών, ιδιαίτερα της βαρρόας	2.1: Εχθροί και Ασθένειες Μελισσών	0.00	0.00	0.00	0.00	37,000.00	69,600.00
	3. Εξορθολογισμός της εμπορικής μετακίνησης	3.1: Εξοπλισμός για τη διευκόλυνση των μετακινήσεων.	1,442,898.00	1,433,466.02	1,682,090.59	2,271,256.43	1,924,917.53	1,990,600.33
		3.2: Οικονομική στήριξη της νομαδικής μελισσοκομίας.	2,642,283.00	2,643,825.60	2,604,367.05	3,763,336.00	3,713,000.00	3,602,955.06
	4. μέτρα στήριξης των εργαστηρίων ανάλυσης προϊόντων μελισσοκομίας με στόχο τη διευκόλυνση των μελισσοκόμων στην εμπορία και την αναβάθμιση της αξίας των προϊόντων τους	4.1: Αναλύσεις μελιού και λοιπών προϊόντων κυψέλης.	163,573.47	198,685.22	98,180.15	112,750.74	200,000.00	199,581.31
		4.2: Στήριξη ίδρυσης και λειτουργίας εργαστηρίων ανάλυσης μελιού και λοιπών προϊόντων κυψέλης.	10,000.00	10,000.00	10,000.00	0.00	0.00	48,899.36
	6. Συνεργασία με ειδικευμένους φορείς για την υλοποίηση προγραμμάτων εφαρμοσμένης έρευνας στον τομέα της μελισσοκομίας και των	6.1: Εφαρμοσμένη έρευνα	107,900.38	90,209.18	47,324.46	0.00	45,170.00	30,631.63

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΑΣ (σύμφωνα με το άρθρα 55-57 του Καν(ΕΕ)1308/2013)								
	ΜΕΤΡΟ	ΕΙΔΟΣ ΔΡΑΣΗΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΕΙΣΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ (€)					
			ΕΤΗ					
			2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
	μελισσοκομικών προϊόντων							
	8. Βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων με σκοπό την καλύτερη αξιοποίηση των προϊόντων στην αγορά.	8.1: Αναγνώριση μελιού και άλλων μελισσοκομικών προϊόντων ως Προϊόν Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) ή Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ) ή Ιδιότυπο Παραδοσιακό Προϊόν (ΙΠΠ).	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00

3.4. ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΑΠ: ΠΥΛΩΝΑ II – ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζεται η συμβολή των παρεμβάσεων των Προγραμμάτων Αγροτικής Ανάπτυξης 2007- 2013 και 2014-2020 στην εξυπηρέτηση των στόχων του τρίτου ειδικού στόχου μέσω της αποτίμησης των αποτελεσμάτων και επιπτώσεων των σχετικών Μέτρων.

Ο τρίτος ειδικός στόχος της ΚΓΠ 2021-2027 «Βελτίωση της θέσης των γεωργών στην αλυσίδα αξίας» ταυτίζεται με τον τομέα επικέντρωσης 3Α) «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των πρωτογενών παραγωγών με την καλύτερη ενσωμάτωσή τους στην αλυσίδα γεωργικών προϊόντων διατροφής μέσω της ανάπτυξης συστημάτων ποιότητας και της προσθήκης αξίας στα γεωργικά προϊόντα, της προώθησής τους σε τοπικές αγορές σε μικρές αλυσίδες εφοδιασμού, σε ομάδες παραγωγών και σε διεπαγγελματικές οργανώσεις» της τρίτης Προτεραιότητας για την Αγροτική Ανάπτυξη της ΚΓΠ 2014-2020.

Τα Μέτρα του ΠΑΑ 2014-2020 με πρωτεύουσα συνεισφορά στον τομέα επικέντρωσης 3^Α είναι Μ01 «Δράσεις μετάδοσης γνώσεων και ενημέρωσης»

Μ03 «Συστήματα ποιότητας γεωργικών προϊόντων και τροφίμων που περιλαμβάνει τα Υπομέτρα Μ3.1 «Στήριξη για νέες συμμετοχές σε συστήματα ποιότητας» και Μ3.2 «Στήριξη για δραστηριότητες ενημέρωσης και προώθησης που υλοποιούνται από ομάδες παραγωγών στην εσωτερική αγορά»

Μ4.2 «Στήριξη για επενδύσεις στην μεταποίηση/ εμπορία και/ή ανάπτυξη γεωργικών προϊόντων»

Μ09 «Σύσταση ομάδων και οργανώσεων παραγωγών»

Μ16 «Συνεργασία» και ιδιαιτέρα το Υπομέτρο Μ16.4 «Στήριξη για οριζόντια και κάθετη συνεργασία μεταξύ φορέων εφοδιαστικής αλυσίδας για τη δημιουργία και ανάπτυξη μικρών εφοδιαστικών αλυσίδων και τοπικών αγορών και στήριξη για δραστηριότητες προώθησης σε τοπικό πλαίσιο σχετικά με την ανάπτυξη μικρών εφοδιαστικών αλυσίδων και τοπικών αγορών»

Η αντιστοίχιση των Μέτρων του ΠΑΑ 2014-2020 με τα Μέτρα του ΠΑΑ 2007-2013 παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί

ΠΑΑ 2014-2020	ΠΑΑ 2007-2013
Μ01 «Δράσεις μετάδοσης γνώσεων και ενημέρωσης»	
Μ03 «Συστήματα ποιότητας γεωργικών προϊόντων και τροφίμων που περιλαμβάνει τα Υπομέτρα Μ3.1 «Στήριξη για νέες συμμετοχές σε συστήματα ποιότητας» και Μ3.2 «Στήριξη για δραστηριότητες ενημέρωσης και προώθησης που υλοποιούνται από ομάδες παραγωγών στην εσωτερική αγορά»	Μέτρο 132 – «Συμμετοχή σε συστήματα ποιότητας» Μέτρο 133 – «Δραστηριότητες ενημέρωσης και προώθησης»
Μ4.2 «Στήριξη για επενδύσεις στην μεταποίηση/ εμπορία και/ή ανάπτυξη γεωργικών προϊόντων»	Μέτρο 123 – «Προστιθέμενη αξία των γεωργικών και δασοκομικών προϊόντων»

M09 «Σύσταση ομάδων και οργανώσεων παραγωγών»	
M16 «Συνεργασία» M16.4 «Στήριξη για οριζόντια και κάθετη συνεργασία μεταξύ φορέων εφοδιαστικής αλυσίδας για τη δημιουργία και ανάπτυξη μικρών εφοδιαστικών αλυσίδων και τοπικών αγορών και στήριξη για δραστηριότητες προώθησης σε τοπικό πλαίσιο σχετικά με την ανάπτυξη μικρών εφοδιαστικών αλυσίδων και τοπικών αγορών»	
	Μέτρο 131 – «Εκπλήρωση προτύπων»

Από το σύνολο των Μέτρων του ΠΑΑ 2014-2020 που εξυπηρετούν τον τρίτο ειδικό στόχο δεν υπάρχουν εντάξεις στο Μέτρο 1, στο Μέτρο 16 έχει ολοκληρωθεί η πρώτη φάση της αξιολόγησης των υποβληθέντων προτάσεων στα Υπομέτρα 16,1,16,2,16,5 ενώ το υπομέτρο 16.4 υλοποιείται μέσω της προσέγγισης 'Leader'

3.4.1. Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007 -2013³³

Μέτρο 131 – «Εκπλήρωση προτύπων»

Το Μέτρο αφορούσε ουσιαστικά την πληρωμή ανειλημμένων υποχρεώσεων από την προηγούμενη προγραμματική περίοδο (2000-2006) σε δικαιούχους που εγκατέστησαν σύστημα ηλεκτρονικής σήμανση σε αιγοπρόβατα. Οι συνέπειες του Μέτρου αυτού στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας είναι μικρές και έμμεσες (λόγω προσαρμογής στα νεοεισαχθέντα στην ελληνική νομοθεσία κοινοτικά πρότυπα, που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος, στη δημόσια υγεία, στην υγεία των ζώων και των φυτών, στην καλή διαβίωση των ζώων και στην ασφάλεια στο χώρο εργασίας).

Το Μέτρο παρουσίασε σημαντικότερη απόκλιση μεταξύ του αρχικού προγραμματισμού και της υλοποίησης του (αρχική κατανομή Δ.Δ 30 εκ. €, τελική πληρωμή 7,1. €) Με βάση τον Προγραμματισμό το Μέτρο με την προώθηση της εφαρμογής κοινοτικών προτύπων θα συνέβαλε στην βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων. Ο αριθμός των δικαιούχων γεωργικών εκμεταλλεύσεων ανήλθε σε 1.832 γεωργοκτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις.

Μέτρο 132 – «Συμμετοχή σε συστήματα ποιότητας»

Το Μέτρο στόχευε στην βελτίωση της ποιότητας της αγροτικής παραγωγής ως προαπαιτούμενου/υποβοηθητικό παράγοντα, για την είσοδο των ελληνικών αγροδιατροφικών προϊόντων σε νέες αγορές και την αύξηση του μεριδίου αγοράς των εγχώριων αγροδιατροφικών προϊόντων στις διεθνείς αγορές. Για την επίτευξη των στόχων αυτών, το

³³ Το σύνολο των δεδομένων έχουν αντληθεί από την Εκ των Υστέρων Αξιολόγηση ΠΑΑ 2007-2013 Αθήνα 2016

Μέτρο παρείχε κίνητρα για την συμμετοχή των γεωργών σε εθνικά και κοινοτικά πρότυπα ποιότητας

Υπήρξε σημαντική απόκλιση μεταξύ Προγραμματισμού και τελικής υλοποίησης που αποτυπώνεται στην σημαντική μείωση του Προϋπολογισμού του Μέτρου ο οποίος αρχικά ήταν 20Μ€ για να μειωθεί σε 7,5 εκ. € (οι τελικές πληρωμές ανήλθαν σε 7,1Μ€) Η αρχική στόχευση αφορούσε 1.570 ωφελούμενους ενώ ο συνολικός αριθμός των ενταχθέντων ήταν 825 δικαιούχοι .

Η πλειονότητα των προϊόντων που απέκτησαν σήμα ποιότητας ανήκουν στην κατηγορία του κρέατος και άλλων ζωικών προϊόντων, ενώ η πλειοψηφία των δικαιούχων επιλέγει τη συμμετοχή σε εθνικά πρότυπα ποιότητας..

Πίνακας 3.38: Επίτευξη των δεικτών Κοινού Πλαισίου του Μέτρου 132

Κατηγορία προϊόντων	Κοινοτικό σύστημα (2092/91)	Εθνικό σύστημα	ΣΥΝΟΛΟ
Κρέας νωπό	25		25
Άλλα προϊόντα ζωικής προέλευσης	166		166
Έλαια και λίπη	86	119	205
Οπωροκηπευτικά και σιτηρά ως έχουν ή μεταποιημένα	14	359	373
Άλλα προϊόντα διατροφής	19	37	56
ΣΥΝΟΛΟ	310	515	825

Πίνακας 3.39: Χρηματοοικονομική εξέλιξη των έργων του Μέτρου 132

	Πλήθος συμβασιοποιημένων έργων	Πληρωμές Συμβασιοποιημένων έργων (Δημόσια Δαπάνη)	Πλήθος ολοκληρωμένων έργων	Πληρωμές ολοκληρωμένων (Δημόσια Δαπάνη)
Ανειλημμένες	825	2.332.658	825	2.332.658

Η πορεία υλοποίησης του Μέτρου επηρεάστηκε από την εφαρμογή των τομεακών επιχειρησιακών προγραμμάτων στο πλαίσιο του Πυλώνα 1 που είχε ως αποτέλεσμα η πλειονότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων φυτικής παραγωγής να ενταχθεί στις αντίστοιχες δράσεις του πρώτου Πυλώνα αναδεικνύοντας την **αδυναμία** του ελλιπούς συντονισμού μεταξύ των Παρεμβάσεων των δύο Πυλώνων που εστιάσθηκε πρωτίστως στην θέσπιση μηχανισμών/διαδικασιών για την αποφυγής διπλής χρηματοδότησης και λιγότερο στην αναζήτηση συνεργειών μεταξύ των Πυλώνων. Η ενσωμάτωση των Τομεακών Προγραμμάτων στο Στρατηγικό Σχέδιο της ΚΓΠ 2012-2027 αποτελεί εν δυνάμει **ευκαιρία** για την διασφάλιση της συμπληρωματικότητας μεταξύ των παρεμβάσεων

Μέτρο 133 – «Δραστηριότητες ενημέρωσης και προώθησης»

Το Μέτρο ουσιαστικά δεν υλοποιήθηκε αφού καθ όλη την διάρκεια του Προγράμματος εντάχθηκε ένας μόνος δικαιούχος με αμελητέο ύψος δαπανών (20.650 €.) Ο αρχικός προϋπολογισμός του Μέτρου ανερχόταν σε 30Μ€ ο οποίος μειώθηκε σε 100.715€

Για αμφότερα τα Μέτρα οι δείκτες επιδόσεων και αποτελεσμάτων ήταν κοινοί. Ο δείκτης επιδόσεων ήταν «Αριθμός ενισχυόμενων γεωργικών εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν σε συστήματα ποιότητας (ανά τύπο συστήματος ποιότητας (ΕΕ ή εθνικό) και είδος αγροτικού προϊόντος)» που έλαβε την τιμή των 826 γεωργικών εκμεταλλεύσεων (αριθμός αμελητέος)

ενώ για τον δείκτη Αποτελέσματος «Αξία της γεωργικής παραγωγής κάτω από αναγνωρισμένα σήματα ποιότητας (ανά τύπο συστήματος ποιότητας (ΕΕ ή εθνικό) και είδος αγροτικού προϊόντος» δεν υπήρχαν στοιχεία .

Μέτρο 123 – «Προστιθέμενη αξία των γεωργικών και δασοκομικών προϊόντων»

Το Μέτρο αυτό έχει δύο Υπομέτρα. Το πρώτο Υπομέτρο (123 Α) αφορά την παροχή ενισχύσεων σε επιχειρήσεις πρώτης μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων ενώ το δεύτερο Υπομέτρο (123 Β) αφορά την παροχή ενισχύσεων σε επιχειρήσεις πρώτης μεταποίησης και εμπορίας δασοκομικών προϊόντων

Το Μέτρο 123 Α εξυπηρετούσε τον στόχο της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής Γεωργίας μέσω της επίτευξης των ακόλουθων επιχειρησιακών στόχων :

- Βελτίωση των τεχνικών επεξεργασίας των πρωτογενών προϊόντων,
- Βελτίωση των ορών εμπορίας των προϊόντων μεταποίησης,
- Εισαγωγή νέων τεχνικών και καινοτομιών,
- Βελτίωση της ποιότητας,
- Εισαγωγή σε νέες αγορές και αύξηση μεριδίου αγοράς.

Η πορεία του Υπομέτρου 123 Α Μέτρου δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως επιτυχής κυρίως λόγω της πολύ μεγάλης καθυστέρησης που σημειώθηκε στην διαδικασία εντάξεων (ιδιαιτέρως στην πρώτη προκήρυξη) αλλά και στο ρυθμό της υλοποίησης των εγκεκριμένων επενδυτικών σχεδίων. Τα ανωτέρω αντιστακώνονται στην πορεία εξέλιξης των χρηματοοικονομικών μεγεθών του Μέτρου ο αρχικός προϋπολογισμός του οποίου ήταν 350Μ€, για να διαμορφωθεί σε 114,1Μ€ ενώ οι τελικές πληρωμές ανήλθαν σε 80Μ€ Στο Μέτρο εντάχθηκαν συνολικά 243 έργα εκ των οποίων ολοκληρώθηκαν 100 ενώ τα υπόλοιπα μεταφερθήκαν στο ΠΑΑ 2014-2020.Οι δείκτες επιδόσεων του μέτρου ήταν «Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν ενίσχυση (και ανά κλάδο δραστηριότητας) με τιμή στόχο 243 και επίτευξη 100 (41%) και Συνολικός όγκος επενδύσεων (και ανά κλάδο δραστηριότητας) με τιμή στόχο 210.511.891 και επίτευξη 152.584.857 (72%)

Από τα στοιχεία των επιχειρήσεων που έχουν ενταχθεί στο Μέτρο αυτό προκύπτει ότι σχεδόν το 90% των ωφελομένων επιχειρήσεων είναι πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις. Αντίστοιχα στοιχεία δεν υπάρχουν για τις επιχειρήσεις με ολοκληρωμένα έργα ενώ 65 επενδυτικών σχεδίων που εισάγουν νέα προϊόντα ή νέες τεχνικές στο σύνολο των ενταγμένων έργων (243 έργων) και όχι των ολοκληρωμένων (100 έργα).

Αξίζει επίσης να επισημανθεί ότι οι κλάδοι δραστηριότητας με τις υψηλότερες επενδύσεις (λαμβάνοντας υπόψη μόνο τα ολοκληρωμένα έργα) είναι αυτοί των οπωροκηπευτικών και του ελαιολάδου (σχεδόν το 50% των επενδύσεων), που είναι κατεξοχήν εξαγωγικοί κλάδοι .

Η ανά κλάδο κατανομή των ολοκληρωμένων έργων παρουσιάζεται στο ακόλουθο διάγραμμα

Διάγραμμα 3.36: Κατανομή των ολοκληρωμένων έργων του Μέτρου 123 ανά κλάδο

Αναφορικά με την συμβολή του Μέτρου στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των δικαιούχων δεν μπορούν να εξαχθούν ποσοτικά συμπεράσματα, αφού, όπως προκύπτει από τον κατωτέρω Πίνακα, έχει ολοκληρωθεί πολύ περιορισμένος αριθμός έργων

Πίνακας 3.40: Ολοκληρωμένα Επενδυτικά Σχέδια – Μέτρο 123Α

Τομέας	Αριθμός Ε.Σ.	Ποσοστό Επιχ.	Εγκεκριμένος Π/Υ	Ποσοστό Εγ. Π/Υ	Εγκεκριμένη Επιχορήγηση	Ποσοστό Εγ. Επιχ.
Γάλα	21	21,00%	12.441.510,00 €	13,92%	6.711.070,00 €	15,60%
Κρέας	8	8,00%	7.157.695,00 €	8,01%	3.927.980,00 €	9,13%
Αυγά - Πουλερικά	2	2,00%	1.013.600,00 €	1,13%	419.700,00 €	0,98%
Διάφορα Ζώα	5	5,00%	4.490.900,00 €	5,03%	2.281.235,00 €	5,30%
Ζωοτροφές	3	3,00%	993.620,00 €	1,11%	558.760,00 €	1,30%
Δημητριακά	1	1,00%	815.000,00 €	0,91%	407.500,00 €	0,95%
Ελαιούχα προϊόντα	13	13,00%	4.280.210,00 €	4,79%	2.189.654,00 €	5,09%
Οίνο	15	15,00%	13.431.010,00 €	15,03%	6.160.505,00 €	14,32%
Οπωροκηπευτικά	30	30,00%	42.019.891,00 €	47,03%	19.021.318,20 €	44,23%
Φαρμακευτικά	1	1,00%	1.970.000,00 €	2,20%	961.500,00 €	2,24%
Σπόροι	1	1,00%	734.000,00 €	0,82%	367.000,00 €	0,85%
Σύνολο	100	100,00%	89.347.436,00 €	100,00%	43.006.222,20 €	100,00%

Τόσο από τα ενταγμένα όσο και από τα ολοκληρωμένα έργα προκύπτει ότι το ενδιαφέρον των επενδυτών εστιάζεται σε τρεις τομείς που παρουσιάζουν εξωστρέφεια και σημαντική δυναμική, συμβάλλοντας στην απορρόφηση μεγάλου όγκου της αγροτικής παραγωγής. Οι κλάδοι αυτοί είναι τα οπωροκηπευτικά, που αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα σε αξία εξαγωγών γεωργικό προϊόν, ο τομέας του γάλακτος, στον οποίο εντάσσονται τα τυροκομεία και οι εγκαταστάσεις παραγωγής γιαούρτης-δύο προϊόντων που βρίσκονται στην πρώτη πεντάδα από πλευράς αξίας εξαγωγών- και ο συνεχώς ανερχόμενος σε αξία υποκλάδος του οίνου.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της μεταβολής της προστιθέμενης αξίας που δίνει στα γεωργικά προϊόντα η τυποποίηση είναι το παράδειγμα των μεταβολών που παρουσιάζει η αναλογία όγκου/αξίας παραγωγής στον κλάδο του οίνου³⁴. Για την περίοδο 2007-2013 παρατηρείται μείωση τού όγκου εξαγωγών εκπνερασμένων σε χιλιόλιτρα κατά -17,2%, ενώ η χρηματική αξία των εξαγωγών οίνου αυξάνεται την ίδια περίοδο κατά 16%. Αντίστοιχη είναι και η εξέλιξη στο ελαιόλαδο που βρίσκεται πλέον στην τρίτη θέση από πλευράς εξαγωγών, απόρροια της αύξησης εξαγωγών «εμφιαλωμένων συσκευασιών» έναντι της επικρατούσας χύδην εξαγωγής. Η αύξηση των εξαγωγών επεξεργασμένων γεωργικών προϊόντων αυξάνει την ζήτηση και, κατά συνέπεια, και την τιμή της πρώτης ύλης, όπως αποδεικνύει η περίπτωση της φέτας η αύξηση των εξαγωγών της οποίας οδήγησε στην αύξηση της ζήτησης αιγοπρόβειου γάλακτος, που είχε σαν συνέπεια και την αύξηση της παραγωγής του, όπως αναδείχθηκε στη σχετική ενότητα του τρίτου κεφαλαίου της έκθεσης.

Για τους κλάδους αυτούς και επιπροσθέτως και για τον κλάδο του κρέατος, λόγω της βαρύτητας που έδινε το Πρόγραμμα σε θέματα ζωικής παραγωγής, πραγματοποιήθηκε η οικονομετρική ανάλυση, για να προσδιορισθεί το καθαρό αποτέλεσμα που επιτυγχάνουν οι ενισχυόμενες επιχειρήσεις. Δεν κατέστη δυνατόν να βρεθούν δεδομένα και στοιχεία άμεσα προσβάσιμα, που θα επέτρεπαν την εξαγωγή ασφαλών και σε αριθμητικά δεδομένα βασιζόμενων συμπερασμάτων για τις ενισχυόμενες επιχειρήσεις και τις σχετικές επιδόσεις τους σε σχέση με τη μεταβολή της ΑΠΑ.

Με βάση τα συμπεράσματα της οικονομετρικής ανάλυσης μπορούν να γίνουν παραδοχές που για την περίπτωση του κλάδου των οπωροκηπευτικών παρουσιάζουν μικρό βαθμό αβεβαιότητας, λόγω της βαρύτητας που παρουσιάζουν τόσο σε αριθμό επιχειρήσεων όσο και σε ύψος επενδύσεων στα συνολικά μεγέθη του κλάδου τα ολοκληρωμένα επενδυτικά σχέδια και με σχετική αβεβαιότητα για τους κλάδους του κρέατος και του γάλακτος λόγω της μικρότερης συμβολής των επιχειρήσεων του Μέτρου στα αντίστοιχα μεγέθη των υποκλάδων. Το Μέτρο συνέβαλε στον κλάδο των οπωροκηπευτικών στην ανάσχεση της σημαντικής μείωσης του αριθμού των επιχειρήσεων, στον τομέα του κρέατος στη διατήρηση υψηλού επιπέδου φαινόμενης παραγωγικότητας και στον τομέα του γάλακτος στην ανάσχεση της σημαντικής μείωσης του αριθμού των απασχολούμενων, των εσόδων, της προστιθέμενης αξίας και των λειτουργικών κερδών.

Εν κατακλείδι, για την περίοδο 2008-2015 που καλύπτει το ΠΑΑ ο κλάδος της βιομηχανίας τροφίμων παρουσίασε σημαντικότερη μείωση σε βασικά μεγέθη και κυρίως στις ακαθάριστες επενδύσεις (-47,24%), στις καθαρές επενδύσεις (-49,16%), στον αριθμό επιχειρήσεων (-12%), στους απασχολούμενους (-16,78%) και στην προστιθέμενη αξία (-11,07%). Σε αυτή την περίοδο αξίζει να σημειωθεί ότι επέδρασαν σημαντικά τόσο στην πορεία της οικονομίας όσο και του κλάδου η οικονομική κρίση και οι συνέπειες αυτής. Μπορεί, συνεπώς, να ειπωθεί με ασφάλεια, και με βάση την ποιοτική και ποσοτική ανάλυση που έγινε στο μοντέλο που εφαρμόστηκε, ότι εν τη απουσία του Προγράμματος οι συνέπειες θα ήταν ακόμα χειρότερες τόσο για τον κλάδο όσο φυσικά και για τις ενισχυόμενες επιχειρήσεις, με το ΠΑΑ 2007-2013 να λειτουργεί ανασταλτικά στη σημαντική επιδείνωση βασικών μεγεθών των ενισχυόμενων επιχειρήσεων.

³⁴ Επεξεργασία στοιχείων εξαγωγών ελληνικού οίνου, Πηγή: ΚΕΟΣΕ

Δεν υπάρχουν διαθέσιμα σε ηλεκτρονική μορφή στοιχεία που περιλαμβάνονται στους φακέλους υποψηφιότητας που σχετίζονται με τις προμηθευόμενες ποσότητες πρώτων υλών, όπως επίσης και το είδος των επεξεργαζόμενων προϊόντων (βιολογικά, ΠΟΠ, ΠΓΕ κλπ) που θα μπορούσαν να αναδείξουν και λοιπές επιπτώσεις του Μέτρου στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε προκύπτει ότι με δεδομένο το δυσμενές μακροοικονομικό περιβάλλον (περίοδος υλοποίησης του Μέτρου 2009 -2015) υπήρξε σημαντική ενίσχυση του κλάδου πρώτης μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων. Σημειώνεται επίσης η αυξημένη ζήτηση σε κλάδους όπως τα σπασοκοιτοπευτικά, ο οίνος, το ελαιόλαδο που την ίδια περίοδο υλοποιούντο τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα (Προγράμματα ΚΟΑ χρηματοδότηση Πυλώνας 1) μέσω των οποίων επίσης παρέχεται η δυνατότητα ενίσχυσης επενδυτικών σχεδίων. Ο βαθμός προτίμησης των εν δυνάμει δικαιούχων στο Μέτρο 123 μπορεί να οφείλεται στα υψηλότερα ποσοστά συγχρηματοδότησης του Πυλώνα 2 παράμετρος που δεν θα ισχύει την περίοδο 2021-2027. Αποτελεί **ευκαιρία** η συμπερίληψη των τομεακών προγραμμάτων στο Στρατηγικό Σχέδιο που θα καταστήσει ευχερέστερο τον καλύτερο προγραμματισμό και την στοχοθέτηση των επενδυτικών Μέτρων των τομεακών προγραμμάτων με στόχο την δημιουργία συνεργειών με τις παρεμβάσεις του Δεύτερου Πυλώνα.

Με εξαίρεση το Μέτρο της Μεταποίησης η συμβολή του ΠΑΑ στην εξυπηρέτηση του στόχου της βελτίωσης της θέσης των αγροτών στην αλυσίδα αξίας είναι αμελητέα

3.4.2. Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020

Μέτρο Μ03 - Συστήματα ποιότητας γεωργικών προϊόντων και τροφίμων

Το Μέτρο έχει προϋπολογισμό 48Μ€ περιλαμβάνοντας δύο υπομέτρα το 3.1 «Στήριξη για νέες συμμετοχές σε συστήματα ποιότητας» το οποίο έχει ενεργοποιηθεί (καλύπτει το 92% των πόρων του Μέτρου) και το 3.2 «Στήριξη για δραστηριότητες ενημέρωσης και προώθησης που υλοποιούνται από ομάδες παραγωγών στην εσωτερική αγορά» (καλύπτει το 8% των πόρων του Μέτρου) το οποίο δεν έχει ενεργοποιηθεί

Μέσω του Μέτρου 3 παρέχεται ενίσχυση σε **577** εκμεταλλεύσεις- επιχειρήσεις που αντιστοιχούν στο **0,08 %** του συνόλου των γεωργικών εκμεταλλεύσεων διαμορφώνοντας αντίστοιχα και την τιμή του δείκτη στόχου Α4/Σ6: «Ποσοστό γεωργικών εκμεταλλεύσεων που λαμβάνουν στήριξη για τη συμμετοχή τους σε συστήματα ποιότητας, τοπικές αγορές, βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού, ομάδες και οργανώσεις παραγωγών» σε **0,08%** έναντι τιμής στόχου για το 2023 **1,27%** που αντιστοιχεί σε **9.182** εκμεταλλεύσεις. Οι 360 (62%) εκμεταλλεύσεις εφαρμόζουν εθνικό σύστημα ποιότητας (αgro) ενώ οι 217 (38%) κοινοτικό σύστημα ποιότητας (βιολογική γεωργία). Ο πολύ μικρός αριθμός εκμεταλλεύσεων που ενισχύονται δεν επιτρέπει την εξαγωγή συμπερασμάτων για την μέτρηση της συμβολής του Μέτρου 3 στην βελτίωση της θέσης των πρωτογενών παραγωγών στην γεωργική αλυσίδα τροφίμων. Οι 577 επιχειρήσεις έχουν ενισχυθεί με το ποσό των 804.010€, παράμετρος που αναδεικνύει ότι μέσω του Μέτρου καταβάλλεται η ετήσια δόση που αντιστοιχεί στα έτη 2016 -2018. Οι ενισχυόμενες 577 εκμεταλλεύσεις αποτελούν το 70% των 825 δικαιούχων του Μέτρου 132 «Συμμετοχή σε

συστήματα ποιότητας» του ΠΑΑ 2007-2013. Η συμβολή του Υπομέτρου 3.1 στην επίτευξη των στόχων της περιοχής εστίασης είναι πολύ περιορισμένη αφού η αξία παραγωγής που καλύπτεται από σύστημα ποιότητας ανέρχεται σε 13.784.286€ για τα προϊόντα ζωικής παραγωγής που αντιστοιχεί στο 0,54% της συνολικής αξίας της ζωικής παραγωγής της χώρας³⁵ ενώ η αξία παραγωγής που καλύπτεται από σύστημα ποιότητας για τα προϊόντα φυτικής παραγωγής ανέρχεται σε 22.981.164€ που αντιστοιχεί στο 0,29% της συνολικής αξίας της φυτικής παραγωγής της χώρας. Στους συνημμένους πίνακες (Πίνακας 1 και Πίνακας 2) παρουσιάζεται η πορεία υλοποίησης του Μέτρου 3 που βασίζεται εξολοκλήρου σε έργα του Μέτρου 132 του ΠΑΑ 2007 -2013. Η καθυστέρηση στην προκήρυξη των Μέτρων 3.1 και 3.2 παρά τον σημαντικό αριθμό νέων δικαιούχων βιολογικής γεωργίας καθίστα ιδιαίτερα αμφίβολη την απορρόφηση του ποσού των 48Μ€ που είναι ο προϋπολογισμός του Μέτρου

Πίνακας 3.41: Ολοκληρωμένα έργα του M132 – «Συμμετοχή Γεωργών σε Συστήματα για την Ποιότητα Τροφίμων» ανά κατηγορία Συστήματος

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ	ΑΝΕΙΛΗΜΜΕΝΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ M132 - Συμμετοχή Γεωργών σε Συστήματα για την Ποιότητα Τροφίμων (Ολοκληρωμένα Έργα)	
	ΠΛΗΘΟΣ ΕΡΓΩΝ	ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ
ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	360	487.867
ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	217	332.410
ΣΥΝΟΛΟ	577	820.277

Πίνακας 3.42: Ολοκληρωμένα έργα του M132 ανά κατηγορία δραστηριότητας του Κοινοτικού Συστήματος Ποιότητας

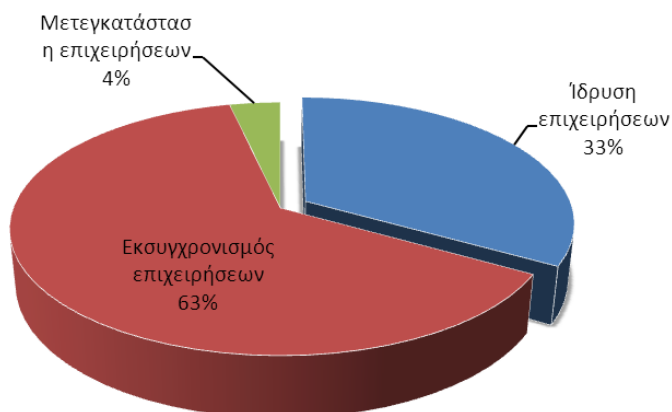
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ)	ΑΝΕΙΛΗΜΜΕΝΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ M132 - Συμμετοχή Γεωργών σε Συστήματα για την Ποιότητα Τροφίμων (Ολοκληρωμένα Έργα)			
	ΠΛΗΘΟΣ ΕΡΓΩΝ	% ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΡΓΩΝ	ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	% ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΡΩΜΩΝ
ΟΠΩΡΟΚΗΠΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΣΙΤΗΡΑ ΩΣ ΕΧΟΥΝ Ή ΜΕΤΑΠΟΙΗΜΕΝΑ	10	4,6%	8.071	2,4%
ΚΡΕΑΣ ΝΩΠΟ	21	9,7%	43.605	13,1%
ΕΛΑΙΑ ΚΑΙ ΛΙΠΗ	70	32,3%	52.860	15,9%
ΛΙΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΖΩΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	103	47,5%	218.800	65,8%
ΛΙΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	13	6,0%	9.075	2,7%
ΣΥΝΟΛΟ	217	100,0%	332.410	100,0%

Μέτρο 4.2 Στήριξη για επενδύσεις στην μεταποίηση/ εμπορία και/ή ανάπτυξη γεωργικών προϊόντων

Η σημαντικότερη από πλευράς προϋπολογισμού παρέμβαση (255Μ€) που συμβάλει στην επίτευξη των στόχων του τομέα επικέντρωσης είναι το υποέτρο 4.2. Το Μέτρο περιλαμβάνει την χρηματοδότηση των ανειλημμένων υποχρεώσεων του Μέτρου 123 του ΠΑΑ 2007-2013 (198 επενδυτικά σχέδια έχουν ήδη ολοκληρωθεί) ενώ 347 επενδυτικά σχέδια που εντάχθηκαν

³⁵ ΕΛΣΤΑΤ, Οικονομικοί Λογαριασμοί Γεωργίας έτος 2017, η αξία φυτικής παραγωγής είναι 7.849.916.994€ και η αξία ζωικής παραγωγής είναι 2.561.141.775€ (βασικές τιμές)

πρόσφατα και βρίσκονται σε φάση υλοποίησης με την πλειονότητα τους (64%) να αφορά εκσυγχρονισμό υφιστάμενων επιχειρήσεων ενώ σημαντικός είναι και ο αριθμός των νεοϊδρυόμενων επιχειρήσεων (33%) όπως παρουσιάζεται αναλυτικά στο κατωτέρω διάγραμμα.

Η κλαδική κατανομή των επενδυτικών σχεδίων αποτυπώνεται στο πίνακα που ακολουθεί

Πίνακας 3.43: Κατανομή των εγκεκριμένων σχεδίων και Π/Υ, των επενδυτικών σχεδίων στη μεταποίηση ανά τομέα δραστηριότητας στα πλαίσια του ΠΑΑ 2014 – 2020

ΤΟΜΕΑΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ	% ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΧΕΔΙΩΝ	ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΣ Π/Υ	% ΚΑΤΑΝΟΜΗ Π/Υ
Κρέας – πουλερικά – κουνέλια	32	8,5%	85.456.582	10,1%
Γάλα	60	16,0%	158.793.749	18,8%
Αυγά	2	0,5%	3.755.762	0,4%
Σηροτροφία – μελισσοκομία – σαλιγκαροτροφία – διάφορα ζώα	6	1,6%	11.763.844	1,4%
Ζωοτροφές	21	5,6%	44.165.093	5,2%
Δημητριακά	22	5,9%	63.586.092	7,5%
Ελαιούχα Προϊόντα	48	12,8%	81.005.410	9,6%
Οίνος	46	12,2%	75.992.374	9,0%
Οπωροκηπευτικά, ακρόδρυα, ξηροί καρποί	123	32,7%	288.180.829	34,1%
Φαρμακευτικά και Αρωματικά Φυτά	4	1,1%	7.689.937	0,9%
Σπόροι & Πολλαπλασιαστικό Υλικό	10	2,7%	21.595.739	2,6%
Ξύδι	2	0,5%	2.819.493	0,3%
ΣΥΝΟΛΟ	376 (*)	100,0%	844.804.904	100,0%

(*) Στο συνολικό αριθμό εγκεκριμένων σχεδίων του πίνακα περιλαμβάνονται επενδυτικά σχέδια που αφορούν σε περισσότερους από ένα τομέα δραστηριότητας (τα μοναδικά εγκεκριμένα επενδυτικά σχέδια είναι 347)

Από την κλαδική κατανομή προκύπτει ότι διατηρείται η αυξημένη συμμετοχή των κλάδων οπωροκηπευτικών του γάλακτος των ελαιούχων προϊόντων και του οίνου. Σημαντικό είναι το ύψος των αναμενόμενων επενδύσεων που ανέρχεται σε 844Μ€.

Αναφορικά με την Περιφερειακή κατανομή που παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί παρατηρείται ότι δύο Περιφέρειες (Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία) συγκεντρώνουν το ήμισυ των επενδύσεων

Πίνακας 3.44: Κατανομή των εγκεκριμένων σχεδίων και Π/Υ, των επενδυτικών σχεδίων στη μεταποίηση ανά Περιφέρεια στα πλαίσια του ΠΑΑ 2014 – 2020

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΓΓΕΚΡΙΜΕΝΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ	% ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΧΕΔΙΩΝ	ΕΓΓΕΚΡΙΜΕΝΟΣ Π/Υ	% ΚΑΤΑΝΟΜΗ Π/Υ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	19	5,5%	33.723.965	4,4%
ΑΤΤΙΚΗΣ	11	3,2%	26.178.285	3,4%
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	27	7,8%	44.763.650	5,8%
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	25	7,2%	55.001.863	7,2%
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	4	1,2%	10.583.607	1,4%
ΗΠΕΙΡΟΥ	16	4,6%	45.677.435	6,0%
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	59	17,0%	169.528.577	22,1%
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	3	0,9%	4.036.152	0,5%
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	82	23,6%	201.696.344	26,3%
ΚΡΗΤΗΣ	25	7,2%	35.195.867	4,6%
ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	27	7,8%	47.062.454	6,1%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	43	12,4%	81.274.713	10,6%
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	6	1,7%	12.198.563	1,6%
ΣΥΝΟΛΟ	347	100,0%	766.921.475	100,0%

Τα επενδυτικά σχέδια βρίσκονται σε αρχικό στάδιο υλοποίησης και δεν μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα.

Ο αριθμός των 198 επενδυτικών σχεδίων που ολοκληρώθηκαν αντιπροσωπεύει, το 1,18% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην πρώτη μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων (πρόσθετος δείκτης αποτελέσματος). Ο συνολικός αριθμός ενταχθέντων έργων στο Υπομέτρο ανέρχεται σε 245 και αν ολοκληρωθούν στο σύνολο τους τα ενταχθέντα έργα ο πρόσθετος δείκτης αποτελέσματος θα ανέλθει σε 1,47% . Ο συγκεκριμένος δείκτης όμως μειώνει σημαντικά την μέτρηση της συμβολής του Μέτρου αφού οι επιχειρήσεις που έχουν ενταχθεί στο Μέτρο εξ ορισμού ανήκουν σε περιορισμένο αριθμό υποκλάδων της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών (επιχειρήσεις που μεταποιούν προϊόντα του Παραρτήματος 1 της Συνθήκης) Από τα 198 επενδυτικά σχέδια, τα 67 αφορούν νέα ίδρυση (34%), τα 9 μετεγκατάσταση, τα 98 (50%) απλό εκσυγχρονισμό και τέλος τα 24 (12%) εκσυγχρονισμό με επέκταση παραγωγικής ικανότητας και την προσθήκη νέου προϊόντος. Στο σύνολο τους τα ολοκληρωμένα έργα αποτελούν τμήμα των 379 ενταγμένων επενδυτικών σχεδίων του Μέτρου 123 του ΠΑΑ 2007-2013.

Στους ακόλουθους πίνακες (Πίνακας 3.45 και Πίνακας 3.46), παρουσιάζεται η κλαδική κατανομή των ολοκληρωμένων επενδυτικών σχεδίων,

Ο πίνακας 3.46 κατασκευάστηκε για τις ανάγκες εξέτασης της καθαρής συμβολής των επενδυτικών σχεδίων στις επιδόσεις της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών.

Πίνακας 3.45: Ολοκληρωμένα Επενδυτικά σχέδια του M123A ανά οικονομική δραστηριότητα

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΑΝΕΙΛΗΜΜΕΝΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ M123A - Προστιθέμενη αξία των γεωργικών προϊόντων (Ολοκληρωμένα Έργα)			
	ΠΛΗΘΟΣ ΕΡΓΩΝ	% ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΡΓΩΝ	ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	% ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΡΩΜΩΝ
ΤΥΡΟΚΟΜΕΙΑ	27	13,6%	6.920.443	12,6%
ΤΟΜΕΑΣ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΑΣ	9	4,5%	3.581.749	6,5%
ΤΟΜΕΑΣ ΚΡΕΑΤΟΣ	26	13,1%	7.686.045	14,0%
ΤΟΜΕΑΣ ΟΠΩΡΟΚΗΠΕΥΤΙΚΩΝ (1η ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ)	18	9,1%	4.612.001	8,4%
ΤΟΜΕΑΣ 1ης ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΑΓΡ. ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	25	12,6%	8.359.613	15,2%
ΤΟΜΕΑΣ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ	34	17,2%	8.193.705	14,9%
ΤΟΜΕΑΣ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΩΝ ΕΛΙΩΝ	11	5,6%	2.093.919	3,8%
ΤΟΜΕΑΣ ΟΙΝΟΥ	22	11,1%	3.758.167	6,9%
ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΑΛΛΩΝ ΕΙΔΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	11	5,6%	6.324.023	11,5%
ΤΟΜΕΑΣ ΖΩΟΤΡΟΦΩΝ	7	3,5%	1.736.930	3,2%
ΛΟΙΠΑ (ΜΕΛ, ΑΥΓΑ κ.α.)	8	4,0%	1.596.011	2,9%
ΣΥΝΟΛΟ	198	100,0%	54.862.606	100,0%

Πίνακας 3.46: Ολοκληρωμένα Επενδυτικά σχέδια του M123A ταξινομημένα κατά NACE)

ΚΩΔ. NACE REV.2	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΤΑ NACE REV.2 (ΤΟΜΕΑΣ Γ - ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ)	ΑΝΕΙΛΗΜΜΕΝΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ M123A - Προστιθέμενη αξία των γεωργικών προϊόντων (Ολοκληρωμένα Έργα)			
		ΠΛΗΘΟΣ ΕΡΓΩΝ	% ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΡΓΩΝ	ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	% ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΡΩΜΩΝ
10.1	Επεξεργασία και συντήρηση κρέατος και παραγωγή προϊόντων κρέατος	26	13,1%	7.686.045	14,0%
10.3	Επεξεργασία και συντήρηση φρούτων και λαχανικών	54	27,3%	15.065.533	27,5%
10.41	Παραγωγή ελαίων και λιπών	34	17,2%	8.193.705	14,9%
10.51	Λειτουργία γαλακτοκομείων και τυροκομείων	36	18,2%	10.502.192	19,1%
10.89	Παραγωγή άλλων ειδών διατροφής π.δ.κ.α.	11	5,6%	6.324.023	11,5%
10.9	Παραγωγή παρασκευασμένων ζωοτροφών	7	3,5%	1.736.930	3,2%
11.02	Παραγωγή οίνου από σταφύλια	22	11,1%	3.758.167	6,9%
	Λοιπά (Μέλι, Αυγά κ.α.)	8	4,0%	1.596.011	2,9%
	ΣΥΝΟΛΟ	198	100,0%	54.862.606	100,0%

Για την εκτίμηση της συμβολής του Μέτρου στις μεταβολές των μεγεθών της Ελληνικής βιομηχανίας εξετάστηκαν τα δεδομένα της ελληνικής βιομηχανίας τροφίμων για την περίοδο 2011 – 2016 με διακριτή αναφορά στην περίοδο 2014-2016 δυστυχώς δεν υπάρχουν πλέον πρόσφατα δεδομένα (η Έρευνα Βιομηχανίας του 2017 δεν έχει δημοσιευθεί) ενώ κατεβλήθη προσπάθεια συσχέτισης των αποτελεσμάτων της έρευνας πεδίου και των απαντήσεων με την εξέταση των συνολικών μεγεθών .

Εξετάστηκε η εξέλιξη των μεγεθών για τους ακόλουθους κλάδους

α/α	Κωδικός NACE	Περιγραφή
1	10.1	Επεξεργασία και συντήρηση κρέατος και παραγωγή προϊόντων κρέατος
2	10.3	Επεξεργασία και συντήρηση φρούτων και λαχανικών

3	10.41	Παραγωγή ελαίων και λιπών
4	10.51	Λειτουργία γαλακτοκομείων και τυροκομία
5	10.89	Παραγωγή άλλων ειδών διατροφής π.δ.κ.α.
6	10.9	Παραγωγή παρασκευασμένων ζωοτροφών
7	11.02	Παραγωγή οίνου από σταφύλια

Ο συνολικός αριθμός επιχειρήσεων στους υπό εξέταση κλάδους κατά το 2016 ήταν 4.879 (4.867 ο μέσος αριθμός της τριετίας 2014-2016), τα επενδυτικά σχέδια που ολοκληρώθηκαν υλοποιήθηκαν στο μέτρο ήταν 198, αποτελώντας το 4% του συνόλου των επιχειρήσεων κατά το 2016. Στην έρευνα πεδίου απάντησαν συνολικά 23 επιχειρήσεις από τις 198, ποσοστό 11,6%, γεγονός που καθιστά τα στατιστικά συμπεράσματα από την εξέταση των παρακάτω μεγεθών όχι ιδιαίτερα ασφαλή. Η ανάλυση ανά επί μέρους κλάδο για τα ενταγμένα έργα σε σχέση με το σύνολο του κάθε κλάδου, με βάση τα διαθέσιμα δεδομένα δεν θα αποδώσει ασφαλή συμπεράσματα.

Αριθμός Επιχειρήσεων: Ο μέσος ρυθμός αύξησης του αριθμού των επιχειρήσεων μεταξύ των ετών 2011 – 2016 είναι της τάξης του 1,29% ενώ για τα έτη 2014-2016 υπάρχει μείωση του ρυθμού κατά 1,8%. Οι νεοϊδρυόμενες επιχειρήσεις αποτελούν το 34% (67) στο σύνολο των 198 ολοκληρωμένων στο μέτρο που αναδεικνύει ότι σε μια περίοδο οικονομικής ύφεσης και μείωσης του αριθμού των επιχειρήσεων το Μέτρο συμβάλλει στην αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων

Διάγραμμα 3.37: Εξέλιξη του αριθμού των επιχειρήσεων των εξεταζόμενων κλάδων κατά NACE)

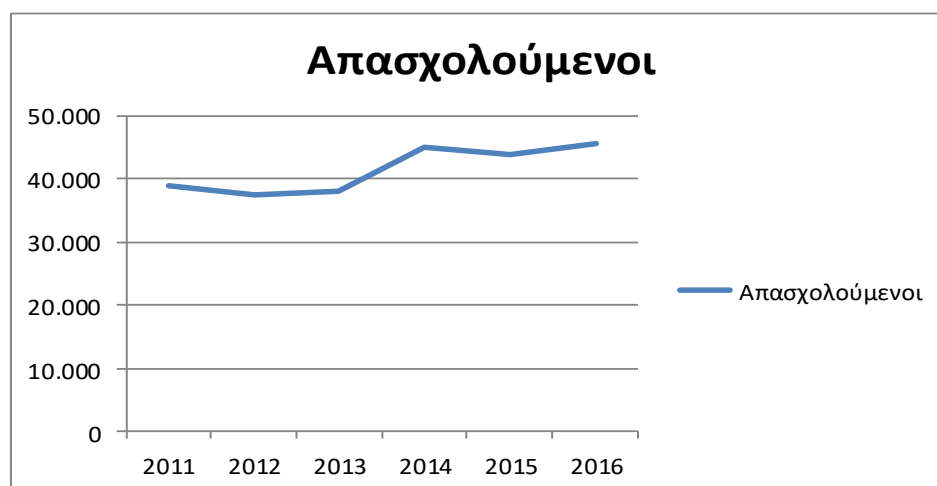

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ετήσια Έρευνα Βιομηχανίας – Βιοτεχνίας

Απασχόληση: Τα έτη 2011-2016 ο ρυθμός αύξησης των απασχολούμενων είναι 3,46 % ενώ για τα έτη 2014-2016 μόλις 0,9%. Εάν συσχετιστεί ο αριθμός των απασχολούμενων στους κλάδους αυτούς με τον αριθμό των επιχειρήσεων προκύπτει στατιστικά σημαντική – ισχυρή συσχέτιση (0,81) για τα έτη 2011- 2016 που σημαίνει ότι η αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων οδηγεί σε αύξηση της απασχόλησης. Επιπρόσθετα ο αριθμός των επιχειρήσεων έχει μέτρια θετική συσχέτιση με τον αριθμό των μισθωτών (0,63) όπως προκύπτει από την

ανάλυση συσχέτισης των μεγεθών του κλάδου. Επιπλέον υπάρχει έντονη συσχέτιση του συνόλου των επενδύσεων με τον αριθμό των μισθωτών (0,81) που σημαίνει ότι η αύξηση του ποσού των επενδύσεων αυξάνει την μισθωτή εργασία. Άμεσα συσχετιζόμενο με το ανωτέρω εύρημα είναι η θετική συμβολή του Μέτρου στην αύξηση της μισθωτής εργασίας όπως προκύπτει και από την έρευνα πεδίου όπου παρατηρείται μεγάλη αύξηση των μισθωτών (17,3%) το οποίο μπορεί να αποδοθεί στις νεοϊδρυόμενες επιχειρήσεις, όπου σε επίπεδο μέτρου αποτελούν το 34% (67 επιχειρήσεις).

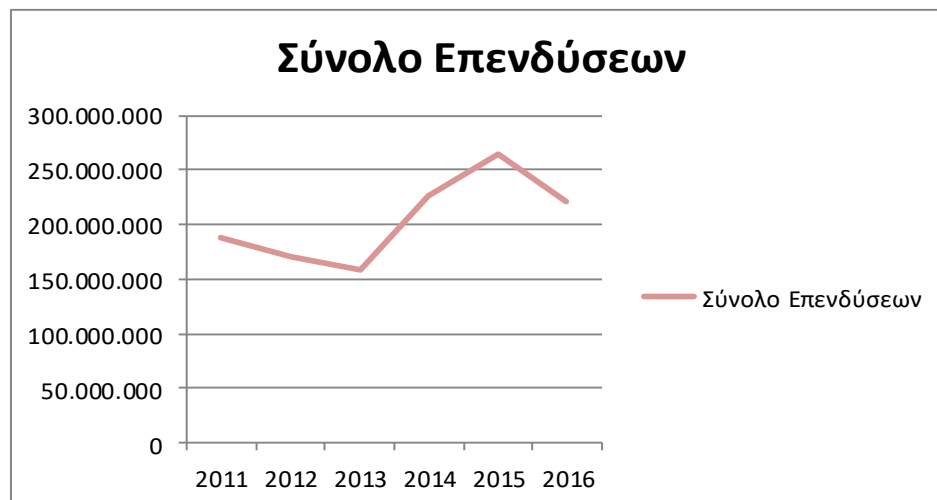
Διάγραμμα 3.38: Εξέλιξη του αριθμού των απασχολούμενων των εξεταζόμενων κλάδων κατά NACE)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ετήσια Έρευνα Βιομηχανίας – Βιοτεχνίας

Επενδύσεις: Το ποσό των επενδύσεων εμφανίζει έντονες διακυμάνσεις κατά τα έτη 2011-2016 με μέσο ρυθμό αύξησης 5,32 % σε αυτή την περίοδο ενώ για τα έτη 2014-2016 μόλις 0,19%. Όπως είναι αναμενόμενο το σύνολο των επενδύσεων εμφανίζει θετική συσχέτιση με τα μεγέθη των απασχολούμενων ατόμων (0,96), του αριθμού μισθωτών (0,97), της ΑΠΑ (0,99) και των συνολικών αγορών για αγαθά και υπηρεσίες (0,99). Το συνολικό ύψος των επενδύσεων την τριετία 2014-2016 ανήλθε σε 711.760.500,00 ευρώ, ενώ οι επενδύσεις του μέτρου ήταν 127.541.681 ευρώ, αποτελώντας το 18% των συνολικών επενδύσεων για την τριετία 2014-2016.

Διάγραμμα 3.39: Εξέλιξη του ύψους των επενδύσεων των εξεταζόμενων κλάδων κατά NACE

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ετήσια Έρευνα Βιομηχανίας – Βιοτεχνίας

Πωλήσεις: Οι πωλήσεις των παραχθέντων προϊόντων έχουν θετική τάση στους εξεταζόμενους υποκλάδους με μέσο ρυθμό αύξησης τα έτη 2011-2016 που είναι 5,55% ενώ την περίοδο 2014-2016 έχουν αρνητικό ρυθμό 0,29%. Οι πωλήσεις των παραχθέντων προϊόντων έχουν ισχυρή θετική συσχέτιση με τον αριθμό των απασχολούμενων (0,96) και των αριθμό των μισθωτών (0,97), όπως επίσης με την ΑΠΑ (0,99) και με τις συνολικές αγορές αγαθών και υπηρεσιών (0,99). Από την έρευνα πεδίου φαίνεται αύξηση των πωλήσεων κατά 45,5%, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων μπορεί να αποδοθεί στις νεοϊδρυόμενες επιχειρήσεις που αποτελούν το 34% των ενισχυόμενων επενδύσεων.

Διάγραμμα 3.40: Εξέλιξη του ύψους των πωλήσεων των εξεταζόμενων κλάδων κατά NACE)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ετήσια Έρευνα Βιομηχανίας – Βιοτεχνίας

Όπως τονίστηκε και αρχικά, παρότι το δείγμα δεν είναι αντιπροσωπευτικό, με αποτέλεσμα τα συμπεράσματα που προκύπτουν πρέπει να εξετάζονται προσεκτικά, φαίνεται τόσο από την

ανάλυση που έγινε σε επίπεδο υποκλάδων όσο και από την έρευνα πεδίου ότι το Μέτρο έχει σημαντική συμβολή στην αύξηση των επενδύσεων, της μισθωτής εργασίας και των πωλήσεων.

Ανάλυση ποιοτικών στοιχείων

Πέραν των στατιστικών στοιχείων που αναλύθηκαν ανωτέρω υπάρχουν και ποιοτικά στοιχεία από την έρευνα πεδίου τα οποία αξίζει να αναφερθούν, σημειώνοντας πάντα το μικρό μέγεθος του δείγματος σε σχέση τόσο με τους υποκλάδους όσο και με το σύνολο των επενδυτικών ενισχύσεων.

Παρατηρείται σημαντική αύξηση μέχρι ποσοστού 10% τόσο στις εξαγωγές όσο και στο μερίδιο αγοράς της εγχώριας αγοράς των εξεταζόμενων επιχειρήσεων. Αντιθέτως σημαντικό ποσοστό των επιχειρήσεων δεν αύξησαν καθόλου την χρήση πρώτων υλών εισαγόμενης προέλευσης αλλά υπήρχε σημαντική αύξηση, μεγαλύτερη του 50%, στην χρήση πρώτων υλών Ελληνικής προέλευσης.

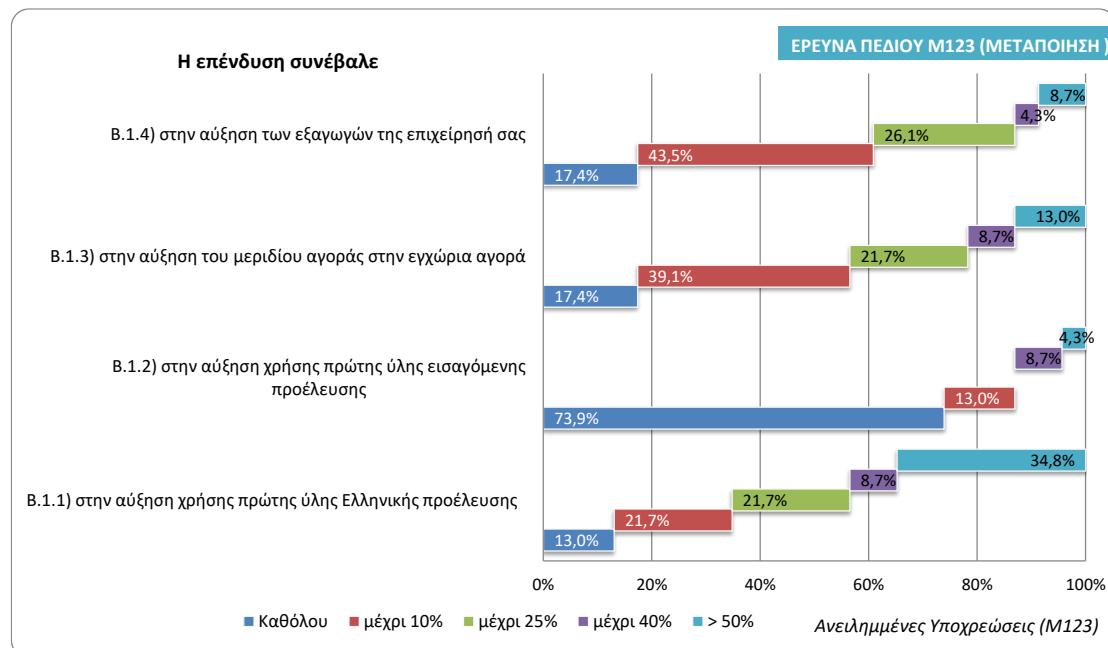
Όσον αφορά στην επίπτωση της επένδυσης στις εξεταζόμενες επιχειρήσεις το μεγαλύτερο ποσοστό εξ αυτών έχει προχωρήσει στην παραγωγή τροφίμων που ικανοποιούν τις απαιτήσεις του καταναλωτή για υγιεινή διατροφή, έχουν εισάγει νέες τεχνολογίες ή νέα προϊόντα και συσκευασίες ενώ 7 στις 10 έχουν αυξήσει τις θέσεις εργασίας.

Εξίσου σημαντική φαίνεται να είναι η επίδραση του Μέτρου στην βελτίωση της ικανότητας των επιχειρήσεων να διεισδύσουν σε αγορές του εξωτερικού, στην παραγωγή προϊόντων με χαμηλότερο κόστος παραγωγής στην βελτίωση της ασφάλειας και υγιεινής στον χώρο παραγωγής καθώς και στην ικανοποίηση προτύπων υγιεινής (HACCP, BRC).

Τέλος παρατηρείται μικρή αύξηση στην παραγωγή βιολογικών προϊόντων και προϊόντων ΠΟΠ/ΠΓΕ

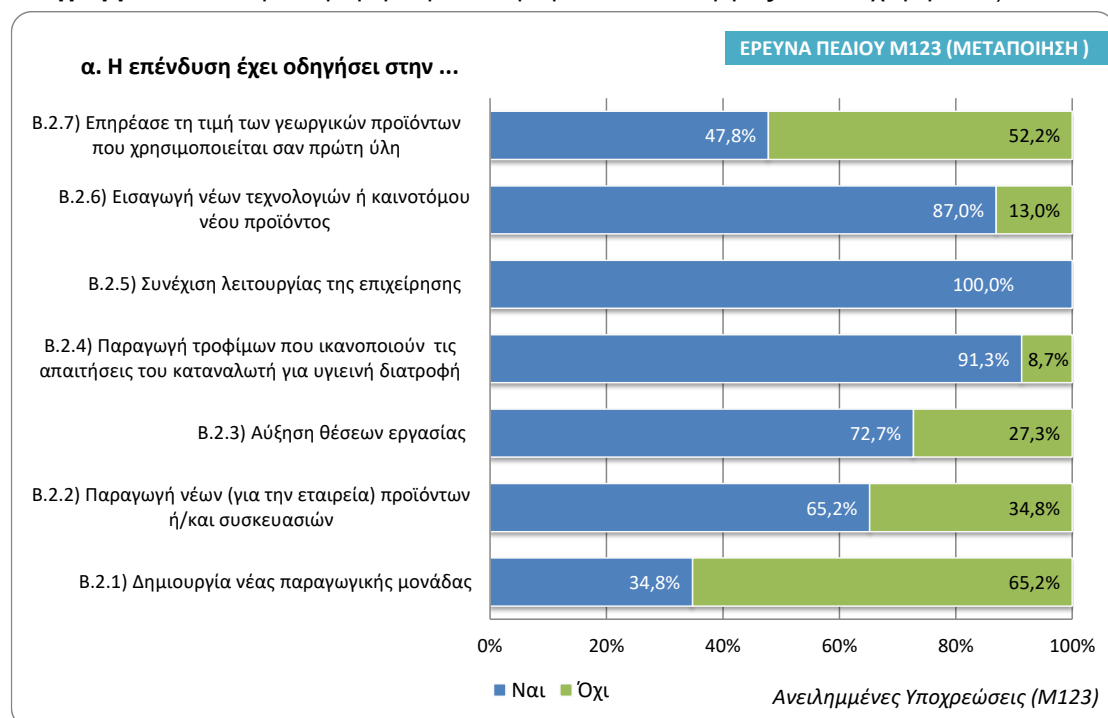
Συμπερασματικά το Μέτρο με την ουσιαστική συμβολή στην επίτευξη των στόχων του τομέα επικέντρωσης είναι το Μέτρο 4.2 μέσω του οποίου δημιουργείται προστιθέμενη αξία στα προϊόντα της Ελληνικής γεωργίας. Το Μέτρο έχει καθοριστική συμβολή στην αύξηση των μεγεθών συγκεκριμένων κλάδων που στο σύνολο τους είναι κλάδοι με ισχυρή παρουσία στις ελληνικές εξαγωγές (οπωροκηπευτικά, λάδι, φέτα) Εάν συνυπολογισθεί δε και το εξαιρετικά δυσμενές οικονομικό περιβάλλον που υποβλήθηκαν και υλοποιήθηκαν τα επενδυτικά σχέδια προκύπτει η σημαντικότητα του Μέτρου για τον αγροδιατροφικό τομέα.

Διάγραμμα 3.41: Μέτρηση του βαθμού βασικών παραγόντων που συνέβαλε η επένδυση

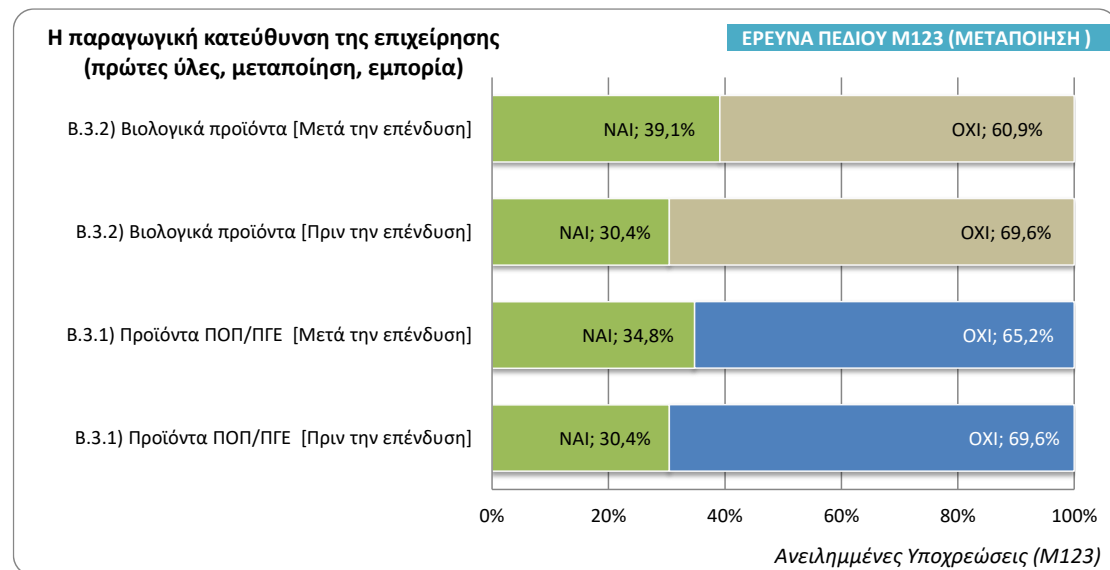
Πηγή: Έρευνα Πεδίου στο M123A «Προστιθέμενη Αξία των Γεωργικών Προϊόντων»

Διάγραμμα 3.42: Διερεύνηση κρίσιμων παραγόντων λειτουργίας των επιχειρήσεων)

Πηγή: Έρευνα Πεδίου στο M123A «Προστιθέμενη Αξία των Γεωργικών Προϊόντων»

Διάγραμμα 3.43: Διερεύνηση της παραγωγικής κατεύθυνσης των επιχειρήσεων)

Πηγή: Έρευνα Πεδίου στο M123A «Προστιθέμενη Αξία των Γεωργικών Προϊόντων»

Μέτρο 9 Σύσταση ομάδων και οργανώσεων παραγωγών

Το Μέτρο παρέχει την καταβολή ενισχύσεων σε νέο ιδρυόμενες ομάδες παραγωγών. Ο προϋπολογισμός του Μέρους ανέρχεται σε 28Μ€ Στον κατωτέρω πίνακα παρουσιάζεται ο αριθμός των ενισχυόμενων ομάδων παραγωγών

Διάγραμμα 3.44: Αριθμός των ενισχυόμενων ομάδων παραγωγών & εκτίμηση αξίας παραγωγής

Παραγωγική κατεύθυνση	ΟΜΑΔΕΣ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	Αριθμός Ομάδων Παραγωγών	Αριθμός μελών	Μέσος Αριθμός μελών ανά Ομάδα Παραγωγών	ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΑΞΙΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ					
					ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΠΡΩΤΗΣ ΤΡΙΕΤΙΑΣ 1ο, 2ο & 3ο ΕΤΟΣ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΤΡΙΕΤΙΑΣ 3ο, 4ο & 5ο ΕΤΟΣ	% ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ/ ΠΡΩΤΗ ΤΡΙΕΤΙΑΣ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΠΡΩΤΗΣ ΤΡΙΕΤΙΑΣ ΑΝΑ ΟΜΑΔΑ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΤΡΙΕΤΙΑΣ ΑΝΑ ΟΜΑΔΑ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΣ
		(1)	(2)	(3)=(2)/(1)	(4)	(5)	(6)=[(5)-(4)]/(4)	(7)=(4)/(1)	(8)=(5)/(1)	(9)
ΖΩΙΚΗ	ΑΙΓΟΠΡΟΒΕΙΟ ΓΑΛΑ	23	912	40	25.607.027	30.102.526	17,6%	1.113.349	1.308.805	27.899.328
	ΓΑΛΑ & ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ	21	196	9	21.963.281	28.821.811	31,2%	1.045.871	1.372.467	25.339.536
	ΑΓΕΛΑΔΙΝΟ ΓΑΛΑ	15	120	8	26.611.627	29.972.621	12,6%	1.774.108	1.998.175	28.268.312
	ΒΟΕΙΟ ΚΡΕΑΣ	8	63	8	4.652.346	7.779.308	67,2%	581.543	972.414	6.280.242
	ΜΕΛΙ	1	47	47	1.389.000	1.925.560	38,6%	1.389.000	1.925.560	1.671.336
ΖΩΙΚΗ Total		68	1.338	20	80.223.280	98.601.826	22,9%	1.179.754	1.450.027	89.458.753
ΦΥΤΙΚΗ	ΟΠΩΡΟΚΗΠΕΥΤΙΚΑ	36	1.222	34	19.118.985	26.138.130	36,7%	531.083	726.059	22.680.676
	ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ	24	471	20	11.003.633	14.601.333	32,7%	458.485	608.389	12.835.380
	ΒΑΜΒΑΚΙ	18	375	21	6.640.610	9.361.780	41,0%	368.923	520.099	8.051.761
	ΛΟΙΠΑ (ΟΣΠΡΙΑ, ΚΑΣΤΑΝΟ κ.α.)	8	250	31	5.468.711	8.758.691	60,2%	683.589	1.094.836	7.114.330
	ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΑΜΠΕΛΟΥ*	7	1.566	224	4.099.060	5.863.287	43,0%	585.580	837.612	4.982.448
	ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ	7	259	37	3.315.490	3.842.422	15,9%	473.641	548.917	3.571.178
	ΚΑΠΝΟΣ	6	623	104	10.462.217	14.116.667	34,9%	1.743.703	2.352.778	12.177.330
	ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΕΣ ΕΛΙΕΣ	5	124	25	5.715.557	6.575.000	15,0%	1.143.111	1.315.000	6.150.334
ΦΥΤΙΚΗ Total		111	4.890	44	65.824.264	89.257.311	35,6%	593.011	804.120	77.563.437
Grand Total		179	6.228	35	146.047.544	187.859.137	28,6%	815.908	1.049.492	167.022.191

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων (ΕΥΔ ΠΑΑ 2014 – 2020)

Από τα στοιχεία του πίνακα προκύπτει μικρός αριθμός μελών στις ομάδες παραγωγών ενώ δεν μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα λόγω της μικρής περιόδου υλοποίησης και αδυναμίας εκτίμησης του βαθμού επίτευξης των στόχων

Η δυνατότητα μέτρησης της συμβολής του ΠΑΑ 2014-2020 στην επίτευξη των στόχων θα εκτιμηθεί στην Εκ των Υστέρων Αξιολόγηση του Προγράμματος

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΣΤΟΧΟΥ 3

Η διαβούλευση στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης για την κατάρτιση του Στρατηγικού Σχεδίου της ΚΓΠ υλοποιείται σε δύο επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο αφορά στην ανοικτή «γενική» ενημέρωση – διαβούλευση που πραγματοποιήθηκε μέσω διαδικτύου και μέσω ανοικτών εκδήλωσης – ημερίδων. Το δεύτερο επίπεδο αφορά στην «ειδική» ενημέρωση – διαβούλευση στο πλαίσιο της ομάδας σχεδιασμού του Ειδικού Στόχου 3. Παράλληλα πραγματοποιήθηκε ένας σημαντικός αριθμός συντεύξεων με εκπροσώπους συνεταιριστικών οργανώσεων, ομάδων παραγωγών, μεμονωμένων παραγωγών και επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην πρώτη μεταποίηση και εμπορία των γεωργικών προϊόντων των τεσσάρων ΚΟΑ που παρουσιάστηκαν (οπωροκηπευτικά, κρασί, ελαιόλαδο και μέλι), εκπροσώπους επιστημονικών φορών, ακαδημαϊκών ιδρυμάτων και διεπαγγελματικών οργανώσεων.

Η «γενική» διαβούλευση βασίστηκε στην απάντηση 18 ερωτήσεων που σχετίζονταν με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ελληνική γεωργία σε όρους ανταγωνιστικότητας αλλά και προσαρμογής στις αυξημένες απαιτήσεις για το κλίμα, το περιβάλλον, την ασφάλεια και υγιεινή των τροφίμων, την ευζωία των ζώων, την αναγκαιότητα/σκοπιμότητα αλλαγών στον τρόπο εφαρμογής των παρεμβάσεων του 1ου Πυλώνα, την μελλοντική αρχιτεκτονική και την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων του Στρατηγικού Σχεδίου της ΚΓΠ 2021-2027.

Άμεσα σχετιζόμενες με τον 3ο Ειδικό Στόχο είναι οι απαντήσεις στα ερωτήματα: (i) «Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν αρνητικά την εξασφάλιση ενός **δίκαιου και βιώσιμου γεωργικού εισοδήματος**» όπου μεταξύ οκτώ παραγόντων (δυνατότητα επιλογής μέχρι 2 παραγόντων) η **«έλλειψη συλλογικής οργάνωσης των παραγωγών»** επιλέχθηκε ως ο δεύτερος σημαντικότερος παράγοντας που επηρεάζει την απόκτηση ενός δίκαιου και βιώσιμου εισοδήματος.

(ii) «Κατά τη γνώμη σας, ο αυξανόμενος διεθνής ανταγωνισμός, σε όρους τιμών γεωργικών προϊόντων, προέρχεται κυρίως από» όπου οι συμμετέχοντες μπορούσαν να επιλέξουν μεταξύ πέντε αιτιών (δυνατότητα επιλογής μέχρι 2 αιτιών) αναδείχθηκαν ως οι βασικότερες αιτίες **«η περιορισμένη συλλογική οργάνωση των παραγωγών και οι δυσκολίες εφαρμογής δράσεων προώθησης και προβολής αγροτικών προϊόντων και τροφίμων»** (28,8% των απαντήσεων) και οι **«δυσκολίες εισόδου σε μεγάλες αγορές λόγω απουσίας της αναγκαίας κρίσιμης μάζας και περιορισμένης τυποποίησης»** (25,6% των απαντήσεων).

(iii) «Στην προγραμματική περίοδο 2021 - 2027, θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα στις αποσυνδεδεμένες ενισχύσεις, τις τομεακές ενισχύσεις ή τις συνδεδεμένες ενισχύσεις;» με την δυνατότητα μίας επιλογής ανά συμμετέχοντα οι τομεακές ενισχύσεις (επιχειρησιακά προγράμματα ΚΟΑ) συγκέντρωσε το μικρότερο ποσοστό (18,4%) των

απαντήσεων υπολειπόμενη σημαντικά από την πρώτη επιλογή που ήταν **η παροχή συνδεδεμένων ενισχύσεων (52%)**.

Από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στη «γενική» διαβούλευση προκύπτει ένα πολύ ενδιαφέρον αλλά αντιφατικό συμπέρασμα που είναι αφ ενός η αναγνώριση της σημαντικότητας του προβλήματος της συλλογικής οργάνωσης των παραγωγών και συνακόλουθα της δυσκολίας υπέρβασης των προβλημάτων που δημιουργεί η ένταση του ανταγωνισμού στις διεθνείς αγορές λόγω μικρών όγκων παραγωγής, έλλειψης τυποποίησης και δράσεων προώθησης και προβολής αφετέρου η μη επιλογή ως πρώτης προτεραιότητας των επιχειρησιακών προγραμμάτων των ΚΟΑ που παρέχουν τα «εργαλεία» για την άμβλυνση των προβλημάτων.

Η «ειδική» διαβούλευση βασίστηκε στη διενέργεια τηλεδιασκέψεων (λόγω περιοριστικών Μέτρων αντιμετώπισης της πανδημίας) των μελών της ομάδας σχεδιασμού και στις απαντήσεις των ερωτηματολογίων. Τα θέματα που συζητήθηκαν και οι απαντήσεις που δόθηκαν ομαδοποιήθηκαν ανά ΚΟΑ (Οπωροκηπευτικά- Κρασί- Ελαιόλαδο- Μέλι).

ΚΟΑ Οπωροκηπευτικών

Η συνολική παραγωγή κηπευτικών στην Ελλάδα το 2014 ανήλθε σε 3 εκατομμύρια τόνους περίπου (2,865). Οι σημαντικότερες καλλιέργειες κηπευτικών στην Ελλάδα, με βάση την έκταση που κατέλαβαν το 2014, είναι η πατάτα με περίπου 250.000 στρ., η νωπή τομάτα με περίπου 120.000 στρ. (δεν συμπεριλαμβάνονται οι εκτάσεις με βιομηχανική τομάτα), το καρπούζι με περίπου 125.000 στρ., το κρεμμύδι με περίπου 70.000 στρ, το νωπό φασόλι με περίπου 63.000 στρ. και το λάχανο με περίπου 55.000 στρ. Με βάση το ύψος της παραγωγής, η πατάτα προηγείται ελαφρώς με 586.000 τόνους, ακολουθούμενη από την τομάτα με 550.000 τόνους και το καρπούζι με 538.000 τόνους (στοιχεία του ΥΠΑΑΤ για το 2014).

Ο κλάδος των οπωροκηπευτικών είναι από τους δυναμικότερους κλάδους, με πολύ καλές επιδόσεις και χαμηλή εξάρτηση από τις άμεσες ενισχύσεις. Την περίοδο 2011-2019 αυξήθηκε ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων του ΤΟΠ κηπευτικά-άνθη γεγονός που συνδυάζεται με την επίτευξη υψηλότερου μέσου οικονομικού μεγέθους από το μέσο όρο του γεωργικού οικογενειακού εισοδήματος. Η αυτάρκεια του κλάδου υπερβαίνει το 100% και σε μερικά προϊόντα φτάνει στο 500% (π.χ βιομηχανικό ροδάκινο).

Στον κλάδο παρουσιάζεται βελτίωση της παραγωγικότητας που οφείλεται κυρίως στην υιοθέτηση νέων τεχνολογιών, στη βελτίωση της τεχνικής αποτελεσματικότητας και στη διαμόρφωση συνθηκών οικονομιών κλίμακας. Το διάστημα Ιανουαρίου-Απριλίου 2020, οι εξαγωγές κάποιων φρούτων και λαχανικών σημείωσαν σημαντική αύξηση σε όγκο (π.χ εσπεριδοειδή κατά +10%, ακτινίδια +26%, αγγούρια +11%) σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. **Στην αύξηση αυτή συνετέλεσε η μεγάλη ζήτηση για προϊόντα με υψηλή διατροφική αξία λόγω της πανδημίας** (Καραντινινής, 2020). Στη βιομηχανική τομάτα αυξήθηκαν σημαντικά (πάνω από το 20% της εγχώριας παραγωγής) οι εξαγωγές παρά τον υψηλό ανταγωνισμό από προϊόντα της Κίνας. Οι μεταβολές αυτές δείχνουν ότι οι έλληνες εξαγωγείς ανταποκρίθηκαν με επιτυχία στην αυξημένη ζήτηση των καταναλωτών παγκοσμίως. Πλεονέκτημα είναι και η μείωση της εξάρτησης των ελληνικών εξαγωγών από συγκεκριμένες χώρες: ειδικότερα, παρατηρείται ότι η Ιταλία και η Γερμανία καταλαμβάνουν σταθερά τις δύο

πρώτες θέσεις συγκεντρώνοντας το 2019 το ¼ της αξίας των α/δ εξαγωγών αλλά διαχρονικά μειώνεται το μερίδιο τους υπέρ άλλων χωρών όπως η Κύπρος, η Ρουμανία, οι ΗΠΑ και η Τουρκία. Ωστόσο, παραμένουν λίγα τα διακρατικά πρωτόκολλα που να επιτρέπουν τις εξαγωγές σε χώρες εκτός Ε.Ε..

Οι σημαντικότερες αδυναμίες του κλάδου εντοπίζονται σε επίπεδο τεχνογνωσίας, υποδομών (π.χ. έλλειψη κατάλληλων ψηφιακών χώρων για τα ακτινίδια), εισαγωγής καινοτομιών, οργάνωσης των αγορών και δικτύωσης των συλλογικών οργανώσεων και των παραγωγών. Τα προβλήματα αυτά δεν επιτρέπουν στον κλάδο των οπωροκηπευτικών να αξιοποιήσει πλήρως τα στρατηγικά πλεονεκτήματα που του παρέχει το κλίμα και η φυσική γονιμότητα των εδαφών.

Επιπλέον, το υψηλότερο ποσοστό των καλλιεργούμενων εκτάσεων κηπευτικών στην Ελλάδα ανήκει σε μικρούς παραγωγούς, εξαιτίας κοινωνικών και γεωγραφικών παραγόντων, που οδήγησαν σε σημαντικό κατακερματισμό της ελληνικής γης. Για μια σημαντική ποσότητα των λαχανικών που πωλούνται στις τοπικές και αστικές ανοικτές αγορές, η διαπραγμάτευση γίνεται απευθείας από τους μικρούς αγρότες ή σε μερικές περιπτώσεις από μικρής κλίμακας εμπόρους λαχανικών. Είναι προφανές, ότι οι ενδιαμέσιοι έμποροι που πολύ συχνά χειρίζονται την παραγωγή πριν φτάσει στην τελική αγορά, συντελούν στην περαιτέρω μείωση των καθαρών κερδών των μικρών αγροτών. Ως εκ τούτου, οι μικροκαλλιεργητές έχουν μικρότερη ικανότητα να επενδύσουν προκειμένου να αυξήσουν την παραγωγικότητά τους και την προστιθέμενη αξία των προϊόντων τους. **Μια λύση για να αντιμετωπιστούν αυτά τα προβλήματα με στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρών αγροτών είναι η οργάνωσή τους σε ομάδες παραγωγών και η δημιουργία ενός μεγάλου εμπορικού σχήματος που θα μπορεί να συγκεντρώσει όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και ιδιώτες του κλάδου.**

Επιπρόσθετο αδύναμο σημείο αποτελούν οι αυξομειώσεις στην παραγωγή κυρίως λόγω των κακών καιρικών συνθηκών που συμβάλλουν και στην υποβάθμιση της ποιότητάς τους σε συνδυασμό με την έλλειψη των απαραίτητων κεφαλαίων από τον ΕΛΓΑ για την αποζημίωση των αγροτών από τα ακραία καιρικά φαινόμενα που εντείνονται τα τελευταία χρόνια. Τελευταίο αδύναμο σημείο, με βάση τη διαβούλευση, είναι **η αύξηση του ανταγωνισμού στις διεθνείς αγορές για παραδοσιακά ελληνικά προϊόντα (οπωροκηπευτικά, ελαιόλαδο, οίνος) από νεοεισερχόμενες χώρες παραγωγούς αιρείες** που εντείνει το πρόβλημα της διάθεσής τους στις ακριβές αγορές. Ως συνέπεια αυτής της δυσκολίας, παρατηρείται **ο προσανατολισμός των εξαγωγών στον τομέα των οπωροκηπευτικών σε αναπτυσσόμενες αγορές με χαμηλή τιμή για το προϊόν.**

Ευκαιρία αποτελεί η αυξημένη ζήτηση των οπωροκηπευτικών για τη θωράκιση του ανθρώπινου οργανισμού από ασθένειες, η προώθηση νέων ποικιλιών φρούτων στις τοπικές οικονομίες καθώς και η άνοδος του κλάδου παραγωγής σαλάτας νωπών κηπευτικών και φρούτων.

Απειλή είναι η απαξίωση των Τομεακών Προγραμμάτων λόγω της γραφειοκρατίας και των καθυστερήσεων, ο χαμηλός βαθμός οργάνωσης των επιχειρήσεων και η αύξηση της εκδήλωσης ακραίων καιρικών φαινομένων λόγω της κλιματικής αλλαγής³⁶

³⁶ Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην Ελληνική Γεωργία παρουσιάζονται στην SWOT ανάλυση του Τεταρτου ειδικού στόχου

ΚΟΑ Κρασιού

Ο οινικός κλάδος αποτελεί μια μεγάλη επαγγελματική κατηγορία στην οποία εμπλέκονται περισσότερες από 160.000 αμπελουργικές εκμεταλλεύσεις, με περίπου 1.500 οργανωμένα οινοποιεία, εκ των οποίων 50 ανήκουν σε συνεταιρισμούς, 20.000 εργαζόμενοι άμεσα στο χώρο της οινοποιίας και εκατοντάδες επιχειρήσεις που εξαρτώνται από την παραγωγή και εμπορία οίνου (φυτώρια, επιχειρήσεις εξοπλισμού, εταιρείες προώθησης, διανομείς, εστίαση, κάβες κ.λ.π). Το εμφιαλωμένο κρασί είναι από τα λίγα αγροτικά προϊόντα που επιδεικνύει την προέλευση του μέχρι τον τελικό καταναλωτή εκπροσωπώντας έτσι και τη χώρα προέλευσης. Ο οίνος στην Ελλάδα δεν είναι εκτατικής παραγωγής αλλά στηρίζεται στα ΠΟΠ/ΠΓΕ προϊόντα. Τα προϊόντα αυτά έχουν τη δυναμική να φέρουν υπεραξίες στις αντίστοιχες περιοχές. Η ιχνηλασιμότητα αναδεικνύει ακόμη περισσότερο τα πιστοποιημένα προϊόντα και τις αντίστοιχες αγροτικές περιοχές που καλλιεργούνται. Η ενίσχυση των προϊόντων ετικέτας των ελληνικών κρασιών στήριξε σημαντικά την εξαγωγική τους δραστηριότητα. Πρόκειται για ένα από τα σημαντικότερα προϊόντα- πρεσβευτές της Ελλάδας.

Η καλλιέργεια της αμπέλου είναι στενά συνδεδεμένη με την ιστορία και την παράδοση της Ελλάδας. Σήμερα, καλλιεργούνται παγκοσμίως περίπου 80 εκατομμύρια στρέμματα, εκ των οποίων το 58% στην Ευρώπη. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΥΠΑΑΤ, η αμπελοκαλλιέργεια καλύπτει περίπου 1.100.000 στρέμματα, με κυρίαρχες τις οινοποιήσιμες ποικιλίες (690.000 στρέμματα), ακολουθούμενες από τις σταφίδες και τις επιτραπέζιες ποικιλίες.

Από τις συνεντεύξεις που έγιναν με φορείς και επιχειρηματίες του κλάδου προέκυψαν χρήσιμα στοιχεία στο πλαίσιο ανάλυσης του κλάδου του οίνου.

Στα δυνατά σημεία του κλάδου του ελληνικού οίνου είναι η υψηλή ποιότητα τόσο του προϊόντος, όσο και της εικόνας που έχουν τα ελληνικά προϊόντα στην εγχώρια αγορά (συσκευασία, ετικέτα κ.ά.). Επιπλέον, τα ελληνικά κρασιά συνοδεύονται από πιστοποιήσεις και ενδείξεις ποιότητας όπως ΠΟΠ και ΠΓΕ καθιστώντας τα εν δυνάμει αναγνωρίσιμα στις διεθνείς αγορές. Η Ε.Ε. έχει αναγνωρίσει 33 ονομασίες σε σύνολο ΕΕ 1306 (2,5%).

Υπάρχει τάση αύξησης οίνων γεωγραφικής ένδειξης, με βάση την ένδειξη ποικιλίας (Ασθήτικο Σαντορίνης, Αγιωργίτικο Νεμέας, Ξινόμαυρο Ναουσας κ.α.). Το μεγαλύτερο πλεονέκτημα θεωρείται **ο μεγάλος αριθμός γηγενών ποικιλιών με ιδιαίτερα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά** (π.χ Ροδίτης, Βηλάνα, Σαββατιανό, Μαλαγουζιά).

Στα αδύνατα σημεία του κλάδου αναγνωρίζονται το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων με το σημαντικό καλλιεργητικό κόστος και τις αυξημένες επιβαρύνσεις (ειδικός φόρος) που τις καθιστά λιγότερο ανταγωνιστικές έναντι των εξαγωγέων άλλων χωρών. Το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων καθιστά δύσκολη την επίτευξη θετικών οικονομιών κλίμακας, αυξάνοντας το κόστος παραγωγής, γεγονός το οποίο συνδυαζόμενο με την υψηλή φορολογία οδηγεί σε χαμηλό βαθμό ανταγωνιστικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων, έναντι των ξένων. Φυσικά, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται κανείς ότι μετά από μία δεκαετία οικονομικής κρίσης οι επιχειρήσεις δεν είναι εύκολο να αποκτήσουν πρόσβαση σε εξωτερική χρηματοδότηση. Επιπλέον, η αμπελοκαλλιέργεια είναι μεταξύ των ΤΟΠ με το χαμηλότερο μέσο γεωργικό εισόδημα ανά εκμετάλλευση. Οι προτεραιότητες της ΕΕ και σε άλλες – πλην γεωργίας-

πολιτικές, είναι πιθανό να συμβάλλουν στην περαιτέρω μείωση των συνολικών πόρων της ΚΑΠ και κατά συνέπεια όλων των ενισχύσεων που απολαμβάνει ο κλάδος.

Περιορισμοί της Ε.Ε στις φυτεύσεις νέων αμπελώνων (το 1% της πανελλαδικής έκτασης σε οινάμπελα επιτρέπεται να φυτεύεται κατ' έτος σε όλη την επικράτεια), που εμποδίζει την ανάπτυξη του κλάδου (ιδίως των κερδοφόρων επιχειρήσεων που θέλουν να αναπτυχθούν επεκτείνοντας την καλλιεργούμενη έκταση των αμπελώνων τους). Επιπλέον, η χαμηλή αναγνωρισιμότητα των ελληνικών ποικιλιών στο εξωτερικό, παρότι η στρατηγική της εθνικής διεπαγγελματικής αμπέλου και οίνου έχει αποδώσει σημαντικά στον τομέα αυτό στην τελευταία δεκαετία. Επιπρόσθετα, η έλλειψη κατάλληλου πιστοποιημένου πολλαπλασιαστικού υλικού (κλωνική επιλογή) για τις γηγενείς ποικιλίες. Τέλος, η έλλειψη γεωργικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην αμπελοκαλλιέργεια είναι ιδιαίτερα σημαντική όπως επίσης και το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων.

Στις ευκαιρίες του κλάδου αναγνωρίζονται **η πολύ μεγάλη αύξηση του τουρισμού που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια και παρέχει δυνατότητες ισχυρότερης διασύνδεσης του με την αδτ αλυσίδα-που μέχρι σήμερα παραμένει χαμηλή- και την ανάδειξη των διαφημιζόμενων τοπικών κρασιών.** Ο έντονος εξαγωγικός χαρακτήρας του κλάδου, σε συνδυασμό με την αύξηση της τουριστικής κίνησης τα τελευταία έτη και μέχρι το 2019, αύξησαν την αναγνωρισιμότητα των ελληνικών οινικών προϊόντων διευρύνοντας τις αγορές στόχους, ωστόσο υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσής τους. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται διασπορά του κινδύνου της αγοράς, με ταυτόχρονη δυνατότητα τοποθέτησης των προϊόντων σε διαφορετικές ποιοτικές κατηγορίες, αυξάνοντας την τελική τους τιμή. Στις ΗΠΑ από το 2007-2017 παρατηρήθηκε αύξηση κατά 35,3% της συμμετοχής των ελληνικών οίνων στο σύνολο της αξίας του εισαγόμενου στις ΗΠΑ προϊόντος. Επιπλέον, αν και με την εμφάνιση της πανδημίας του κορωνοϊού Covid-19 ο κλάδος του οίνου αντιμετώπισε και συνεχίζει να αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα, εντούτοις, η άμεση εφαρμογή ενός πρωτοκόλλου αντιμετώπισης των οικονομικών επιπτώσεων και των διαρθρωτικών προβλημάτων που προκάλεσε η πανδημία, αν γίνει ταχύτερα των ανταγωνιστριών χωρών και επιτρέψει την αύξηση του αριθμού των επισκεπτών θα δώσει σημαντικό πλεονέκτημα στα ελληνικά οινικά προϊόντα. **Η ενίσχυση του κλάδου θα δώσει την ευκαιρία στις ελληνικές επιχειρήσεις να εκμεταλλευτούν τις σαφείς προοπτικές μεγέθυνσης του οίνου σε παγκόσμιο επίπεδο.**

Κλείνοντας με τις απειλές που αντιμετωπίζει ο κλάδος, σήμερα το σημαντικότερο θέμα είναι ο κορωνοϊός Covid 19 και οι καθολικές, παγκόσμιες επιπτώσεις που προκαλεί, καθιστώντας ελάχιστες τις εναλλακτικές διαφυγής για τις επιχειρήσεις. Αν δεν βρεθεί σύντομα λύση για την ενίσχυση του συνόλου της οικονομίας της χώρας (έναντι και των ανταγωνιστριών χωρών) ή στη χειρότερη περίπτωση επανέλθει μία καθολική αναστολή λειτουργίας των καταστημάτων εστίασης, τότε το πλήγμα στον κλάδο θα είναι ολοκληρωτικό.

Κεντρική επιδίωξη όλων των εμπλεκόμενων είναι η επανατοποθέτηση της ελληνικής οινικής οντότητας. Η βιώσιμη και ανταγωνιστική αμπελουργία με σταθερή προσφορά σταφυλιού, κατάλληλης ποικιλιακής σύνθεσης και προδιαγραφών, για την παραγωγή διαφοροποιημένων προϊόντων με άριστη σχέση ποιότητας/τιμής και με σεβασμό στο περιβάλλον. Η απόκτηση οινικής ταυτότητας των ελληνικών προϊόντων στηριζόμενη στην μοναδικότητα των ελληνικών ποικιλιών, τις δυνατότητες που προσφέρουν οι γεωγραφικές / περιβαλλοντικές συνθήκες της

χώρας σε συνδυασμό με την γνώση που θα αποκτηθεί σχετικά με τις ενδεδειγμένες τεχνικές παραγωγής (αμπελουργικές και οινοποιητικές) θα συμβάλει στην ανάπτυξη του κλάδου.

Ενδεικτικές δράσεις για την υποστήριξη των ποιοτικών χαρακτηριστικών του ελληνικού οίνου είναι η βελτίωση της ποιότητας του πολλαπλασιαστικού υλικού (πιστοποιημένο υλικό) των αμπελώνων και η κλωνική επιλογή για ποικιλίες πρεσβευτές, η ενθάρρυνση παραγωγής κρασιών με βιώσιμες /αιθροικές διαδικασίες παραγωγής (βιολογικά, βιοδυναμικά κρασιά), η πάταξη του αθέμιτου ανταγωνισμού και των κακών πρακτικών (νόθευση, ελληνοποίηση, διάθεση ακατάλληλων προϊόντων) και η «αποκαθήλωση» του ανώνυμου, μη τυποποιημένου κρασιού. Η συνεργασία των συλλογικών οργανώσεων και της διεπαγγελματικής με το κράτος και τους εμπλεκόμενους (stakeholders) είναι σημαντική για την εξάλειψη κακών πρακτικών.

ΚΟΑ Ελιάς και Ελαιολάδου

Το ελαιόλαδο αποτελεί ένα από τα εμβληματικά προϊόντα για τον ελληνικό αγροδιατροφικό τομέα. Η καλλιέργεια της ελιάς ευδοκίμει σε αρκετές περιοχές της Ελλάδας, όμως η Κρήτη και η Πελοπόννησος μοιράζονται το 50% της συνολικής ελληνικής παραγωγής. Η θέση που κατέχει το ελληνικό ελαιόλαδο στον πρωτογενή τομέα της χώρας, όπως και η θέση της Ελλάδας μεταξύ των ζωνών παραγωγών ελαιόλαδου καθιστούν το προϊόν ιδιαίτερα σημαντικό. Τα προβλήματα της εσωτερικής αγοράς ανάγκασαν πολλούς μικρούς και μεσαίους καλλιεργητές να στραφούν στις εξαγωγές. Σήμερα καταγράφεται σημαντική ποσότητα στις εξαγωγές επωνύμων ελαιολάδων (περίπου 44 χιλ. τόνοι). Στην Ελλάδα, είκοσι α/δ προϊόντα κατέχουν το 75% της συνολικής αξίας των α/δ εξαγωγών του 2019 (6,53 δις ευρώ). Έξι από αυτά είναι πρωτογενή στα οποία περιλαμβάνονται το ελαιόλαδο και τα λαχανικά. Η αυτάρκεια της Ελλάδας υπερβαίνει το 200% (καθαρά εξαγώγιμο προϊόν).

Στα δυνατά σημεία που αναγνωρίζονται από τους παράγοντες του κλάδου συγκαταλέγονται τα υψηλής ποιότητας προϊόντα που είναι αναγνωρίσιμα σε όλο τον κόσμο. Το ελληνικό ελαιόλαδο θεωρείται ως ένα κατ' εξοχήν, υψηλής ποιότητας προϊόν με μεγάλη διατροφική αξία. Επίσης, η μείωση της γραφειοκρατίας των τελευταίων ετών.

Στα αδύναμα σημεία εμφανίζεται ο χαμηλός βαθμός οργάνωσης και επιχειρησιακής ετοιμότητας για την ανάπτυξη μαζικών εξαγωγών συνοδευόμενων από ένα ισχυρό brand name. Το προϊόν πωλείται κυρίως χύμα σε εμπόρους ανταγωνιστριών χωρών (Ιταλία), οι οποίες και καρπώνονται την υπεραξία του ποιοτικού ελληνικού ελαιολάδου. Το τυποποιημένο ελληνικό ελαιόλαδο κατέχει περίπου το 6% (περίπου 44 χιλ. τόνοι) της διεθνούς επώνυμης αγοράς. Ο ανταγωνισμός στις επώνυμες εξαγωγές προέρχεται από χώρες χαμηλού κόστους (π.χ Ισπανία, Τυνησία) παρά τα ανώτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά του ελληνικού ελαιολάδου. Γενικότερα, ένα μικρό ποσοστό της ελληνικής παραγωγής διακινείται τυποποιημένο (περίπου το 20%), το υπόλοιπο χρησιμοποιείται κυρίως για τη βελτίωση της ποιότητας ανταγωνιστικών ελαιολάδων. Επιπρόσθετη αδυναμία αποτελούν οι ευμετάβλητες τιμές αγοράς ελαιολάδου καθώς και η απουσία στρατηγικού εξαγωγικού marketing του ελληνικού ελαιολάδου.

Σχετικά με την πιστοποίηση των ελληνικών ελαιολάδων, ενώ ένας μεγάλος αριθμός έχει διεκδικήσει την πιστοποίηση ΠΟΠ και ΠΓΕ, δυστυχώς ένας περιορισμένος αριθμός έχει εξαιρετική επίδοση στην αγορά. Πολλά προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ δεν έχουν καθόλου παραγωγή.

Επιπρόσθετα, τα διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής γεωργίας (π.χ. μικρό μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε δυσπρόσιτες περιοχές που περιορίζουν τις δυνατότητες εκμηχάνισης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων) επιβαρύνουν σημαντικά το κόστος παραγωγής στον κλάδο. Η γήρανση του πληθυσμού και το χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο των αγροτών μειώνουν τις πιθανότητες υιοθέτησης καλών πρακτικών.

Η ελαιοκομία είναι μεταξύ των ΤΟΠ με το χαμηλότερο μέσο γεωργικό εισόδημα ανά εκμετάλλευση. Οι επιτραπέζιες ελιές εμφανίζουν τα τελευταία χρόνια ελαφριά μείωση της παραγωγής εξαιτίας κυρίως του υψηλού κόστους συγκομιδής τους. Επιπλέον, η έλλειψη ιολογικών ζωνών για τη μείωση του κόστους παραγωγής βιολογικού ελαιολάδου αποτελεί ένα επιπλέον αδύναμο σημείο. Επίσης, η απουσία ελληνικών πρώτων υλών (υλικά συσκευασίας) θέτουν σε μειονεκτική θέση τις ελληνικές ελαιοπαραγωγικές επιχειρήσεις.

Η αναδιάρθρωση του μοντέλου παραγωγής και η εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων παραγωγής μπορεί να ανεβάσει την αξία του τελικού προϊόντος. Τα ακαδημαϊκά ιδρύματα μπορούν να βοηθήσουν στον εκσυγχρονισμό της ελληνικής γεωργίας με παροχή συμβουλών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Επίσης, η πιθανότητα συλλογικής οργάνωσης των εξαγωγών με στρατηγικές τοποθετήσεις στις διεθνείς αγορές στόχους μπορεί να επιφέρει θετικές αλλαγές στον κλάδο. Η νέα στρατηγική της Ε.Ε «Από το χωράφι στο πιάτο» επιτρέπει στην ελαιοκομία να βελτιώσει το γεωργικό της εισόδημα ωθώντας την στην παραγωγή προϊόντων με χαμηλό ή μηδενικό αποτύπωμα άνθρακα. Τέλος, η αυξανόμενη συνεργασία της Ελλάδας με την Κίνα διευκολύνει την προώθηση του ελαιολάδου σε μια τεράστια αγορά.

Οι κυριότερες απειλές που καταγράφονται από τους φορείς του κλάδου είναι η κλιματική αλλαγή και οι επιπτώσεις που αυτή επιφέρει και εσχάτως η εμφάνιση της πανδημίας που επηρέασε καθολικά την παγκόσμια οικονομία. Η κλιματική αλλαγή (άνοδος θερμοκρασίας, έντονα καιρικά φαινόμενα) φαίνεται ήδη να επηρεάζει σημαντικά την ποσότητα και την ποιότητα του ελληνικού ελαιολάδου, με αρνητικό τρόπο. Τέλος, η συρρίκνωση του διαθέσιμου εισοδήματος των παραγωγών και η στρόφη σε αποδοτικότερα προϊόντα.

Κεντρική επιδίωξη όλων των εμπλεκόμενων είναι η αύξηση της προστιθέμενης αξίας μέσω αύξησης του μεριδίου του τυποποιημένου ελαιολάδου στις διεθνείς αγορές. Για αυτό χρειάζονται οργανωμένες δράσεις προώθησης του ελαιολάδου με τη συνεργασία διαφόρων κλάδων (π.χ αγροτουρισμός).

Ο ρόλος της διεπαγγελματικής οργάνωσης είναι ουσιαστικός στον τομέα του ελαιολάδου και γι αυτό θα πρέπει να στηριχθεί (π.χ μέσω της ανταποδοτικής συνεισφοράς). Η ΚΟΑ ελαιολάδου είναι σημαντικό εργαλείο χρηματοδότησης του τομέα και γι αυτό είναι πρωταρχικής σημασίας να διευρυνθούν οι δικαιούχοι των τομεακών προγραμμάτων ώστε να μην συμπεριλαμβάνονται μόνο οι συνεταιρισμοί/ομάδες παραγωγών αλλά και τα μέλη των διεπαγγελματικών οργανώσεων.

ΚΟΑ Μελιού

Η ελληνική μελισσοκομία σήμερα αριθμεί γύρω στα 1.500.000 μελίσσια από τα οποία το 98% περίπου είναι εγκατεστημένα σε «ευρωπαϊκές» πλαισιοκυψέλες και το υπόλοιπο σε εγχώριες διαφόρων τύπων. Από πλευράς γεωγραφικής κατανομής, η μελισσοκομία είναι διαδεδομένη σε

όλη τη χώρα υπάρχουν όμως περιοχές που έχουν μεγαλύτερη πυκνότητα μελισσοκομικών μονάδων. Τέτοιες είναι οι περιοχές των Νομών Χαλκιδικής, Καβάλας, Φθιώτιδας, Εύβοιας, Αττικής, Αρκαδίας, Ηρακλείου, Χανίων κ.ά. Στη Μακεδονία είναι εγκατεστημένο το 36% των μελισσιών, στη Στερεά Ελλάδα και την Εύβοια το 16%, στην Πελοπόννησο το 13%, στη Κρήτη το 9% και στα νησιά του Αιγαίου το 9%. Η Ελλάδα έχει 11 μελίσσια ανά Km² γεγονός που της δίνει την πρώτη θέση ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες όσο αφορά στη πυκνότητα μελισσιών ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο.

Τα μελισσοκομικά προϊόντα αποτελούν έναν αναπτυσσόμενο κλάδο της ελληνικής αγροδιατροφής με υψηλό βαθμό συγκέντρωσης, έντονη μεταποιητική δραστηριότητα και σημαντικές εξαγωγές. Το ελληνικό μέλι έχει ιδιαίτερα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά και γι αυτό προτιμάται από Έλληνες και ξένους καταναλωτές. Οι εξαγωγές μελιού είναι περίπου 1.500 τόνοι αξίας περίπου 8 εκατ. Ευρώ (μέση αξία 5 ευρώ ανά κιλό). Αντίστοιχα, οι εισαγωγές είναι περίπου 2.800 τόνοι αξίας σχεδόν 7 εκατ. Ευρώ. (μέση αξία 2,5 ευρώ ανά κιλό) με σημαντικές ποσότητες εισαγόμενου μελιού από χώρες εκτός Ε.Ε σε πολύ χαμηλή τιμή.

Στα δυνατά σημεία του κλάδου είναι η εμπορία ελληνικών ανταγωνιστικών προϊόντων που έχουν διεθνώς αναγνωρισμένη ποιότητα η οποία συνδέεται με την καλή υγεία (π.χ ενίσχυση ανοσοποιητικού συστήματος). **Στην Ελλάδα έχουμε πλούσια μελισσοκομική χλωρίδα και τεράστια βιοποικιλότητα που συμβάλλουν στην υψηλή ποιότητα και διαφοροποίηση του προϊόντος.** Επιπλέον, η ύπαρξη ηγέτη στην ελληνική αγορά έχει οδηγήσει σε καλύτερη οργάνωση και ανάπτυξη του κλάδου. Η οργάνωση αυτή, σε συνδυασμό με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που προσδίδει η ελληνική χλωρίδα στο μέλι, το καθιστούν παγκοσμίως αναγνωρίσιμο.

Στα αδύνατα σημεία κατατάσσονται οι ελάχιστοι έλεγχοι στην αγορά για τα εισαγόμενα προϊόντα αμφιβόλου ποιότητας που είναι υποκατάστατα των μελισσοκομικών. Επίσης, οι δυσλειτουργίες των τελωνείων και των ελέγχων της αγοράς που δεν αντιμετωπίζουν σε ικανοποιητικό βαθμό τη λαθρεμπορία, τον αθέμιτο ανταγωνισμό και τις παράνομες ελληνοποιήσεις. Για την επίλυση αυτού του προβλήματος χρειάζονται αποτελεσματικοί έλεγχοι προέλευσης. Επίσης, η επέκταση της χρήσης επώνυμων προϊόντων και των ατομικών μερίδων σε όλους τους χώρους εστίασης για να προστατευτούν η ποιότητα του προϊόντος, η νομιμότητα στον τρόπο λειτουργίας της αγοράς και τα συμφέροντα του Δημοσίου (δημόσια υγεία, δημόσια έσοδα). Τέλος, η **ιχνηλασιμότητα των προϊόντων** που διακινούνται στην αγορά για τον περιορισμό του αθέμιτου ανταγωνισμού. Άλλο αδύνατο σημείο του κλάδου αποτελεί ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης που έχει οδηγήσει στην προώθηση του ελληνικού μελιού μέσα από την ιδιωτική πρωτοβουλία. Η δημιουργία εθνικής στρατηγικής για την προώθηση του μελιού είναι μείζονος σημασίας αναλογιζόμενοι ότι το μέλι είναι ένα ιδιαίτερο προϊόν με σοβαρές επιπτώσεις από την υποβάθμιση του περιβάλλοντος και την κλιματική αλλαγή και με ιδιαίτερα δυσμενείς όρους ενσωμάτωσης των μικρών μελισσοπαραγωγών στον κλάδο λόγω και της ανεπαρκούς συλλογικότητας και δικτύωσής τους.

Στις ευκαιρίες του κλάδου συμπεριλαμβάνεται η εμφάνιση του κορωνοϊού που οδήγησε πολλούς καταναλωτές παγκοσμίως στην κατανάλωση προϊόντων που είναι ευεργετικά για την υγεία, όπως το μέλι. Επιπλέον, ο φόβος της διασποράς της πανδημίας καθιστά μεγάλη ευκαιρία την εμπορία μικροσυσκευασιών μελιού, μίας χρήσης. Η αξιοποίηση των χρηματοδοτικών

εργαλείων αναμένεται να βελτιώσει την παραγωγική διαδικασία και κατά συνέπεια να μειώσει το κόστος παραγωγής, βελτιώνοντας παράλληλα την ποιότητα του τελικού προϊόντος.

Σημαντική απειλή για το μέλι αποτελεί η μεγάλη διακύμανση των οργανοληπτικών χαρακτηριστικών του. Επιπλέον, φαίνεται ότι η κλιματική αλλαγή έχει αρνητική επίδραση στην ποσότητα και στην ποιότητα του παραγόμενου προϊόντος. Τέλος, η μείωση της τουριστικής κίνησης λόγω κορωνοϊού αναμένεται να έχει αρνητική επίδραση και στον κλάδο των μελισσοκομικών προϊόντων.

Κεντρική επιδίωξη όλων των εμπλεκόμενων είναι η καθιέρωση ενός κοινού σήματος ποιότητας που θα προστατεύει την αυθεντικότητα των προϊόντων κυρίως στις διεθνείς αγορές. Χωρίς την ταχεία καταπολέμηση του λαθρεμπορίου και των παράνομων ελληνοποιήσεων, το μέλι κινδυνεύει να απωλέσει μερίδια στις διεθνείς αγορές. Επίσης, η μετατροπή των μεγάλων διαρθρωτικών αδυναμιών της Ελληνικής παραγωγής, όπως η νησιωτικότητα, το μικρό μέγεθος και ο οικογενειακός χαρακτήρας των εκμεταλλεύσεων, σε πλεονέκτημα αναδεικνύοντας ένα διαφορετικό μοντέλο ανάπτυξης «ποιοτικής γεωργίας» στο οποίο εντάσσεται το μέλι. Λόγω της οικονομικής κρίσης αρκετοί νέοι και κυρίως άνεργοι όλων των ηλικιών στρέφονται προς τη μελισσοκομία. Γι' αυτό η Ελληνική μελισσοκομία είναι ένας κλάδος που, αν και είναι μικρός σε μέγεθος, θα πρέπει να υποστηριχθεί σε επίπεδο στοχευμένης έρευνας με σκοπό την προώθηση της επαγγελματικής ενασχόλησης και της εισαγωγής καινοτόμων προϊόντων και μεθόδων παραγωγής.

SWOT ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΟΥ ΕΣ3 «ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΛΥΣΙΔΑ ΑΞΙΑΣ»

S Πλεονεκτήματα	W Αδυναμίες	O Ευκαιρίες	T Απειλές
<ol style="list-style-type: none"> 1. Αυξανόμενη δυναμική της Συμβολαιακής Παραγωγής. 2. Αναγνώριση των σημάτων ΠΟΠ-ΠΓΕ-ΕΠΙΠ κυρίως στην εγχωρία αγορά με διαχρονική αύξηση της αξίας παραγωγής τους. 3. Προτίμηση καταναλωτών για τοπικά ποιοτικά προϊόντα μέσω βραχείων εφοδιαστικών αλυσίδων με στόχο την υποστήριξη των μικρών παραγωγών. 4. Δημιουργία δι-επαγγελματικών οργανώσεων. 5. Αύξηση των εκτάσεων που ασκείται βιολογική γεωργία. 6. Αυξημένη συμμετοχή στο μέτρο 9 Ομάδες Παραγωγών του ΠΑΑ 2014-2020 7. Η ασφάλεια τροφίμων αναγνωρίζεται και επιβραβεύεται από τους Έλληνες καταναλωτές. 8. Οι μεγάλες αλυσίδες λιανεμπορίου διαθέτουν υψηλό τεχνολογικό επίπεδο που τους βοηθάει να ικανοποιούν τις υψηλές καταναλωτικές απαιτήσεις. 9. Αυξημένο ενδιαφέρον για δημιουργία συνεργατικών σχημάτων (Μέτρο 16). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Οι σχέσεις συναλλαγής μεταξύ των κρίκων της α/δ αλυσίδας είναι πολύπλοκες και συχνά ετεροβαρείς ως προς τον αγρότη . 2. Υψηλός βαθμός συγκέντρωσης- στο κλάδο λιανεμπορίου εμφάνιση μεγάλων υπεραγορών. 3. Μικρή αναγνώριση των σημάτων ΠΟΠ, ΠΓΕ, ΕΠΙΠ, από τους ευρωπαίους καταναλωτές που αποτελούν εν δυνάμει αγορές των ελληνικών πιστοποιημένων προϊόντων. 4. Χαμηλός βαθμός διασύνδεσης του α' γενή τομέα με τους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας. 5. Χαμηλή συμμετοχή των παραγωγών στα συλλογικά σχήματα λόγω χαμηλού πνεύματος συνεργασίας. 6. Ο δείκτης τιμών παραγωγού εμφανίζει τη μεγαλύτερη μεταβλητότητα στην Ελλάδα και δεν σχετίζεται με τις μεταβολές των τιμών των δεικτών μεταποιητή και καταναλωτή. 7. Έλλειψη ενιαίου ρυθμιστικού πλαισίου για Αγορές Παραγωγών («Farmers' Markets»). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Αυξανόμενη παρουσία εναλλακτικών δικτύων διανομής τροφίμων λόγω νέων καταναλωτικών συνθηκών (επιθυμία του καταναλωτή να γνωρίζει τον παραγωγό). 2. Λόγω της άνθισης του ηλεκτρονικού εμπορίου που ενισχύθηκε στην πρόσφατη πανδημία, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν δίκτυα διανομής με αξιόλογες πωλήσεις και να ικανοποιήσουν τις ανάγκες των καταναλωτών μέσα από τη χρήση βραχείων αλυσίδων 3. Η πολύ μεγάλη αύξηση του τουρισμού που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια παρέχει δυνατότητες ισχυρότερης διασύνδεσης του τουρισμού με την αγροδιατροφή και ανάδειξη/ διαφήμιση των τοπικών προϊόντων μέσω βραχείων αλυσίδων εφοδιασμού. 4. Έμφαση της νέας ΚΓΠ στη καλύτερη ενσωμάτωση των 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Αυξημένοι κίνδυνοι για την παραγωγή από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. 2. Επιδείνωση του μακρο-οικονομικού περιβάλλοντος λόγω της πανδημίας. 3. Συγχωνεύσεις/εξαγορές διεθνώς στη μεταποίηση και τη διακίνηση α/δ προϊόντων που μειώνουν τη διαπραγματευτική δύναμη των μεμονωμένων παραγωγών. 4. Αυξανόμενος διεθνής ανταγωνισμός και κίνδυνος διαταραχών στο εμπόριο α/δ προϊόντων λόγω επαναφοράς της δασμολογικής προστασίας. 5. Ο χαρακτηρισμός των εξαγωγών ως προϊόντων με επιβαρυνόμενο κλιματικό αποτύπωμα λόγω υψηλών μιλίων μεταφοράς (high food miles) ειδικά για τα πιστοποιημένα προϊόντα. 6. Συνέχιση της τάσης συγκέντρωσης στα ανάντη και κατάντη τμήματα της α/δ αλυσίδας. 7. Οι αυξανόμενες απαιτήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος και η μείωση του κλιματικού αποτυπώματος της γεωργίας χωρίς

S Πλεονεκτήματα	W Αδυναμίες	O Ευκαιρίες	T Απειλές
<p>10. Θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας λαϊκών αγορών βιολογικών προϊόντων.</p> <p>11. Αύξηση εξαγωγών προϊόντων ΠΟΠ-ΠΓΕ και οίνου σε Ε.Ε και τρίτες χώρες (ΗΠΑ, Καναδάς).</p> <p>12. Γηγενείς οινοποιήσιμες ποικιλίες με ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά.</p> <p>13. Ύπαρξη συλλογικών οργανώσεων (οπωροκηπευτικά, ελαιόλαδου, οίνου, μελιού) .</p> <p>14. Υψηλή συμμετοχή του ελληνικού ελαιόλαδου στην αξία παραγωγής ΕΕ.</p> <p>15. Πλούσια μελισσοκομική χλωρίδα, τεράστια βιοποικιλότητα.</p>	<p>8. Αδυναμία επίτευξης οικονομιών κλίμακας από τους μικρούς παραγωγούς και χαμηλός βαθμός δικτύωσης /συνεργασιών.</p> <p>9. Χαμηλή διαπραγματευτική θέση του παραγωγού σε σχέση με τους προμηθευτές του.</p> <p>10. Περιορισμένος αριθμός πιστοποιημένων προϊόντων με ικανοποιητικό όγκο παραγωγής που πετυχαίνει εξαιρετικές επιδόσεις.</p> <p>11. Οι συνεχείς αλλαγές στο συνεταιριστικό θεσμικό πλαίσιο.</p> <p>12. Απουσία πιστοποιημένου πολλαπλασιαστικού υλικού (κλωνική επιλογή) για τις γηγενείς ποικιλίες οίνου .</p> <p>13. Νομοθετικό πλαίσιο – αυστηρός έλεγχος φυτεύσεων οινοποιήσιμων ποικιλιών.</p> <p>14. Δυσμενής επίπτωση των ειδικών φορολογικών ρυθμίσεων που αφορούν αποκλειστικά το τομέα του οίνου.</p> <p>15. Χαμηλός βαθμός γεωργικής εκπαίδευσης και κατάρτισης των γεωργών.</p> <p>16. Μικρός κλήρος που δυσκολεύει τη βιωσιμότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.</p> <p>17. Χαμηλός προϋπολογισμός ως αποτέλεσμα του περιορισμένου</p>	<p>αγορών σε αγορές μέσω συνεργασιών και δικτύσεων.</p> <p>5. Η έμφαση που δίνει η στρατηγική F2F στη διαφάνεια και στο εμπόριο των α/δ προϊόντων.</p> <p>6. Η ύπαρξη ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς και οι διμερείς εμπορικές συμφωνίες που υπογράφει η Ε.Ε</p> <p>7. Μελλοντικές δυνατότητες στόχευσης σε “niche” αγορές μέσω ΠΟΠ,ΠΓΕ, ΕΠΙΠ.</p> <p>8. Σαφείς προοπτικές μεγέθυνσης του κλάδου του οίνου σε παγκόσμιο επίπεδο</p> <p>9. Αξιοποίηση πολιτισμικής κληρονομιάς για την προώθηση των αγροτικών προϊόντων.</p> <p>10. Διατήρηση της ύπαρξης διακριτού προϋπολογισμού για την χρηματοδότηση τομεακού προγράμματος ελαιόλαδου στην ΚΓΠ 2021-2027.</p> <p>11. Αυξημένη ζήτηση για προϊόντα με υψηλή διατροφική αξία λόγω της εμφάνισης της πανδημίας.</p> <p>12. Σημαντική αύξηση των πόρων για το τομεακό πρόγραμμα του μελιού στη νέα ΚΑΠ.</p> <p>13. Η υιοθέτηση διεθνώς αναγνωρισμένων σημάτων ποιότητας μπορεί να βοηθήσει τους</p>	<p>τη λήψη κατάλληλων μέτρων δύναται να επιδράσει αρνητικά στην ανταγωνιστικότητα των ελληνικών αγροτικών προϊόντων.</p> <p>8. Η συνέχιση της χαμηλής αναγνωσιμότητας των προϊόντων ΠΟΠ – ΠΓΕ από τους Ευρωπαίους καταναλωτές.</p> <p>9. Αυξημένος ανταγωνισμός στις διεθνείς αγορές σε παραδοσιακά, ελληνικά προϊόντα (οίνος, ελαιόλαδο, οπωροκηπευτικά κ.ά. από νεοεισερχόμενους ανταγωνιστές.</p> <p>10. Υποβάθμιση του οικοσυστήματος που οδηγεί σε μείωση του πληθυσμού των μελισσών.</p>

S Πλεονεκτήματα	W Αδυναμίες	O Ευκαιρίες	T Απειλές
	<p>κύκλου εργασιών των οργανώσεων παραγωγών και βαθμός απορρόφησης του τομεακού προγράμματος των οπωροκηπευτικών.</p> <p>18. Προσανατολισμός εξαγωγών του τομέα των οπωροκηπευτικών σε αναπτυσσόμενες αγορές με χαμηλή τιμή για το προϊόν</p> <p>19. Μη ύπαρξη μεγάλου εμπορικού σχήματος που θα συγκεντρώνει όλους τους εμπλεκόμενους σε συλλογικό σχήμα για κοινή διαχείριση του προϊόντος και θα στοχεύει σε οικονομικά εύρωστες αγορές (οπωροκηπευτικά).</p> <p>20. Χαμηλός βαθμός ιχνηλασιμότητας των προϊόντων της αγροδιατροφής.</p>	<p>Έλληνες παραγωγούς να ενταχθούν στις διεθνείς αγροδιατροφικές αλυσίδες αξίας.</p> <p>14. Η Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα στο πλαίσιο του Green deal θα συμβάλλει στη ανάστροφή της μείωσης του αριθμού των μελισσοσμηνών</p>	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Η ΣΥΜΒΟΛΑΙΑΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ «BARILLA»

Η Barilla Hellas εφαρμόζει την συμβολαιακή καλλιέργεια στο σκληρό σιτάρι από το 2002. Ειδικότερα:

- Το πρόγραμμα αφορά το σκληρό σιτάρι και οι συμβάσεις καλλιέργειας προβλέπουν συγκεκριμένες ποικιλίες σκληρού σιταριού, αποκλειστικής χρήσης της Barilla.
- Οι παραγωγοί που ακολουθούν το πρόγραμμα είναι περίπου 1000 κάθε χρόνο και εναλλάσσονται από χρονιά σε χρονιά.
- Το πρόγραμμα προβλέπει μια έκταση περίπου 55000-60000 στρεμμάτων σε όλη τη χώρα, σταθερά κάθε χρόνο.
- Ο όγκος του παραγόμενου προϊόντος κυμαίνεται γύρω στις 25000 τόνους ετησίως και εξαρτάται από τις αποδόσεις ανά στρέμμα της καλλιέργειας.
- Για να καλυφθεί αυτή η έκταση, η εταιρεία προβλέπει [μεριμνά] κάθε χρόνο, για τον προγραμματισμό και την παραγωγή του απαραίτητου πιστοποιημένου σπόρου των ποικιλιών, σε βάθος τριετίας.
- Οι εταιρίες που συγκεντρώνουν και συντηρούν το προϊόν που προέρχεται από την συμβολαιακή καλλιέργεια είναι 8, και είναι χωροταξικά τοποθετημένες ώστε να καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος της Ελλάδος, όπου καλλιεργείται το σκληρό σιτάρι.
- Τα τελευταία χρόνια η τάση προς την συμβολαιακή καλλιέργεια είναι αυξητική. Σ' αυτό συντέλεσε και η δυσχερής αγορά των σιτηρών της τελευταίας τριετίας, που ώθησε τους παραγωγούς να επιλέξουν το πιο ασφαλές περιβάλλον των συμβολαίων.
- Τα οφέλη που απολαμβάνει ο παραγωγός από το πρόγραμμα είναι πολλαπλά:
 - Ελάχιστη εγγυημένη τιμή για την περίπτωση που η τιμή της αγοράς είναι πτωτική.
 - Πριμ ποιότητας με συγκεκριμένες προδιαγραφές και στόχους.
 - Καλύτερη τελική τιμή σε σχέση με την αγορά έως και 40 €/τόνο.
 - Πλήρη απορρόφηση του προϊόντος όταν είναι εντός των προδιαγραφών του συμβολαίου.

Στις υποχρεώσεις του παραγωγού είναι το να πετύχει την ποιότητα που απαιτείται, με τις διάφορες καλλιεργητικές φροντίδες. Σε αυτό, η εταιρεία τον βοηθά με ποικίλους τρόπους και εργαλεία που του παρέχει, όπως:

- ✓ «Εγχειρίδιο Barilla για την καλλιέργεια και συντήρηση του σκληρού σίτου»
- ✓ «Δεκάλογος καλών πρακτικών καλλιέργειας», που αναπτύχθηκε με την συνεργασία του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
- ✓ «Granoduro.net», διαδικτυακό Σύστημα Λήψης Απόφασης (DSS)
- ✓ Με πολλές συγκεντρώσεις και ομιλίες για ενημέρωση των παραγωγών σε θέματα καλλιέργειας και αγοράς του σκληρού σίτου.

Το προϊόν που προέρχεται από την συμβολαιακή εντέλει κοστίζει περισσότερο στην εταιρεία σε σχέση με την αγορά συμβατικού εμπορικού προϊόντος, αλλά είναι ποιοτικά ανώτερο και χρησιμοποιείται για την παραγωγή υψηλής ποιότητας ζυμαρικών.

Ένα εξαιρετικό παράδειγμα κορυφαίου ζυμαρικού, που παράγεται αποκλειστικά με σκληρό σιτάρι της ποικιλίας SVEVO, και είναι μοναδικό για τα ελληνικά δεδομένα είναι η «ΧΡΥΣΗ ΣΕΙΡΑ» της ΜΙΣΚΟ.

Η ΣΥΜΒΟΛΑΙΑΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Το καινοτόμο Πρόγραμμα Συμβολαιακής Γεωργίας & Κτηνοτροφίας της Τράπεζας Πειραιώς, λειτουργεί πετυχημένα από το 2014.

Στην πράξη, το Πρόγραμμα, επιχειρεί να συντονίσει παραγωγούς και μεταποιητικές / εμπορικές επιχειρήσεις και αγροτικούς συνεταιρισμούς, και να στηρίξει την παραγωγική τους δραστηριότητα. Με τον τρόπο αυτό, η Τράπεζα υλοποιεί μια ολοκληρωμένη πρόταση εξυπηρέτησης και χρηματοδότησης του αγροδιατροφικού τομέα και συμβάλλει στη δημιουργία συνεργειών μεταξύ παραγωγών και μεταποιητικών-εξαγωγικών μονάδων.

Η χρηματοδότηση της παραγωγικής διαδικασίας διευκολύνεται με την αξιοποίηση της συμβολαιακής σχέσης μεταξύ παραγωγού και μεταποιητικής μονάδας, δημιουργώντας παράλληλα οφέλη σε πολλά επίπεδα. Επιπρόσθετα, γίνεται με ακρίβεια, καλύπτοντας απόλυτα τις ανάγκες σε κάθε στάδιο, ενισχύοντας τη δημιουργία σχέσεων αμοιβαίου οφέλους για τον αγρότη, τις τοπικές επιχειρήσεις, την μεταποιητική/εμπορική επιχείρηση.

Ειδικότερα, ο παραγωγός, εφόσον έχει συμβληθεί με τη συνεργαζόμενη επιχείρηση ή το συνεταιρισμό, αποκτά πρόσβαση σε στοχευμένη ρευστότητα μέσω της **Κάρτας Συμβολαιακής** για την κάλυψη των παραγωγικών αναγκών του. Η χορήγηση της Κάρτας γίνεται με ευέλικτες διαδικασίες, με μόνη προϋπόθεση το εμπορικό συμβόλαιο. Η χρήση της κάρτας γίνεται σε καταστήματα γεωργικών εφοδίων, πρατήρια καυσίμων κ.λπ. Η αποπληρωμή της πραγματοποιείται με την εξόφληση της αξίας των προϊόντων του από την επιχείρηση ή το συνεταιρισμό.

Παράλληλα, η ρευστότητα που παρέχεται στον αγοραστή του προϊόντος, τη μεταποιητική επιχείρηση/συνεταιρισμό, διευκολύνει και ενθαρρύνει την αγορά ποιοτικής και πιστοποιημένης πρώτης ύλης, δίνει τη δυνατότητα καλύτερου προγραμματισμού και απελευθερώνει πόρους για την εκπλήρωση άλλων επιχειρηματικών αποφάσεων και σχεδίων της.

Ως αποτέλεσμα, το Πρόγραμμα Συμβολαιακής Γεωργίας & Κτηνοτροφίας λειτουργεί συντονιστικά στην αλυσίδα αξίας και συμβάλλει στην επίλυση προβλημάτων των εμπλεκόμενων στην αγροδιατροφική αλυσίδα όπως:

- ✓ Η έλλειψη συντονισμού
- ✓ Η περιορισμένη ρευστότητα σε όλα τα στάδια
- ✓ Η περιορισμένη σύνδεση και η έλλειψη δεσμών εμπιστοσύνης μεταξύ παραγωγών και επιχειρήσεων
- ✓ Η ανασφάλεια του παραγωγού ως προς τη διάθεση του προϊόντος του
- ✓ Η ορθολογική διαχείριση του κόστους παραγωγής
- ✓ Η δυσκολία προγραμματισμού των εξαγωγών

Με αυτό τον τρόπο συμβάλλει:

- ✓ στην ανάδειξη της κορυφαίας ποιότητας ελληνικών αγροτικών προϊόντων
- ✓ στην ενίσχυση της επάρκειας σε βασικά και πιστοποιημένα αγροτικά προϊόντα
- ✓ στην ενδυνάμωση και εξωστρέφεια των αγροτικών προϊόντων και των ελληνικών επιχειρήσεων
- ✓ στην ισχυροποίηση εμπορικών συνεργασιών
- ✓ στην οικοδόμηση ισχυρών σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ όλων των εμπλεκομένων
- ✓ στη διατήρηση και ενίσχυση της τοπικής οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.

Μέχρι σήμερα, περισσότεροι από 39000 παραγωγούς σε όλη τη χώρα και περισσότερες από 370 επιχειρήσεις/αγροτικοί συνεταιρισμοί επωφελήθηκαν από το πρόγραμμα, με χρηματοδοτήσεις που ξεπερνούν τα €700 εκατ. Από τους παραγωγούς που έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα, το 90% είναι κατά κύριο επάγγελμα αγρότες. Το σύνολο των εξαγωγών των επιχειρήσεων που έχουν ενταχθεί στη Συμβολαιακή ξεπερνά το €1,50 δισ., ενώ περισσότερα από 50 προϊόντα που υποστηρίζονται από το πρόγραμμα ταξιδεύουν σε 75 χώρες. Τα κυριότερα από τα προϊόντα αυτά είναι: βαμβάκι, σταφίδα, ελαιοκράμβη, ηλίανθος, σταφύλι, θερμοκήπια κηπευτικών, ελιά βρώσιμη, καπνός, ροδάκινα (επιτραπέζια και βιομηχανικά), κτηνοτροφικά προϊόντα, γάλα και κριθάρι. Η δυναμική του προγράμματος είναι πολύ μεγάλη, ιδιαίτερα ως προς τον αριθμό των προϊόντων.

Μετά την επιτυχή λειτουργία του προγράμματος Συμβολαιακής Γεωργίας & Κτηνοτροφίας και στο πλαίσιο του στρατηγικού της σχεδιασμού, η Τράπεζα Πειραιώς αξιοποιώντας την τεχνογνωσία της και αναγνωρίζοντας την ανάγκη ενίσχυσης της παρέμβασής της στην αγροδιατροφική αλυσίδα, υλοποίησε το επόμενο βήμα της. Με το διευρυμένο «*Πρόγραμμα Συμβολαιακής Τραπεζικής*», ακολουθεί μια ολιστική προσέγγιση στη στήριξη της αλυσίδας αξίας του ελληνικού αγροδιατροφικού τομέα, χρηματοδοτώντας πλέον τόσο το πρώτο σκέλος της αλυσίδας, με κύριες συνιστώσες του την αγορά συντελεστών παραγωγής, πρώτων υλών και την πρωτογενή παραγωγή, όσο και το επόμενο σκέλος, που αφορά τη διανομή και τη λιανική πώληση των προϊόντων.

Συγκεκριμένα, με στόχο τη συμβολή της στη μείωση του κόστους παραγωγής των αγροτικών προϊόντων, η Τράπεζα υποστηρίζει χρηματοδοτικά εμπόρους γεωργικών εφοδίων με κεφάλαια κίνησης, προσφέροντάς τους τη δυνατότητα να εξασφαλίσουν πρόσβαση στη συγκεκριμένη αγορά και να επωφεληθούν από προνομιακή τιμολόγηση λόγω πληρωμής τοις μετρητοίς.

Επιπλέον, στο πλαίσιο της Συμβολαιακής Τραπεζικής, η Τράπεζα επιδιώκει να διευκολύνει την προώθηση των προϊόντων του αγροδιατροφικού κλάδου, μέσω της χρηματοδότησης της σύνδεσης μεταξύ των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συμβολαιακής γεωργίας και μονάδων του ξενοδοχειακού κλάδου. Με τον τρόπο αυτό εκτιμάται ότι θα συμβάλλει στην τόνωση της αγοράς των εγχωρίως παραγόμενων πιστοποιημένων γεωργικών προϊόντων.

Το καινοτόμο αυτό χρηματοδοτικό πρόγραμμα ξεκίνησε πρόσφατα να ενισχύει την εξαγωγική δραστηριότητα των ελληνικών επιχειρήσεων με την ενδυνάμωση της εξωστρέφειας των προϊόντων τους στις διεθνείς αγορές. Μέσω του προγράμματος της «*Εξαγωγικής Συμβολαιακής*» παρέχεται στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις μία ολοκληρωμένη δέσμη

συμβουλευτικών/εκπαιδευτικών υπηρεσιών σε θέματα εξαγωγών, καθώς και δυνατότητα κάλυψης του πιστωτικού κινδύνου των συνεργαζόμενων πελατών.

Κατά συνέπεια, η Συμβολαιακή Τραπεζική, συμβάλλει στην ολιστική ανάπτυξη ενός βιώσιμου παραγωγικού μοντέλου στον αγροδιατροφικό τομέα της χώρας μας.

Από τις συνεργασίες με τους συνεταιρισμούς παραθέτουμε ενδεικτικά τις παρακάτω σύμφωνα με έρευνα του Διανέοσις (Σκυλακάκη, 2019, σελ. 81-82):

- Τη συμφωνία συμβολαιακής γεωργίας με την Ένωση Μαστιχοπαραγωγών Χίου, η οποία ιδρύθηκε το 1938 με σκοπό την προστασία της Χιώτικης Μαστίχας και αποτελεί τον αποκλειστικό φορέα διαχείρισης της φυσικής μαστίχας Χίου, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό. Είναι ένας από τους μεγαλύτερους σε μέγεθος οργανισμούς της περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, ενώ παράλληλα θεωρείται συνεταιρισμός «πρότυπο», που αποτελεί τη συλλογική έκφραση 20 πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών και αριθμεί 4.543 φυσικά μέλη που παράγουν και εμπορεύονται προϊόντα μαστίχας (μαστιχέλαιο, τσίχλες, snacks, γλυκίσματα, ποτά, καλλυντικά παραφαρμακευτικά προϊόντα κλπ.) μέσω θυγατρικής της εταιρείας και άλλων συνεργασιών, τα οποία κατά 70% προωθεί σε αγορές του εξωτερικού (Πηγή: [kathimerini.gr](http://www.kathimerini.gr) (2016), «Συμφωνία Τράπεζας Πειραιώς με Ένωση Μαστιχοπαραγωγών Χίου», 7 Ιουνίου, δημοσίευμα το οποίο είναι διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/862677/article/oikonomia/epixeirhseis/symfwnia-trapezas-peiraiws-me-enwsh-mastixoparagwgn-xioy>).
- Τη συμφωνία συμβολαιακής γεωργίας με τον Αγροτικό Ελαιουργικό Συνεταιρισμό Στυλίδας, μια α'βάθμια συνεταιριστική οργάνωση ελαιοπαραγωγών του νομού Φθιώτιδας που ιδρύθηκε το 1949 και απαρτίζεται από 1.600 παραγωγούς, οι οποίοι καλλιεργούν κατ' αποκλειστικότητα τη βρώσιμη ελιά και συγκεκριμένα την «ΠΟΠ Κονσερβολιά Στυλίδας». Πρόκειται για το μεγαλύτερο συνεταιρισμό στον χώρο της επιτραπέζιας ελιάς, με δύο μεταποιητικές μονάδες δυναμικότητας 9.000 τόνων και εξαγωγές σε πάνω από 15 χώρες με τη φήμη «ELISTI» (Πηγή: [kathimerini.gr](http://www.kathimerini.gr) (2016), «Συμβολαιακή γεωργία για ελαιοπαραγωγούς», 1 Ιουνίου, δημοσίευμα διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/912167/article/oikonomia/epixeirhseis/symvolaiaikh-gewrgia-gia-elaioparagwgoys>).
- Τη συμφωνία συμβολαιακής γεωργίας με τον Αγροτικό Συνεταιρισμό Επεξεργασίας και Πώλησης Οπωροκηπευτικών Προϊόντων Βελβεντού Κοζάνης (ΑΣΕΠΟΠ Βελβεντού), που αφορά τους παραγωγούς του συνεταιρισμού Ορμής Βιτίου, μέλους του ΑΣΕΠΟΠ Βελβεντού, οι οποίοι καλλιεργούν μήλα (Πηγή: agro24.gr (2017), «Συμφωνία συμβολαιακής Γεωργία με τον Αγροτικό Συνεταιρισμό Βελβεντού Κοζάνης», 3 Μαΐου, δημοσίευμα το οποίο είναι διαθέσιμο στο: <https://www.agro24.gr/agrotika/pliromes/trapezes/symfoniatis-trapezas-peiraios-gia-symvolaiaiki-georgia-me-ton-agrotiko>).
- Τη συμφωνία συμβολαιακής γεωργίας με την ΕΑΣ Δράμας στον τομέα της πατάτας. Η ΕΑΣ Δράμας διαθέτει σύγχρονο συσκευαστήριο στην περιοχή Νευροκοπίου όπου συσκευάζει και εμπορεύεται την πιστοποιημένη με σήμα γεωγραφικής ένδειξης πατάτα Νευροκοπίου (Πηγή: Τράπεζα Πειραιώς (2014), «Νέα Συμφωνία της Τράπεζας Πειραιώς για Συμβολαιακή Γεωργία στην καλλιέργεια της πατάτας με την «ΕΑΣ Δράμας», 16 Απριλίου, επίσημη ανακοίνωση διαθέσιμη εδώ: <https://www.piraeusbankgroup.com/el/press-office/press-release/2014/04/eas-drama>).
- Τη συμφωνία συμβολαιακής γεωργίας με τον Αγροτικό Συνεταιρισμό Μεσολογγίου-Ναυπακτίας «η Ένωση», στον τομέα της καλλιέργειας βαμβακιού, αλλά και στη βρώσιμη ελιά (Πηγή: Τράπεζα Πειραιώς (2014), «Συμφωνία Τράπεζας Πειραιώς & ΕΑΣ Μεσολογγίου - Ναυπακτίας για τη Συμβολαιακή Γεωργία», 14 Ιουνίου, επίσημη ανακοίνωση η οποία είναι διαθέσιμη εδώ: <https://www.piraeusbankgroup.com/el/press-office/announcement/2013/06/mesologgiou>).

- Τη συμφωνία συμβολαιακής γεωργίας με την Ομάδα Παραγωγών Φρούτων, Λαχανικών και Σταφυλιού «Ποιότητα Σύμβολο», που εκπροσωπεί περίπου 100 παραγωγούς στην περιοχή του νομού Καβάλας, με συνολική παραγωγή 2.200 τόνους ετησίως που διοχετεύονται στην ευρωπαϊκή αγορά και, κυρίως, στη Γερμανία, την Ολλανδία, την Αγγλία, την Αυστρία και την Πολωνία. Η Ομάδα διαθέτει ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης EUREPGAP και πιστοποιήσεις BRC και IFS (Πηγή: *voria.gr* (2017), «Συμφωνία της Πειραιώς με την Ομάδα Παραγωγών «ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΣΥΜΒΟΛΟ»», 7 Αυγούστου, δημοσίευμα το οποίο είναι διαθέσιμο εδώ: <https://www.voria.gr/article/simfonia-tis-pireos-meomadaparakogon-gia-ti-simvoleaki-georgia>).
- Άλλα, αντίστοιχα προγράμματα, με τους ροδακινοπαραγωγούς της Πέλλας και της Ημαθίας, τους καπνοπαραγωγούς των Σερρών, της Καβάλας, της Δράμας και της Πιερίας και τους βαμβάκοπαραγωγούς των νομών Ροδόπης και Ξάνθης (Πηγή: Τράπεζα Πειραιώς (2013), «Συμφωνία Τράπεζας Πειραιώς και ΕΑΣ Μεσολογίου-Ναυπακτίας για τη συμβολαιακή γεωργία», 14 Ιουνίου, επίσημη ανακοίνωση διαθέσιμη εδώ: <https://www.piraeusbankgroup.com/el/press-office/press-release/2013/06/simfwnia-trapezas-piraeus-simvolaiaki-gewrgia>

Η ΣΥΜΒΟΛΑΙΑΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ «ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΖΥΘΟΠΟΙΪΑ»

Το Πρόγραμμα Συμβολαιακής Καλλιέργειας της Αθηναϊκής Ζυθοποιίας ξεκίνησε το 2008 και αφορά το κριθάρι βυνοποίησης. Τέσσερα χρόνια αργότερα η εταιρία είχε καταφέρει να καλύψει το 100% των αναγκών παραγωγής της στην Ελλάδα από εγχώριο κριθάρι. Έκτοτε, οι εκτάσεις παραμένουν σταθερές. Σήμερα, προμηθεύεται ελληνικό κριθάρι από 2500 παραγωγούς, από 19 νομούς στην Ελλάδα, η διαχείριση των οποίων γίνεται μέσω ενός δικτύου συνεργατών σε όλη την Ελλάδα (συνολικά 32 συνεργάτες). Η ζήτηση από πλευράς παραγωγών για συμμετοχή στο πρόγραμμα έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια.

Μεσοσταθμικά, η εταιρεία προμηθεύεται μέσω του προγράμματος, περίπου 50000 τόνους κριθάρι βυνοποίησης ετησίως. Παράλληλα, η εταιρεία πραγματοποιεί ολοκληρωμένα προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης σε συνεργασία με ερευνητικούς φορείς, αλλά και επιμόρφωσης και υποστήριξης των παραγωγών που έχουν οδηγήσει σε μεγάλη αύξηση των στρεμματικών τους αποδόσεων. Να σημειωθεί, επίσης, ότι από το 2019 η εταιρεία πραγματοποιεί και εξαγωγές ποσοτήτων βύνης κριθαριού, για παραγωγή μπίρας στο εξωτερικό.

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΟΑ

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ ΠΟΥ ΕΝΣΩΜΑΤΩΗΚΑΝ ΣΤΟΝ ΚΑΝ. 1234/2007(ΕΝΙΑΙΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΚΟΑ)

- κανονισμός(ΕΟΚ) αριθ. 2759/75 του Συμβουλίου. ης 29ης Οκτωβρίου 1975. περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του χοιρείου κρέατος.
- κανονισμός(ΕΟΚ) αριθ. 2771/75 του Συμβουλίου. ης 29ης Οκτωβρίου 1975. περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα των αυγών.
- κανονισμός(ΕΟΚ) αριθ. 2777/75 του Συμβουλίου. ης 29ης Οκτωβρίου 1975. περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του κρέατος πουλερικών.
- κανονισμός(ΕΚ) αριθ. 1254/1999 του Συμβουλίου. ης 17ης Μαΐου 1999. περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του βοείου κρέατος.

- κανονισμός(ΕΚ) αριθ. 1255/1999 του Συμβουλίου. της 17ης Μαΐου 1999. περί κοινής οργάνωσης αγοράς στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων.
- κανονισμός(ΕΚ) αριθ. 2529/2001 του Συμβουλίου. της 19ης Δεκεμβρίου 2001. για την κοινή οργάνωση της αγοράς στον τομέα του προβείου και αιγείου κρέατος.
- κανονισμός(ΕΚ) αριθ. 1786/2003 του Συμβουλίου. της 29ης Σεπτεμβρίου 2003. σχετικά με την κοινή οργάνωση αγοράς στον τομέα των αποξηραμένων χορτονομών.
- τον κανονισμό(ΕΚ) αριθ. 797/2004 του Συμβουλίου. της 26ης Απριλίου 2004. για ενέργειες βελτίωσης των συνθηκών παραγωγής και εμπορίας των προϊόντων μελισσοκομίας.
- τον κανονισμό(ΕΚ) αριθ. 1544/2006 του Συμβουλίου. της 5ης Οκτωβρίου 2006. περί ειδικών μέτρων για την προώθηση της εκτροφής μεταξοσκωλήκων.
- Κανονισμός(ΕΟΚ) αριθ. 2763/75 του Συμβουλίου. της 29ης Οκτωβρίου 1975. περί καθορισμού των γενικών κανόνων για την χορήγηση ενισχύσεων στην ιδιωτική αποθεματοποίηση στον τομέα του χοιρείου κρέατος.
- Κανονισμός(ΕΟΚ) αριθ. 2782/75 του Συμβουλίου. της 29ης Οκτωβρίου 1975. περί παραγωγής και εμπορίας των αυγών προς επώαση και των νεοσσών πουλερικών ορνιθώων.
- Κανονισμός(ΕΟΚ) αριθ. 707/76 του Συμβουλίου. της 25ης Μαρτίου 1976. περί αναγνώρισης των ομαδών παραγωγών μεταξοσκωλήκων.
- Κανονισμός(ΕΟΚ) αριθ. 1055/77 του Συμβουλίου. της 17ης Μαΐου 1977. περί αποθεματοποίησης και διακίνησης των προϊόντων που αγοράζονται από οργανισμό πρεμιάσεως.
- Κανονισμός(ΕΟΚ) αριθ. 2931/79 του Συμβουλίου. της 20ής Δεκεμβρίου 1979. περί χορήγησης ενισχύσεων κατά την εξαγωγή γεωργικών προϊόντων τα οποία δύνανται να έχουν ειδική μεταχείριση κατά την εισαγωγή σε τρίτη χώρα.
- Κανονισμός(ΕΟΚ) αριθ. 3220/84 του Συμβουλίου. της 13ης Νοεμβρίου 1984. για τον καθορισμό της κοινοτικής κλίμακας ταξινόμησης των σφαγίων χοίρου.
- Κανονισμός(ΕΟΚ) αριθ. 1898/87 του Συμβουλίου. της 2ας Ιουλίου 1987 σχετικά με την προστασία της νομασίας του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων κατά τη διάθεσή τους στο εμπόριο.
- Κανονισμός(ΕΟΚ) αριθ. 3730/87 του Συμβουλίου. της 10ης Δεκεμβρίου 1987. που καθορίζει τους γενικούς κανόνες για την παροχή τροφίμων από τα αποθέματα παρέμβασης σε ορισμένους οργανισμούς με σκοπό τη διανομή τους στα πιάτα ποράατομα της Κοινότητας.
- Κανονισμός(ΕΟΚ) αριθ. 386/90 του Συμβουλίου. της 12ης Φεβρουαρίου 1990. για τον έλεγχο κατά την εξαγωγή γεωργικών προϊόντων που τυγχάνουν επιστροφών ή άλλων πωσών.
- Κανονισμός(ΕΟΚ) αριθ. 1186/90 του Συμβουλίου. της 7ης Μαΐου 1990. για την επέκταση του πεδίου εφαρμογής της κοινοτικής κλίμακας κατάταξης σφαγίων των χονδρών βοοειδών.
- Κανονισμός(ΕΟΚ) αριθ. 1906/90 του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 1990 σχετικά με ορισμένους κανόνες εμπορίας για το κρέας πουλερικών.

- Κανονισμός(ΕΟΚ) αριθ. 2204/90 του Συμβουλίου. της 24ης Ιουλίου 1990. για τον καθορισμό των συμπληρωματικών γενικών κανόνων της κοινής οργάνωσης της αγοράς στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων νόσωναφορά τα τυριά.
- Κανονισμός(ΕΟΚ) αριθ. 2137/92 του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 1992 για την κοινοτική κλίμακα καταξινόμησης των σφαγίων προβατοειδών και την κοινοτική τυποποίηση μένη ποιότητας των νωπών ή διατηρημένων με απλή ψύξη σφαγίων προβατοειδών.
- Κανονισμός(ΕΚ) αριθ. 2991/94 του Συμβουλίου. της 5ης Δεκεμβρίου 1994. για τον καθορισμό των κανόνων για λιπαρές ύλες για επάλειψη.
- Κανονισμός(ΕΚ) αριθ. 2597/97 του Συμβουλίου. της 18ης Δεκεμβρίου 1997 περί συμπληρωματικών κανόνων της κοινής οργάνωσης της αγοράς στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων νόσωναφορά το γάλα κατανάλωσης.
- Κανονισμός(ΕΚ) αριθ. 2250/1999 του Συμβουλίου. της 22ας Οκτωβρίου 1999. σχετικά με τη δασμολογική ποσόστωση βουτύρου καταγωγής Νέας Ζηλανδίας.
- Κανονισμός(ΕΚ) αριθ. 1788/2003 του Συμβουλίου. της 29ης Σεπτεμβρίου 2003. για θέσπιση εισφοράς στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων.
- Κανονισμός(ΕΚ) αριθ. 1028/2006 του Συμβουλίου. της 19ης Ιουνίου 2006. σχετικά με τις προδιαγραφές εμπορίας των ναυγών.
- Κανονισμός(ΕΚ) αριθ. 1183/2006 του Συμβουλίου. της 24ης Ιουλίου 2006. περί της κοινοτικής κλίμακας κατάταξης σφαγίων των χονδρών βοοειδών.
- Κανονισμός(ΕΚ) αριθ. 700/2007 ΤΟΥ Συμβουλίου της 11ης Ιουνίου 2007 για την εμπορία ηοσκρέατος βοοειδών ηλικίας ηο πολύ δώδεκα μηνών

Θεσμικό πλαίσιο (ΜΕΛΙ)

Πιο συγκεκριμένα πρόκειται για:

- Την ΥΑ 226/152466(ΦΕΚ Β' 2531/24.06.2020). Καθορισμός του ακριβούς περιεχομένου και των λεπτομερειών εφαρμογής της δράσης 4.1 "Αναλύσεις μελιού και λοιπών προϊόντων κυψέλης" στο πλαίσιο του εθνικού μελισσοκομικού προγράμματος για τα έτη 2020. 2021 και 2022. «ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΗ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΑΙΤΗΣΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗ ΔΡΑΣΗ 31/07/2020»
- Την ΥΑ 225/152435(ΦΕΚ Β' 2532/24.06.2020). Καθορισμός του ακριβούς περιεχομένου και των λεπτομερειών εφαρμογής της δράσης 1.4 "Πρώθηση του μελιού και των άλλων προϊόντων της κυψέλης" στο πλαίσιο του εθνικού μελισσοκομικού προγράμματος για τα έτη 2020. 2021 και 2022. «ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΗ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΑΙΤΗΣΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗ ΔΡΑΣΗ 21/07/2020»
- Την ΥΑ 226/152466(ΦΕΚ Β' 2531/24.06.2020). Καθορισμός του ακριβούς περιεχομένου και των λεπτομερειών εφαρμογής της δράσης 4.1 "Αναλύσεις μελιού και λοιπών προϊόντων κυψέλης" στο πλαίσιο του εθνικού μελισσοκομικού προγράμματος για τα έτη 2020. 2021 και 2022. «ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΗ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΑΙΤΗΣΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗ ΔΡΑΣΗ 31/07/2020»
- Την ΥΑ 225/152435(ΦΕΚ Β' 2532/24.06.2020). Καθορισμός του ακριβούς περιεχομένου και των λεπτομερειών εφαρμογής της δράσης 1.4 "Πρώθηση του μελιού και των άλλων προϊόντων της κυψέλης" στο πλαίσιο του εθνικού μελισσοκομικού προγράμματος για τα

έτη 2020. 2021 και 2022.«ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΗ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΑΙΤΗΣΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗ ΔΡΑΣΗ 21/07/2020»

- Την ΥΑ 190/133439(ΦΕΚ Β΄2207/06.06.2020). Καθορισμός του ακριβούς περιεχομένου και των λεπτομερειών εφαρμογής της δράσης 6.1 “Εφαρμοσμένη Έρευνα” στο πλαίσιο του προγράμματος βελτίωσης της παραγωγής και εμπορίας των προϊόντων της μελισσοκομίας για τα έτη 2020. 2021 και 2022.
- ΤηνΥΑ 176/124970/15.05.2020. Τροποποίηση των υπ’ αριθ. 137/102856/14.04.2020 (Β΄ 1576) και 138/102859 (Β΄ 1622) κοινών αποφάσεων του Υπουργού και της Υφυπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων σχετικά με την υλοποίηση των δράσεων 3.1 και 3.2 του Εθνικού Μελισσοκομικού Προγράμματος 2020.
- Την ΥΑ αριθ. 153/111409/29.04.2020(ΦΕΚ Β΄1735/06.05.2020). Καθορισμός του ακριβούς περιεχομένου και των λεπτομερειών εφαρμογής της δράσης 1.1“Λειτουργία Κέντρων Μελισσοκομίας”. στο πλαίσιο υλοποίησης του προγράμματος για τη βελτίωση των συνθηκών παραγωγής και εμπορίας των προϊόντων της μελισσοκομίας για τα μελισσοκομικά έτη 2020-2022.
- Την ΥΑ αριθ. 138/102859/14.04.2020(ΦΕΚ Β΄1662/28.04.2020). Καθορισμός του ακριβούς περιεχομένου και των λεπτομερειών εφαρμογής της δράσης 3.2 “Οικονομική στήριξη της νομαδικής μελισσοκομίας”. στο πλαίσιο υλοποίησης του προγράμματος για τη βελτίωση των συνθηκών παραγωγής και εμπορίας των προϊόντων της μελισσοκομίας για τα μελισσοκομικά έτη 2020-2022.
- Την ΥΑ αριθ. 137/102856/14.04.2020(ΦΕΚ Β΄1576/24.04.2020). Καθορισμός του ακριβούς περιεχομένου και των λεπτομερειών εφαρμογής της δράσης 3.1 “εξοπλισμός για τη διευκόλυνση των μετακινήσεων”. στο πλαίσιο υλοποίησης του προγράμματος για τη βελτίωση των συνθηκών παραγωγής και εμπορίας των προϊόντων της μελισσοκομίας για τα μελισσοκομικά έτη 2020-2022.
- Την ΚΥΑ αριθμ. 788/334896/23.12.2019(ΦΕΚ Β΄4871/30.12.2019). Έγκριση υλοποίησης προγράμματος για τη βελτίωση των γενικών συνθηκών παραγωγής και εμπορίας των προϊόντων της μελισσοκομίας για τα έτη 2020. 2021 και 2022. σε εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) αριθμ. 1308/2013 (ΕΕ L 347. 20-12-2013. σ. 671).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Βουμβάκη. Τ. (2018). «Αξιοποιώντας τη δυναμική του ελληνικού αγρο-διατροφικού τομέα). ΕΤΕ.

ΙΕΛΚΑ(2020). Ετήσια πανελλήνια έρευνα του Ινστιτούτου Έρευνας Λιανεμπορίου Καταναλωτικών Αγαθών (ΙΕΛΚΑ) 2017/2018. διαθέσιμη στην ιστοσελίδα : <http://www.ielka.gr/?p=2421>.

ΙΕΛΚΑ. (2012). Μελέτη Εφοδιαστικής αλυσίδας φρούτων και λαχανικών στην Ελλάδα. Αθήνα. Website: <http://www.ielka.gr/?p=898>.

ΙΟΒΕ. Βιομηχανία Τροφίμων και Ποτών. Facts & Figures. 2017: http://iobe.gr/docs/research/RES_05_B_30042018_REP_GR.pdf

- Υπουργείο Γεωργίας της Ισπανίας. Website:
<https://www.mapa.gob.es/es/alimentacion/temas/consumo-y-comercializacion-y-distribucion-alimentaria/panel-de-consumo-alimentario/>
- Περιοδικό «ΠΑΝΟΡΑΜΑ των ελληνικών σούπερ μάρκετ» No. 23. φθινόπωρο 2019
<https://selfservice.gr/panorama-ton-ellinikon-souper-market-2019-sto-356-o-kyklos-ergasion-sto-347-ta-kathara-kerdi/>
- ΕΛ.ΣΤΑΤ.: <http://www.statistics.gr>
- ΕΟΚΕ [Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή] (2013): *Εμπορικές σχέσεις μεταξύ των μεγάλων εταιρειών λιανικού εμπορίου και των προμηθευτών τροφίμων – σημερινή κατάσταση»* (γνωμοδότηση πρωτοβουλίας). https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2013.133.01.0016.01.ELL&toc=OJ:C:2013:133:TOC
- Η Καθημερινή (2016) Η ύφεση χτυπάει τα νοικοκυριά. που περικόπτουν την κατανάλωση τροφίμων. Αθήνα. 20ο Αύγουστος. Available from:
<http://www.kathimerini.gr/871634/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/h-yfesh-xtypaei-ta-noikokyria-poy-perikoptoyn-thn-katanalwsh-trofimwn>
- Καραντινής, Κ. (2020). «[Η Ελληνική Γεωργία Και Αγοροδιατροφή Μετά Την Πανδημία](#)» | [Dianeosis](#),
- Καραστέργιος, Ι. (2015): *Η συμβολαιακή γεωργία και τα οφέλη της*. Διαθέσιμο στο: 30-7-2015.
<https://www.agro24.gr/agrotika/arhra/i-symvolaiaki-georgia-kai-ta-ofeli-tis>. Αναρτήθηκε στις 30-7-2015.
- Σπηλιώτη Μ., Στάχτιαρης, Σπ., Καρανικόλας, Π., Τσιμπούκας, Κ. (2020): *Η αξιοποίηση προϊόντων με προστατευόμενες γεωγραφικές ενδείξεις: Η περίπτωση των Ελληνικών τυριών*. 21^ο Επιστημονικό Συνέδριο Συνδέσμου Ελλήνων Περιφερειολόγων. Ηράκλειο Κρήτης. 21-22 Οκτωβρίου 2020. Διαθέσιμο στο: <https://sepgov.wordpress.com/21o-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%B9%CE%BF/>
- Κοντογεώργος, Α., Σεργάκη, Π. (2016). «ΑΡΧΕΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ». [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/3684>. σελ 53.
- Τσικριτέας Γ. (2019): *Η αλυσίδα της προστιθέμενης αξίας των γεωργικών εισροών: Η περίπτωση των προϊόντων Φυτοπροστασίας – Θρέψης – Πολλαπλασιαστικού υλικού*. Διπλωματική Εργασία στο Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του ΓΠΑ: “Επιχειρηματικότητα και Συμβουλευτική στην Αγροτική Ανάπτυξη”. Αθήνα.
- Τσούλος, Π. (2019): *Συγκέντρωση αλλά ευρωπαϊκά!*. <http://www.selfservice.gr/default.asp?pid=9&la=1&clD=40&arID=8727>. 26 Νοεμβρίου 2019.
- Σκορδίλη Σ (2016) ‘Νέες’ πρωτοβουλίες στον αγρο-τροφικό τομέα: Ευκαιρίες και εμπόδια για ανθρωποκεντρική και ισόρροπη χωρική ανάπτυξη. Στο: Λαμπριανίδης Λ. Καλογερέσης

Θ. και Καυκαλάς Γ (επιμ.). Χωρική ανάπτυξη και ανθρώπινο δυναμικό: νέες θεωρητικές προσεγγίσεις και η εφαρμογή τους στην Ελλάδα. Αθήνα: Κριτική. σ 528.

Σκυλακάκη, Μ., Κανταρτζής, Θ., Μπένος, Θ. και Θ. Σκυλακάκης (2019): «Ένα μοντέλο Συνεργατικότητας για τον Πρωτογενή Τομέα στην Ελλάδα». διαΝΕΟσις.

Χανιωτάκης, Ι. (2020). Η Συμβολαιακή Γεωργία στην Ελλάδα. Προσωπική Επικοινωνία, 9-6-2020.

Χαραλαμπάκης Ε (2017) Πόσο έχει επηρεάσει η κρίση την οικονομική κατάσταση των ελληνικών νοικοκυριών; Μια συγκριτική ανάλυση των δυο κυμάτων της έρευνας HFCS. Οικονομικό Δελτίο Τράπεζας της Ελλάδος 45.

Ξενόγλωσση

Anthopoulou. T.. & Koutsou. S. (2010. July). Local agri-food products of women's cooperatives. The 'feminine side' of quality (Greece). In *9th European IFSA Symposium: Building Sustainable Rural Futures*. Vienna (http://ifsa.boku.ac.at/cms/fileadmin/Proceeding2010/2010_WS4.2_Anthopoulou.pdf).

Batzios, A.; Kontogeorgos, A.; Chatzitheodoridis, F.; Sergaki, P. What Makes Producers participate in Marketing Cooperatives? The Northern Greece Case. *Sustainability* 2021, 13, 1676. <https://doi.org/10.3390/su13041676>

Brown. C.. and Miller. S.. (2008). The impacts of Local Markets: A Review of Research on Farmers Markets and Community Supported Agriculture (CSA)". *American Journal of Agricultural Economics* 90(5):1296-1302.

Chinaki, Chr, and P. Sergaki (2018). Potentials and Pitfalls of Contract Farming through Agricultural Cooperatives in Greece. *Revista Galega de Economía (RGE)*, Vol. 27-1, pp. 111-122 Available at: <http://www.usc.es/econo/RGE/Vol27/rge2718.pdf>

Deller. S.. Hoyt. A.. Hueth. B.. and Sundaram-Stukel. (2009). "Research on the Economic Impact of Cooperatives" University of Wisconsin Center for Cooperative.

Dijk van G.. Sergaki. P. and Baourakis. G. (2019). «Cooperative Entrepreneurship: Governance and Developments». *Cooperative Management Series*. Springer. pages 204.

EU (2020): Study on economic value of EU quality schemes. geographical indications (GIs) and traditional specialties guaranteed (TSGs). Available at: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a7281794-7ebe-11ea-aea8-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF>

Eurostat: <http://ec.europa.eu/eurostat>

Fischer. G.. and Hartman. M.. (2010). *Agri-food chain relationships*. London. UK: CAB International, London, UK. Available at: <https://doi.org/10.1093/erae/jbp041>

FoodDrinkEurope 2018: <http://www.fooddrinkEurope.eu/>

Forssell. S.. and Lankoski. L.. (2015). The sustainability promise of alternative food networks: an examination through "alternative" characteristics. *Agriculture and Human Values*. vol. 32. issue. 1. pp. 63-75.

- Gereffi. G.. & Lee. J. (2012). Why the world suddenly cares about global supply chains. *Journal of supply chain management*. 48(3). 24-32. doi: 10.1111/j.1745-493X.2012.03271.x
- Hardesty. S.D.. (2008). "The Growing Role of Local Food Markets". *American Journal of Agricultural Economics* 90(5): 1289-1295.
- Kaditi, E. (2012). Analysis of the Greek Food Supply Chain. Athens: Centre of Planning and Economic Research (KEPE).
- Kirwan. J.. Slee. B.. (2007). Exploring hybridity in food supply chains. Contributed Paper prepared for presentation at the 105th EAAE Seminar "International Marketing and International Trade of Quality Food Products". Bologna. Italy. March 8-10. 2007.
- Konstantinidis. C. (2016). The Neoliberal Restructuring of Agriculture and Food in Greece. *Review of Radical Political Economics*. 48(4). 544-552. doi: 10.1177/0486613416655454
- Koutsou. S. and P. Sergaki (2019). "Producers' cooperative products in short food supply chains: consumers' response". *British Food Journal*, Vol 122, No. 1, pp. 198-211, available at <https://doi.org/10.1108/BFJ-05-2018-0297>
- Ilbery. B.. & Maye. D. (2005). Alternative (shorter) food supply chains and specialist livestock products in the Scottish-English borders. *Environment and planning A*. 37(5). 823-844. doi:10.1068/a3717
- Marsden. T. . Banks. J. and Bristow. G. (2000). Food Supply Chain Approaches: Exploring their Role in Rural Development. *Sociologia Ruralis*. Vol. 40. No 4. pp. 424-438.
- Ménard. C. (2004). "The economics of hybrid organizations". *Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE)/Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft*. pp. 345-376.
- Ménard. C. (2007). "Cooperatives: Hierarchies or Hybrids?". *Vertical Markets and Cooperative Hierarchies*. Springer Netherlands. Dordrecht. pp. 1-18.
- Minten, B., Randrianarison, L., Johan F.M. Swimmer (2009). Global Retail Chains and Poor Farmers: Evidence from Madagascar. *World Development*, Vol 37, Issue 11, pp. 1728-1741 available at: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2008.08.024>
- OECD(2018): <https://www.oecd.org/daf/competition/GREECE-OECD-Reviews-of-Competition-Law-and-Policy-2018-greekversion.pdf>
- Otsuka, K., Nakano, Y. and Takahashi, K. (2016). "Contract farming in developed and developing countries" .*Annual Review of Resource Economics*, vol 8, pp. 353-376.
- Pollan. M. (2008). *In Defense of Food*. New York. Penguin.
- Sergaki. P.. Partalidou. M. and O. Iakovidou. (2015). "Women's Agricultural Cooperatives in Greece: a comprehensive review and SWOT analysis". *Journal of Developmental Entrepreneurship JDE*. Vol 20. No 1. pp. 1-14.
- Van der Vorst. J. G. A. J.. Tromp. S.-O.. and Van der Zee. D.-J.. (2009). Simulation modelling for food supply chain redesign; integrated decision making on product quality. sustainability and logistics. *International Journal of Production Research*. Vol. 47. 6611-6631